UNDER FREDSBANÉRET

BERÄTTELSER

AV

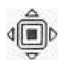
J. L. SAXON

Illustrerade av Emil Åberg

Musikbilagor av skilda kompositörer

*

ANDRA UPPLAGAN

BOKFÖRLAGET NUTIDEN
STOCKHOLM

Wilhelmssons Boktr. A.-B., Sthlm. 1916.

Förord till den elektroniska utgåvan

Under arbete...

I.

Främlingen från fjällen.

DEN yngsta av tjänstepigorna i Revsunds prästgård kom häftigt inrusande i vardagsstugan, där hon andlös sjönk ner på soffan vid dörren.

»Vad går åt dig?» utbrast prostinnan Alstadius förvånat, i det hon tog en brinnande sticka ur den öppna spisen och lyste på flickan.

»Å . . . å . . .», stötte denna fram.

»Kära barn, det har väl icke hänt dig något ledsamt?» fortfor prostinnan med deltagande i tonfallet, i det hon gick nedåt dörren, där flickan satt.

»Nej, men det var . . . det var något så . . . så besynnerligt där ute.»

»Ett djur?»

»Nej, en karlskepnad . . . en mycket liten en . . . Det var bestämt en vätte . . . Och jag har aldrig sett någon av

jordbyggarfolket förr.»

»Hur såg han ut?» frågade prostinnan, vilkens leende flickan ej märkte i den svaga belysningen från spisen.6

»Jo, han var så liten till växten... Och han hade på sig en så konstig, lång rock, som jag aldrig sett maken till förr... Det alldeles blänkte av den... Och han rörde sig så snabbt och tyst som en katt.»

»Det var väl någon liten pojke?»

»Nej, han började få skägg.»

»Hur kunde du se det? Det är ju skumt ute.»

»Han stod här utanför köksfönstret och stirrade in, då jag skulle gå till ladugården.»

»Och då vände du om, såsom skulle du aldrig sett folk förr! Gå och se efter, om han står kvar där ute, och bed honom i så fall komma in.»

»Goda, snälla prostinnan...», sade flickan med bedjande stämma, i det hon kröp ihop på soffan. »Det... det törs jag icke. Var det ej en av jordbyggarne, så var det åtminstone en bov... Icke behöver en hederlig människa smyga sig fram på sådant sätt.»

»Å, vad du är barnslig», smålog prostinnan, i det hon gick ut i förstugan, ropande utåt gården: »Är det någon där ?»

»Ja», svarade en stämma alldeles bredvid förstugu-bron.

»Kom då in», sade prostinnan vänligt.

»Jag tackar», svarade stämman, och en yngling steg sakta upp på förstugubron, följande prostinnan in i köket. Där satte hon en stol framför spiseln, i vilken hon samtidigt kastade några vedträn, så att elden flammade upp.

Den förskrämda tjänstepigan gav sig huvudstupa på dörren.

»Sitt ner», sade prostinnan. »Det har ju fallit rägn, 3å att du är kanske våt.»*»Sitt ner», sade prostinnan.*8

»Jag tackar och ber så mycket om ursäkt för att jag kommer smygande så här», svarade den tilltalade med en bugning, i det han blev stående bredvid stolen. »Jag är främling här och visste ej var jag skulle gå in, och därför såg jag in genom det fönster i vilket det lyste. I detsamma kom en kvinna ut, och hon blev synbarligen förskräckt, då hon fick se mig, och sprang hitin. Jag ville ej öka hennes rädsla med att genast komma efter och dröjde därför ute en stund.»

Prostinnan flyttade ytterligare en stol till spiseln och satte sig själv på densamma.

»Sitt ner», upprepade hon, och nu efterkoms uppmaningen. »Du är säkert både trött, våt och hungrig... Varifrån kommer du?»

»Från fjällbygden — från Undersåker, sänd hit från kyrkoherde Berghemius».

Nu var det prostinnans tur att bli förskräckt.

»Du för väl inga sorgliga tidningar med dig?» utbrast hon.

»Nej, endast goda. Alt står väl till där hemma i prästgården, varifrån jag skulle flitigt hälsa. Mitt ärende är att framföra tvänne brev, ett till prosten och ett till pastorn.»

»Då är du en välkommen gäst i huset, barn. Jag skall gå och se efter, om far och Karl äro hemma.»

Det var ej långt bort att söka dem. Huvudbygnin-gen i Revsunds prästgård skilde sig föga från en sådan vid en bättre bondgård, men vardagsstugan eller köket och gästkammaren i ena ändan och storstugan i andra ändan

samt, mitt emellan dessa båda, förstugukammaren.

Vart och ett av dessa rum hade blott en dörr, och denna ledde ut i förstugan.

Förstugukammaren hade fordom utgjort prostens studierum. Här hade han tillägnat sig vetandets frukter ur sitt rikhaltiga bibliotek — ingen man i hela Jämtland ägde så mycket böcker som han — och här hade han gjort uppkasten till de predikningar, som söndag efter söndag under snart tjugo år fylt Revsunds gamla tempel med åhörare från när och fjärran. Nu när hans son Karl skötte hans ämbete, fick denne även råda över studiekammaren. Den gamle hade flyttat över till storstugan. Därifrån gjorde han dock ofta påhälsningar hos sonen.

Detta var nästan alltid fallet, då Karl skulle bereda sig på sin predikan, vilket skedde på fredagseftermiddagarne. I likhet med fadern skrev han ej sina predikningar, utan gjorde endast ett kort uppkast, innehållande huvudpunkterna. Då satt den gamle i en länstol, under det att den unge mätte golvet i långa steg, talande för sig själv, görande anteckningar eller ställande frågor til! fadern, vilken var det fullständigaste lexikon i såväl alla sin tids mera kända teologiska skrifter som bibeln. Den stora ömsesidiga tillgivenheten mellan far och son tog sig aldrig vackrare uttryck än under dessa stunder.

Det var i sådant ögonblick som prostinnan sökte upp sin man och son. Hon visste alt för väl, att de ej ville bli störda och skulle icke av någon ringare orsak än den föreliggande trängt sig på dem.

Ingendera av dem hade hört henne, då hon sakta öppnat dörren och stält sig innanför densamma. Hon märkte genast, att de voro nära färdiga. Karl gjorde några anteckningar å ett papper, :som han hade i handen, och

gick ett par slag över golvet, varpå han stannade framför fadern, tryckte dennes händer och sade:

»Ja, vill nu Gud ge sin välsignelse, så tror jag det blir bra.»

Prostinnan knäpte händerna, och hennes läppar rörde sig.

»Du här, mor», utbrast Karl och sprang emot henne.

»Ja> iag ^^ l°v att störa er...»

»Du stör oss icke als, snälla mor. Vi ha slutat», avbröt Karl.

»Det är storfrämmande ute i köket — en yngling från Undersåker med brev till far och dig.»

Hon hade knapt talat ut, förr än Karl skyndat till köket. Främlingen reste sig upp, bugade sig och blev stående.

»Du har brev till min far och mig?» sade Karl.

»Ja, ett till prosten Alstadius från kyrkoherden och ett till pastor Alstadius från jungfru Magnil», svarade ynglingen medan han trevade i en innerficka å sin rock.

»Får jag dem!» sade Karl med förväntningsfull otålighet.

Ynglingen räckte bugande fram ett brev, varå stod »Pastor Karl Alstadius, Revsund».

»Och brevet till min far?» sade Karl.

»Pastorn får förlåta mig, men jag hade kyrkoherdens uttryckliga befallning, att lemna det endast i prostens egna händer.»

»Då bör du göra det, och det är duktigt av dig att uträtta ärendet ordentligt», sade Karl och klappade ynglingen på axeln. »Gå dit in i kammaren!»

Karl hade så brått att öppna sitt brev, att han ej gjorde sig tid att sätta sig. Elden i spiseln hade nästan slocknat, men han såg gott ändå, vad brevet innehöll:

Min allra käraste vän på jorden!

All lycka och glädje tillönskandes dig, sänder jag dessa rader med Rimpi, då han av min far skickas i särskilt ärende till din far. Jag är vid god hälsa, önskandes dig samma Guds gåva; och min glädje saknar alla gränser, enär brevet från min far just är en anhållan från honom att vi få vara välkomna till eder i pingst, far och jag. Det gör mig nästan ont om honom, att han skall nödgas färdas en så lång sträcka till häst, vilket lär bli mödosamt nog för honom, men å andra sidan ser jag däri en Nemesis, ty i julas, då slädföret var så utmärkt, voro alla mina böner att få hälsa på eder förgäves. Häruppe är det redan vår; lövet har slagit ut, och fåglarna sjunga, och med dem gläder jag mig så innerligt i tanken på att snart få träffa dig, mitt hjärtas efterlängtade vän. Gud skydde dig för alt ont och skänke dig frid och hälsa!

Din i döden trofasta Magnil.

»Mor. kära mor», utbrast Karl med av glädje genom-bävad stämma i det han såg upp från brevet, »Magnil och farbror Berghemius komma hit i pingst!»

»Jag hörde det av far», svarade prostinnan. »Jag hade ej tid att vänta på dig för att få min nyfikenhet till-fredsstäld. utan måste in till far. Du har visst läst brevet flere gånger, och kärt måtte det vara, ty du har varken hört eller sett... Ja, det var då en stor glädje, som den här ynglingen bringade oss. Kom barn och få lite att äta! Vi glömma ju alldeles av dig.»

Rimpi satte sig fram till bordet.

»Ät dig nu riktigt mätt, barn. Jag måste ut och taga reda på Gölin, som vart så rädd för dig och isynnerhet för din långa rägnrock, och nu visst blyges för att gå in.»

Karl gick in till fadern.

»Vad nu?» frågade han förundrad, då han såg de djupa vecken i den gamles panna. »Har du ej fått lika glada underrättelser som jag?»

»Se här», sade den gamle och räckte brevet åt sonen, som läste:

Käre frände! Frid och hälsa med Gud allsmäktig!

En av mina bästa och mest hedervärda sockenbor, nämndemannen Kjel Enocksson i Rista, vilken som i går hemkom från en handelsresa till Trondhjem, har där erfarit något, som jag är så angelägen att meddela dig,- att jag ntan dröjsmål sänder dig underrättelsen därom med säkert bud. Kjels son har på en ölstuga, dit han inbjudits att dricka köpskål efter en avslutad handel, blivit vitne till ett samspråk mellan tvänne dansktalande officerspersoner, de där trodde sig vara ohörda. De talade om rustningar, hästar, kanoner och sådant, vilket alt lyssnaren ej så noga kunde uppfatta. Däremot hörde han aldeles bestämt den ene av dem yttra: "Då just skola vi infalla i Jämtland". Den unge mannen vart aldeles förskräckt över yttrandet, men förrådde sig icke. I hela staden kände han ingen, med vilken han vågade tala om saken, utan han av-slöt sina affärer så fort som möjligt och skyndade hem. Fader och son ilade genast efter sonens hemkomst till mig, berättande det skedda. Vi överenskommo då om, att Kjel själv skulle ridande begiva sig till Trondhjem för att förskaffa sig de noggrannaste underrättelser i denna sak, och i pingst skulle jag komma ned till Revsund samt rådgöra tned dig vad som vore att i saken åtgöra. Ingen av oss skulle något härom yppa för någon, icke ens för våra fruntimmer och mitt besök hos dig skulle ha utseendet av ett vanligt gästbesök, huvdsakligen anlagt på att de unga skulle få tillfälle att träffa varandra.

Mina bästa hälsningar till din kära hustru och min präktige blivande måg, till vilken detta brev naturligen är ställt lika mycket som till dig.

Din vän och frände Petrus Berghemius.

»Man kunde ju vänta, att detta skulle komma», sade prosten, »men likväl känner man sig så överraskad då det

kommer. Det är naturligtvis intet annat att göra än att avvakta vidare underrättelser. Emellertid skriver du

ett svar, tackar för underrättelsen och ber dem vara hjärtligen välkomna hit... ja, det behöver jag ju egentligen ej bedja dig att säga. Svaret bör dock vara så skrivet, att min frände Berghemius kan visa det för Magnil. Om det undanhölles henne skulle det naturligen väcka misstankar.»

»Det är ju god tid att tänka på svaret, ty ynglingen måste väl dröja här åtminstone över morgondagen för att vila upp sig »

»Ja visst», nickade den gamle.

»Och nu bör du far gå till sängs. Jag skall bege mig ut till mor, som, förstår sig, är inbegripen i livligt samspråk med brevbäraren.»

Far och son skildes. I förstugan träffade Karl modern.

»Nu har du icke varit utan sysselsättning, mor», sade han skrattande.

»Nej, det är då sant och visst», svarade hon.

»Du kan naturligtvis hela hans levnadshistoria och vet alt, som hänt sedan i höstas uppe i Undersåker?»

»Nej, så väl är det icke», svarade hon. »Pojkstackaren var så uttröttad, att han somnade ifrån maten vid bordet. Det var bara att få honom i säng i förstugukammaren i lillstugubyggningen.»

»Då äro vi uppe i god tid i morgon bittida och prässa honom, mor lilla», smålog Karl, i det han smekte modern på kinden. »Godnatt med dig!»

»Godnatt, gossen min!»

Vid frukostdags påföljande morgon tittade prostinnan in genom dörren till Karls kammare:

»Nå, skall du vara med nu?»

Karl, som satt skrivande vid bordet, reste sig genast och svarade:

»Ja, det var en fråga!»

Frukostbordet stod dukat inne i storstugan. Rimpi var inbjuden att deltaga i måltiden, naturligtvis för att samtidigt bli ordentligt utfrågad. Det går ju alltid lättare att tala, då man har något »för händer», och detta så mycket mer, om det är mat och dryck, vilka ha alldeles särskild förmåga att lossa tungans band.

»Du heter Rimpi?» sade Karl sedan de begynt måltiden.

»Ja», svarade ynglingen.

»Märkvärdigt namn», sade prostinnan.

»Det är lapskt», svarade Rimpi.

»Du ser ej ut som en lapp, fastän du är liten till växten. Hur gammal är du?»

»Tjugotvå år.»

»Vilka äro dina föräldrar?»

»De äro döda... Jag är icke mer än halvlapp. Min mor vart gift med en dragon i Undersåkers kyrkoby. Det var många, som hånade honom för att han var gift med en lappska. Han var begiven på att dricka, såsom krigsfolk vanligen är, och då han blev berusad, lät han all den smälek han lidit gå ut över mor och mig, isynnerhet mor. Det slutade med att han en gång i sitt berusade tillstånd blev alldeles vild och dödade henne.»

»Vad säger du, barn, dödade han henne?» utbrast prostinnan med förfäran målad i sitt ansikte. »Nå, ville han ej döda dig?»

»Det var nog meningen. Jag var bara sex år och klängde mig fast vid mor, hos vilken jag var van att finna huld och skydd. Han slog och sparkade omkring sig alldeles vilt, och jag mins blott att han till sist kastade oss båda handlöst i en vrå. Då jag åter kom mig, var han borta och mor så kall. Jag skakade henne och ropade på henne, men hon svarade intet. Jag anade, att detta måste vara döden. Då sprang jag ner till prästgården ...»

»Hur kom du att gå just dit?»

»Jag var föraktad för att jag var lapp och hatad för min fars våldsamma lynne. Överalt vart jag utmotad, då jag kom, utom i prästgården. Alla barn voro förbjudna att leka med mig utom kyrkoherdens ... Jag fick stanna där medan kyrkoherden gick efter ett par karlar, som följde honom till mitt hem, på samma gång länsmannen efterskickades ... Mor var död, och hon vart begraven. Far hade rymt, och han har aldrig hörts av sedan. Förmodligen dog han någonstädes i Norge.»

»Vad hette han?»

»Olov Nord. Jag bär mors namn, ty fars var just ingen heder att ärva. Dessutom ville jag ej gömma min lappska börd.»

»Nå, vad blev det av dig sedan din mor begrafts ?»

»Jag fick komma i prästgården och vara där tils på sommaren, då kyrkoherden vidtalade en av mors släktingar att taga hand om mig. Jag har sedan dess varit i fjällen utom på somrarna, då jag alltid fått vara i prästgården någon tid ... Den senaste sommaren har jag dock genom kyrkoherdens hjälp fått vara i Hernösand, och där avlade jag examen på vad jag förut lärt av honom, så att

nu skall jag fara omkring i lappbyarne och göra särskilt barnen bekanta med kristendomens grundsanningar.»

»Ett nytt bevis för min värdige frändes förutseende och nit», sade prosten liksom för sig själv. Det var första gången han yttrade sig vid bordet. Prostinnan hade hela tiden skött samtalet. Karl hade flere gånger visat synbar lust att gripa in. Nu då det blev en liten stunds uppehåll, passade han på:

»Jag erinrade mig redan i går kväll, att min fästmö många gånger talat om dig. Du var lekkamrat med henne?»

»Ja, jag mins henne ända sedan hon gav sig själv Magnil-namnet. Hon var döpt till Magdalena. Som liten flicka kunde hon ej uttala det långa namnet, utan kallade sig själv Magnil, vilket hon sedan fick heta.»

»Nå var hon elak vid dig?»

»Elak! O, nej. Hon var densamma som hon är nu: stilla, orädd, godhjärtad och finnande sin största glädje i att lätta sorgerna och lindra lidandet för andra. Jag minnes, huru jag en gång, sedan jag hört berättas en sägen om, att människor kunde bli förvandlade till djur, bad till Gud så innerligt att få bli förvandlad till en hund, så att jag kunde följa henne jämt och ständigt och tjäna henne och glädja henne ... Det var ju barnsligt, men det var i alla fall ett uttryck för min gränslösa tillgivenhet för henne ... Min enda sorg är, att jag aldrig fått tillfälle att i handling visa denna tillgivenhet... En ädlare människa än hon har aldrig trampat jorden, och jag vet bäst vilken otrolig rikedom ni, pastor, vunnit i henne.»

»Tack, min gosse, för vad du berättat om henne», sade Karl varmt.

»Vad Magnil angår, har äplet ej fallit långt ifrån trädet», tillade prosten. »Det är ont om sådana män som hennes far... Men nu måste vi sända bud till Rahm i Ragunda, så att triumviratet från studietiden blir fulltaligt samlat här under pingsthelgen. Rahm har varit lite besynnerlig på senare tiden, men nog lär han komma nu. Du Karl får

skriva till honom utan dröjsmål.»

»Det skall bli gjort, far, redan i denna dag.»

»Jag ville ödmjukt be, att de brev, jag skall medföra hem, iordninggjordes ju förr dess hällre, ty jag önskade att utan dröjsmål återvända», sade Rimpi.

»Är du då icke trött, barn?» frågade prostinnan.

»Nej, jag är sedan barndomen van att raskt tillrygga-lägga långa vägar.»

»Men det är väl i alla fall ingen brådska för dig?»

»Visserligen icke. Men jag vet, huru jungfru Magnil längtar efter brev, och jag vill icke onödigtvis öka denna hennes väntan med ett ögonblick.»

»Det var snält av dig, gosse», myste prostinnan belåtet. ; i. ; -

»Breven äro i ordning», sade Karl och läste upp de få raderna, vilka voro stälda till kyrkoherde Berghemius, och vilka voro avfattade i enlighet med faderns önskan.

»Om jag då finge anträda hemfärden genast, vore jag tacksam», bugade sig Rimpi.

»Det är ingenting som hindrar», sade Karl.

»Jo», försäkrade prostinnan, »först skall han då ha en ordentlig matsäck.»

»Tack, prostinna, men jag fick så mycket hemma i prästgården, att det visst räcker tils jag kommer åter dit.»

»Å, magen blir snart tom, då man springer så där. Och det är ju självfallet, att du ej får gå från huset, utan att vi lagt mat i säcken.»

Om en timme var Rimpi på hemväg med brev och många hälsningar.

II.

Den tredje kom icke.

FRÅN Revsunds kyrkotorn bar helgsmålsklockan bud om, att arbetsveckan var slut.

En härligare pingstafton än den, som nu sänkte sig med sabbatsfrid över folk och bygd, mindes knappast någon.

Våren hade kommit ovanligt tidigt. Snön hade gått av redan i februari, och då anlände även nordens vårfåglar, kråkorna. Björkskogen blev brun — den började blomma — de första dagarne av maj, och nu var allting grönt. Vid vattubäckarne prunkade kalvlekan, och häggarne stodo vita av blommor.

Solen dalade, och Revsundssjön lyste fyllig och varm, i det han speglade alt hennes guld.

Över Revsunds herdatjäll låg utbredd en förväntningsfull stillhet. Alt var putsat och fejat, alt var i ordning för gästernas mottagande.

Ett leende av helgdagsro låg också över prostens ålderdomsvackra, i snövitt hår och skägg inramade ansikte, där han satt i sin länstol. Den fordom så resliga gestalten var hopsjunken, men blicken vitnade om, att själen ännu var frisk.

Prostinnan hade haft en arbetsam dag, och då hon sjönk ner i länstolen vid sin mans sida, kände hon vilans

njutning dubbel. Hon hade ej blott fått alt färdigt i. god tid före helgsmålsdags, utan alt var ock i den bästa ordning. Om nu blott gästerna ville komma!

Karl hade hela eftermiddagen spanat och lyssnat utåt vägen. Nu hade längtan blivit honom för stark, och han hade gått för att möta dem.

Bäst det var hörde prostinnan hästtramp, och ett hästhuvud stack in genom portgången. Det var kyrkoherde Berghemius, som tedde sig helt ståtlig till häst.

Trots sin fyllighet var prostinnan mycket rörlig och stod snart utanför förstugudörren.

»God afton, god afton, käre Petrus! Och tusenfalt välkommen i vårt hus! Du har väl Magnil med?»

»Ja, Karl mötte oss vid Skiftesbäcken, och där lem-nade de båda mig åt mitt öde, för att gående komma efter.»

»Jag kunde förstå det», sade prostinnan.

En dräng hade nu skyndat fram och tagit hand om hästen. Berghemius hoppade med nästan ungdomlig lätthet ned från hästryggen.

Mötet emellan de båda ungdomsvännerna var varmt och hjärtligt.

»Tack för att du kom», sade prosten. »Jag sitter här i länstolen och kan ej förflytta mig" över golvet utan stöd.»

»Ditt liv har varit så värksamt, att du ej kan vara

annat än utsliten nu. Men så har du också något att se tillbaka på.»

»Ack, du har ju varit mycket ihärdigare än jag, och än i dag är din styrka oförminskad, fastän du ej är så mycket yngre än jag.»

»Tror du», sköt prostinnan in, »att vi snart kunna vänta de unga hem?»

»Det är mer än jag kan säga», svarade Berghemius, »men de ha ju ej sett varandra på nära trefjärdedels år, och då ha de nog ett och annat att säga varandra.»

»Då skola vi kanske ej vänta på Magnil utan börja måltiden strax.»

»Det är jag dig tacksam för. Då man sitter och skakar på hästryggen i flera dagar, får man en riktig varghunger... Jag blyges för att tala om det, men gamla Guru sände mig ett och annat till föräring åt dig, och det har strukit åt så gott som altsammans utom ren-spickeköttet. Magnil vart nästan rädd för mig, så åt jag... Jag grälade på Guru för att hon lade i så mycket matsäck — ett hälft hästlass ensamt det, påstod jag. Hon lät sig emellertid ingenting bekomma — hon kände mig i detta fall bättre än jag kände mig själv... Ja, jag förgäter ju också att framföra hennes hälsningar. Ni veta bäst, att de äro många.»

»Den trogna själen», sade prosten.

»Ja, jag tycker mig riktigt se henne, där hon står och niger... Men nu går jag att sätta fram maten», sade prostinnan.

»Rahm kom icke?» sporde Berghemius, då han blivit ensam med prosten.

»Nej.»

»Så gott kunde det vara. Kjel Enoksson har ännu ej återkommit från Trondhjem, vadan jag ingenting mer vet än jag skrev till dig om. Emellertid stannar jag här över nästa söndag, ifall ni vilja behålla oss så länge — jag har lovat Magnil att få vara med om en trefaldig-hetsafton vid Pilgrimstads källa, och det är ju en utmärkt förevändning för att göra uppehållet här så långt. Om Kjel Enoksson får veta något märkligt, så kommer han hit ner medan jag är kvar här, så att vi få rådgöra.»

»Det var kärt, att vi få behålla eder så länge», sade prosten, och hans ansikte återspeglade den glädje han kände.

»Då gå vi väl hit in», hördes Karl skratta ute i förstugan.

»De ha varit inne hos mor, och i ivern med sin mat, skickade hon bort dem, förstår jag», smålog prosten.

Dörren öppnades, och Magnil sprang bort till prosten, fattande båda hans händer, i det hon satte sig- på pallen vid hans fötter.

»Välkommen, välkommen, hjärtebarnet mitt», sade prosten och strök henne över håret.

Prostinnan, som i detsamma kom in med ett fat i vardera handen, vart stående vid dörren en lång stund, försjunken i åskådande av den vackra synen.

Magnils friska fägring blev så förunderligt levande med den gamle till bakgrund. Hon var medelstor, ungdomligt smärt men fast bygd och hade något över sig, som vitnade om, att hon icke var någon trög stugusitter-ska, utan härdat sin kropp med stärkande naturliv på fält och i skog. Det rosiga ansiktet var redan brynt av solen,

. . . *satte sig på pallen vid hans fötter.*

och mot detta fick det blå ögat en djupare färgton än eljes. Under ritten hade håret löst sig och låg nu som ett böljesvall kring hennes huvud.

Prostinnan återkom snart till tanken på sina plikter, och då Gölin och hon åtskilliga gånger vandrat mellan köket och storstugan, klappade hon i händerna:

»Nu sätta vi oss till bords!»

Karl halp sin far till bordet, Magnil flyttade fram hans stol, och så började måltiden ined det gamla: »Gud signe maten!»

Då den slutats med det lika gamla: »Gud ske lov och tack för mat!» sade prostinnan:

»Nu får du Magnil låta mig rå om dig en stund, så att jag riktigt kan få reda på, huru ni ha det hemma. Ni karlar ha väl alltid något att säga varandra.»

Prostinnan tog Magnil med sig ut i köket medan de tre prästerna förflyttade sig till studiekammaren.

»Hur skrev du till Rahm?» frågade Berghemius.

»Det var jag, som skrev», svarade Karl. »Det var blott ett vanligt inbjudningsbrev till ett gästbesök. Jag nämde, att farbror Berghemius skulle komma, men däremot ingenting om sammankomstens ändamål. Det fick han tids nog veta, då han kom, tänkte jag.»

»Det var ju också detsamma. Hade det varit möjligt, nog hade han kommit, när vi kunde träffas alla tre. Det är ju fem år sedan vi sågo varandra. Vad var det som hindrade honom ?»

»Det vet jag icke», sade Karl. »Han svarade endast med orden: 'Jag kan icke komma.' Han förebar intet skäl för uteblivandet — han €j ens beklagade .det.»

»Det var märkvärdigt.»

»Vi ha ju hunnit vänja oss vid, att han blivit alt underligare i sitt förhållande till oss», sade prosten.

»Må så våra», svarade Berghemius. »Men detta var dock nog så mycket. Han var ju alltid den, som talade högst om vår vänskap, som skulle bli beståndande till livets slut. Han var ju också den till sinnelaget mjukaste av oss tre.»

»Just så, Petrus, och i följd därav också den lättböjligaste. Mot mig har han blivit en helt annan sedan han gifte om sig, och jag har tyckt mig finna, att han alldeles behärskas av sin hustru, vadan jag1 tillskriver henne

förändringen. Jag har svårt att fatta, varför hon skulle vara avogt sinnad mot mig, men därmed må vara huru som hälst, blott hon ej i andra fall har ett inflytande, som ej är gott, på honom.»

»Hur tiden förändrar, Isak. Aldrig trodde jag, att någonting i världen skulle invärka på vänskapsbandet mellan oss tre.»

»Hon ser icke ut som en av de våra.»

»Nej, det är något av tattarkvinna över henne. Jag har ju sett henne vida färre gånger än !du, men jag har aldrig kunnat med henne — jag har kommit att tänka på mjukheten och inställsamheten hos katten...».

Något av en suck undföll prosten.

Om en stund kom prostinnan in med Magnil.

»Vi glömma, att våra gäster sutit på hästryggen hela dagen och äro trötta. Gästrummen i lillstugubygnin-gen — efter vanligheten kammaren åt Magnil och stugan åt Petrus — äro i ordning, och det är väl bäst, att jag följer er dit med detsamma.»

Man tog godnatt av varandra, och snart var det tyst överalt i Revsunds prästgård.

III.

Vid Pilgrimstads källa.

INGEN gång under hela året företedde Revsunds socken en sådan livlighet som trefaldighetsaftonen, aldrig var socknen så besökt av främlingar som då.

Det var till Pilgrimstads källa man vallfärdade från när och fjärran.

Nästan i varje hus hade man någon gäst, och då bland dessa ofta befunno sig släktingar, som man kanske ej sett på åratal, var denna dag efterlängtad i hela bygden.

Ungdomen plägade alltid under dagens lopp smycka källan med löv och blommor. I dag hade man gjort detta omsorgsfullare och rikligare än vanligt, på grund av Magnils närvaro. Hela socknen betraktade henne som sin gäst.

Folket var efter gammal sedvänja samlat vid källan tils helgsmålsringningen. Då denna förtonat, hölls en kort bön. Denna sed hade prosten Alstadius infört.

Det var Karl, som med på en gång ungdomlig hurtighet och kraft samt prästerlig värdighet i afton trädde

upp på stenen vid källan — »predikstolen» kallade man stenen.

Då Karl blottade sitt huvud, följde alla exemplet. Och så begynte han tala:

»I Guds faders och sons och den helige andes namn, amen.

Sägnen berättar, att en from pilgrim på sin återfärd från det heliga landet — där han besökt Kristi grav — med sin stav berört och sålunda helgat det silverklara vatten, som här springer fram ur jordens barm, så att det fick en alldeles säreget hälsobringande kraft.

Vi luterske tro icke på denna katolska sägen. Vi tro ej, att en fattig, syndig" människa kan göra ett sådant under. Men det oaktat är källan helgad i våra ögon — helgad genom alla de böner, som ifrån släkte till släkte stigit upp vid hennes brädd.

Vi tro icke, att vattnet i och för sig självt har någon undergörande makt, men — såsom i dopets bad — den helige andes kraft, som är med och när vattnet. Vi veta, att Herren lovat att göra barmhärtighet med dem, som frukta honom. Han väljer därför medel, som ofta synas oss egendomliga. Så också här. Det är ej underligt, om en och annan förväxlar medel och mål, ej underligt om någon tror, att det är vattnet, som är heligt, att det är vattnet som värkar. Vi svaga människor äro ju så kortsynta. Men vill du bli botad, andligt som lekamligt, så lins det intet annat, som kan hjälpa dig än en levande tro och förtröstan på Honom, som är stark i de svaga.

Utgjut, Herre, även denna afton din nåd över de elända, som sucka efter förlossning från plågans marter! Gör barmhärtighet, så att ditt folk får känna sanningen

av ditt ord, att du har lust därtill. Men säg framför alt till var och en såsom Jesus sade till den kananeiska kvinnan: 'Din tro har frälst dig'. Amen.»

Det var en egendomligt mäktig stämning över denna egendomliga gudstjänst. Av åhörarne stod ett flertal på knä. Många ofärdiga och värkbrutna voro burna dit på stolar — ja, några lågo på bårar. Kryckor såg man här och där. Allas ögon voro fästa på Karl, vilken hade något av profet över sig där han stod. Hans öppna, regelbundna, utpräglat nordiska ansikte — någon hade sagt, att han såg ut som én kristnad viking — lyste av hänförelse, och hans stämima böjde sig som en orgel för själens alla växlande känslor och gav det rätta tonfallet åt varje ord.

Så snart bönen var ändad, begynte drickningen av vattnet. En flicka hämtade upp vattnet i ett kärl åt de besökande, och de drucko det på stället, alltid under en bön. Någon av kyrkovärdarne i Revsund satt bredvid källan, och alt gick till stilla och tyst. Förr hade de besökande offrat en slant, som de släpt ned i källan, men detta bruk hade prosten Alstadius tagit bort och bett envar, som ville giva något, att lemna det till sin sockens fattiga.

Då Karl steg ned från stenen, sprang Magnil emot honom.

»Du har tårar i ögonen, Magnil?»

»Ja> jag är så lycklig, Karl. Du var så stor, där du stod däruppe och alla sögo sig fast vid dig. Det gick genom märg och ben på alla, vad du sade. Och jag tänkte: 'Vad har jag gjort, som skall få äga honom?' Jag tyckte mig så ovärdig din kärlek på samma

gång var jag så gränslöst lycklig, över densamma. Karl, Karl, om du visste, huru ofantligt mycket du är för mig!»

»Vännen min», svarade han med ett leende av lycka, »vet du varför blommorna slå ut?»

»Ja», svarade hon med en min, som visade, att hon ej förstod frågan, »emedan solen kommer knoppen att svälla».

»Riktigt, min flicka. Du har för mig varit vad solen är för blomknoppen. Du har väckt de krafter, som lågo slumrande inom mig, och nu känner jag mig stark som om jag skulle kunna besegra världen. Tack, vännen, för alt sedan barndomsdagar!»

De hade under samtalet gjort en liten omväg genom lövskogen och nu nått fram till det ställe där hela familjen var samlad. Det var på en kulle, så att de ägde en förträfflig överblick över den brokiga, rörliga tavlan runt omkring källan.

»Jag har aldrig kommit att fråga, huru källan blivit så här besökt», sade Berghemius.

»Det är en kvarleva från katolska tiden», svarade prosten. »Pilgrimer rastade här på väg till och från Trond-hjems domkyrka. Källan fäste deras uppmärksamhet. Redan det gav ju henne rykte. Såvarkanske någon gång bland dem en, som besökt Kristi grav, och därmed var legenden färdig. Det är för övrigt värkligt hälsovatten. Ortens befolkning brukar gå där och dricka hela sommaren, och från avlägsnare orter brukar man hämta vatten. Många av de besökande taga vatten med sig hem. Men alla tro, att vattnet just i dag har en särskild kraft. Den

katolicismen har det icke varit mig möjlig att fördriva ur deras sinnen.»30

»Det gör ett egendomligt intryck att se alla de gamla kryckorna i träden omkring källan.»

»Se, se!» utropade Magnil.

Allas ögon riktades ditåt hon pekade.

En ung kvinna från Bräcke hade förts till källan på en bår. Hon var förlamad, så att hon ej kunde stödja på sina fötter, ej lyfta upp sina armar. Man förde kärlet med vattnet till hennes mun. Hon drack, och med varje klunk tycktes det komma nytt liv över hennes vissnade kropp. Ansiktet fick färg så fort hennes läppar rört vid vattnet. Så knöto sig hennes fingrar och rörde armarne. Plötsligt förde hon upp dessa och grep med egna händer vattenkärlet. Ett par ögonblick därefter steg hon ned från båren, gick fram till källan, föll på knä och ropade med hög röst:

»Pris ske Gud, jag är frälst!»

Det intryck händelsen gjorde var utomordentligt. Två personer kastade bort sina kryckor och gingo fram till källan, där de knäföllo bredvid flickan. Somliga ropade högt, andra knäpte tyst sina händer. Men ingen var oberörd.

»Det är underbart», sade Berghemius.

»Ja, i sanning!», svarade prosten. »Och liknande händelser har jag sett upprepade snart sagt varje trefaldighets-afton under de nitton år jag varit här. Det mänskliga förståndet har härvidlag blott att böja sig och _rkänna sin oförmåga att begripa och förklara».

Prostinnan, Karl och Magnil hade gått ner för att tala vid de. botade.

»Jag börjar finna det märkvärdigt att Kjel Enokssonej kommer», sade Berghemius, då han blivit ensam med prosten.

»Han fick säkerligen bevis för, att ingen fara är å färde och hade därför ingen anledning att komma hit.»

»Det vore väl, om din förmodan vore riktig. Men det tror du icke själv.»

»Jag vågar knapt hoppas det, uppriktigt sagt. Men skulle du spörja något, så får du väl sända din forne budbärare, Rimpi, till mig. Han tyckes vara lika snabb som tillgiven.»

»Icke nog med det — han har en förmåga att hitta som är otrolig. Han tyckes kunna vara utan mat och sömn hur länge som hälst, om det gäller. Om oroliga tider skulle inträffa, är en sådan av oskattbart värde.»

»Under alla förhållanden inser du vikten av att genast underrätta mig, om något skulle inträffa. Jag bor ju i landets ena ända med vägar åt alla håll, däribland landets hjärtpunkt, Frösön. Det är så svårt att bestämma sig för något visst handlingssätt, då man icke vet hurudan ställningen är; men vi måste innan du reser i alla fall överenskomma något. Då skola vi emellertid ha Karl med, ty han ser skarpare och tänker klarare än vi.»

Prostinnan, Karl och Magnil återkommo nu, och man började anträda hemfärden till prästgården.

IV.

Farhågorna besannas.

»**D**ET är en bonde från Undersåker här», sade prostinnan på söndagsmorgonen till Berghemius, då man satt sig till bords.

Berghemius behövde ej spela överraskad. Han kände sig värkligen så. Han hade nämligen blivit övertygad om, att Kjel ej skulle komma, då han ej anlänt föregående afton.

»Jo, jag tror det kännes lite märkvärdigt att få påhälsning av sina sockenbor, då man är så långt borta», skrattade prostinnan.

»Det har väl ej hänt något hemma?» sporde Magnil ängsligt.

»Sade han sitt namn?» frågade Berghemius på samma gång.

»Han heter Kjel Enoksson och är ute blott i egna ärenden. Han har varit till Frösön med dragonhästar, och då han var så nära tyckte han sig gärna kunna vara med om en trefaldighetsafton vid Pilgrimstads källa. Emellertid vart han hindrad på vägen och kom hit först sent

på aftonen i går. Han har legat hos en bekant bonde, och där fick han veta att du och Magnil voro här.»

Berghemius och prosten växlade en hastig blick.

»Han har redan varit här en hel timme, och jag- har förplägat honom efter bästa förmåga. Det tycks vara en kunnig och bra karl.»

»Det är en av mina bästa sockenbor», sade Berghemius. »Tillåter du, att han kommer hit in?»

»Så gärna, om du det vill!» svarade prostinnan och prosten nickade bifall.

Karl gick ut i köket efter honom.

Sedan han hälsat, bjöds han att sitta ned vid bordet, men han tackade för redan erhållen välfägnad och tog plats vid dörren.

»Nu få vi väl ej far i sällskap till kyrkan?» sade Magnil.

»Nej, jag får stanna hemma och förmedla bekantskapen mellan Alstadius och min sockenbo.»

»Då föreslår jag, att du, innan gudstjänsten börjar, följer mig till Skepparhällen», sade Magnil vänd till Karl.

»Det hinna vi nog ej», svarade Karl och fäste en frågande blick på fadern.

»Jo, bevars», svarade denne, »om ni taga Ante till roddare.» Karl förstod av svaret, att hans närvaro ej var nödvändig för tillfället.

»Vad är 'Skepparhällen'?» frågade Berghemius.

»I västra Grimnäsfjärden fins en inskärning i en stor häll. Enligt sägnen har denna inskärning gjorts av Olov den heliges järnskodda skepp, då han seglade fram här på sitt tåg till Norge 1031. Det är naturligtvis blott en

sägen, men denna utgör ett bevis för att den store konungens arbete för kristendomens utbredning nådde även hit.»

»Då fara vi utan dröjsmål», sade Karl till Magnil, »och jag tänker, att jag kan ro den biten utan Antes hjälp, eller vad tror du?»

»Det tror jag visst», svarade hon leende och glad över att den korta stundens samvaro ej skulle störas av tredje man. »Och om du tröttnar, skall jag hjälpa dig.»

»Såsom alltid i livet», nickade han, i det han reste sig upp. »Det är ingen tid att förlora, om vi skola hinna tillbaka tils gudstjänstdags. Och revsundsborna äro ej vana att vänta över tiden.»

»Då går jag till mina grytor», sade prostinnan.

Prosten, Berghemius och Kjel gingo in i förstugukam-maren.

»Du har ej kunnat komma förr?» sade Berghemius sedan de satt sig i ro.

»Nej», svarade Kjel stilla. »Det var intet lätt uppdrag, jag åtog mig. Köpmännen voro ogenomträngliga, huru skickligt man än bar sig åt. Den enda antydning, de tilläto sig. var att tillråda större varuinköp, ty tiderna vore osäkra. Så sade dock blott några av de större köpmännen. På min fråga, vad de menade, svarade de ingenting bestämt. De hade gjort ett antagande i allmänhet, förklarade de. Jag låtsades tro, att de blott ville bedraga mig att köpa en myckenhet varor. Somliga små-, logo, liksom erkände de sig ha blivit genomskådade. Andra läto förstå, att det vore bäst att ej vara för säker.»

»Det var i alla fall nog för att stärka våra misstankar», sköt Berghemius in, liksom för att leda Kjels berättelse in på dess fortsättning. Han var nyfiken och

ville ej veta mera om den misslyckade delen av beskickningen.

»Så gick jag på ölstugorna. Ett yttrande här, ett annat där gåvo mig visshet om, att något var i görningen, men något bestämt gick ej att utleta. Menige man och underbefäl, med vilka jag sammanträffade, gåvo svävande och varandra motsägande uppgifter. De flesta låtsades veta mera än de visste. Dessutom gick det ju ej att få dem att säga något förr än ruset lossat tungans band, och i en rusigs föreställning blir ju alt förstorat och förändrat.»

»Det är så», sade prosten nästan för sig själv. Liksom han nu bekämpade det inträngande tobaksbruket, hade han alltid varit en utpräglad motståndare till bränvinet.

»Så när hade jag givit alt förlorat — ty tanken på att hos fästningskommendanten anmäla mig som spion och blivande vägvisare, för att dymedels få veta något, hade jag alltid tillbakavisat såsom motbjudande, då den kommit för mig. Då träffade jag slutligen hos en köpman på en jämtbonde — Esbjörn Sivertsson från Frösön — som gjorde mycket stora uppköp. När jag uttryckte min förvåning däröver, svarade han:

»Du skulle göra som jag.»

»Vad menar du ined det?»

»Att det snart nog blir avsättning för varor i Jämtland.»

»Emedan?...»

»Emedan vi få främmandes.»

»Du vill väl ej påstå, att ofred är å färde ?» frågade jag, som nu ej längre kunde hålla mig.

»Jo, just det.»

»Skall det bli snart?»-

»I juli eller augusti.»

»Hur vet du då alt detta?»

»Det är mer än jag vill säga dig nu. Vore du ej Kjel Enoksson från Undersåker, så hade du ej fått veta, vad jag nu förtalt dig.»

»Därmed var mitt mål uppnått, och jag återvände men fortsatte genast till Frösön, medförande bud till hans hustru. Jag var sålunda i tillfälle att göra honom tacksam genom en visad tjänst. På vägen från Frösön och hit började min häst bli trött, så att färden gick sakta och jag hitkom sent i går kväll. Att jag velat vara med på en trefaldighetsafton här, finner varje människa i sin ordning, vadan min närvaro ej väcker någon uppmärksamhet.»

Kjel hade slutat, och det blev tyst en stund.

»Det där infallet i Jämtland är vad jag fruktat under alla de krigsoroligheter, vari riket är invecklat», sade prosten. »Detta är den naturliga följden av vad som hänt nere i Götaland. Ack, konungar och adel leva ännu i den föreställningen, att riken vinnas genom svärdsslag. Om detta vore sant, så behövde ju ej vårt fattiga, utarmade land digna under de krigets bördor, som nu tynga det... Sverges gränser äro utstakade av Gud själv och utgöras av havet i öster och söder och av fjällryggen i väster. Avlandet att utöka vårt område över detta har prässat vår svett och vårt blod så, att vi äro fattiga och sakna näringar, vetenskap och konst, under det att vårt land skulle ha kunnat blomstra som en lilja i Saron ... Ingenting har

gjorts för att värkligen vinna provinserna i söder. Tvärtom, de ha tyngts med skatter och utskrivningar i en sådan grad, att en var längtat tillbaka till det danska väldet. Detta veta naturligtvis danskarna, och så få deras härar falla in i dessa landskap, där altså ofredens förhärjande eld brinner. Hur göra danskarne då? Jo, de betala för alt, men svenskarne taga utan pänningar. När så befolkningen sluter sig till danskarne, huru behandlas den? Med en grymhet som saknar like. Det har hänt, att nästan hela socknars manliga befolkning spetsats på störar och satts ut efter landsvägarne. Detta sedan de plundrade gårdarne bränts och ej ens kvinnorna skonats till livet, ännu mindre från att bli våldförda ...»

Han försjönk i begrundande. Ingen ville dock störa honom, och han fortsatte strax:

»Det är alldeles givet, att Norges ståthållare, den oss allom bekante Gyldenlöwe, ej skall nöja sig med att vinna Halland och Bohuslän, utan även rikta sina blickar på Jämtland och Härjedalen. Han har dubbla skäl att anfalla oss. Han föreställer sig nog, att vi äro dansksinnade och att altså även här ett snapphanekrig skall kunna åstadkommas. Det är hans ena skäl. Det andra är, att hans infall här skall föranleda truppsändningar hit och altså försvaga den redan förut klena svenska hären å de övriga punkterna.»

»Uträkningen är ej dålig», inföll Berghemius. »Om den blott slår in så ...»

»Det var dig ej möjligt att få reda på vad slags knektar man skulle sända hit över?» frågade prosten, vänd mot Kjel.*Prosten, Berghemius och Kjel gingo in i förstugukammaren.*

»Nej, så långt tänkte jag ej då. Nu inser jag, huru viktigt det varit.»

»Ja visst», fortfor prosten. »Blir det norska trupper, så ha vi ingenting att frukta. Ej blott vänskapens utan även blodets band förenar oss med de norske. En svensk bär ej hand på en norrman, och en norrman ej på en svensk. Mellan dessa folk är krig omöjligt. Skickas däremot danskar och tyskar hit, då blir det svår tid för oss.»

»Ja i sanning svår tid», suckade Berghemius. »Vi få lida under en dubbel fiende. Ty de svenska knektarna bli oss kanske ej mindre farliga än de danska. Lägerlivet förråar alltid, och nu ha ju svenska krigsmän blivit vana att inom Sverges egna gränser fara fram som i fiendeland. Gud vare oss nådig!»

»Bedrövliga tider stunda, men vi få ej bli rådlösa för det.»

»Vad är då att göra?»

»Ja, det frågar jag mig själv. Vi få visst lov att invänta Karls råd.»

»Det är jag överens med dig om», sade Berghemius. ' :

Samtalet gick så över på andra ämnen.

Sedan Karl och Magnil återkommit från kyrkan och man ätit middag, sade Berghemius:

»Kjel Enoksson skulle ha fägnad av att se, huru jordbruket bedrives vid Revsunds prästgård, ty ända upp till Undersåker ha revsundsprästerna blivit namnkunniga, ej blott som predikare utan också som jordbrukare. Under förmiddagens lopp kunde ju ej Kjel och jag lämna vår vän Alstadius, och även om vi det kunnat, hade vi ej

haft så stor nytta av ett besök ute på ägorna, då vi ej haft någon att fråga om det. som för oss är nytt eller egendomligt. Nu föreslår jag, att Karl följer på en vändning omkring fälten.»

Karl förstod genast meningen, och de tre männen följdes åt.

Under deras vandring var samspråket mycket livligt, såg Magnil då hon emellanåt genom de blyinfattade rutorna följde deras gång. Karl tycktes dock ej det minsta tänka på jordbruket, ty han såg knappast någonsin nedåt. Han föreföll ha sina tankar på annat håll — Magnil trodde sig förstå var, och det gjorde henne så glad.

Lycklig hon, som ej hade någon aning om alt det, som nu bredde vemod över hennes trolovades sinne!

På aftonen, då Berghemius ostörd kunde växla ett ord med prosten, sade han:

»Vi blevo överens om, att Karl skulle fara in till Frösön och tala vid guvernören.»

»Hur så?»

»Han vet troligen mer än vi. Och vet han ej det, så kan han få underrättelser, där detta ej är oss möjligt. Karl ansåg det mycket viktigt att få veta vad slags folk, som skulle gå emot oss. På detta hängde, enligt hans mening, hela försvarsplanen. Kjel Enoksson skall under en förnyad färd till Trondhjem fortsätta efterforskningarna. Nu på hemvägen besöker han Esbjörn Si-vertson, på Frösön, varmed också vinnes, att vi ej komma i sällskap hem.»Prosten satt länge och tänkte efter. Så tryckte han Berghemii hand och sade sakta:

»Jag gillar planen.»

— — —

Arla påföljande morgon bröto de så kära gästerna upp, och det var liksom hade en sky dragit över solen, när Magnils ljusa gestalt försvann vid skogsbrynet.

V.

I Ragunda prästgård.

OM en främling helt oförmodat kommit in i Ragunda prästgårds helgdagsstuga, skulle han frågat sig, om han ej genom något trollslag förflyttats till ett slottsgemak. Så dyrbart inrett, möblerat och utstyrt var rummet.

Och den unga kvinna, som satt bekvämt utsträckt i den mjuka länstolen, skulle icke ryckt honom ur illusionen. Kall och hård såg hon ut, men det var ett omisskänneligt drag av härskarinna i hennes ansikte och i hennes sätt att bära upp den anspråksfulla dräkten.

Tavlan fullständigades av, att på en mindre stol framför henne satt en i sammet och siden klädd ung herreman.

»Han dröjer», sade hon, i det hon såg ut genom fönstret åt vägen.

»Ja, lyckligtvis för mig, fru Karin», svarade den unge mannen, som talade danska.

»Lyckligtvis?» svarade hon. 1 saimma sekund som frågan halkade över hennes läppar insåg hon, att den

var oklok. Den kunde tolkas som en uppfordran till den unge mannen att säga något smickrande. Och så gärna hon än hörde dylikt, ville hon dock icke så öppet framkalla det. Hon bibehöll emellertid gott fattningen och visade blott en förvånad min.

»Just så. Jag prisar alltid min lyckliga stjärna, då er herre och man blir bortkallad i sockenbud.»

Nu sade fru Karin ingenting. Hon blott såg ut som om hon icke förstod.

»Ty då får jag njuta av edert angenäma sällskap.»

»Mitt sällskap står er väl till buds även då min man är hemma, riddar Urne?»

»Det tyckes så, men det är dock ej så... Har ni varit uppe i fjällen om våren någon gång?»

»Ja.»

»Nå, då har ni sett, huru björkarnes kronor stått gröna, medan rötterna dolts av snödrivor. Man har njutit av vårens härlighet, då ögat fästs på trädens ljusa lövskrud, och man har velat kasta sig till deras fot med ett: »Natur, vad du är härlig!» då snön där kommit en att rysa... Så är det när jag ser er bredvid er man. Mitt öga njuter av att se er ungdomliga skönhet, men njutningen är ej ostörd. Ty så fort mitt öga faller på den gamle, vid vilken ni, oförklarligt nog, länkat edra öden, skakas mitt hjärta av en köldrysning. Detta kan ej inträffa, då jag har er ensam framför mig, såsom nu. Har ni nu förstått mig, fru Karin?»

Hon ryckte lätt till, då hennes namn nämdes.

»Förlåt mig, riddar Urne. Jag satt och tänkte pä något helt annat och edra ord gingo mina öron förbi.

Det var kanske något, som det var bäst, att jag icke hörde.»

Hon ljög beundransvärt väl. Det var ej nog med, att hon hört varje ord — hon hade också njutit åt dem, njutit som en febersjuk av varje droppe vatten.

»Det var en ny värs i min hyllningssång till er, en upprepning av den fråga, jag gjort mig sedan första ögonblicket jag såg er: varför är ni här, i en omgivning där ni ej hör hemma?»

»Passar jag då ej i denna omgivning?» utbrast hon med en min, som skulle hon ha känt hans ord som en förebråelse .»Är jag för glad? Är jag...»

»Missförstå mig icke, fru Karin. Jag menade att en kvinna med eder skönhet...»

»Riddar Urne! Även här uppe bland fjällen förstå vi oss på att skilja smickret från sanningen, då det blir så tydligt...»

»Om det vore mitt sista ord, fru Karin, så skulle jag säga, att ni är skön — ja, det är för lite sagt, men jag skall nöja mig därmed så länge...»

Hon gjorde en avvärjande rörelse.

»Det hjälper icke — nu vill jag ha det sagt, ty jag vill icke jämställas -med en simpel smickrare. Jag vill ha det förklarat för er, varför ni måste stå så skön i mina ögon... Nej, jag ber er, gå icke utan låt mig tala ut!»

Hon hade gjort min av att resa sig, men satte sig åter till rätta i stolen.

»Mitt svarta hår, min mörka hudfärg, mina mörka ögon och mitt livliga lynne vitna ju om, att jag är en son av södern. Så är det ock. Min far inkallades från Italien till danska hovet för att utföra en hel del vägg-

målningar — han var en framstående konstnär. Han be-fans snart nödvändig, erhöll statsanställning, överhopades med utmärkelster och adlades slutligen. Han bortlade då alldeles sitt italienska namn för att ej behöva stöta de danska patriotiska känslorna för huvudet — det var visst för resten på konungens begäran. Men aldrig glömde han sitt Italien, och alla de sagor, som fylde min barndom, voro därifrån... Nåväl, jag växte upp och gick i krigstjänst, såsom en riddersman ägnar och anstår, och jag skall stiga till de högsta ärestället, ty jag vill det.»

En blixt av beundran sköt fram i fru Karins öga. Och den var icke hycklad.

»Jag känner mig överlägsen dessa nordbor, och därför skulle jag fram ... Ack, förlåt mig, jag blir het och tappar

mitt ämne! ... Det är ju naturligt, att jag sett mig omkring även på kvinnomarknaden i mitt land. Dyrkandet av det sköna är en alt för viktig del av mitWliv, ett altför dyrbart arv från min far, för att jag skulle kunna underlåta att dyrka det skönaste av det sköna: kvinnan. Men jag bedyrar er, att jag aldrig beundrat de nordiska kvinnorna. Jag finner intet vackert i deras genomskinliga hy, deras urvattnade ögon och deras lingula hår. De äro bleka drivhusplantor i mina ögon. Och jag vet, att det rinner fiskblod i deras ådror. Nej, tacka vill jag barnen av södern. De ha blod i den kind, åt vilken solen givit färg. En svart, böljande lock, som glänser, det vill jag kalla hår. Och ett mörkt öga, som kan stinga likt en dolk eller bränna som vulkan, det vill jag kalla ett öga... Nu förstår ni varför jag finner er skön!»

»Nej, det förstår jag1 icke, riddar Urne, men väl att ni tycker om mörka fruntimmer.»46

»Å, om ni visste, huru jag kände det, när jag såg er första gången, fru Karin. Naturligtvis trodde jag, att ni var dottern i huset i stället för dess fru. Jag hade velat falla på knä.»

»Ni tillåter väl, att jag skrattar?»

»Den första känslan var icke beundran för er skönhet. Nej, det var ett utbrott av glädje över att se en kvinna av min egen ras. Jag hade gått mig trött många gånger om i nordens kvinliga blomstergård av bleka liljor, då jag fick ögonen på er, den friska rosen.»

»Ni saknar då åtminstone icke ord, riddar Urne», skrattade fru Karin.

»Jag har icke slutat ännu, fru Karin... Snart märkte jag, att ni ej blott tillhörde min egen ras, utan också var ett utmärkt species därav. Och ej nog med: det: inom kort vart det mig klart, att ni såväl i begåvning som bildning var min jämbörding. Det var detta, som gav förklaringen åt det hela, glansen åt er skönhet. En vacker kvinna utan begåvning" och bildning är en blomma utan doft. Man ser på henne en stuncl och går vidare.»

»Inser ni då icke, vilken ofantlig grad av enfald det skulle förutsätta, att jag trodde, vad ni säger. Ni har rört er i den danska huvudstadens finaste kretsar. Ni har haft tillfälle att beundra alt vad där fins av börd, bildning, rikedom och skönhet. Och ni tror, att jag ett ögonblick skulle inbilla mig, att ni menar allvar med ert rökvärk för mig.»

»Jag har sett mycket vackra kvinnor, det är sant — däribland även kvinnor av min egen ras. Men jag har aldrig sett någon så skön som ni. Nu är det sagt!»47

Hovmannen och världsmannen Jörgen Urne behövde fara upp till Lappland för att finna den skönaste. Och hon hade en obetydlig prästhustrus skepelse. Ni är en mycket stor skämtare!»

Hon njöt gränslöst av att höra alt hans smicker, och hon ville icke att samtalet skulle taga en annan riktning. Nog hade hon förut hört sägas, att hon var vacker — ja, hon hade också hört motsatsen — men hon hade icke hört det sägas med så väl lagda, så honungssöta ord som denne man använde. De kommo från en värld, i vilken hon aldrig ens drömt att få blicka in, än mindre känna strömma emot sig med livets hela rikedom och fullhet.

Hon tog emot denna hyllning med värklig hunger, och hennes njutning stördes blott av ett: av tanken på, att den ej kunde räcka länge.

»Även för min senaste förklaring ligger en naturlig grund. För att fortsätta bilden: den blomstergård av kvinnor, vari jag hittills rört mig, har varit rik. Blomstren ha varit så många, att jag icke hunnit stanna och betrakta någon särskild, än mindre njuta av deras doft. Jag har, såsom ordstävet säger, icke sett skogen för bara träd. Det är möjligt att jag, oun jag haft tillfälle och lust att stanna vid ett och annat särskilt blomsterstånd, skulle funnit detta vara det skönaste. Men man hinner knappast detta i en stor stad, där umgängeslivet blott tillåter oss att flyktigt se varandra på en bal, ett gästabud o. s. v. Detta är det ena beviset för att jag talat sanning. Det andra kommer nu. Dessa unga kvinnor har jag mött med misstro. I den ena har jag- fruktat koketten, som endast önskar erövra hjärtan; i den andra den egennyttiga,48 SAXON: UNDER ERLiDSBANÉRET

som intresserade sig för mig endast på grund av min samhällsställning.»

»Ni...»

»Jag har strax slutat... Med er var förhållandet ett helt annat. Jag fick tid att lära känna er. Och mot er fans ingen anledning till den misstro, varmed jag mötte de unga jungfrurna. Ni stod inför mig i en helt annan ställning än dessa, eftersom ni är gift... Vill ni nu tro mig, då jag säger att ni icke blott är skön, utan (den skönaste jag sett?»

»Nej», svarade hon leende, »ingendera. Men jag tror värkligen, att ni ej finner mig alldeles avskräckande. Detta dock icke på grund av mitt särskilda utseende, utan på grund av att jag, såsom ni sade, hör till er ras. ,' Edra ord i detta fall ha värklig innebörd, det inser jag. De kasta ett förklarande ljus över sympatier och antipatier, som jag själv känt, men vilkas orsak jag aldrig förstått. För övrigt tackar jag er för sådana stunder som denna -— icke för vad ni sagt om mig, utan för att ni kan stå ut med att i timtal sitta och prata med en obetydlig liten kvinna så långt bort från de platser, där livet värkligen rör sig. Flär står det stilla. Jag förstår, att ni emellanåt måste finna mig gränslöst enfaldig, och er vänlighet att skingra långsamma timmar för mig, är därför så mycket större. Att jag tager emot denna vänlighet är kanske en börda för er. Men ni får förlåta mig för att jag låter er bära den. Jag har sutit ensam så mycket inom dessa fyra väggar ...»

Hon sänkte blicken mot golvet. Jörgen Urne skulle ha velat trycka hennes vita, mjuka hand, som slapt sjönk ner utmed länstolen. Han vågade det dock icke.Men om fru Karin någonsin sett bra ut, så gjorde hon det nu, när orediga, vansinniga drömmar kommo hennes hjärta att slå med fördubblad fart.

Så suto de båda tysta och försjunkna i tankar tils bullret av den kärra, vilken hemförde kyrkoherde Rahm, väckte dem till erinring om världen utanför.

Fru Karin.

ÄR kyrkoherde Rahm inträdde i helgdagsstugan, var fru Karin ensam där.

Jörgen Urne förklarade, när kyrkoherden hördes komma, att han för det fängslande samtalets skull glömt ett viktigt brev. Han måste skynda till sitt rum och gottgöra försummelsen.

Med detta hade han försvunnit, vig och smidig som en katt, men också med en ledighet och finhet, som fru Karin aldrig förr funnit hos en man.

Jämförelsen mellan honom och hennes make, som fet och däst och gammal släpade sig in, var snart gjord. Och den utföll ej till den senares fördel.

»Du har varit länge», sade hon.

»Ja, de ville ej, att jag skulle fara förr än han själats, och jag kunde ju knapt säga nej. Han dog i sin hustrus armar.»

Fru Karin gjorde en rörelse av otålighet, liksom hade hon velat skaka av sig det av döden, som vidlådde hennes man och som denne nu förde med sig in till henne.

»Jag visste nog, att tiden gjordes dig lång, men jag tänkte, att den unge riddaren möjligen skulle förkorta den.»

»Den högättade riddersmannen skulle visst göra sig det besväret för en prästfru i en avkrok av världen!» svarade fru Karin med hånfull ton.

»Å, så länge som han är gäst under samma prästfrus tak...»

»Gäst! De lejdebrev han medför från Norges ståthållare och Trondhjems stifts biskop utgöra naturligtvis i själva värket en befallning att mottaga honom.»

»Ingalunda. Varken Norges ståthållare eller Trondhjems stifts biskop kunna befalla mig i något...»

»Å, i oroliga tider som denna är det bäst att ej stå på fiendefot med den starkaste.»

»Det var ett skarpt ord, Karin ... Du vet intet vidare om riddaren?»

»Jag har ju icke sett honom, hör du. Tjänstepigan trodde, att han sov.»

»Men det har han ju gjort nästan oavbrutet i de fyra dagar han varit' här. Nog kan jag förstå, att han — såsom han själv sade - behöver vila ut, innan han framför sitt ärende, men nu borde han ha återhämtat sig tillräckligt ... Du vet icke, om han skriver brev. eller...»

»Jag vet ingenting om honom och vill ingenting veta...» i

»Hon är missnöjd, duvan min, för att hon haft det långsamt.»

»Ja, det är förfärligt, att man skall bli levande begraven här i ödemarken, då man är ung och vill se något av världen och Uträtta något i världen!»52

»Så, så, så. Var ej ledsen, så skall jag söka något pastorat söderut igen.»

»Och icke få det! Nej, jag blir nog sittande här, tils det växer mossa på mig.»

»Jag måste gå in och vila mig lite. Jag vart förfärligt trött av resan», sade kyrkoherden.

Detta var dock blott en förevändning för att komma ifrån fru Karin. Ty då hon var vid dåligt lynne, fann han alltid rådligast att tillämpa den gamla satsen: »Bättre fly än illa fäkta.» • I dag var han dock nästan belåten över hennes lynnesojämnhet. Det var bättre att några yttringar därav gingo ut över honom än att hon läte trösta sig av den unge riddaren!

Då han sagt sig vara trött, måste han naturligen bära syn för sägen, och så sträckte han ut sig på soffan i sin studerkammare. Med tillfället att få vila kom tröttheten, och snart sov kyrkoherden de rättfärdiges sömn.

Fru Karin fördjupade sig i läsningen av senaste numret av »Svenska Mercurius», rikets enda tidning.

Snart inträdde åter Jörgen Urne.

»Jag ber om ursäkt, ifall jag stör», sade han.

»För ingen del.»

»Det var min mening att begagna tillfället att få tala med kyrkoherden.»

»Han var trött och har lagt sig att sova. Det kan dock ej bli så länge. Det är ju snart kvällsvardsdags.»

»Tillåter ni då, att jag sitter ner hos er och väntar tils han kommer? Mitt brev är skrivet, och då man ej har något för sig, blir vistelsen i den ensamma kammaren lång.»53

»Det behöver ni ej säga mig, riddar Urne. Var så god och sitt ner!»

Han satte sig i en av de tunga stolarne på andra sidan bordet mitt emot henne.

»Vad ser jag», utbrast han i det han fäste ögonen på tidningen, som fallit ner i hennes knä, »har ni sinne för politik?»

»Ja, vad skall man göra för att ej förgås av ledsnad?»

»Ni läser värkligen alt det där om krigshändelserna?»

»Vart enda ord. Och min man har ritat en karta åt mig, så att jag i min föreställning följer truppernas rörelser. Han har dessutom satt mig in i de historiska händelser, som föranlett kriget, givit mig upplysningar om de ledande personerna och berättat om småhändelser, som dunstat ut, fastän de ej stått i tidningen. Dessa enskilda underrättelser äro ju de intressantaste. Ty på denna kontrollerade krönika» — hon slog med handen på tidningen — »tror jag naturligtvis ej mer än till hälv-ten, vare sig hon skildrar segrar eller nederlag.»

»Ni ökar ideligen min förvåning, fru Karin», sade Jörgen Urne. »Och min beundran. Redan däri att en kvinna läser tidningen ligger något ovanligt. Men ännu ovanligare är det, att en sådan tänker över det hon läser... Ni

anser mig Väl icke ogrannlaga, ifall jag frågar, om ni är född av svenska föräldrar?»

»Min far var kyrkoherde Mikael Eriksson Noraeus i Resele i Ångermanland.»

»Född svensk?»

»Ja.»

»Och er mor?»

»Hon var av finsk börd.»»av läser värkligen alt det där om krigshändelserna?»55

»Där ha vi förklaringen! Ni liknar henne mycket?»

»Det säges så.»

»Hur kom ni — jag framställer frågan under anhållan om överseende ifall ni skulle anse den otillbörlig och utan alla de tillbehör, som min beundran för er skulle vilja förse henne med — att gifta er med kyrkoherde Rahm ?»

»Det är en mycket enkel historia. Min far och Olov voro bekanta, lite släkt t. o. m. Min man är, liksom min far, ångerman, född i Högsjö. Han hälsade på hos min far ibland, och det var riktiga högtider för mig. Förhållandet hemma var ej det bästa. Far var sträng och hård — han tillät ej en gång ett skratt och att ge en smekning skulle han ansett som en tillgjordhet. Jag kände aldrig någon hel glädje. Ty även då mitt skratt ljöd ute eller borta någon gång kom tanken på min far mig att förlamas. 'Tänk om de hörde mig', sade jag till mig själv. 'Farbror Rahm' var glad, hade alltid något vackert eller gott med sig, berättade sagor för mig o. s. v. Jag fäste mig ofantligt vid honom ... Förut hade jag aldrig hållit av någon annan än min mor, men hennes fruktan för min far gjorde henne viljelös. Hon tillförde mig visserligen ömhet men på samma gång också sin undertryckthet och sin sorg... Samma år som jag konfirmerats friade Olov till mig. Han var då änkling för andra gången. Jag var ett barn, knapt fylda femton år, och förstod icke mycket vad det ville säga att gifta sig. Min far — till vilken 'farbror Rahm' vände sig, innan han talade vid mig — upptog giftermålsanbudet med stor tillfredsställelse. Han ville hällre se mig förenad med en äldre, stadgad man56

än med yngre — det stod ju också i vida fältet, om någon yngre skulle anmäla sig.»

»Ert hjärta .var altså fritt, då ni gifte er?»

»Ja. Det var en pojke — son till en rik bonde i socknen och lite släkt till mig på min fars sida — vilken studerade i Hernösand för att bli präst, ehuru han sedan övergav studiebanan. Denne hade något slags tycke för mig, men det berörde mig icke als. Jag endast skrattade åt honom och tyckte, att han var dum... Han är för övrigt nu ett av min mans får, bosatt i Bisp-gården.»

»För att återkomma till vårt ämne: hvad sade er mor om giftermålet med 'farbror Rahm'?»

»Hon tillstyrkte det ivrigt. Det vore tillräckligt sade hon, att hon själv förginges. Jag vore ung och mindre motståndskraftig för en glädjelös tillvaro. Hon kunde falla ifrån när som hälst, och då... Icke vore det väl världens högsta lycka, som stode mig till buds såsom fru Rahm, men det led intet tvivel, att han höll av mig. Och det är så få, som beskäras 'den högsta lyckan. Tag emot det!... Så talade min mor. Och 'jag tog emot det.

Jag hade tagit emot vad som hälst för att få komma bort från det fängelse, som kallades mitt hem. På det sättet blev jag gift hit.»

»Och flyttade från fängelse till fängelse», sade Jörgen Urne sakta.

Fru Karin svarade icke.

»Jag kan så väl förstå denna historia», fortfor Jörgen Urne. »I början var alt nytt för er här. Ni kände er så fri, och det var så egendomligt ätt få mottaga den hyllning, som tillkom själasörjarens maka. Detta alt på-

skyndade hastigt utvecklingen av edert själsliv, men i samma mån som detta famnade vidare omkring, insåg ni eder belägenhet. Glädje är icke en visa för en ensamstämma. Hon förutsätter samklang och altså minst två stämmor. Men alla stämmor kunna ej klinga samman. Detta är ej stämmornas fel — ty de kunna var på sitt håll vara klara och vackra — utan är att tillskriva de omständigheter och makter, som satt dem att ljuda bredvid varandra.»

Icke häller nu svarade fru Karin. Hon kände sig av hans vackra ord liksom lyft och buren bort, högt, högt så att hennes huvud svindlade.

En tjänstepiga inträdde och frågade, om hon fick duka, vilket fru Karin bejakade.

Då kvällsvarden var färdig, väcktes kyrkoherden.

»När jag hörde, att ni 'kommit åter, skyndade jag hit för att få prata bort en stund», sade Jörgen Urne, i det han gick emot kyrkoherden med framräckt hand.

Fru Karin sysslade vid bordet, men intet ord, ingen min undgicik henne. Hon kände sig så ofantligt liten inför denne man utifrån. Icke för hans höga rang, icke för hans ridderliga låter, idke för hans fina dräkt, utan för hans skarpa förstånd och förmåga att lägga sina ord. Hon hade insett, att idke häller Jörgen Urne ville låta hennes man förstå, att de båda träffats under mannens bortovaro. Men huru skickligt hade ej Jörgen Urne löst denna svårighet, blott med ett piar ord. Hon själf hade behöft många ord, .och hon h'ade behöft ljuga... Hon kände inga samvetsförebråelser därför, men hon fann lögnen vara en tarvlig nödfallsutväg, som blott de oskicklige behövde tillgripa. Att höra till dessa oskicklige på58

en gång förödmjukade henne och fylde henne med avund mot den skickligare.

Så gingo de till bords, och under måltiden fick fru Karin för andra gången höra (kyrkoherden berätta om sin resa under dagen.

Genast efter måltidens slut drog sig Jörgen Urne tillbaka till sitt rum, där han skrev följande brev:

Till Konungens högst betrodde Troman, Ståthållaren över Norge, Högvälborne Herren Ulrik Frederik Gyldenlöwe.

Det är lördags afton, och i morgon kommer Torjus Hansen för att — obemärkt bland de gudstjänstbesökande — taga detta och föra det vidare.

Såsom lätt förståeligt är, har jag hittils ej mycket kunnat uträtta, men så mycket är vunnet, att jag erhållit en utgångspunkt.

Sedan fyra dagar befinner jag 111ig i Ragunda prästgård i Jämtland, och här skall huvudkvarteret för vår verksamhet bli. Jag känner att så skall ske, ehuru ingenting därom blivit talat eller bestämt.

Saken är den, att jag haft den lyckan att påträffa en kvinna, som skall bli oss en utmärkt bunsförvant. Det är värdinnan i detta hus, fru Karin Rahm, som har alla betingelser för att bli oss, vad jag nyss sade. Jag skall här tillåta mig att säga varför. Ty jag var naturligtvis så klok, att jag förskaffade mig kännedom om hennes lifsförhållanden/ innan jag kom hit. Mitt förutseende i detta fall har redan visat sig nyttigt. Ty just i dag har hon för mig berättat sin levnadshistoria på ett sätt, som har så lite gemenskap som möjligt med sanningen.

Hennes far var präst i Ångermanland. Han hade olyckan att bli förälskad i en finska — en vacker kvinna, men häftig, behagsjuk, ärelysten — och gifte sig med henne. Han var en stark man och lät sig ej böjas för hennes vilja och infall, men det kostade honom också hans husfred. De fingo ett enda barn, en dotter, moderns avbild. I samma mån som hon växte till, blev hön moderns bundsförvant, och den gamle prästen fick det alt hetare.

Han hade en bekant präst, Olof Rahm, som ibland hälsade på, en begåvad man — fastän osjälvständig — mycket rik och kär i gods och guld. Ragunda är ett fett pastorat, och han hade genom två giften ökat sin förmögenhet.

När nu denne blev änkling för andra gången, beslöto mor och dotter att fånga honom, vilket också lyckades. Fadern gav efter för att få en plågoande mindre, och så blev den gamle Olof Rahm och den unga Karin ett par.FRU KARIN 59

Vad utgjorde hennes skäl för att gifta sig med honom? Jo, han var rik, och hon fick sålunda tillfälle att omgiva sig med den prakt och det överflöd, varefter hon trånade med behagsjukans hela kraft. Prästgården här är inredd som en bättre herremansboning i en storstad. Och hon har också smak. Hon kläder sig förträffligt och bär upp dräkten så, att hon skulle göra heder åt vilket sällskap som hälst. Icke mer än några och tjugo år gammal, står hon ock i sin bästa fägring. Och hon ser bra ut.

Jag är fullt säker på, att hon tog i beräkning hans ålder och utsikten att snart bli änka samt sålunda arvtagare till förmögenheten. Hit-tils har hennes man dock krossat alla hennes förhoppningar i den vägen, ty i trots av sina år är han riktigt kry.

Ett annat skäl för henne att gifta sig med honom var hans ansedda ställning. Det tillfredsstälde hennes ärelystnad att vara gift med en så framstående prästman. Hon har arbetat ej så litet för att få honom nedåt södra Sverge. Han har sökt, men ej haft någon lycka med sig. Han har egentligen ej velat härifrån, och hennes bearbetningar på vederbörande ha ej haft någon framgång.

Nu förstår Eders nåde, att hon är en kvinna för oss. Hon behärskar sin man fullständigt, och i hennes hand skall han bli det mjuka vax, som vi forma efter vårt behag.

I Bispgården, som ej är så långt härifrån, bor en ung bonde vid namn Isak Ingemarsson. Han är sockenbarn med fru Karin, och det var barndomskärlek dem emellan. Han skulle bli präst, men afbröt sina studier, då hon svek sitt ord till honom och gifte sig med Rahm — han sörjde så, att man fruktade för hans förstånd. Det säger sig självt, att han ej glömt henne utan när som hälst är beredd att gå i döden för henne. Jag skall draga försorg om, att han skall få försöka sig. Jag vill ju dock icke söka upp vare sig honom eller någon annan förr än jag talat vid fru Karin och kyrkoherden och uppgjort om fältplanen.

I morgon efter gudstjänstens slut skall jag göra första stormningen av fästet. Omständigheterna få avgöra huru stark stormningen skall bli. Nu har jag emellertid sett mig för så mycket, att jag vet, att första försöket kan göras.

Det vill dock säga: jag har den bästa utsikt att lyckas.

Eders nådes tropliktigaste och ödmjukaste tjänare

Jörgen Urne. VII.

Förrädarplanen.

OLKET strömmade ut ur Ragunda kyrka.

Bland besökarne voro tvänne främlingar. De väckte dock ^ej synnerlig uppmärksamhet, ty kyrkoherde Rahms rykte som predikant hade nått vida, vadan främlingar ofta kommo till Ragunda för att höra honom.

Den ene främlingen — Jörgen Urnes Torjus — var iförd bondekläder. Han följde med skaran ut och gick uppåt Pålgård. Vid en liten biväg in i skogen vek han av och blev stående tils alla kyrkobesökarne gått förbi.

Då gick han åter ut på vägen, som han fortsatte framåt, räknande stegen. Då han räknat till femtio, stannade han.

Där låg en liten granbuske, tydligen avskuren med en slidkniv.

Han spanade försiktigt omkring sig, varpå han sparkade till busken, så denne flög in i skogen.61

På den plats, där busken legat syntes några röda stenar. Han böjde sig ner och räknade.

»Ett, två, tre, fyra, fem, sex, sju... Riktigt!»

Och så gick han tjugo steg rakt in i skogen, stannade vid en större flat, röd sten, som låg där liksam händelsevis ditkastad.

»Här skall det altså vara», sade han och böjde sig ner, tagande upp stenen.

Under densamma låg det brev, som på aftonen föregående dag skrivits av Jörgen Urne.

Det ingick icke i dennes planer att någon — icke ens fru Karin — skulle veta om detta brev och därför fick Torjus avhämta det på detta ställe.

Den andre främlingen bland kyrkobesökarne var Jörgen Urne själv. Hans närvaro väckte ännu mindre uppmärksamhet, ty det var ofta gäster i prästgården.

»Ni måtte icke vara mycket för att fästa uppmärksamhet vid er person, riddar Urne», sade fru Karin, då de satt sig ned vid middagsbordet.

»Hur så, fru Karin?»

»Jo, under det att ni på sökendagarne går klädd i den vackra, färgrika dräkt, som brukas av finare herremän, ser ni i dag på helgdagen nästan ut som en bonde.»

»Min hustru har ungdomens oförskräckthet att säga alt, som kommer för henne», smålog kyrkoherden urskuldande.

»Funnes ej det ungdomliga modet, skulle världen stå stilla», svarade Jörgen Urne. »För övrigt var fru Karins fråga mycket naturlig... Då jag är ute i min konungs ärenden och icke önskar väcka uppmärksamhet, är det givet att jag icke genom klädseln vill skilja mig från

mängden. För övrigt har jag alltid ansett, att prål och grannlåt icke passa i Guds hus.»

»Det är rätt», sade 'kyrkoherden.

Fru Karin hostade bort ett leende.

»Vad är det som gör, att kyrkoherden så länge stannat på en så ringa plats som denna?» frågade Jörgen Urne om en stund.

»Detta är ingen ringa plats. Det är ett av Jämtlands alra bästa pastorat, och ingen församling i provinsen består sin herde en sådan prästgård. Jag har varit bosatt här i tjugotvå år och levat mig in i förhållandena.»

»Men önskar ni ingen större värkningskrets ?»

»Icke just.»

»Ni anser icke som en plikt att bruka edra gåvor på ett fält, där de komme till rikare användning?»

»Jag tror ej, att mina gåvor betinga större fält än det de nu ha.»

»Sedan jag var barn har jag ingen söndag utan trängande skäl uteblivit från gudstjänsten. Jag har altså haft tillfälle att höra lite av varje. Och jag må säga, att jag blott sällan hört en predikan, som haft en sådan värkan på mig som eder i dag, kyrkoherde Rahm.»

Det for en ljusning över kyrkoherdens drag, och Jörgen Urne tänkte: Vi äro alla svaga människor, och beröm fägnar sinnet. Så fortsatte han:

»Ni är vältalare. Och det, ni säger, ej blott klingar gott för örat. Det har sin djupa invärkan på förståndet och - vad ännu mera är på hjärtat. Alt detta är ju framstående egenskaper hos en präst. Men med alla dessa förenar ni ytterligare en, vilkens befintlighet

tillsammans med de övriga skulle ge er en biskopstol, om ni vore dansk.»

Fru Karin ryckte till, och blodet rusade henne åt huvudet.

Kyrkoherden satt i ett tillstånd mellan förundran och glädje och kom sig ej för att säga något.

»Fru Karin vet, vad jag menar med denna alldeles särskilda egenskap?»

Hon skakade på .huvudet.

»Jag måste altså säga det själv, kyrkoherde Rahm. Jo, 'ni ser bra ut.»

»Det har jag också alltid tyckt», sade fru Karin.

»Å, ni borde blygas, bäda två», skrattade kyrkoherden 'smickrad, »att så driva gyckel med en gammal man!»

»Jag yttrar mig endast om eder såsom prästman», sade Jörgen Urne. »Tänkom oss en ung, spinkig man på predikstolen. Han ger intet intryck av stadga. Hans ord få ingen auktoritet. Lika litet blir detta fallet, om en skröplig, darrande gubbe kommer. En äldre man med sura ögon eller kal panna verkar avskräckande. Man snäll se ut som ni, herr kyrkoherde: kraftigt hull utan fetma, rent ansikte med hälsofärg och snöhvitt hår och skägg.»

»Det är också min åsikt», fylde fru Karin i. »Det mins du nog, Olof, att jag många gånger redan innan vi gifte oss sade, att jag tyckte om dig även därför, att du såg bättre ut än de yngre männen.»

»Det är skada, att jag ej är dansk präst, så att mina egenskaper kunna bringa mig den framgång de förtjäna», skämtade Rahm.

»Det kunde väl gå att bli», sade Jörgen Urne.

Fru Karin borrade ögonen i honom för att se, om

han 'skämtade eller menade allvar. Men han var ogenomtränglig. Hon förstod icke vart han ville komma, denne märkvärdige främling, men det var något stort över honom.

»Ni har väl icke kommit för att värva mig till dansk tjänst?» sade kyrkoherden i samma ton som förut.

»Nej, men mitt ärende kan i alla fall få vittgående följder nog, även för ;er», svarade Jörgen Urne nu helt plötsligt allvarlig.

Prosten lade bort solskensminen, och fru Karin satt i spänd förväntan, färdig att i sitt minne inprägla varje ord, varje min, varje ögonkast av Jörgen Urne.

»Innan jag går vidare, vill jag framför alt betona, att 'min uppgift endast är att inhämta framstående jämt-ske prästmäns åsikter i det föreliggande fallet. Och så skall jag lämna en överblick för att bli bättre förstådd.»

Han satte sig tillrätta i stolen och fortsatte:

»Det är numera ingen, som tvivlar på, att Skåne och Blekinge skola återgå till det förutvarande moderlandet, Danmark, sedan befolkningen själv stält sig på danskarnes sida. Huru skall det gå med Halland och Bohuslän är mera oavgjort, men för närvarande lutar segern åt Danmarks sida. Det är gifvet att dessa framgångar skola öka segrarens mod.»

Kyrkoherden nickade, och en ihalfkvävd suck undföll honom.

»Tillfölje därav har det av kung Kristian förts på tal att sända trupper in i Jämtland för att lägga även detta under danska kronan.»

Rahm 'satte sig häftigt tillbaka ii stolen och skulle säga något, men Jörgen Urne ,gav honom icke tid därtill.

»Ståthållare Gyldenlöwe 'strävar, som allmänt bekant torde vara, mycket för näringarnas uppblomstring, isynnerhet bärgsbruket. Han vill följaktligen icke kriget, om det kan undgås, och är detsamma oundvikligt, vill han 'göra det så lindrigt som möjligt. Hans förslag är, att föreslå Sverges konung fred på det villkor, att Halland och Bohuslä(n — vilka dock äro så gott som erövrade — återlernnas obestritt till Sverge mot att till Danmark

lika obestritt lemna Skåne, Blekinge och Jämtland med Härjedalen. Ifall att Karl XI inginge därpå, skulle de sistnämda provinserna, som ej varit svenska mer än i 30 år, altså bli återlagda till Danmark utan svärdsslag. Huru skulle Jämtlands präster ställa sig till en sådan anordning?»

»Det är ej gott att säga», svarade kyrkoherde Rahm. »Alt vad ni förtäljer är för övrig-t'så nytt och överraskande, att jag icke kan tänka redigt över det.»

»Jag skall svara i min mans ställe, ty för mig kommer det, ni säger, icke överraskande... De fleste jämtske prä;ster skulle med stort lugn finna sig i en sådan nödvändighet.»

»Det vill säga», sporde Jörgen Urne, som tydligen väntat något mer, »att de skulle stanna vid sina ämbeten?»

»Ju'st så — i alt fall de förnämligare prästerna. De ha vuxit fa'st i sin ställning. De ha vant sig att känna sig hemma här, ifall de ej äro födda här. De ha sina flesta släktskaps- och vänskapsförbindelser just här. De ha här jordagods, jaktmarker och fiskevatten. Ha de några pänningar mer än de behöva, så ha de dem utlånade här. Alt sådant kastar man icke gärna bort, i all synnerhet då man kan vara ganska viss om att få blott

sämre i stället. Svenska kronan skulle naturligtvis skaffa anställning åt de präster, vilka, såsom det heter, bleve henne trogna. Det bleve att inrätta nya lärdomsskolor — men man tager väl vida hällre en jämförelsevis dålig komministratur än en kollegabefattning — och att dela på större pastorat i de svenska landskapen. Den senare anordningen är emellertid ej genast genomförd — väntetiden kan nog på sina ställen bli rätt lång —• och det blir ej så roligt att sålunda anställas. Den präst, på vilkens bekostnad man fått sin anställning" mottager en med fientlighet, och stort bättre lär det väl ofta ej bli med den församling, man blivit påtvingad. Därtill kommer att inkomsterna bli mindre. Ty det är givetvis också en del präster i de södra provinserna, som står i samma belägenhet.»

»Min hustru har alldeles rätt», sade kyrkoherden med en blick av beundrjan på henne.

»Jag böjer mig djupt för styrkan och klarheten i edra ord, fru Karin», sade Jörgen Urne. »Ingen statsman behövde blygas för ett sådant yttrande. Jag vill blott till dem lägga det, att om jag icke hade något annat skäl att önska framgång åt ståthållarens plan, skulle jag göra det ensamt därför att den möjliggör förflyttningen till en fullt värdig plats av det snillrika och ädelt tän-kand,e par, i vars hus jag nu har förmånen att gästa.»

Kyrkoherden förmådde ej dölja sin belåtenhet, men fru Karin bibehöll lugnet.

»Jag har», fortfor Jörgen Urne, »av biskopen först hänvisats till ,eder, kyrkoherde Rahm, ty eder förmåga och edert inflytande äro kända även hos oss. Det var edert omdöme man i första hand ville höra. Jag är ålagd

att vända mig till även andre jämtske prästmän. Min bön är, att kyrkoherden vid tillfälle ville giva mig uppgift på och rekommendation till lämpliga sådana, om kyrkoherden därtill skulle finna anledning. Med den saken brådskar det ju dock icke. Min resa får taga den tid, som för henne är nödvändig.»

En tjänsteflicka inträdde.

»Lars Ersson i Klrångede är ute i köket och önskar att kyrkoherden måtte följa honom hem. Hans mor ligger för döden.»

»Har han kommit nu?»

»Nej, han har bevistat gudstjänsten, men han ville ej besvära kyrkoherden förr än nu.»

»Jag skall taga mig en stunds vila och sedan följa honom.»

»Då skall jag begagna tillfället att draga mig tillbaka, både för a'tt få följa kyrkoherdens föredöme och för a»tt få tid till skrivning», sade Jörgen Urne.

Han bugade sig och gick.

Länge hade doc;k icke kyrkoherden varit borta förr än Jörgen Urne knackade på dörren till helgdagsstugan, där fru Karin tronade i länstolen såsom om hon väntat honom.

»Det var mig omöjligt att sova, och icke häller ville det gå att samla tanjkarne till brevskrivning. Det är därför som jag ber om tillåtelse att få tillbringa någon stund hos er, fru Karin.»

»Mycket gärna, om det roar er.»

Han tog en stol och satte sig mitt emot henne.

Det hade varit hans hopp, att hon skulle börja samtalet, men hon var honom för klok, och efter en nästan besvärande tystnad började han:68

»Jag öns;kar tala öppet med er, fru Karin.»

»Intet är mig kärare.»

»Vi ,måste från början ha klart för oss, att det är mellan oss båda som iden föreliggande sa,ken skall avgöras. Det förenklar densamma och lättar underhandlingen.»

»Som ni vill.»

»Ert yttrande vid middagsbordet var, antager jag, i själva vär;ket avsett för er man och icke mig,».

»Ni misstager er icke.»

»Men sikulle det vara så svårt att bringa jämtlandsprästerna till den övertygelsen?»

»Det beror på vad man gör för att ernå ett sådant mål.»

»Se här att börja med», svarade Jörgen Urne och räckte henne ett papper, som hon tog och läste:

»Ståthållarens förtrciendeman riddar Jörgen Urne be-fullmäktigas härmed att utlova domprostbefattningen vid Trondhjems domkyrkoförsamling åt den präst i Jämtland, vilken kan vinna .ett flertal kyrkoherdar inom provinsen för densammas återgång till dans,ka kronan.»

Skrivelsen var försedd med biskopens över Trondhjems stift und|ers,krift och sigill.

Fru Karins ansikte var orörligt under läsningen av papperet. I det hon återlemnade detsamma frågade hon:

»När s,kulle infallet ske?»

»Infallet?»

»Ja> jag förstår ju, att ett sådant måste äga rum.»

»Ifall så skulle vara, få omständigheterna bestämma tiden. Det första, som måste vara färdigt, är min beskickning: att vinna kärnan 'bland Jämtlands präster.»FÖRRA DAR PLANEN

»Och ju förr detta siker, dess bättre?»

»Det faller av sig självt.»

»Ni s,kall redan i morgon bli försedd med nödiga papper till dem, som kunna besökas av er. Resten få min man och jag på lämpligt sätt söka nå och få.»

»Med eder benägna tillåtelse Ikommer jag hit ibland.»

»Ni har naturligtvis edert huvuduppehåll här, varest ni, alldele;s oavsett eder beskickning, alltid är välkommen.»

»Tack fru Karin! Jag ser en alldeles särskild försynens skickelse i att jag mött er och i er vunnit den bundsförvant jag sökte. Jag hade aldrig förestält mig att få böja mig så djupt inför kunnigheten och skarpsinnet som jag gör nu. Och om än detta varit tänkbart, kunde jag dock aldrig drömt mig att finna alt detta hos en ung, härlig kvinna.»

»Se så, riddar Urne, börjar ni nu igen! Vi måste från början vara överens 10m, att >ej förslösa tiden medi att säga varandra artigheter.»

»Någon sådan har jag icke sagt ännu. Mitt hjärta har dikterat varje ord, som flutit över mina läppar. Mitt huvud svindlar...»

»Det får det ej, riddar Urne. Alla segrar förutsätta kallt blod.»

»Det är jag icke säker på, fru Karin. Jag tror att hjärtat vunnit lika många segrar som huvudet.»

Han ville se henne in i ögonen, men hon sänkte dem, och han frågade sig förgäves vad som rörde sig i denna kvinnas inre.

VIII.

Guvernör Karl Sparre.

Å DET BESLÖTS, att Karl Alstadius skulle uppsöka guvernören, var det allmänt bekant, att denne uppehöll sig på ett besök å Frösö kungsgård.

Emellertid kunde icke Karl fara genast. Ty då hade han kommit i sällskap med Undersåkersgästerna och det hade kunnat väcka ett uppseende, som ej varit nyttigt för saken.

I slutet på veckan var det ej möjligt för Karl att fara. Det var nämligen gudstjänst i Bräcke söndagen efter pingst, och denna gudstjänst kunde ingen annan än han förrätta.

Sålunda anträdde Karl sin resa först på påföljande dag.

Framkommen tog han in hos sin ämbetsbroder och fick snart företräde hos guvernören.

»Jag känner er far och skattar honom högt», sade guvernören med ett förbindligt leende, sedan han hälsat och bett Karl sitta ner i en sitol mitt för honom. »Hur står det till med honom?»

»Kroppshyddan vacklar, men själen är ännu frisk.»

»Han var varit en träben arbetare i sin Herres vingård, så att det är ej att undra på, om han tränger till vila. Ni sköter hans ämbete?»

»Ja.»

»Det skall ju Vara honom en stor lättnad att så stödjas av sin egen sön... Det är mig dessutom bekant, att ni i alla avseenden värdigt trätt i er fars fotspår.»

»Ni är alt för god, nådige herre.»

»Å, jaig har bra reda på .mitt folk. Jag känner också er blivande svärfar, som jag gästat många gånger, och jag skall häSsa på 'honom, då jag inom kort far upp för att se om Hjärpe skans. Också jungfru Magnil, er tro-lovade, har jag i gott minne. Det är en av de präktigaste unga kvinnor jag 'lärt känna, och jag lyckönskar er att ha vunnit en sådan skatt.»

Karl blev var in om hjärtat och röd om kinden.

Sparre hade rest sig upp och gått ett slag omkring på golvet. Karl gjorde min av att stiga upp.

»Bliv sittande, för all del. Och förlåt mig för att att jag är så orolig. Jag har så mycket i mitt huvud. Det gläder mig emellertid mycket att se er. Det är unga, handlingfelystna och handlingsdugliga män som ni, vi behöva.»

»Jag är mycket glad över att höra eder tala så, nådige herre, ehuru jag ej kan tillräkna mig de egenskaper ni haft godheten tillskriva mig. Mitt ärende är nämligen att erbjuda eder min tjänst, om jag på något sätt kan varda eder nyttig.»

»Jo, visst kan ni bli det. Men jag förstår er icke. Ni tyckes syfta på något särskilt...»v Bliv sittande f ör all delGU

»Ja, på det väntade danskla överfallet.»

Sparre ryckte till.

»Vet ni då om det?»

»Ja, något.»

»Och vad vet tii?»

»Att det planeras för att bli utfört i sommar.»

»Hur har /ni fått veta det?»

Karl berättade (Utförligt hela historien. Guvernören var en mycket uppmärksam åhörare. Då Karl slutat, sade Sparre med rörelse:

»Jag är djupt gripen över det nit, som utvecklats av de personer, ni omnämt. Vare detta ett förebud till enig samvärkan mellan provinsens präster och danne-män!... Vad själva saken beträffar, så är det där inbrottet i Jämtland avgjord sak. När det kan komma att ske, är ännu ovisst, men det är bäst att vara beredd därpå till början av juli, så snart det kan gå an för den danska härstyrkan, att någorlunda lätt komma över fjällen även med packning och kanoner. Det är med anledning därav som jag är här nu för att i tysthet förbereda försvarsåtgärder. Ni kommer altså mycket lägligt. 1 vad avseende ville ni bistå mig?»

»Tillåt .mig först att fråga: kommer den här, som går emot oss, att bestå av norrmän eller danskar?»

»Med stor visshet av — åtminstone i all huvudsak norrmän. Garnisonen på Munkholmen i Trondhjem blir naturligtvis kärntruppen och för övrigt gör man utskrivningar i Tröndelagen. Att taga folk söderifrån skulle kräva tid och ansträngning, som vore bortkastad, då alla krafter där nere äro fullt behövliga.»74

»Nå, då är olyckan icke så förfärlig», sade Karl.

»Vad menar ni?»

»Svenskar och norrrnän vilja ej slåss.»

»Jag tror icke häller, att detta är meningen med detta krig.»

Karl blev så förvånad, att han blott stirrade på Sparre utan att komma sig för att saga något.

»Vad ... vad är då meningen?»

»Att intaga Jämtland genom mutor, list, stora löften o. ,s. v. Varje befäl i hären blir en partigängare och manskapet blott till för att besätta skansarne och plan-tera danska flaggan därpå, sålunda betecknande segern.»

»Vad föranleder eder, nådige herre, till ett sådant antagande?»

»Mitt medvetande om, att de listiga danskarna räknat med det jämtska folklynnet, då de beslutat sig för anfall mot oss. Danskarna veta mer än väl, att jämtarne skulle strida som lejon för hem och härd, om främmande inkräktare kornme med vapen i hand och hotade dem. Och danskarna veta lika väl, att ,man genom att tala i godo med jämten kan komma långt med honom — alldeles för långt. I affärer är jämten både skarpsynt och

misstänksam, men i många andra fall saknar han -dessa egenskaper. Jag har sällan sett ett folk, som så godtroget låter draga sig vid näsan av förste bäste, blott han uppträder med stora låter och ser säker ut.»

»Vad ni, nådige herre, säger om jämtarnes skap-lynne är fullkomligt riktigt, men ...»

»Jag ville tillägga det, att denna stridsplan är farlig just nu. De gamle här minnas mer än väl, att skatterna voro mindre, då Jämtland låg under danska väldet. Sä-GUVERNÖR KARL SPARRE

kerheten var större då, ty det var ej svårt att genom ett ilbud till Trondhjem få hjälp, om infall från svenska sidan skedde. Varubyte mellan jämtar och norrmän var då fritt — nu skall det väl snart bli tull. Och till på köpet hotas Jämtland, såsom alla andra svenska provinser, av nya utskrivningar. Ställningen är sålunda bekymmersam nog.»

»Nej, den är icke farlig als, ifall att hären blir sammansatt av norrmän. Alt är vunnet, blott vi undgå det öppna kriget, blott vi undgå mördandet, brännandet, plundringen ...»

»Jag förstår er icke nu.»

»Om vårt land förödes, är det intet värt. Ett härjat Jämtland har hundra gånger svårare att blomstra upp igen än andra trakter, där naturen ej är så karg... De skogar, so;m gå högst upp på fjället, kalla bönderna skyddsskogar. 0:m man hugger bort en sådan, behöver den flere hundra år för att växa upp igen. I den nedanför liggande dalen är odling omöjlig sedan stormen, frosten, fjällfloden och snön ohämmade tränga på. Befolkningen får flytta, och när skyddsskogen ånyo är färdig, har så lång tid förflutit, att de ödelagda heimmanen äro blott en sägen i folkets mun ...»

»Bilden är slående, men jag inser ej dess tillämpning på förevarande fall. Ty om undgåendet av härjning är detsamma som danskt herravälde ...»

»Oim vi ej hotas till liv och egendom, så återstår ju blott att skydda oss för en enda fara — att icke låta överlista oss av danskarne.»

Sparre log belåtet.76

»Det låter värkligen bra enkelt det där, och jag skall uppriktigt bekänna, att jag aldrig tänkt på den utvägen. Krigaren hänger i mig alldeles för mycket — när det ej gäller att mötas med vapen i hand, står min hjärnas urvärk ofta stilla. Men hur har ni tänkt er genomförandet av er plan?»

»Någon plan har jag icke. En sådan har jag just tänkt bedja eder, nådige herre, uppgöra, om mitt förslag annars gillades. Jag har blott velat påpeka vikten av att i denna strid begagna prästerna.»

»Ett förträffligt råd, unge vän. Prästerna ha kunskaper, talgåva och — vad ännu bättre är — folkets förtroende.»

»Det sistnämda är lyckligtvis oomtvistat, hur det sedan kan vara med det övriga.»

»Men vad förtroendet angår, så kan dettas befintlighet utgöra en fara, därhos danskarne skulle lyckas vinna någon pra ...»

Sparre fick ej tala ut förr än Karl sprang upp som träffad av en blixt, och en harmens rodnad färgade hans ansikte. Han ångrade ögonblickligen sin häftighet och framstammade ett: »Förlåt!»

»Ingen orsak! Denna häftighet hedrar blott ert redliga hjärta. Måtte ingen bringa dettas höga tanke om Jämtlands prästerskap på skam!»

Karl bugade sig.

»Prästernas ställning är given. De äro ju bland annat satta till att värka för, att krig oc'h blodig klädnad må kunna undvikas. De ha dessutom all timlig fördel av, att ej krig utbryter. I ett krig kunna de icke allenastGUVERNÖR KARL SPARRE 77

mista vad de äga, utan tionden blir också dålig i ett skövlat land.»

»Det är riktigt. Dock — ni får förlåta, att jag ånyo nämner det, men man måste taga även det värsta tänkbara i betraktande då man planlägger något — vad tillförsäkrar oss, att icke prästerna just för dessa fördelars skull kunna frestas att bli Sverge otrogne?»

»De ha givit konung Karl sin ed, och den skola de ej svika, just därför att det är prästerna, som — genoim att lära Jämtlands befolkning att tala svenska — gjort denna provins till svensk, långt innan detta beseglades i Brömsebro 1645.»

»Både mitt hjärta och mitt förstånd ge er rätt, och jag vill slå bort alla mina farhågor och tro er. Hur skall jag vinna och huru skall jag använda dessa mäktiga bundsförvanter?»

»Framför alt genom att hindra att en svensk försvarsstyrka blir hitkommenderad.»

Karl hade talat ytterst långsamt med eftertryck på varje ord.

»Nu sätter ni mig ånyo i förvåning. Ni måste förklara er tydligare.»

»Svenska knektar äro farligare för Jämtland än norska. Qrannprovinsernas befolkning har i århundraden kallat oss 'norskarne som tala svenska'. Jämtarne äro fintlige i handel, och deras köpenskap med medelpadin-gar, ångermän och helsingar har mycket sällan varit till förlust för jämtarne. Detta har väckt ilska mot oss. Vid kraftprov ha de reslige jämtarne oftast avgått med segern. Detta har skapat hämdlust. Jorden här är bördigare än åtminstone i Medelpad, där folket är fattigare. Det ena

med det andra har väckt avund mot oss, och detta tog fordom ofta utslag i fientliga infall hos oss — små hämdetåg, som fördes med stor råhet och besvarades med hänsynslös bitterhet. Mestadels är detta till all lycka blott sägner i folkmunnen, men något fins i alla fall kvar, och jag är viss på att svenske krigsmän överalt i Jämtland skulle mottagas med köld eller illa dold fientlighet — kanske ofta öppen sådan. Det ena gåve det andra, och nu förelåge fara för, att ett danskt lismare-utsäde skulle kunna bära frukt.»

»Vad vill ni då, att vi skola göra?»

»Göra alt tänkbart för att undvika strid, men om sådan skulle bli oundviklig, utkämpa den med egna krafter.»

»Min hand på, att det är min högsta önskan, unge vän», sade Spjarr.e i det han tog Karls hand och kraftigt skakade den. »Det är också min timliga fördel, att landet skonas — det är varken givande eller ärofullt att vara guvernör över ödemarker. Och efter kriglareära trånar jag ej... Huru nu nå prästerna?»

»Genom att sända pålitliga ombud till dem, som för dem förklara, vad d,e böra göra och varför de böra göra så.»

»Jag skall, med ledning av vårt samtal, sätta upp en cirkulärskrivelse till alla kyrkoherdar i Jämtland och skall, då konceptet till denna blir färdig, rådgöra med eder om densamma och om lämpliga ombud. Jag får väl räkna på eder som ett sådant?»

»Så långt mitt kall det tillåter, står jag till eder tjänst.»

»Som vanligt utgår nu uppbåd till vlapenövning. Med de förut tillgängliga, som vid behov kunna utskrivas, uppgår hela den här befintliga krigsstyrkan till ungefär trettonhundra man. Det är ej mycket. Kanonerna äro få och små.»

»Om — det Gud förbjude — mera manskap skulle behövas, så går folket hällre man ur huse än det utsätter sig för de faror, som äro förbundna med inkvarterandet av en söderifrån kommande krigshär. Och nästan varje man i Jämtland har en bössa och kan hantera densamma.»

»Då därtill kommer, att befolkningen är van vid att tillryggalägga långa vägsträckor, så ha vi egentligen ett

ganska dugande krigarmateriel inom våra egna gränser. Ty i krig är skjutskickligheten och marschdugligheten huvudsaken Det övriga, såsom hälsning och parader och dylikt varvid, isynnerhet i fredstid, lägges alt för mycken vikt, är av underordnad betydelse. Men vi befäl skola ju ha något att roa furstarne med... Emellertid bör befolkningen icke på något sätt kallas till vapenövning nu. Det får ej häller tillåtas, att den fosterländska ivern tillställer frivilliga sådana. Bleve det känt, kom me danskarne att rätta sig därefter. Vi skola blott vara fullt beredda på allting, men icke låtsas om det... Blir ni kvar här länge ?»

»Så länge som ni befaller, nådige herre. Dock vore det icke nyttigt, att jag vore borta från hemmet över söndagen.»

»Ja, det skall ni för all del icke vara. Det vore ju också alldeles överflödigt. Kanske kan jag vara färdig redan i morgon. Jag sänder bud efter er, ifall jag skulleHO

behöva tala vid er om något. Ni bor i prästgården, förstås ?»

»Ja.»

»Tack då för i dag. Jag är mycket glad över, att ni kom och över alt Idet, ni sagt mig. Alt hos er tilltalar mig, och jag hoppas att kunna tacka eder i fosterlandets namn en gång.»

Karl hade gärna velat uttrycka sjn glädje över att ha fått se och tala vid guvernören. Men vördnaden tillät det ej, och han skulle nu saknat ord — vad just ej ofta hänlde honom — för vad han kände.

Då nu Sparre neste såg och sträckte ut handen till avsked, gav han en tilltalande bild av konungens högste troman inom provinsen. Ståtlig till utseendet, förbindlig i sitt uppträdande och tal samt med något förtroendeingivande i hela sitt väsen, hade han en ovanlig förmåga att vinna alla.

»Ett ord, innan vi skiljas», sade Sparre. »Esbjörn Sivertsson är en duktig man, men det är ej skäl, att ni uppsöker honom. Ingen har sagt honom något. Han har på grund av obetydligheter slutit sig till, vad han berättat för undersåkersbonden. Det är skarpsynt av honom, men det är därför ej skäl i att inviga honom i något förtroende förr än det visar sig behövligt.»

»Naturligtvis hade jag ej tänkt tala vid någon om vafcl här förekommit.»

Guvernör,en nickade fryntligt och Karl bugade sig djupt, i det han avlägsnad.e sig. IX.

Sveket mot barndomsvännen,

Å JÖRGEN URNE lemnat Ragunda prästgård, sökte fru Karin upp sin kammare.

Hon ville reda sina tankar, sina känslor och alt det som hänt henne under föga -mer än en veckas lopp.

Var det värklighet och icke en saga?

Hon hade gått häruppe i långa år och sett det ena hoppet brista efter det andra, så att hon till slut ibland begynt tro, att hon skulle tvingas att leva hela sitt liv i sådana småförhållanden som de, i vilka hon befann sig. Och annat hade hon drömt en gång!

Då lyser plötsligt ett stjärnskott till i hennes hopplöshets mörker — ett stjärnskott av så utpräglad ljusvärkan, att hennes ögon bländas och hennes huvud svindlar.

Det kommer henne till mötes en man ur samtidens högsta kretsar. Han kläder sig;, han rör sig, han talar på ett sätt, som är fullständigt olikt alt, hon hittils träffat. Det är som toge hennes obestämda drömmar form och

gestalt, som sade henne något: du har alltid längtat dit, varest han och hans likar höra hemma.

Och det är ej blott hans sätt att tala, som tjusar henne. Han säger henne också ord, som hon hungrat och törstat efter, även om hon på förhand skulle ha vetat, att de varit hyckleri från början till slut.

Och han hycklade dock förvisso icke. Det kom så oförberett, så enkelt, så naturligt fram, vad han hade att säga om henne och det intryck hon gjort på honoim.

Varför skulle han för resten ljuga för henne?

Älskade hon honom ? Ville hon icke känna brännande kyssar på sina läppar? Ville hon ej se in i ögon, som glödde? Ville hon ej tryckas till ett manligt bröst av armar med ungdomlig styrka oc,h häftighet?...

Och så bäras bort på mjuka drömmars vingar...

Hon sprang upp.

Nej, här gälde det att — såsom hon själv sagt till Jörgen Urne — vara kallblodig. Miste hon självbehärskningen, kunde spelet vara förlorat. Och det gälde alt för mycket. Domprostinna i Trondjijem... en hög och aktad ställning i Norges finaste stad. Då målet nåtts kunde det vara tid att tänka på att ,hängiva sig åt njutningen att smekas av söta ord oc,h brusande känslor...

Dä kriget vore slut, skulle Jörgen Urne söka kommendantsbefattningen vid Munkholmen, hade han sagt. Man hade lovat honom, att han finge välja lön för sina tjänster. Han hade förut ej tänkt på något bestämt. Men nu visste han, att han ville bo i Trondhjem, hade han sagt.,...

Det hade, när alt kom omkring, visat sig, att det var ytterst få ämbetsbröder, som kyrkoherde Rahm kunde lita så fullt ut på, att han i brev öppet sade dem, vad Jörgen Urne ville.

Närmast skulle emellertid denne sträcka sin färd uppåt norra Jämtland, och han försågs altså med brev till kyrkoherdarne i Lit och Hammerdal.

Under tiden skulle fru Karin, till Fors och upptaga resterande tionde samt då tala vid sin släkting Isak Ingemarsson, hos Vilken hon skulle taga in under vistelsen i socknen.

Att det varit något kärleksförhållande mellan denne och fru Karin, visste kyrkoherden ej. Han skulle ej ha kunnat tro, att denne vågat lyfta sina ögon så högt o-ch hade altså ingen anledning till svartsjuka tankar. Tvärtom fann han det alldeles naturligt, att hon ej gick förbi sin släktings hus.

Den vackra junidag, då fru Karin, skjutsad av en dräng, anlände till Bispgården, var Isak Ingemarsson icke hemma. Har hade gått ned till Indalsälven för att fiska.

Det var just i »mellantiden», såsom bönderna kalla det. Vårbruket var över och säden i jorden. Innan höskörden begynte, inträdde altså en ledighet. Här i orten begagnad-: man denna tid till fiske, isynnerhet laxfiske, vilket räckte ända intill hösten och var mycket givande. Detta bidrog också till, att Fors sockenbor i bygnadssätt som klädedräkt och mathållning stodo över de andra socknarna i pastoratet.

Emfred — den tjänstepiga, som förestod Isak Ingemarssons hus — tog med djup ödmjukhet emot den

oväntade gästen, förde henne in i helgdagsstugan, och frågade, om hon önskade mat eller vila.

Fru Karin var dock varken trött eller .hungrig. Hon önskade endast tala med husbonden.

»Till honom sändes bud så fort eder vagn syntes», svarade Emfred. »Han är nog också snart här.»

Det dröjde icke häller länge förr än han kom. Karin öppnade dörren mot honom.

»Du här!» utbrast han med livlig förvåning.

Det var nämligen ej mindre än tre år sedan hon sist gästade hans hus.

»Ja, du känner min obenägenhet för att fara ut, sedan fängelset där i Ragunda gjort mig folkskygg», sade fru Karin med en suck.

' Isak nickade. Han tyckte det var bäst att tiga, då han ej visste vad han skulle säga.

»Men jag ber dig om överseende för att jag ser ut så här», utbrast han plötsligt och kastade en blick på sin dräkt.

»Man kan väl ej vara kyrkklädd, då man går på fliskfe», undskylde fru Karin.

»Visserligen icke, men man kunde byta om, innan man visade sig för sådant storfrämmande.»

»Tackar ;så mycket iför artigheten», sade fru Karin i det hon med ett förtjusande leende reste på sig och neg. »Det är emellertid lite svårt att göra det, som 'storfrämmandet' hindrar en ifrån. Jag skall emellertid nu släppa dig lös med förbehåll, att du skyndar dig.»

Isak begagnade slig genast av tillåtelsen.

Då han kom tillbaka, föreslog fru Karin, att de skulle gå ut en stund. Hon hade sutit i kärran så länge, att

hon behövde sträcka på sina lemmar, sade hon. I värk-ligheten ville hon emellertid ut, ©medan hon förstod, att Emfred snart skulle komma och duka. Hon visste ej vilka känslor denna hyste för husbonden, men förnam instinkt-likt, att denna stilla, tysta kvinna hade en fråga i sina stora, allvarliga, nästan sorgmodiga ögon, då hon fäste dessa på sin husbondes gäst. Och ägde hon något inflytande över denne, var det bäst, insåg fru Karin, att så mycket som möjligt undandraga honom detta.

Då fru Karin fyra dagar därefter lemnade Bispgården, hade hon fullständigt, vunnit sitt mål: att i Isak förvärva en bundsförvant, som skulle värka bland bönderna.

Isak var ingen djup natur, men strängt hederlig och mycket ansedd såväl på grund av sin vandel som sin välbärgade ställning.

I huru hög grad hon lyckats övertyga honom om, att såväl dera,s enskilda som det allmännas väl fordrade Jämtlands övergång till danskt välde, visste han icke själv. Men det visste han, att han ville leva och dö för den sak, (som fru Karin gjort till sin.

Kvällen före sin avresa hade hon biktat sig för honom, såisom hon själv kallade diet.

Hon skildrade sin glädjelösa ungdom, däri hennes barndomsväns kärlek varit den enda ljuspunkten, utan vilken hon icke skulle ha kunnat leva. Då hennes far tvingat henne att gifta gig med en gubbe, som redan jordat två hustrur, hade hon varit viss om, att hon skulle dö. Men livet flyr icke så lätt som man tror i ungdomen.

Hon hade sökt fylla ut sin tomma tillvaro med att pryda prästgården hemma, så att den stod såsom ett

dockskåp — han hade ju vid sina besök sett det — men det viar en klen tröst.

Hon hade sökt förströelse genom att deltaga i gästabuden i orten. Ack, munterheten där kom henne blott att så mycket livligare påminna sig, huru glädjelöst hennes eget liv var.

Hon hade klätt sig själv i siden och sammet — hon ville se, om det kunde ge någon lisa. O nej, det föreföll henne som om hon prydde sig för den man, hon avskydde.

Så hade hon blivit led åt och hatfull mot allting.

»Du mins väl, huru jag plägade mottaga dig, när du kom och hälsade på?» sade hon.

»Ja, Karin. Jag hade ofta förtvivlan i hjärtat, då jag vände ut genom din dörr. Jag hade ju icke några krav på välvilja av dig, men jag förstod icke varför du skulle vara ovänlig mot mig, då jag intet förbrutit... Stackars

Karin, nu förstår jag dig!»

Han smekte sakta hennes kind, och hon tog hans stora arbetsvalkiga hand i sina små mjuka fingrar.

Då så — berättade hon vidare — den danske lejde-brevsdragaren kommit med sitt erbjudande, hade hon mottagit det ungefär som en livstidsfånge mottager tillfället af; rymma och på samma gång som ett tillfälle att hämnas på den, som inspärrat henne. Det kunde icke gå värre än illa, och för övrigt hade hon just ingenting att frukta. Hennes man vore ju den ende synlige handlande personen och den, som stode i ansvar för alt, som åtgjordes.

Sedan hon fattat sitt beslut att mottaga danskens erbjudande, hade hon känt sig så underbart fri och lätt.

Hon tyckte sig ha brutit med det gamla och börjat något nytt. Hon hade kastat om seglen och lagt ut mot okända kuster, som lockade med det oseddas hela makt.

Då hade det också kommit över henne att söka upp sin barndoms älskade. Icke för något annat än för att få öppna sitt hjärta för någon i den stund, som det hotade att sprängas under trycket av alt det, som stormade på henne. Hon hade kommit till honom just emedan hon i hela vida världen icke ägde någon mer, som hon kunde giva sitt förtroende.

»Och när du ej blott förstod mig och tillgav mig för att jag gjorde det, som i så mångas ögon måste se så vanvettigt ut, eftersom det ej fans något synbart skäl därtill» — det hägrande domprosteriet hade hon ej låtit honom veta om — »utan även frågade om du fick vara med på seglatsen, då var min lycka fullständig.»

Så hade hon talat.

Hans liv hade förflutit så lugnt och jämt. Det hade ärrat över hjärtesåret. Hon stod framför honom i barndomsminnenas dager, ren och skär som ett högre väsen. Han hade försonat sig med tanken på, att han ej fick äga henne. Hon hade stått för högt för honom. Han levde i minnet av det förflutna medan dagarne gingo, den ena lik den andra, i idog strävan. Han märkte sällan, huru stenarne röjdes bort från hans väg av Emfreds trogna händer, och när han märkte det, kunde han dock aldrig komma att tänka på, att hon, utan att han begärt det, givit honom sitt hjärta.

Så kom hans ungdoms Karin igen. Hon var sig så lik — samma djärva drömmar. Nu voro de dock icke flyktiga hugskott som förr. Han kände, att hon visste,

vad hon ville. Och nu skulle han ej släppa henne. Han visste icke vart det bar — det visste ju ej hon häller — och det gjorde egentligen också detsamma. Stilla, enformiga dagar hade han fått nog av. Nu skulle han leva!

Emfred satt ensam ute i köket. Och det var tårar i hennes stora, sorgmodiga ögon, som stirrade ut i skymningen.

X.

Det krossade fönstret.

TANFÖR Stugu gästgivaregård stod ett i denna ort mycket ovanligt fordon. Det var en fyrhju-lig vagn, vars överrede hade lock, vilket var tillåst.

Det hade från socknens alla delar varit formlig folkvandring till Stugubyn för att beskåda detta underting, som också av de förbifarande tilldragit sig livlig uppmärksamhet.

Vagnskorgens innehåll vart, då locket öppnades, ingalunda mindre begapat och beundrat. Det bestod av finare tyger, dukar och andra smärre klädes- och prydnadspersedlar för män och kvinnor — isynnerhet för kvinnor — samt smärre bohagsting. För mången var detta det skönaste de drömt: sammet som skiftade, siden som frasade, färger som lyste och metall som speglade.

Innehavaren av all denna härlighet var ingen mer och ingen mindre än ståthållare Gyldenlöwes sändebud

riddar Jörgen Urne, som iklädt sig en gårdfarihandlandes skepelse.

Jörgen Urnes blygsamma uppträdande i Ragunda kyrka var intet undantagsfall. Han trivs hälst i många former, alla lämpade efter omständigheterna, och vagnskorgen innehöll ej blott det, som falbjöds, utan ock ägarens växlande samling dräkter för eget behof.

Då han åtog sig den beskickning, vari han nu var stadd, undrade han mycket, huru han bäst skulle dölja, vilken han verkligen var, men på samma gång nå in vart han önskade komma. Förslagen voro många, men han återkom alltid till det, som han i första rummet tänkt på — att uppträda som gårdfarihandlande — och detta hade också visat sig som det mest antagliga.

Sålunda fick han tillfälle att medföra en packning, som eljes skulle ha väckt uppseende. Han hade tillfälle att anlägga den förklädnad, som bäst passade sig för varje särskilt tillfälle. Han hade häst att tillgå för ritt, då så behövdes — i sådant fall kvarlämnades Torjus och den ena hästen på lämpligt väntetälle. Han hade en tjänare till sitt förfogande. Han kunde, om han så önskade, samla nyfikna, och fick sålunda lätt tillfälle att sammanträffa med befolkningen, på samma gång ståndspersonernas dörrar stodo öppna för honom. En prydnadspersedel lossade mången tungas band. Alt gynnade hans företag.

Dä Jöigen Urne själv var borta, fick Torjus uppträda som krärrare och som partigängare eller spion på egen hand. Torjus var vald ej blott med hänsyn till sin vapenduglighet — han var i värkligheten dragonkorpral — och styrka, utan även med hänsyn till sin förslagenhet.

Jöigen Urne föregav sig vara skåning, vilket lätte-ligen gick för sig. Häruppe kunde man ej skilja skånska och danska åt. Han sade, att han i hela sitt liv idkat handel i hembygden, men då ofreden utbrutit, hade han dragit sig uppåt. I samma mån som han såg nya landskap, hade vandringslusten fallit på honom, och så hade han kommit ända hit.

Här hade han ett huvudkvarter. Vagnen hade stått här medan han vistades i Ragunda. Därunder gjorde Tor-jus små utflykter, bärande en låda med kramvaror å ryggen. Torjus sade sig då skola besöka avsides belägna byar, dit man ej kunde köra, men avsikten var att träffa husbonden och av denne mottaga befallningar eller brev, vilka senare befordrades med lämpliga bud.

Då Jörgen Urne kom från Ragunda, fick Torjus tillsägelse att hålla sig hemma i Stugun under fyra dagar. Finge han ej bud efter sig, skulle han efter denna tid begiva sig till Lits prästgård, varest husbonden uppe-hölle sig.

Visserligen hade gästgivaremor i Stugun riklig tillgång på starkt öl, något som Torjus mycket älskade, men dagarna blevo dock långa.

På fjärde dagens eftermiddag väcktes plötsligen Torjus, där han satt odh dåsade i kammaren innanför skänkstugan, av raska steg.

Han for upp, och sedan 'hans ögon genom den öppna dörren spanande irrat kring skänkstugan och övertygat honom om, att denna var tom, utbrast han:

»Tusenfalt välkommen hem, nådige herre! Jag har

hållit på att gäspa käkarna ur led av brist på sysselsättning och längtan efter er.»

»Du skall snart få fullt upp att göra.» »I Lit?»

»Även där.»

»Är det något rörande ställningen där, som jag behöver veta på förhand?»

»Prästen där — han heter Hans Klockhovius — är en man för oss. Han är född i Mecklenburg och har studerat i Köbenhavn. Hans avlidna hustru — som han lärde känna under studietiden — var danska, och gubben grät som ett barn, då han hörde mig tala. Alt, som för honom var kärt och vänligt, hade dansik prägel och dansk tunga, sade han. Beklagligtvis är han gammal, sjuttiosex år, så att han kan ju ej bli oss till så stor nytta genom personligt arbete, men hans erfarenhet och anseende betyda så mycket mer.»

»Han hade gott rykte i sin socken?»

»Mycket. Hans son är komminister i pastoratet, bosatt i Häggenås. Denne har försvenskat sitt namn till Klockhoff, men torde ej vara vidare svensksinnad för det. Han är ende sonen och stod altså modern nära. Det torde ej vara svårt att vinna honom.»

»Var ni även i Häggenås, nådig herre?»

»Nej, jag hann ej ens rycka fram med mitt egentliga ärende till gubben. Det kom brev från fru Karin.»

En fråga svävade på Torjus läppar.

»Hon skriver, att hon värvat en klok och förståndig bonde, som skall hjälpa oss att uträtta något bland bönderna.»

»Äntligen!» utbrast Torjus med livlig tillfredsställelse. »Då få vi slå in på den väg, som — jag säger det än en gång, och ni skall få sanna mina ord, nådig herre —• är den enda säkra. Och så får jag något att göra... Skall jag fara och tala vid honom?»

»Nej, han kommer hit.» »Hit?»

»Ja. Han plägar, som alla andra välstående bönder i Jämtland, göra handelsresor. Komme vi hem till honom, skulle det väcka uppseende. Nu gör han en resa och träffar oss händelsevis här, där han är okänd.»

»Bra uträknat. Det märkes, att fru Karin är med i spelet. Vad heter han?»

»Isak Ingemarsson från Bispgården.»

»Och när skall han komma?»

»Redan i afton skulle han vara här. Kanske han redan är kommen.»

»Jag skall göra ett slag utomkring.»

»Gör det, Torjus. Men var försiktig!»

»Var lugn, nådig herre!»

Isak kom först i skymningen. Han medförde ett brev från fru Karin, men detta innehöll endast ett bestyrkande av, att han var den han var, så att Jörgen Urne skulle veta, att något misstag på person icke kunde äga rum.

Snart suto de i förtroligt samspråk i kammaren bredvid skänkstugan: riddaren, dragonkorporalen och bonden. Isak utvecklade sina tankar om vikten av att vinna bönderna och sättet att ernå detta syfte. Torjus nickade bifall, samtidigt med att han sköt in en och annan fråga. Samtalet gick så, att Jörgen Urne slutligen började undra

på, om det icke vore minst lika viktigt, att ej säga viktigare, att vinna bönderna som prästerna — ja, att man i nödfall kunde avstå de senare, om man hade de förre. Under alla betingelser insåg han vilket fynd han gjort i denne bonde, som genom sina handels- och vänskapsförbindelser ägde ett betydligt inflytande Jämtland runt.

Då Jörgen Urne, efter det de intagit en stark gemensam måltid med mycket dryckjom, lemnade Isak och Torjus — vilka skulle dela bädd i det rum, vari de uppehållit sig — var belåtenheten allmän.

Någon överenskommelse var dock icke uppgjord. Därtill hade under aftonens senare del ölkannorna och

bränvinstumlarne väl flitigt anlitats. För övrigt var det ingenting, som bråskade.

Bäst Torjus låg i sin goda sömn på natten, vaknade han vid det att ett klingande ljud nådde hans öra.

Blixtsnabt reste han sig upp ur sängen, där han nu fann sig ligga fullt påklädd.

Vad var det? Icke var det Isak, ty'denne låg- raklång under bordet och sov som en stock.

»Det gick hett till i går afton», tänkte Torjus. »Kanske är det blott mina egna drömmar, som väckt mig. Jag låg visst mycket illa.»

Men hur kunde han se mitt i natten? Hans blick följde riktningen av månskenets strimma från golvet upp till fönstret...

Fönstret var borta!

Han störtade till fönstergluggen, genom vilken nattluften fläktade in. Utanför gluggen låg fönstret nedkastat,DET KROSSADE FÖNSTRET

95

delvis krossat Borta på vägen åt Ragunda tyckte han sig höra steg.

Ifrån Torjus' uppvaknande till denna upptäckt hade blott några ögonblick förgått. Det var ej tid att grubbla mycket. Han slog sig ett slag på sidan, sålunda övertygande sig om att han hade sin pistol på sig, ryckte till sig sin mössa och rusade ut. Han tog dock ej vägen genom fönstret, vilken syntes honom både tidsödande och vågsam, utan genom förstugan.

Han hade ingen föreställning om vilken tid på natten det var och altså icke häller om, huru länge han sovit. Därpå hade han icke tid att tänka — det var också mindre viktigt. Huvudsaken var att hinna upp den flyende.

Vem kunde denne vara? En tjuv eller en spion? Hade han varit inne i rummet eller blott misslyckats i sitt försök att bryta från fönstret och sprungit, då detta fallit och krossats? Det senare föll sig angenämast för Torjus att tro. Men om så icke var fallet? Huru länge hade mannen varit inne?... Med visshet så länge, att han hört hela samtalet med Isak Ingemarsson... Torjus kände sitt blod isas. Den mannen vore farlig, även om han vore aldrig så dum, endast och allenast han hade goda öron... Han finge icke leva — han måste rödjas ur vägen.

Torjus hade sålunda beslutit sig för ingenting mer och ingenting mindre än ett mord, där han störtade fram å vägen. Han hade pistolen i hand, färdig att bränna till, så fort han kom inom håll.

Plötsligt såg han en manlig skepnad i halvdunklet ett stycke framför sig. Mannen gick raskt, men märkte tydligen icke, att han var förföljd. Torjus fördubblade96

farten, på samma gång han sökte göra sina steg så lätta som möjligt.

Slutligen blevo dock dessa förnimbara för den förföljde, som vände sig om. De båda männen voro då endast några få steg från varandra.

»Försök ej att fly», sade Torjus och höjde pistolen. »Jag släpper dig ej ett ögonblick ur sikte, och vid minsta rörelse, du gör, smäller det. Att du ej redan är död, beror därpå att jag vill pina dig en smula i gengäld för den ångest jag fått utstå sedan jag upptäckte dig, din eländige tjuvstryk och spion.»

»Ni talar underliga .ord, vilkas mening jag icke förstår», svarade den tilltalade.

»Mer denne skall tala ett språk, som skall bli dig begripligt», svarade Torjus och hötte med pistolen. »Mig lyster dock först att höra, vad du fick med dig.»

»Varifrån ?»

»Gästgivaregården, förstås.»

»Där har jag icke varit.»

»Jaså, du vill påstå, att du idke varit inne där?»

»Jag har icke varit inne å gästgivaregården.»

»Vad skulle du då dit att göra?»

»Jag har icke ämnat mig dit.»

»Varför skulle du då ut med fönstret där?»

»Jag har idke tagit ut något fönster.»

»Sää, du nekar alldeles. Det skall emellertid föga hjälpa dig. Gör nu upp ditt testamente, men raska tag skall det vara, ty jag börjar tröttna att hålla den här tingesten på rak arm.»

»Här föreligger något förfärligt misstag ...»

»Tig, usling!» skrek Torjus och stampade i marken.

»Jag är...»

»Vid första ord, du yttrar, skjuter jag. Men om du tiger alldeles still, skall jag räkna till tjugo. Jag vill icke neka mig nöjet att se, hur du skall taga det.»

Den fasta, öppna blidk, som riktades mot Torjus, kunde denne knapt möta, ehuru han lärt sig att icke rygga tillbaka för någonting.

För varje ord, som gick, blev den hotade blekare, men blicken var altjämt lika fast och klar. Torjus började nästan 'känna sig hemsk till mods över att möta en sådan själsstyrka.

Det var också en så egendomlig färg över detta den nordiska sommarnattens hårda, darrande ljus ...

Han skulle just till att säga »aderton», då han kände sig träffad av ett hårt slag i bakre delen av huvudet och medvetslös störtade till marken.

Saxon:

Under fredsbanérel.»Vid första ord du yttrar, skjuter jag.» XI.

En underbar räddning*

EN SÅ underbart räddade stod en stund som förlamad. Innan han visste ordet av, hade räddaren bundit hans vederdeloman till händer och fötter samt lyft ner honom i landsvägsdiket.

»Rimpi!» utbrast den räddade med livlig förvåning.

»Pastor Alstadius!» svarade Rimpi i ej mindre förvånad ton.

»Hur här du 'kommit hit?» frågade Karl.

»Det är en lång historia, som jag får tala om sedan. Vi få ej stanna här. Dennes medhjälpare» — Rimpi pekade på den fortfarande medvetslöse Torjus — »kunna vara efter oss när som hälst. Jag känner en hederlig bonde här i byn — han heter Hemming Nilsson — och ber er, pastor, att vi skynda dit, berätta för honom vad som hänt och begära hans råd och hjälp, ifall så skulle behövas.»

»Du är fullt säker på honom?»

»Ja.»

»Hur känner du honom?»

»Det är också för långt att tala om nu, men jag vet med fullkomlig visshet, att han är att lita på.»

»Låt oss då gå dit.»

Rimpi förde Karl genom skogen ovanför landsvägen till den mitt emot kyrkan liggande gården. Där gingo de in.

En flicka kom och öppnade. Till henne sade Karl:

»Hälsa husbonden här och bed honom, att pastor Alstadius från Revsund får tala med honom. Bed honom om ursäkt för att jag faller till besvär just nu, men besöket kunde ej uppskjutas till lämpligare tid.»

Flickan visade Karl och Rimpi in i förstugukamma-ren, tände ett bloss i spiseln och gick efter husbonden i gården.

Det dröjde icke länge förr än denne kom.

»Förlåt att jag kommer så här oförberett och mitt i natten ...»

»Ingen orsak, pastor Alstadius. Ni är mig icke obekant. Jag hör till de många, som mer än en gång ärendes farit till Revsunds kyrka för att höra eder far och eder själv... Får jag bjuda eder på något, mat eller dryck?»

»Nej, tack...»

»Önskar ni en bädd och att gå till vila?»

»Tack för er omtanke, icke häller det. I stället ber jag er — som blivit mig anvisad som en redlig man — att lyssna till det märkvärdiga, som denne yngling och jag ha att berätta samt sedan bistå oss i råd och dåd.»

»Jag är tacksam för det förtroende ni skänker mig och skulle vara mycket glad, om jag kunde vara eder till någon nytta. För att kunna vara det, vill jag icke lemna något ospart. Och berätta nu.»

»Jag förrättade i går gudstjänsten i Sundsjö. Därifrån skulle jag i dag till fots fortsätta till Ragunda. Emellertid vart jag av åtskilliga orsaker kvarhållen i Sundsjö till fram på aftonen. Ifall jag stannat över natten befarar jag, att jag icke häller påföljande dag kommit iväg. Mitt ärende brådskade och jag beslöt att använda natten för att nå fram till min bestämmelseort. Jag gick med raska steg — vädret var behagligt och väglaget var gott — och ingenting hände mig. Ingen mötte eller körde förbi mig. Över Stugusundet rodde jag mig själv i en av nattbåtarna och väckte altså ej färjemannen. Överalt i hela Stugubyn var det mörkt och tyst. Då jag hunnit ett stycke öster om byn fick jag höra, att någon kom springande efter mig. Jag vände mig om och därpå följde några de underbaraste ögonblick jag upplevat i mitt liv.»

Han berättade, vad den för honom okände pistol-mannen sagt och gjort.

»Det enda, som var mig bittert», slöt han, »var att jag icke låtit min fästmö veta i vad ärenden jag var ute. Hon skulle kanske betrakta det som brist på förtroende. Jag kände mig eljes förundransvärt lugn, och ju närmare han kom tjugo under sitt räknande, dess mindre häftigt slog mitt hjärta. Jag var dock alldeles övertygad om, att min sista stund var inne och hade befalt min själ i Guds hand, då räddningen så plötsligt kom. Denna däremot nästan bedövade mig för en kort stund.»

Han berättade vidare om vad som hänt intill dess de kommit dit de nu voro och tillade:

»Det är mig sålunda i denna stund en gåta, icke blott varför jag blivit överfallen utan ock huru jag kunnat bli räddad och räddad av denne unge man, vilken jag minst av alla väntade att få se här. Nu må du berätta, Rimpi.»

»Jag är sänd av jungfru Magnil...»

»... min trolovade, kyrkoherde Berghemius' i Undersåker dotter», sköt Karl in med en blick på Hemming Nilsson.

»... med ett bud, som rör endast och allenast pastor Alstadius. Det är mig bekant vad underrättelse brevet

innehåller, ty vad jungfru Magnil meddelar har hon fått veta av mig. Då jag förtaide detta för henne, skedde det med anhållan att få bära bud till eder, pastor, därom. Detta säger jag icke för att berömma mig, utan av en annan orsak. Om ni skulle känna missnöje med brevet och att detta sänts till eder, ber jag nämligen att samma missnöje må gå ut över mig, som varit orsaken till bådadera.»

»Du är en präktig gosse, Rimpi, och jag skall lika litet bli missnöjd på dig scwn på min fästmö, vad brevet än må innehålla.»

Han mottog brevet ur Rimpis händ, öppnade det och läste:

Min egen hjärtans vän och outsägligt älskade!

Rimpi har på ett egendomligt sätt fått veta något mycket märkvärdigt.

En natt, då han låg på en höskulle i en bondgård i Duved, komma två forbönder, som hade härbärge i gården, också dit upp. De skulle ligga där över natten. De voro ganska druckna och märkte ej Rimpi, som låg inkrupen i ett hörn, och talade utan fruktan.

Den ene, som sedermera befans vara från Stugun, berättade att han av en skånsk gårdfarihandlande, vilken uppehöll sig inom samma socken, mottagit ett brev som han förbundit sig att egenhändigt över-lemna till kommendanten på Munkholmen i Trondhjem. "De ville icke släppa in mig, men då viskade jag i örat på vakten ett ord, som skåningen lärt mig säga, och blev genast mottagen", sade han.

Han hade fått en vacker pänning af skåningen och löfte om mer, då han korn till Munkholmen, vilket löfte också frikostigt infriats. Kommendanten hade skrivit ett svar — han visade detta för kamraten — och skåningen skulle ge honom riklig lön, då han överlämnade detta.

"Det är naturligt, att jag lovat hålla tyst med alt det här, men då jag talar om det för dig, vet jag, att det ej kommer längre", sade han till kamraten.

Så småningom blevo de alt enstavigare, och till sist somnade de. Det dröjde ej länge förr än Rimpi steg upp och smög sig fram till de båda männen. Han hade sett var brevdragaren stoppat sin skatt. Det dröjde ej häller länge förr än brevet ömsat plats och befann sig hos Rimpi.

Nu blev Rimpi, som du lätt förstår, icke gammal i gården. Han begav sig genast på väg till Undersåker.

Så fort han kom för sig själv, tog han fram brevet — han har detta med, så att du kan läsa utanskriften.

Karl begärde det av Rimpi, som var beredd på att aflämna det. Han höll det nämligen i handen.

Detta brevs utanskrift lydde: »Gårdfarihandlande Torjus Hansen». Innehållet bestod endast av några rader:

"Hälsa din herre, att hans brev skall befordras med ilbud till ståthållaren redan denna dag. Säg honom, att de bästa välönskningar om en lycklig utgång av hans viktiga uppdrag följa honom.

von Baumgarten.

Omedvetet stoppade Karl detta brev i sin ficka och fortsatte brevet från Magnil:

Rimpi hade genast förstått — det var just detta, som kom honom att handla som han gjorde — att denne forbonde gjorde något olovligt, kanske något ofärdsbringande. Rimpi säger att han hört folk tala om, att det vore fara för krig och tänkte, att detta brev kunde ha något slags sammanhang med den saken.

I alla fall gjorde ju också Rimpi något olovligt, då han tog brevet från bonden. Efter att ha tänkt både hit och dit, beslöt jag mig för att delgiva dig altsammans, innan jag sade något åt far. Han är så benägen för att anse alt som obetydligheter och kunde underskatta värdet av Rimpis fynd. Å andra sidan: om detta skulle vara värdelöst och

Rimpi och jag gjort något orätt, ville jag be dig att lägga ett gott ord för mig hos far, då jag talar om det för honom.

Min egen hjärtans kär! Jag önskade så innerligt, att jag vore hos dig och finge tala vid dig. Det kom för mig så många sällsamma tankar, när jag hörde Rimpi tala om krig. Du må icke tro, att jag blev rädd för att något skulle hända mig. Nej, jag blev full av ängslan för att du kunde komma i någon fara. O, min hjärtans kär, om jag kunde vara när dig och skydda dig, vore det så med min egen kropp! . . . Tusende hälsningar till dig från din i döden trogna

Magnil.

»Det är», sade Karl till sin värd, »ett meddelande från min fästmö, vilket ej kan ha något sammanhang med nattens händelser.»

»Dä vet jag bättre», sade Rimpi. »Och om ni, pastor, vill för Hemming Nilsson redogöra för brevets innehåll, skall han lättare förstå, vad jag sedan kommer att berätta.»

Karl följde uppmaningen, varpå Rimpi fortsatte:

»Då jag kom till Pilgrimstad, fick jag höra att pastor Alstadius var i Sundsjö. Och väl kommen dit, berättades det mig, att pastorn fortsatt till Stugun. Altså gjorde jag detsamma. Färjemannen vid Stugusundet omtalade, att pastorn ej farit över detta — jag hade sålunda kommit före, vilket ej förvånade mig. Ty jag har ju lättare om fjäten, och dessutom kunde pastorn ha blivit uppehållen hos någon känning utmed vägen. Jag frågade färjemannen, var jag skulle bedja om husly för natten, och han visade mig till eder, Hemming Nilsson, sågandes mycket gott om edert redliga sinnelag och den givmildhet,

varmed ni av det myckna, som blivit eder beskärt, delade med er åt de behövande.»

»Det är hela saken, att han är alldeles för tacksam för en ringa hjälp, som han en gång fått av mig», inflikade Hemming Nilsson. »Varför kom du då icke till mig?»

»Jag kom att gå ända till gästgivaregården. Min nyfikenhet fästes nämligen av ett där stående fordon, vars make jag aldrig skådat. Bäst jag gick där, kom gästgivaremor ut och tilltalade mig vänligt. Då hon fick veta, att jag färdats långt, bjöd hon mig aftonmåltid och att ligga i sängen uppe vid taket i kammaren bredvid skänkstugan. Jag tog emot och tackade, föga anande att jag nu skulle uppleva en så märkvärdig fortsättning på mitt äventyr i Duved.»

»Fortsättning?» sporde Karl.

»Just det... Bäst jag låg där, kommo tre män in. Två av dem talade ett egendomligt skorrande språk, som jag aldrig förr hört. Men det kom för mig, att det måste vara skånska. Dömen då om min otroliga förundran, när jag får höra, att den ene af dessa kallas Torjus och att han tilltalar sin landsman 'nådig herre'. Detta sammanlagt med vagnen, gav mig anledning att förmoda, att denne Torjus just var den, vilkens brev jag bar, och att hans herre var den, som omtalades i brevet. De voro mycket druckna och talade oredigt, men vad de sade, gav efterhand visshet åt min förmodan. Av samtalet förstod jag fullt ut, att det gälde en sammansvärjning, för vilken den tredje — en bonde, som talade vårt mål med någon brytning — skulle stå i spetsen. Jag kan icke säga, om den redan förefans eller om den skulle bringas till stånd. Bonden, som de kallade Isak, försäkrade att«

Jämtlands bönder hällre stode sammanslutna i statsförbund med sina fränder på andra sidan fjället än de lydde under svenska kronan, som aldrig givit dem annat än tunga pålagor. I detta sammanhang talade Torjus illa om eder, Hemming Nilsson, sägande att man finge vakta sig för eder. Ni måtte i något samtal med honom uttryckt eder belåtenhet med vår konung.»

»Det har sin riktighet», svarade Hemming Nilsson.

»Jag fick en gång anledning att säga, att Karl var en kung just för bönderna — jag tänkte då närmast på indragningen av vad adeln roffat åt sig.»

»Den 'nådige herren' och bonden talade ofta om en fru Karin, som syntes ha mycket att göra med sammansvärjningen — ja, det föreföll mig som om hon skulle utgöra något sammanhållningsband för densamma. Men i detta senare fick jag dock ingen klarhet. Den 'nådige herren' gick slutligen ifrån dem. De fortsatte att dricka och prata. Efter en stund tumlade dock bonden under bordet och begynte ljudligt snarka. Torjus gick nu och lade sig i sängen under mig. Det, dröjde icke länge förr än även han sov.»

Rimpi gjorde ett uppehåll, hämtande andan, och fortsatte strax-

»Nu var det tid för mig att handla. Jag måste komma ut, söka rätt på eder, pastor, och berätta vad jag hört. Men huru komma ut? Skulle jag1 gå vanliga vägar, befarade jag, att finna en stängd förstugudörr. Altså beslöt jag att taga vägen genom fönstret. Jag smög mig ner på golvet, satte en stol till fönstret och lösgjorde detta. Alt gick förträffligt tils jag skulle taga in fönstret i kammaren. Det slant då ur min hand och föll i markenEN UNDERBAR RÄDDNING

mecl ett ganska ljudligt krasande. I en blink var jag ute och uppe i skogen för att fortast möjligt osedd komma från gården... Så får jag plötsligt höra högljutt talande. Jag styrde så ljudlöst som möjligt mina steg däråt, och jag trodde knapt mina ögon, då jag såg Torjus stå med en pistol, siktande på er, pastor. Jag fick tag i en stör och dängde med denna till honom i huvudet.»

»Förklaringen är mycket enkel», inföll Karl. »Då fönstret krossades, vaknade Torjus. Han gav sig genast ut efter den förmente tjuven — ty av hans ord framgick, att han endast misstänkte en sådan — och då jag händelsevis befann mig på vägen, trodde han mig vara den sökte. Tydligen är han också av den sorten, som det ej bekymrar särdeles mycket, om han skulle bringa en oskyldig om livet.»

»Att tänka "sig, att ni varit död, om jag kommit några ögonblick senare!» utbrast Rimpi.

»Det, som skett, är ingen slump, och Gud har nog haft sin särskilda mening med att skydda edert liv», sade Hemming Nilsson allvarligt.

»Det står i hans hand att taga det när det behagar honom. Må jag blott kunna använda det så, att jag lugnt kan återlemna det, då stunden är kommen.»

»Må vi hoppas, att den är långt borta», sade Rimpi nästan för sig själv.

»Nu gäller frågan, vad som är att göra», återtog Karl, »och det är edert råd därom, Hemming Nilsson, jag ville be att få höra.»

En stunds tystnad inträdde.»Altså beslöt jag att taga vägen genom fönstret.» XII.

Igensopade spår.

IG TYCKES», sade Hemming Nilsson, som bröt tystnaden, »att vi först böra tala vid Per Simonsson.»

»Vem är Per Simonsson?»

»Det är just gästgivaren.»

»Kan man då lita på honom?»

»O, ja! Han är en ärans man av första ordningen. Och dessutom ser han längre än mången annan. Mig har det aldrig kommit för, att den där gårdfarihandlaren och hans dräng voro sådana ljusa fåglar, som det nu visar sig att de äro. Jag var för dum att kunna tänka längre än näsan räckte. Per Simonsson däremot har nog haft både ögon och öron öppna.»

»Man måste på något sätt se om mannen däruppe i landsvägsdiket», sade Karl.

»Kanske är det fördelaktigast för oss, att han ligger däruppe så länge. I den saken vill jag ingenting åtgöra förr än jag talat med Per Simonsson.»110

»Det går ingen nöd på honom», skrattade Rimpi. »Han ligger både torrt och rent, och av slaget dog han icke... En annan sak är: kan det vara lämpligt att de bovarna få veta, att jag hört vad de sagt? Om så icke är, måste gästgivaremor förtiga, att jag låg inne i kammaren.»

»Bra att du nämde det, min gosse», nickade Hemming Nilsson. »Nu går jag till gästgivaregården och tager med Per Simonsson hit.»

»Går det an, mitt i natten? Jag menar: kan det icke röja oss?» sade Karl.

»Ifall någon märker mig eller att Per Simonsson följer mig, skola de blott tro, att jag fått någon häst sjuk. Han är nämligen en mycket anlitad djurläkare. Nu ber jag eder att taga en blund i var sin av dessa sängar medan jag är borta. Man kan ju vaka nästan huru mycket som hälst vid edra år, och vakenhet är ju också nödvändig nu, men en stunds vila är alltid bättre än ingenting.»

»Jag skulle omöjligt kunna få ihop mina ögon nu», sade Karl.

»Jag lika litet», tillade Rimpi.

»Nå, så har väl ynglingen några muntliga hälsningar att medföra från eder käresta, pastor. Jag skall icke vara borta mer än nödigt är.»

Mycket förr än Karl tänkt sig, var Hemming Nilsson tillbaka med Per Simonsson.

Den senares utseende tilltalade Karl högeligen. Det var längesedan han sett ett ansikte, som så otvetydigt vitnade om begåvning. Han var också i sin krafts bästa dagar — ett par och fyratio år gammal.IGENSOPADE .SPÅR

»Ni är mig icke obekant, pastor», sade Per Simonsson. »Jag har mer än en gång befunnit mig bland edra åhörare, oc'h jag år mycket glad öVer, att det blev mig förunnat att få trycka eder hand. Kan jag vara eder till någon nytta, ber jag eder förfoga över mig efter beha;g... Först ber jag eder att omtala, vad ni anser nödigt och lämpligt att meddela mig om nattens händelser, vilka Hemming Nilsson i alra största knapphän-dighet antytt för mig. Jag har sett ett och annat, som förefallit mig konstigt. Då därav ej kunnat dragas någon bestämd slutsats, har jag behållit det för mig själv, i avvaktan på framtida händelser. Om emellertid edra erfarenheter och mina läggas tillsammans kan måhända därav bli någonting redan nu.»

Karl berättade vad han och Rimpi upplevat, utan att utelemna någon viktigare omständighet. Han upplyste ock om, hur det i värkligheten stod till med krigsfaran.

»Det lider, efter vad ni nu berättat, intet tvivel, att Torjus och hans herre äro här i brottsliga avsikter, ehuru det synes oavgjort av vad slag», sade Per Simonsson. »Troligast är väl, att de skola utspionera någonting *— om det nu kan vara landets försvarsanstalter och försvarsförmåga i övrigt eller något annat. För oss är det nog att veta, att de äro fiendevärktyg.»

»Vore det icke så gott att fara efter länsmannen och häkta alla tre?» frågade Hemming Nilsson.

»Ingalunda», smålog Per Simonsson. »Härvidlag är det bäst att fara sakta fram i backarna. Eller hur?»

»Ja, visst», svarade Karl.

»Om vi häktade dem, så varnade vi alla de medbrotts-lingar de till äventyrs kunna ha, så att desamma endera112

kunde igensopa spåren av sin värksamhet eller försvinna. Och de häktade talade säkerligen icke mycken sanning

inför rätta. Deras bekännelse vore ju liktydig med deras dom. Och sedan de utstått lagens straff, väntade kanske ett mycket värre sådant dem från deras sida, som de förrått.»

»Kanske de dessutom äro danska undersåtar», sade Karl. »Om man häktade dem utan att kunna visa värkliga skäl därför, skulle detta kunna ge danskarne ett sken av berättigande för väpnat överfall på oss. I ömtåliga tider kan man aldrig vara nog försiktig.»

»Det är riktigt», betygade Per Simonsson.

Hemming Nilsson nickade bifall.

»Jag går hem och ser efter, huru det står till där. Är det tyst och stilla, 'nådig herrn' i sin säng i gästkammaren och Isak — det var ju så han hette? — fortfarande under bordet, så ha de varken hört fönstret klinga eller sett Torjus bege sig efter tjuven. I sådant fall kommer jag strax tillbaka hit, och då få pastorn och Rimpi genast över skogarne fotledes anträda färden till Revsund. Hästar går ej an att bruka. Det skulle alltid spörjas och väcka uppmärksamhet, att två av Hemming Nilssons hästar voro borta. Att fortsätta till Ragunda nu är väl icke lämpligt, då vi icke veta vad fru Karin — som ingen annan kan vaia än kyrkoherde Rahms hustru — har med denna sak att göra.»

»Jag har alldeles övergivit tanken på att fortsätta dit nu», insköt Karl.

»Gott! Sedan vi satt eder båda i säkerhet, skola vi göra vårt bästa för att komma till klarhet om, vad dessa

personer föra i skölden samt befordra dem till bestraffning, om detta sig göra låter.»

»Men Torjus däruppe i skogen?» frågade Karl.

»Han bör ha galit sig hes nu», skrattade Rimpi.

»Han har nog icke givit ett ljud ifrån sig», sade Per Simonsson.

»Hur så?»

»Är han illa slagen, förmår han ej. Är han lätt sårad, skriker han ej ut för hela socknen något, som han ej kan bedöma Han är en listig krabat.»

»Farligt träffades han ej. Han hade ej ens ett hål i huvudet», förklarade Rimpi. »Han endast bedövades.»

Per Simonsson sträckte ut handen till avsked.

»Förhållandena skulle», sade Karl, »kunna vara sådana, att ni icke kunde komma hit upp, men Rimpis och mitt avlägsnande ändå önskvärt eller nödvändigt. Jag föreslår, att ni i sådant fall tänder upp i skänkstugan, så att det lyser genom dess fönster, som vi se hit.»

»Ett gott förslag, som skall efterkommas.»

»I fall ej detta eldsken synes», fortfor Karl, »så sitta vi trygga här tils ni kommer åter. Men om vi ej mer skulle träffas denna gång, viljen I båda göra ett besök i Revsunds prästgård, så snart endera av eder erfarit något?»

»Det faller av sig självt, att vi skola underrätta.»

»Det är mig särskilt angeläget att få veta något om fru Karin. Kyrkoherde Rahm är min fars studiekamrat och ungdomsvän och bör på lämpligt sätt underrättas om vad hans hustru företager sig bakom hans rygg.»

»Intet skall glömmas.»

»Och nu tack för all eder välvilja mot oss! I bekymmersamma tider måste emellertid alla rättsinniga medborgare vara beredda på att göra offer för det allmännas bästa. Tack ännu en gång!»

Kar] skakade kraftigt Per Simonssons hand.

»Tack själv», svarade Per Simonsson. »Det är egentligen jag som skall vara tacksam — både över att få tillfälle att lära känna er och över att kunna få bli nyttig. Träffas vi ej mer i dag, ber jag om min vördnadsfulla hälsning till er far.»

Det vart intet ljus tänt i skänkstugan, och om en kort stund var Per Simonsson åter.

»Alt är tyst där hemma. Uppbrott bör altså ske utan dröjsmål.»

»Jag vågar sålunda ej bedja eder intaga en måltid i mitt hus», sade Hemming Nilsson. »Min dotter — det var hon, som öppnade — har hängt en väska över Rimpis axel, och jag ber er att ej försmå anrättningen.»

»Tack, jag skall tvärtom låta den mig väl smaka, då jag kommer på vederbörligt avstånd från detta grannskap. Ännu en gång tack, farväl och välkommen till Revsund !»

Snart voro Karl och Rimpi på väg, följda av en säker vägvisare, en ung son till Hemming Nilsson.

»Nå vad ha vi nu att göra?» sade Hemming Nilsson, då han blivit ensam med Per Simonsson.

»Du får utrusta ett kvarnlass till Fagerstrandsbäc-ken, och detta utgör då också förklaringen till, att det lyst här på natten — ifall någon skulle ha lagt märkeIGENSOPADE .SPÅR

till det. Då du far förbi där, får du helt naturligt sikte på Torjus. Du stannar, löser honom, vänder med lasset och skjutsar honom hem.»

»Och sedan?»

»Ja, sedan få vi handla efter omständigheterna. Berätta de något om nattens händelser, skall jag noga lägga på minnet, vad de säga. Själv för jag emellertid icke ämnet på tal.»

»Nej, det faller av sig självt... Ha de sett Rimpi?»

»Det tager jag för avgjort.»

»Aj, aj!»

»Ä, ingen skada skedd med det, Hemming. Det skall

— ty man har naturligtvis icke någon skyldighet att springa dem på näsan med, att Rimpi legat i skänkstugukammaren

— blott vara oss till. nytta.»

»Hur så?»

»Det skall komma dem att tro, att här blott varit fråga om ett inbrott.»

»Säger du det?»

»Ingen förklaring ligger närmare till hands. Då de få se det krossade fönstret, förstå de altsammans: lapppojken har illa lönat min hustrus gästfrihet. Han har sett, att tumlarne och annat silver fans där i kammaren. Han tog avsked, men höll sig gömd i närheten tils det blev mörkt, då han smög fram för att fråntaga fönstret, krypa in genom detsamma och bortstjäla silvret. Uträkningen slog emellertid fel, ty han tappade fönstret, och med detta var Torjus på benen.»

»Mer det var olyckligtvis pastor Alstadius och icke 'tjuven' han påträffade», invände Hemming Nilsson med ett leende1 1;

»Också denna omständighet låter sig lätt förklaras», sade Per Simonsson. »Tjuvarna voro två. Den mindre och smidigare var egentligen endast värktyget. Den andre höll sig undan i närheten för att mottaga bytet. Att denne gick så trygg berodde endera därpå, att Torjus skickligt kunde dölja sig eller också på, att tjuven trodde det vara

kamraten, som kom tillbaka efter välförrättat ärende.»

»Men slaget som Torjus fick?»

»I första förskräckelsen sprang inbrottstjuven naturligtvis upp i skogen för att gömma sig. Först i andra hand tänkte han på kamraten, som för resten var en stor, kraftig karl och altså kunde fönsvara sig själv. Då han hunnit sansa sig, beslöt han söka upp kamraten — det kan ju också vara möjligt, att han hörde Torjuis och altså skyndade till sin kamrats försvar. I, vilket fall som hälst, fick han tillfälle att giva denne bistånd just i det ögonblick, då TorjuS stod redo att minska tjuvarnas på jorden antal med en...»

»Tror du värkligen, att de Skola föreställa sig sakens gång på det sättet?»

»Det är omöjligt, att de för sig kunna uppgöra någon annan förklaring.»

»Må din profetia gå i fullbordan», sade Hemming Nilsson. »Nu måste jag fram och hämta Torjus, ifall han ligger kvar däruppe i skogen.»

De skildes med ett handslag. XIII.

De frivillige från Ström.

|tttJ|ÅGRA veckor hade gått, och det var en av de I All första dagarna i augusti.

lEöla Sommaren stod ännu i härligt flor. Men ingenstädes doftade och prunkade den högre än vid herda-tjället i Undersåker, som var alldeles inbäddat i ett fält av dessa markens små, om vilka så vackert sagts, att Salomo i all sin härlighet icke var klädd som en av dem.

Ingenstädes trivdes kyrkoherde Berghemius bättre än i sin kryddgård, och dottern hade trätt i faderns fotspår — ja, i många fall överträffat honom i iakttagelser om köks- och prydnadsplantors skötsel och lifsvilkor.

De stora skogseldarna hade tvungit den jämtska befolkningen att ha en fri plan för gården. Ty stod denna mitt i skogen, fick den, ifall av brand, dela skogens öde.118

Stor jordbit hade ju ej heller varit odlad så länge jakt, fiske och bo-sJkapsskötsel utgjorde de viktigaste näringsfången. Men så småningom hade sädesodlingen fått alt större betydelse, såsom alltid fallet är då ett folk är i uppsving, så i andligt som lekamligt avseende. Ty det ena avhänger av det andra.

Seden att »hålla skogen från husen» höll emellertid i sig, vilket också var lätt förklarligt. Den jämtske bonden kunde ej plantera fruktträd omkring sin gård, ty sådana gingo ej till i detta klimat och han hade altså ingen praktisk anledning att frångå urgammal, nedärvd sed. Att plantera rönn och björk och asp och hägg och alm endast för prydnads skull — så långt var han icke kommen ännu.

Icke häller var han kommen så långt, att han börjat odla köksträdgårdsväxter, vilket alltid tyder på högre kultur: att befolkningen höjt sig över fiskarens, jägarens och herdelivets ringare utvecklingsgrader, nått en mera utpräglad form av bofasthet och förstått att avlocka naturen nya utvecklingsmöjligheter.

Det var följaktligen icke så märkligt, att bönderna blevo smått misslynta på Berghemius, då det vart fråga om att bygga ny prästgård. Han ville nämligen ej als ha den på gamla platisen, utan önskade den uppflyttad till skogsbrynet, till en lövbacke, där grönt gräs bredde en mjuk matta under bladrika kronor. Och träden skulle ej få huggas ner! Bönderna tyckte, att de sålunda fingo skämmas för andra socknar. Det skulle se ut, som de ej förmått rödja rent kring sin prästgård.

»Gören I blott som jag önskar», svarade han. »Skammen skall jag taga på mig. Men hedern för att I unnatDE FRIVILLIGA FRÅN S'JRÖM

er präst att njuta av gröna träd och att lyssna på sången av himmelen,s fåglar, den skäll j;ag ge åt er. Då Gud

skapade människan, satte han henne i en lustgård; då I ‚skaffat hem åt er präst, gjorden I sammaledes. I ha'n följt ett högt föredöme för min räkning, vilket snart skall lära er att göra det för er egen!»

Undersåker blev också ryktbart för sin prästgård, och man for dit långa vägar för att se den och beundra den.

Där fans en mängd bär, rotfrukter och löksorter, som man förut knapt hört talas om. Gångarne voro omgivna med sibiriska ärtbuskar, syréner eller hallonbuskar. De alra skönaste blomster voro planterade, såsom ringblommor, vallmo, sammetsrosor, människans olikhet, tusen-skönor, solblommor, studentblommor, _ jungfrun i det gröna o. s. v. Men Magnil hade ej nöjt sig därmed. Hon hade från skogen hemfört blågull, myrkung, gökskor, granärter m. fl. vilda växter, vilka icke understego de planterade i skönhet.

En dag, då Magnil gick ensam och pysslade ute i trädgården medan fadern satt och skrev på söndagens predikan, stannade hon plötsligt, ivrigt lyssnande.

Var det icke hästtramp, som hördes? Jo, bestämt!

Hon begynte gå med skyndsamma steg nedåt vägen.

Där långt borta kom en ryttare i starkt trav, omgiven av ett dammoln. Hon skyggade med handen för ögonen. Åjo, visst var det han!

Hon fick upp sin näsduk och viftade mot honom. Han svarade med att svänga sin hatt i luften. Och så skyndade hon emot honom.120

Til; och med Brunte — som också många gånger gästat Undersåkers prästgård — igenkände henne och hälsade henne med en gnäggning.

Det var en fröjd att se henne, där hon kom springande, röd och varm och glad.

»Välkommen, välkommen!» ropade hon honom till mötes så fort hon trodde, att han skulle höra henne.

Han nickade. Och så hoppade han av hästen och lopp emot henne, ledande hästen vid betslet!

»Välkommen, Karl! Å, vad jag är glad över att ha dig här!» utbrast hon och flög honom om halsen.

»Tack, vännen min!» svarade han, i det han fast omslöt henne med den arm, som ej av hästen togs i anspråk.

»Jag behöver icke säga dig, Karl, att det var jubel, när far i går omtalade, att du kanske komme i dag. Jag har knapt kunnat sova i natt. Också var jag uppe arla. Nästan hela dagen har jag gått i trädgården och lyssnat och lyssnat. Och nu är du här!»

»Egentligen borde ej jag, som ser ut så här, få omfamna eri så fin jungfru», skrattade Karl och såg på sina dammiga kläder.

»Det tror jag — siden och sammet blott», svarade Magnil i samma ton.

»Nej, icke sådant skräp, utan finaste sommarljusa tyg, som bärarinnan själv väft.»

Nu tyckte Brunte, att de unga fått säga så mycket åt varandra, att det kunde vara tid att räkna även med hans tillvaro. Och så sökte hans nos upp Magnils hand. Han hade ej misstagit sig. Hennes ena hand bjöd honom snart något gott, medan den andra klappade honom. flög honom om halsen.»12

»Det är riktigt synd om dig, Karl, ty du får alt dålig middag. Jag har tänkt för mycket på dig själv för att kunna vana med i -köket, och gamla Guru har också haft en sä märkvärdig oro över sig.»

»Hur är det med farbror då?»

»A, han är lugn och trygg som vanligt. Han stängde in sig med sin predikan, bana för att slippa se mig», sade han.

»Och Rimpi?»

»Är rörlig och rask som alltid.»

»Det har ej varit något bud från Norge?»

»Nej, och jag hoppas, att det må dröja så länge som möjligt.»

»Hur så?»

»På det att jag må få ha dig här så länge som möjligt ... Sedan är det ovisst när vi träffas. Ja, det kunde ju till och med hända...»

Hennes ögon blevo fuktiga.

»Du vet, huru lätt jag har för det», sade hon urskuldande, i det hon torkade bort de tårar, som kvält fram i ögonblickets känsla.

»Nog kan det dröja, innan vi träffas. Men någon anledning till oro för mig fins ej. Jag går ju ej ut i striden, och om jag än gjorde det, så stode jag ju alltid omgiven av sådana, som ville skydda mig.»

»Vi skola ej tala om det nu. Förlåt att jag väckte frågan.»

De hade nått till uppkörsvägen. En dräng kom emot dem och mottog hästen. Och uppe vid bygningen stod kyrkoherde Berghemius och skrek något •— de hörde ej vad. De påskyndade emellertid sina steg.

»Där gå ni och kuttra, obekymrade om att jag fördärvar mina lungor», skämtade han då de kommit närmare och i det han räckte Karl handen. »Det är väl egentligen överflödigt att säga dig, huru välkommen du är? Den sakei har väl Magnil ombesörjt?»

»Till fullo», svarade Karl leende.

»Men på något så tarvligt som mat har hon ej förmått tänka i dag. Jag har bestä,mt anrättningarna och Guru har tillagat dem efter behag. Få se, hurudant det blivit.»

På förstugubron stod Guru och neg. Även hos den gamla trotjänarinnan var Karl en stor gunstling.

Karl behövde ej lång tid för att befria sig från vägdammet, och snart suto de till bords.

»Alra först måste du berätta o(m ditt äventyr i Stugun», sade Magnil. »Riktigt fullständigt. Jag har gjort en och annan gissning på grund av Riinpis skildring samt vissa uttryck i ditt brev, och det skall bli roligt att se, om de slå in.»

Karl berättade, och båda lyssnade ivrigt. Magnil glömde av maten långa stunder, och hon var så livligt inne i stämningen, att färgen vek från hennes kinder och tårarne komrao henne i ögonen, då Karl skildrade händelsen mellan honom och Torjus uppe i skogen.

»Något sådant får icke en var uppleva», sade kyrkoherden, då Karl slutat. »Du ser där betydelsen av att utveckla lugn.»

»Tänk om jag varit så lugn och ej sänt Rimpi», sköt Magnil in.

»Lugn är ej slöhet, min unge, och det där snilledraget av dig var så bra och slog så väl ut, att det bestämt

icke går an att — berömjna dig mera därför», sade kyrkoherden med ett småleende till Magnil.

Efter middagen förflyttade de sig ut i trädgården, där Karl besåg alt.

»Trädgården hemma i Revsund befinner sig i år i dåligt skick», sade han.

»Naturligtvis, då trädgårdsmästaren är borta.»

»Far har sutit på en stol och haft uppsikt över pigorna, som fått arbeta efter hans befallningar. Men jag är en klen fördräng», klagar gubben.

»Växterna måste känna, att de hanteras av en som älskar dem, eljes gå de aldrig till med någon ordning», sade kyrkoherden.

»Nu sätta vi oss därinne i syrénrundeln, och där berättar du Karl mera o,m vad som hänt dig under din resa, icke sant?» sporde Magnil.

»Gärna.»

»Det blir så helt annorlunda då du berättar själv och så där fullständigt mot vad det är i breven», fortfor hon.

»Rimpi och jag», började Karl, »ko,mmo utan äventyr tillbaka till Revsund. Vad som hänt oss väckte hos dem där hemma stor uppståndelse. Far betecknade utan tvekan Torjus och hans herre såsom danska spioner och tillrådde mig att endast påskynda det uppdrag, som guvernören pålagt mig: att fara till Jä,mtlarids kyrkoherdar och tala vid dem. Såsom jag väl nämt i något brev, hade han övergivit tanken att skicka flere ombuti och lemnat altsammans åt mig. Det var naturligt, att jag först velat tala med min fars barndomsvän, och därför hade jag först vänt mig åt Ragunda... Nåväl, jag fick altså vända mig

åt annat håll. Alt har gått utmärkt. Varje kyrkoherde har fått ställningen klargjord för sig och har i sin tur talat med sina komministrar. Hela Jämtland är ett enda sammanhängande nät, där det på en given order handlas ögonblickligt och likformigt.»

»Storartat!» utbrast Berghemius. »Men äro alla präster värkligen att lita på?»

»Med undantag av farbror Rahm vågar jag ansvara för åtminstone alla kyrkoherdar. En och annan är .måhända ljum, mindre hågad för att göra något, rädd för förföljelse o. s. v., men i sitt hjärta är en var på Sverges sida. Motsatsen hade ju också varit skamlig, framför alt därför att det är vi, som gjort Jämtland till en svensk provins.»

»Du har icke erfarit något mer om, att Jörgen Urne vänt sig till präster?»

»Han har icke ens givit sig tillkänna för någon mer kyrkoherde, ännu mindre sökt värva någon sådan. På ett par, tre ställen hade en dansk gårdfarihandlande visat sig, men man hade ej lagt något särskilt märke därtill, eftersom dylika ej äro så alldeles sällsynta. Ifall det ursprungligen varit Jörgen Urnes mening att vända sig till prästerna — något som jag knapt vill tro — har detta av någon orsak övergivits.»

»Du har ej hört av dem sedan?»

»Nej, icke sedan vi träffades i Stugun. Men icke lära de ha upphört med sitt arbete, ehuru de nog ej kunnat uträtta mycket. Ty var de farit fram ha de haft någon av Per Simonssons utskickade efter sig. Den mannen var en stor erövring för oss.»

»Bara han farit fram med tillbörlig klokhet. Danskarne äro så listiga. Det hade varit så gott att häkta dem på en gång och fört dem till Gevle», sade Berghemius.

»Och retat danskarna till hämd, då hären kommit hit! Nej, det hade ej varit ,klokt. Bättre då att, som skett, ställa dem under Per Simonssons uppsikt. För övrigt torde farbror Rahm vara väckt till besinning. Far lät mig till honom skriva ett brev, som både med bevis och känsloskäl klargjorde honom det ovärdiga och farliga i hans ställning samt besvor honom att vända om.»

»Det var ett hårt silag för din far att erfara Rahms handlingssätt?»

»Mycket hårt.»

»Han har gjort färre förluster än jag», sade Berghemius allvarligt.

Det var nio år sedan han förlorade sin hustru och ändå hade det knapt ärrat över såret. »Och dock har jag haft dig», brukade han säga och stryka handen över Magnils ljusa hår.

»Då jag återkommer till Revsund, får jag närmare reda på vad Per Simonsson haft att förmäla och vad som kan vara att företaga på grund därav. Nu är intet annat att göra än att avvakta härens tåg över gränsen ... Har farbror fått tag i några lämpliga budbärare?»

»Förträffliga. Du skall få se och tala vid dem i eftermiddag. Rimpi är just nu ute och budar dem.»

Frampå eftermiddagen kom Rimpi med sin skara. Rimpi hälsade Karl med den mest oförstälda glädje.

Budbärarne utgjordes av ett tiotal unge män. De voro alla starka och friska, och deras dräkt gav vid handen, att de voro välbärgade bönders söner.

»Dessa unge män utgöra ett tilltalande prov på sin sockens ungdomliga kraft», sade Karl.

»Mycket säkert», svarade kyrkoherden med något av skalk i mungipan.

»Varifrån är du?» frågade Karl den närmaste.

»Frår Bredgård», löd svaret.

Karl såg en smula fundersam ut, men sade ingenting.

»Och du?» frågade han nästa man.

»Från Tullingsås.»

»Och du?»

»Från Strand.»

»Men vad vill detta säga ?» frågade han, vänd mot Berghemius. »De här bynamnen har jag aldrig hört här uppe i Undersåker.»

»Icke jag häller», skrattade Berghemius.

»Pojkarne äro altså ej härifrån?»

»Nej, det äro de icke. De äro från Ström.»

»Ja, där finnas alla de där bynamnen. Hur hänger det då ihop, att...»

»Per Simonsson, som icke varit sysslolös sedan ni sist sågo varandra, har bland annat besökt Ström och talat vid framstående bönder om ställningen. En av desses söner — det är just han», sade Berghemius och pekade på en av de unga männen, »erbjöd sig då att åtaga sig den omtalade budbäraretjänsten samt att anskaffa nödigt antal kamrater. Detta gillades högeligen av hans far, och så många anmälde sig, att man fick lov att draga lott om

vilka skulle få medfölja. Eftersom det är just här som vi först skola få bud om fiendens antågande, så ha de kommit hit och här inkvarterats.»

»Det var präktigt gjort av er, gossar», sade Karl. »Nå, hur står det till där uppe i bygderna?»

»Folket är vid gott mod», svarade den av Berghemius utpekade ynglingen, »och de anbefalda åtgärderna äro vidtagna.»

»Med ett sådant folk är det ingen fara», utbrast Karl hänfört. »De älska sin bygd och älska den så högt, att de ej vilja äventyra dess väl för en simpel slagsmålsäras skull. De äro förståndiga och inse vikten av att uppträda enigt. Men de äro tillika offervillige, vare sig det gäller gods eller krafter — ja, vore det så livet.»

De unge männen kvarstannade i prästgården hela aftonen, och i samma mån som deras blyghet vek vid den närmare bekantskapen, insåg Karl, att han här hade framför sig en samling som mer än väl förtjänade det omdöme han givit Jämtlands befolkning i gemen.

Med Berghemius och Magnil syntes de vara väl bekanta. XIV.

Fienden kommer!

QfrM TRAX efter middag två dagar därefter kom en man mfm sprängande på en löddrig häst upp emot Undersåkers prästgård.

Han var ej oväntad. Ty man hade i flera dagar timme efter timme gått och spanat, om han icke komme. Och dock ingav redan hans åsyn på långt avstånd en nästan förlamande känsla. Förut hade det funnits möjlighet till hopp. Nu var alt sådant uteslutet. Den fientliga styrkan kunde vara här, man visste icke när — kanske om några timmar. Och här på landsvägen skulle den komma, led efter led ...

Detta varade dock endast ett par ögonblick. Det hade varit så som när det blixtrar: man kan ej låta bli att rysa till i det ögonblick då blixten flammar, äfven om man på förhand förvissat sig om, att åskan är långt borta.

Den förste, som fick ljud, var Karl.

»Så är det då öfver oss. Gud vare oss alla nådig!»

»Amen», hviskade Magnil för sig själf i det hon klängde sig fast vid honom.

»Det tyckes som om de vore nära eftersom han rider så fort», saide Karl.

»Mycket möjligt, men ej säkert. Vi ha ivrigt och troget folk på utkik, och de äro ålagda att utan något som hälst dröjsmål meddela sorgebudet.»

»Jag vart så rädd», utbrast Magnil. »Men endast för ett ögonblick. Nu är jag åter lugn.»

»Vi ha också mycket säkert upplevat den ängsligaste stunden på hela detta krig, .mina barn. Faran värkar alltid mest skrämmande på avstånd och så länge hon är ett obestämbart något. Då man kan se henne in i hvitögat, blir man alltid lugnare, ty då vet man åtminstone, vad hon är.»

Även på gården hade de varsnat ryttaren, och alt gårdsfolket hade samlats.

Berghemius, Magnil och Karl gingo ut på förstugu-bron.

Då ryttaren kastade sig av hästen, tog en dräng emot densamma.

»Äro de långt borta?» frågade Berghemius, innan ryttaren hann hälsa.

»Drygt en dagsresa härifrån», ljöd svaret.

»Är den iakttagelsen att lita på?»

»Fullkomligt. Utkiken har gynnats av det klaraste väder.»

»Gå och buda hit Strömsgossarne», sade Berghemius till Rimpi, som hade åtlytt befallningen lika fort som den gjorts.

»Detta a? alt du vet?» fortfor Berghemius till ryttaren.

»Alt.»

»Skall du återvända dit upp?»

»Så fort jag hunnit få en kort stunds vila och en annan häst.»

»Gå in i köket här, så får du mat och blir anvisad ett viloläger. Vi skola så under tiden skicka bud till ditt hem, ifall någon där vill tala vid dig, och medföra hästen dit samt få en ny i stället.»

Ryttaren tackade, och Berghemius, Magnil och Karl gingo in i helgdagsstugan.

»Det är tid för mig också att tänka på affärd», sade Karl.

»Ja», svarade Berghemius, »och nu vill jag än en gång spörja dig Magnil, om !du ej vill be Karl att få följa honom till Revsunds prästgård och vara där tils fientligheterna äro över.»

»Nej, far, det vill jag ej be Karl om. Han vet, utan att jag behöver säga det, huru ofantligt jag håller av honom och huru glad jag under andra förhållanden skulle vara över att få vistas i hans hem. Men nu vill jag icke följa honom. Du vet, far, att när mor dog, gjorde jag mig själv det löftet att så långt i min kraft stod söka bli dig en ersättning för henne, och i det löftet ingick också, att jag aldrig skulle skiljas vid dig.»

Det var uppgjort så, att Karl skulle vara i sitt hem tils hans yngre bror, som nu låg nere i Upsala och studerade, avlagt prästexamen. Denne skulle då bli faderns adjunkt i stället för Karl, och Karl skulle bli Berghemius' adjunkt samt gifta sig med Magnil.132

»Häl gälde det ju blott ett tillfälle», sade Berghemius.

»Och ett tillfälle, då du bäst behövde mig. Vem vet vad som kunde komma att inträffa.»

»Jag har icke sagt något förr än nu», föll Karl in, »för att ej beröva mig nöjet att höra Magnil tala som hon gör. Så talar en god dotter, och den, som det är, blir också en god maka.»

»Edra ord fylla mig med glädje, barn», sade Berghemius rörd. »Ty de göra mig så stolt över eder båda två, att jag blott väntar som fågeln efter dagen på att få ha eder bägge hos mig... Vad faran angår, så är den nog ej så stor, men oron, ängslan — det var denna jag ville bespara dig, Magnil.»

»Den, som gör sin plikt, den är i Guds hand, och den, som är i Guds hand, kan alltid vara trygg», sade Karl, smekande Magnils kind.

»Pojkarne från Ström äro här», meddelade Guru i det hon såg in genom dörren.

»Jag skall tala vid dem», nickade Berghemius åt Karl, som gjorde min af att resa sig, i det han gick ut.

»Det är något, som jag velat säga dig alla dagarne», viskade Magnil till Karl, då de blivit ensamme, »men som jag hafi: så svårt att komma fram med. Nu är det emellertid ingen råd — nu måste det ske.»

Hon sprang in i sin kammare, lemnande honom ensam i livlig undran.

Det dröjde ej länge förr än hon kom tillbaka. Hon höll framför sig ett standar av vitt siden. På detsamma var ett stort blodrött kors broderat, och under korset stodo i guldskim rande bokstäver salmistens ord: »I vår Guds namn resa vi baneret upp.»»Hon bar framför sig ett standar . , .»134

»Detta har du gjort», utbrast Karl, i detta ögonblick så fyld av beundran över standarets skönhet och den sällsynta skicklighet, varmed konstsömnaden var utförd, att han ej tänkte på att fråga efter meningen med detsamma.

»Ja, Karl, och ...»

Hon fick ej fortsätta, ty nu tog hans beundran form i ord.

»Det var roligt, att du tycker om det, Karl, ty det är åt dig jag gjort det.»

»Åt mig?»

»Ja.»

»Men jag skall icke ut i strid!»

»Du vet, huru jag avskyr blodsutgjutelse av varje slag och varför jag gör det. Du vet, att jag däri ser orsaken till all mänsklighetens lastbarhet och råhet. Du vet, att jag icke tror på någon synnerlig framgång i arbetet för sedernas'mildrande och tänkesättens höjande så länge våra ädlaste icke förstått diet värsta hindret i deras väg — så länge människorna mörda och låta mörda.»

»Ja> jag vet det, älskade, som givit mitt liv en fullkomligt annan färg, ett fullkomligt annat innehåll genom att lära mig detsamma. Jag vet det, eftersom det ytterst är din anda, som utgör den levande kraften i Jämtlands försvarsrörelse mot inkräktarne.»

»Min ? ...»

»Just din. Såsom min fars son och din fars blivande måg blev jag sänd till guvernören, och väl ditkommen fick jag bli hans förtroendeman. Slutligen kom jag genom förunderliga händelsers makt att bli ett slags hjälpreda åt framstående bönder. Alt, vad jag hade att säga och råda dessa, hade till A oCh O, vad du lärt mig: undvikFIENDEN KOMMER

13!

att utgjuta blod! Gå våra planer genom, så är det ytterst hos dig deras upphov är att söka. Så mycket betyder du i dessa dagar, som på det djupaste ingripa i en hel provins' närvarande och framtida öde. Och det är därför, som jag ej förstår meningen med standaret, som ...»

»... ju är ett krigstecken. Standar i allmänhet pläga vara det. Men detta skall vara ett fredstecken. Ni, som vilja rädda oss från blodsutgjutelse och förstörelse, kunna ju också behöva ett samlingstecken.»

»Älskade, älskade Magnil min, vad kärlekens ögon se långt! Den skall ge mig en alldeles ny kraft, denna vita duk med sitt röda kors och sin härliga inskrift. Den skall vara mig en maning från dig om att gå fram i Hans makt, som mig sänt och söka elda dem, som fylka däromkring att tro på dessa ord i samma salm, varur du hämtat din inskrift, nämligen: 'De andre förlita sig på vagnar och hästar, men vi tro på Herren vår Guds namn'.»

Berghemius kom åter.

»De frivillige från Ström äro redan på väg!»

»För mig är intet annat att göra än att följa deras föredöme», sade Karl. »Och då jag far, glömmer jag avskedets bitterhet genom den resekost Magnil sänder med mig på vägen.» ,

Han pekade på standaret, som Magnil varsamt lade ihop.

Tillrustningarna för Karls avresa undangjordes nu med skyndsamhet. Och snart stod Magnil nere vid trädgårdsgrinden, viftande med sin vita näsduk efter den bortilande. XV.

Jörgen Urne åter framme.

Sjjjj EN SKOGSBACKE alldeles bredvid vägen, ej så | In långt från en bondgård i Nylands by, Undersåker, LUKlJ lågo två män utsträckta i gröngräset. De hade nyss slutat en måltid ur sin medförda väska och vilade sig nu efter ätandets ansträngning. Deras hästar, som voro bundna i närheten, fortsatte sin måltid så långt bindslena tilläto.

Den ene av männen hade slumrat in. Den andre vakade åtminstone med ena ögat.

Bäst det var, hördes hästtramp från vägen. Den slumrande vaknade dock >ej härav, och den andre öppnade visserligen båda ögonen, men rörde ej ens ett finger.

I detsamma som ryttaren kom mitt för och han fick sikte på honom, rusade han dock upp som träffad av blixten. Inom ett ögonblick hade han ryckt till sig sin karbin och avskjutit ett skott.Nu vaknade kamraten, och instinktmässigt grep han efter sitt vapen. Han skulle just till att säga något, men hann icke. Den andre väste nämligen:

»Skjut, nådig herre, skjut!»

I detsamma small skottet.

Ryttaren hade icke träffats av någondera, men hästen hade synbarligen blivit svårt skrämd därav, ty han satte av i vildaste fart, obekymrad om ryttarens försök att tygla honom.

De båda skyttarne hade liksom av en tyst överenskommelse skyndat att lösa sina hästar, kasta sig i sadeln och spiänga av åt det motsatta hållet.

Först då de kommit förbi Romo by saktades farten, som varit så stark, att de ej kunnat säga ett ord till varandra.

»Vad var det för vanvett att skjuta, Torjus?» frågade då den ene. »Vad var det, som kunde komma dig att glömma order: att skott ej får lossas annat än till självförsvar?»

»Hav misskund med mig, nådig herre, men blodet brann i mig, då jag fick se vilken det var, och dessutom gick ju alt så fort, att jag icke hann att tänka mig om.»

»Vem var det då?»

»A, det var den, som vi förgäves spanat efter under alla våra resor — den hemlighetsfulle från Stugun.»

Det lyste till i Jörgen Urnes ögon.

»Sannerligen skulle det icke ha varit en fet stek», mumlade han nästan för sig själv.

»Ä, att jag kunde tro, att han var en simpel tjuv!Det antagandet var värdigt en dum gästgivare, som just ingenting annat tänker på än sjuka hästar.»

»Men sådana förstår han sig på, det måste erkännas», skrattade Jörgen Urne. »I sommar tyckes han ha farit kring hela Jämtland och övat sin läkareverksamhet. På huru många ställen ha vi spanat honom?»

»Det har jag ej hållit räkning på, nådig herre... Men var det ej en dum historia, det där att den hemlighetsfulle skulle vara en tjuv?»

»Nej, den lät mydket antaglig. Varken färjemannen eller någon annan i byn hade sett honom. Om han velat spionera så skulle han väl sökt att lfå tala vid någon människa.»

»Han hade ju lappojken, nådig herre.»

»Om denne spionerade, varför skulle han då behöva gå själv?»

»Ja. det är mydket konstigt altsammans det där. Och det är dubbelt förargligt, att man skall stå inför en gåta -i att man ej skall veta varken vad eller vem man kämpar emot. Om man såge fienden eller visste var man skulle söka upp honom! Den vore då ej så fruktansvärd. Nu är det som att strida med lyktgubbar. Det hemlighetsfulla är alltid det starkaste.»

»Dina filosofiska spekulationer äro riktigt skarpsinniga, min käre Torjus», smålog Jörgen Urne.

»Jag förstod icke alt vad ni nu sade, nådig herre; men ett förstår jag, att alt sedan vi träffade den där hemlighetsfulle i Stugun, har det ej gått oss som förut. Det har mer än väl kunnat märkas, att man varnats för oss i varenda prästgård, och vi ha sedan dess ej ens vågat försöket att tala med en präst.»

»Vi ha nog av Rahm och fru Karin.»

»Ni är lycklig, som kan se alt så ljust, nådig herre. Kyrkoherde Rahm oah fru Karin äro ovärderliga, men av det goda får man aldrig för mycket. Det hade ej skadat att äga en sådan bundsförvant här och var i bygden.»

»Visserligen, visserligen, men då det nu ej kunnat ske... Och vi ha i alla fall gjort vårt bästa.»

»Det skall ingen bestrida. Men nu ha vi fått smyga oss fram och nöjt oss med bönder. Och vart hade vi tagit

.vägen med detta utan Isak Ingemarsson? En ele-menskad otur ha vi haft, och denna söker sig ytterst tillbaka till den där hemlighetsfulle i Stugun. Är det en människa eller ett troll? Har ni någonsin förr skjutit bom på tjugo stegs avstånd, nådig herre?»

»Aldrig, såvitt jag kan minnas.»

»Och mins ni er ha sett mig bomma på liknande håll?»

»Du! Den skickligaste skytten i danska armén!»

»Och ändå träffade ingen a,v oss!»

»Det var värkligen otur, min käre Torjus.»

»Otur? Nej, det är trolleri. Han är naturligtvis skott-fri. Förmodligen kan han också göra sig osynlig. Död och pina! Ställ fram tio man, och jag skall slåss med dem — men med spöken!...»

Jörgen Urne skrattade, men inom sig kände han dock något av samma vidskepliga rädsla som bemäktigat sig hans tjänare.

»I alla fall kunna vi tacka vår lycka, att händelsen avlopp så lindrigt. Tänk om han besvarat skotten och träffat bättre än vi! Eller om han fått förstärkning i när-140

måste gård och satt efter oss. Det skulle just ha varit vackert, om vi ej kunnat möta hären vid gränsen.»

»Förlåt mig, nådig herre. Jag skall bättre bibehålla fattningen en annan gång.»

»Det var ingen förebråelse mot dig, Torjus. Det är bättre att vara för nitisk än för slö... Nu öka vi farten igen!»

De kommo utan äventyr fram till Stalltjärnsstugetrak-ten. De hade gärna velat närma sig gästgivaregården, men tiderna voro osäkra, oqh det skadade ej att vara försiktig. Jörgen Urne mindes vad han blivit utsatt för på Frösön för ej så länge sedan, oclh framför alt gälde det att vara försiktig just nu. De slogo altså läger uppe i skogen, bundo hästarna på en saftig grön plan, intogo aftonmåltid ur sin matsäcksväska och lade sig att sova med var sin tuva till huvudgärd.

Jörgen Urne hade väll väntat sig både stora ansträngningar och frånvaron av bekvämligheter, då han åtog sig sin beskickning. Men han hade dock icke dröimt om hundradedelen af vad han fått utstå, alra hälst sedan 'den hemlighetsfulle i Stugun' kommit i hans väg. Men han var ung och stark, och belöningen skulle ej utebli!

Tidigt följande morgon voro de uppe och på häst-ryggen. Själva hästarna syntes medvetna om att något ovanligt väntade. Det var en ritt utan like.

Vid gränsen slogo de halt. Varje fjälltopp hade lockat dem — de hade velat upp och se, om ej hären syntes. Men tiden hade ej medgivit det.

Nu voro de framme och i god tid. Ej ett ljud störde stillheten häruppe, om ej någon ripa, som förskrämd flög upp ur ripgräset.

»Hurra.'» skrek Jörgen Urne, soim först nått upp på höjden.

»Hurra!» instämde Torjus, ehuru han ej nått upp. Han förstod emellertid, vad det gälde.

»Är det icke en syn?» utbrast Jörgen Urne hän-ryckt.

»Jo, det vill jag lova», svarade Torjus, soim nu hunnit efter.

En fjärdingsväg borta syntes ett ändlöst tåg av ryttare och fotfolk sträva uppför höjden. Fanor fladdrade, och vapen och uniformer lyste i solskenet. Så långt borta soim de voro, föreföllo de som en enda sammanhängande

massa. Intrycket förhöjdes av att ej ett ljud nådde fram till åskådarna.

Jörgen Urne och Torjus hade vid avsittningen försett sig med en lång stör, vid vilken de fäst en med-havd dansk flagga. Denna nedsattes nu på högsta höjden, och ett litet stenrös upplades omkring stången, så att den skulle stå säikiert.

Tecknet var på förhand överenskommet, på det att det ej iskulle välcka någon oro hos hären. Knapt hade duken fladdrat ut förr än rörelse föranärktes där nere. Snart ljöd ett tusenstämmigt jubel, varav sorlet nådde ända fram till de två ås kåda me.

I dessas ögon skred tåget sakta. Men ju närmare det kom, dess mäktigare blev det. Det var som en drake, vars huvud och främre kropp var stor och som sedan

avsmalnade till en stjärt, som man knappast kunde se slut på.

Då tåget kom fram, gjorde Jörgen Urne och Torjus honnör. Detta besvarade befälhavaren general Heinrich von Hoven med att vinka dtem till sig.

»Du stannar, Torjus, och tager vara på fanan, som skall sitta tils hela styrkan gått förbi. Så följer du i sista ledet och söker i kväll upp mig hos generalen.»

Sedan Jörgen Urne utdelat denna befallning, skyndade han ner, tog vara på sin häst, svingade sig upp på densamma och skyndade fram till generalen.

»En tilltalande Välkomsthälsning, i vilken jag vill se ett gott järtecken», sade generalen. »Jag är anbefald att fara fram med mildhet. Ginge det blott så lätt att få se Danmarks flagga planterad på de viktigaste punkterna i Jämtland!»

»Ers nåde skall finna, att detta blir vida lättare än någon kunnat tänka sig», svarade Jörgen Urne.

»Jag är er högeligen bevåge,n för edra goda anstalter, om vilka jag senare och mera enskilt önskar erfara så mycket som möjligt», sade generalen i låg ton i det han lutade sig mot Jörgen Urne. Därpå fortfor han högre: »Vad ha de vidtagit för slags försvarsanstalter vid Hjärpe skans?»

»Inga als.»

»Vad säger ni?»

»Rena sanningen.»

»Inga försvarsanstalter vid det första försvarsvärket inom gränsen! Det låter som en saga.»

»Men är icke desto mindre den renaste värklighet. I går eftermiddag fans ej så mycket som eri katt inom skansen.»

»Ni vill väl ej påstå, att vi komma och överraska dem ?»

»Jo, ingenting mindre.»

»De skulle icke hart ute någ,ra spejare på oss?»

»Med fullkomlig visshet icke. Nog veta de, att en dansk hä,r skulle komma över fjället under sommaren, ty guvernör Sparre har ju iordningstält sin styrka. Men endera hn de ej reda på när ers nåde kunde vara ätt vänta eller ock ha de blivit missledda om tiden.»

»Säg mig, var håller då guvernören till?»

»I gå,r vid middagstiden låg han i Mörsil.»

»I någon av skansarne vid kyrkan?»

»Det var folk i båda.»

»Hur stor är hans styrka?»

»Tretton hundra man.»

»Var det stor rörelse i lägret?»

»Jag talade med flere personer, men alla hade för sig, att det var ovanligt stilla där.»

»Det kan väl ej vara möjligt, att vi kunna hinna till Hjärpe skans före dem ?»

»Jag skulle till och med finna det mycket troligt.»

»Det vill säga, att de skulle låta sig överraskas av oss ?»

»Just .det.»

»Detta måste bli ett lustigt krig», skrattade generalen med full hals.

»Det lider intet tvivel», svarade Jörgen Urne med ett leende.144

Då hela hären tågat genom passet, tog en officer emot danska flaggan samt sprängde, omgiven av en fanvakt, i sporrsträck fram till generalen med henne.

Hon höjdes, och nu ljöd åter ett hurra. Men det var dock många, som icke deltogo i detta jubel på kommando. XVI.

De tre hundra fångarne.

SjftCKE MÅNGA DAGAR härefter uppträdde Rimpi / B helt plötsligt i Revsunds prästgårds vardagsstuga. LMa Nu blev Gölin, tjänstepigan, icke längre rädd för honom utan syntes till och med betrakta honom med ett visst välbehag. Åtminstone begagnade hon tillfället att tillfredsställa sin nyfikenhet om lapparne, deras seder och bruk, så långt ti'de,n och Rimpis meddelsamhet det medgåvo.

Och de hade ganska god tid. Det var fredags eftermiddag, och Karl — vilken Rimpis ärende gälde — höll på med sin predikan, då Gölin ej vågade störa honom, ehuru Rimpi sagt, att hans ärende vore ganska angeläget. Prostinnan hade gått bort, Gölin visste icke vart.

Solen sjönk ett gott stycke ned mot Sundsbärget, innan p.rostinnans tunga steg och pustande andedräkt hördes ute i förstugan.

Rimpi sprang och öppnade. Gölin var nämligen bunden vid grötgrytan, i vilken hon rörde alt ivrigare i samma mån som husmodern närmade sig.

»Å!» skrek prostinnan till, i det hon fick se Rimpi.

Rimpi bugade sig djupt i det prostinnan räckte honom sin hand.

»Jag blir alltid både glad och rädd, när du kommer, pojke — glad för att du kommer däruppifrån, rädd för att du skall ha något ledsamt att berätta. Och nu äro ju tiderna sådana, att man kan vänta att få höra vad som hälst från de där trakterna.»

»Å, det är icke så farligt som man tror nere i bygderna. Och även i dag bär jag endast goda och glada underrättelser.»

»Det är Karl du vill tala med, förstår jag.»

»Ja, det är pastorn, men Gölin ville ej störa honom, och det jag har att säga gäller ju ej livet, ehuru han nog gärna vill höra det.»

»Är det hemligheter du för med dig nu igen?»

»Nej.»

»Jag skall gå in och höra efter, om han snart är färdig.»

Prostinnan gick och stäl'de sig' lyssnande vid dörren. Hennes man och son talade om, vad alla andra människor i Jämtland talade om: kriget. Predikan var altså i ordning.

Hon öppnatie dörren och gick in.

»Rimpi är här», sade hon.

»Rimpi!» utropade Karl glad, medan den gamles anlete fick ett eftertänksamt uttryck, där han satt i sin länstol.

»Han me'dför endast goda underrättelser, säger han.»

»Låt honom komma in!»

»Han har inga hemligheter denna gång, säger han också.»

»Sitt ner här och hör på, mor lilla, ifall det roar dig. Jag skall gå efter honom.»

Det syntes, att prostinnan med stor: beredvillighet efterkom uppmaningen.

Detta berodde dock icke endast på, att hon skulle få tillfredsställa sin nyfikenhet. Nej, orsaken låg djupare. Ty hon anade Rimpis ärende.

Hela iden tid, som gått sedan ryktena om kriget började flyga omkring, hade varit en ängslans tid för kvinnorna och barnen. Männen haide haft sammankomster och viskat och mumlat sins emellan, farit bort utan att säga vart o. s. v. »Vad skall det bli av alt detta?» frågade kvinnorna sig med1 växande oro. Nu när krigsbudet kom, kändes det dem nästan som en lättnad. Nu skulle de åtminstone få veta, vad detta okända var.

»Vem är det, som skickat dig?» frågade Karl sedan Rimpi hälsat. »Jag menar: vilken har givit dig de meddelanden, du för med dig?»

»Kjel Enoksson.»

»Utmärkt!» saide Karl.

»Kjel Enoksson kom naturligtvis strax upp till kyrkoherden och förtaide alt. Jag fick Vara närvarande under tiden för att kunna med muntlig berättelse fylla ut, vad kyrkoherden ärnade skriva. Jungfru Magnil var borta hos en sjuk kvinna då. När hon kom tillbaka, fick jag för henne upprepa, Vad Kjel Enoksson sagt. Kyrkoherden hörde på. Och när jag slutat, var han så god att säga, att jag uppfattat Kjel Enokssons ord så bra, att det var

onödigt att nedskriva dem. Därför har jag endast dessa små brevlappar.»

Han överräckte ett brev till prosten och ett till Karl. Båda innehöllo endast korta hälsningar, det förra natur-ligen från kyrkoherden, det senare från Magnil.

»Nå berätta nu, Rimpi», sade Karl sedan breven voro lästa. Denne var ej sen att efterkomma uppmaningen.

»Så fort budet o,m, att danskarne voro i antågande, nått bygden, begåvo sig Kjel Enoksson och de andra bönderna, so,m enligt överenskommelse skulle ligga i Mörsils västra skans, i väg. I övrigt var, enligt överenskommelse, alt i Undersåker som om ingenting skulle ha hänt.»

»Förlåt mig att jag avbryter er», föll prostinnan in, »men jag har en smula svårt att följa med. Här talar Rimpi

redan om två överenskommelser, om vilkas innebörd jag ej har någon föreställning.»

»Den första kommer själva berättelsen att förklara. Den senare trodde vi, att vi talat o,m för dig eftersom du sett följderna runt omkring dig i dessa dagar... Vi ha ej lemnat oss någon åtgätfd osparad för att lära känna danskarnes anfallsplaner, så att vi därefter kunde rätta våra försvarsplaner, och vi ha lyckats riktigt bra. När våra kunskapare på gränsen spanade hären, gick genast med de frivillige från Ström bud därom till alla präster i provinsen. Dessa fortskaffade budet till byarne. Vid min rundresa till prästerna tillsades dessa bl. a. att, i enlighet jndd guvernörens önskningar, söka förmå bönderna att gräva ner sitt silver och att ,med alt sitt hus begiva sig upp till fäbodarna och vistas där till sommarens slut. Ty innan snö föll i fjällen, måste danskarne

draga sig tillbaka. Detta bud har nu nått fram överalt, och det är bland annat orsaken till att Revsunds socken är folktom.»

»Jag tror, att jag förstår meningen meid den där allmänna flyttningen till fäbodarna. Därom kan jag emellertid fråga vidare sedan. Men Rimpi säger, att Undersåker var sig likt, och detta strider ju alldeles mot överenskommelsen.»

»Nej, ser du mor, för Undersåkers vidkommande bestämdes det, att ingen flyttning till fjällen skulle ske förr än danskarne kommit. Ty om danskarne funnit denna bygd tom, då skulle de ha insett, att de varit väntade.»

»Nu förstår jag. Mycket bra uttänkt. Fortsätt nu, Rimpi!»

»Då danskarne kommo på vägen, stod folket i fönstren, i härbärgesgluggar o. s. v. och såg efter dem. De voro förfärligt dammiga och sågo trötta ut.»

»Huru många kanoner hade de med sig?» frågade prosten.

»Ätta.»

»Jaså, icke mer.»

»Det mest överraskande var emellertid att i spetsen för hären och brpdvidi den, som tydligen hade befälet, se — den 'nådige herren' från Stugun.»

»Jörgen Urne?»

»Just han.»

»Hur har han kunnat rymma från Frösön?»

»Det är mer än jag vet. Men det är icke något tvivel o,m, att det var han. Torjus var också med. De båda mötte danskarne vid gränsen och planterade danne-brogen på svenska sidan av densamma.»

»En ledsam historia», sade Karl nästan för sig själv. Det for också för honom, att det var dessa båda, som skjutit efter honom, då han befann sig på hemväg från Undersåkers prästgård. Därom hade han ingenting sagt i hemmet för att ej skrämma upp modern. Hon var tillräckligt ängslig för hans skull ändå.

»Då hären kom i närheten av Hjärpe skans, skickades en förtrupp jägare ut emot densamma. Denna nalkades .mycket försiktigt. Kommen inom skotthåll avlossade denna förtrupp en salva. Intet svar avhördes. Nu uppstod livlig rådplägning. Så laddade man, gick närmare och sköt ånyo. Detta upprepades tredje gången, men då ändå ej svar avhördes, sprungo skyttarne över den höga vallen. Det faller av sig själft, att de insett, att skansen var folktom. De voro borta en stund, förmodligen för att spränga dörren till förrådshuset, något som de nog ej förmådde, utan värktyg som de voro, och det kunde ju också göra detsamma, eftersom där ingenting fans att taga. Så kommo de tillbaka upp på vallens krön och avsköto några skott i egendomlig följd — säkerligen en 'signal, ty nu ryckte hela styrkan fram. Här slogs nu läger, och vi som höllo utkik trodde länge att det var meningen att

besätta skansen och stanna.»

»Jag är väl dum», avbröt prostinnan, »men mig förefaller det alldeles oerhört, att den närmast gränsen varande skansen, som tillika är den svårintagligaste och bäst iordningstälda, icke är besatt av de våra.»

»Innan Rimpi slutat skall du förstå också detta, mor.»

»Det åts middag», begynte Rimpi igen.

»Köpte de något i bygden?»

»Nej, det var ingen, som gick ur lägret någon gång. De hade med sig stora mängder förrådssäckar, som de klövjat över fjället... Efter maten lade de sig att sova. Vakter syntes under tiden överalt. Om ett par timmar gick trumman. Kommandorop började ljuda, och det dröjde ej så länge förr än de marscherade i väg. Jörgen Urne red fortfarande framme bland det högre befälet. Snart voro de ur synhåll för oss.»

»Och där sluta dina erfarenheter och börja Kjel Enoks-sons ?»

»Ja.»

»Hur länge var han borta i lägret?»

»Han kom igen andra dagen.»

»Innan vi fortsätta skall jag inviga dig, mor, en smula i ställningen. I Mörsil finnas två skansar. I den västra, som danskarne först skulle komma till, lågo tre hundra bönder; i den östra låg guvernören med sin egen styrka, ungefär tretton hundra man. Mor vet ju, att det är jämtarnes mening att ej slåss i detta krig?»

Hon nickade.

»Del var bestämt, att guvernören skulle vända till Frösön med sin styrka så snart det spordes, att danskarne voro i antågande. De tre hundra bönderna i västra skansen skulle emellertid bli kvar — du skall strax få höra varför. Nu tager Rimpi vid igen!»

Och Rimpi berättade:

»Danskarne kommo i morgongryningen. De trodde självklart att hela styrkan fans kvar oCh att denna låg i västra skansen. Danskarna sände även här ut en förtrupp, som avsköt en salva. Så fort detta var gjort sköto svenskarna ett signalskott med sin enda kanon i rikt-

ning mot den andra skansen, men visade sig dock icke för angriparna, som hastigt drogo sig ur skotthåll. Om en stund sköto svenskarna ännu ett signalskott, och om en stund åter ett tredje. Detta väckte synbarligen stor undran hos danskarnes förtrupp, som i sin tur gav en signal-salva, och snart framryckte mycket folk. Nu sprungo ett par tjog svenska bönder upp på vallen, borrande böss-piporna i marken och fallande på knä, sålunda antydande att de gåvo sig. En befälsperson vinkade med handen, varpå tre bönder, bland vilka Kjel Enoksson var en, skyndade utför sluttningen. Komna i närheten av den befälsperson, som vinkat, blottade de sina huvuden.»

»Vad viljen I?» frågade han, som snart befans vara generalen.

»Nåd!» ropade de.

»Huru många ären I ?»

»Vid pass tre hundra bönder», svarade Kjel Enoksson å de övrigas vägnar.

»Icke knektar?»

»Nej, bönder.»

»Var är då huvudstyrkan?»

»Det veta vi icke.»

»Å, nog veta ni det.»

»Nej, beklagligtvis veta vi icke det, ers nåde. Visste vi det, så vore vi ej här.»

»Nå, varför äro då ni här?»

»Det är två skansar här, ers nåde. En där borta.»

Kjel Enoksson pekade mot östra skansen.

»Jag vet det», svarade generalen.»Vad viljen I?» frågade generalen.54 SAXON: UNDER FREDSBANÉR E T

»I den andra skansen låg ännu i går kväll guvernören med huvudstyrkan. Ers nåde hörde, att det sköts tre .kanonskott från denna skans. Det var den överenskomna signalen, som skulle bringa oss undsättning, ifall vi bleve anfallna först. Vi lågo alla i djup sömn, då detta inträffade. I stället för att besvara anfallet, gåvo vi vår signal. Till vår fasa få vi intet svar. Vi upprepa signalen en andra och en tredje gång. Vårt blod isas. Er förfärlig aning genomfar oss: guvernören, som fått veta, att den danska styrkan till överlägset antal an-tågade, hade flytt, i brådskan förgätande oss och lämnade oss åt vårt öde.»

»Kan det vara någon slags krigslist?» frågade generalen sakta, vänd mot Jörgen Urne. »Jag menar, att huvudstyrkan ligger där nere och tiger still.»

»Omöjligt», svarade den tilltalade. »Det vore en alt för dålig krigslist att låta oss taga en skans och 300 försvarslösa man innan drabbningen komme till stånd. Bondens farhåga däremot är med all säkerhet riktig. Han känner sin herre, tyckes det, och vet att han ej är någon hjälte.»

»Låt besätta denna skans på alla sidor och sänd en förtrupp ner till dem andra!» befalde generalen.

Snait ljödo komma,ndoro,p till höger och vänster, och det vart liv och rörelse överalt. Kring de tre bö,nderna ställdes en liten vakt.

Den ner till östra skansen skickade skaran kom snart igen. Där var alldeles tomt. Tydligen hade ett förtvivlat, hastigt uppbrott ägt rum.

»Ni äro då våra fångar», förklarade generalen. »Jag får sedermera besluta, vad jag skall göra med eder. NuDE TRE HUNDRA FÅN G ARNE

155

vill jag blott säga eder, att ni ej behöva hysa .någon fruktan för edra liv.»

Kjel Enoksson log invärtes åt denna översvallande nåd.

Den gamla kanonen, som var mest livsfarlig för dem, som sköto, och de gamla utskjutna bössor bönderna hade för syns skull, fråntogos dem såsom segrarens byte. Något nämnvärt förråd av livsmedel fans däremot ej. Bönderna avgåvo den förklaringen, att detta fans hos huvudstyrkan.

Fångarne fingo hålla sig inom skansen och kommo ej i omedelbar beröring med de,n danska styrkan. De höllo emellertid både ögon och öron öppna. Det var rätt mycket danskar och tyskar med, särskilt de beridna. Dessa skrattade högt åt 'de svenska backhararna, vilkas styrka låge i bakbenen'. Norrmännen höllo sig lugna.

Frampå förmiddagen blevo de tre bönderna kallade till generalen.

»Jag har beslutit att giva eder fritt avtåg på tre vil-kor», sade han. »Det första är, att I förbinden eder, alle och envar, att ej under detta krig bära vapen emot danska hären i dess helhet eller enskild man därav.»

»Det skall, ers nåde, bli lovat vid Qud och våra själars eviga salighet.»

»Det andra vilkoret är, att I alle och envar, i mån av tillgång och mot skäljg betalning i reda penningar skola tillhandahålla oss livsmedel, om vi därpå skulle göra anspråk.»

»Det skall, ers nåde, bli lika heligt lovat.»

»Det tredje är, att I skolen betala en lösepänning av in summa 18,000 mark för eder alle och envar.»156

»Ers nåde förkrossar oss», svarade Kjel Enoksson djupt bugande, »men om det gälde våra liv så kunde ej detta vilkor bli fylt. Detta är en fattig fjällbygd, ers! nåde. Pänningar äro en så gott som okänd vara här. Den köpenskap vi driva med Norge sker mest — det kunna nog otaliga norrmän i ers nådes här intyga —• genom byte. Vi föra fågel, skinn och sådant till Trond-hjem och Levanger och få därför i stället mjöl, sill, tobak med mera.»

»Så få ni i stället för pänningar ge mig 1,800 lod lödigt silver.»

»Det vore lika svårt att åstadkomma detta, ers nåde. Det fins ej hälften så mycket silver i hela Jämtland, och att hopsamla detta skulle draga många år.»

»Då härjar jag denna bygd.»

»Ädle, nådige herre, ej kan det vara er mening att härja Mörsils socken därför att bönder från Jämtlands alla delar fegt lemnats i sticket av sin anförare.»

Detta gjorde ett synbart starkt intryck på generalen, vilkens ansikte genast fick ett blidare uttryck.

Han red bort med det högre befälet och Jörgen Urne samt höll överläggning med dem. Den sistnämde tog en mycket livlig del däri, ty han pratade ivrigt och slog lika ivrigt omkring sig med armarne.

Då generalen kom tillbaka, sade han:

»Det vore fullt rättvist, att jag avfordrade er en ordentlig lösen, och jag är tämligen övertygad om, att ni förmådde utbetala densamma. Men jag vill vara högsinnad mot eder, vad min konung och regering äro och anbefalt mig att vara mot eder. Jag skall avstå från det tredje vilkoret.»

»Ädelt handlat, ers nåde», sade Kjel Enoksson under det han och de andra bönderna föllo på knä.

Nu framkallades de övriga bönderna av Kjel, som redogjorde för vilkoren och tillstyrkte dem såsom goda.

Så avlades eden, och bönderna avtågade.»

Rimpis berättelse var slut.

»Nu få ni lov att förklara mig, vad meningen är med denna fångenskapshistoria», sade prostinnan.

»Mycket gärna», svarade Karl. »Att börja med var det önskligt att få danskarna att lägra sig långt uppe i landet. Dess längre upp de togo fäste, dess mindre del av bygden led fara att bli härjad och plundrad. Om guvernören gått så långt upp som till Hjärpen, så hade strid varit oundviklig. Nu behövdes ej detta. Det såg däremot så naturligt ut, att han varit på väg till Hjärpen men sölat och överraskats av fienden i Mörsil samt huvud-stupa flytt.»

»Men vad skulle då. komedien med de tre hundra bönderna tjäna till?»

»Å, den var nyttig på många vis. Deras huvuduppgift var att uppehålla danskarne, som annars möjligen skulle ha kunnat få det infallet att sätta efter guvernörens styrka, och detta ingick, såsom mor förstår av vad jag förut berättat, ej i beräkningen.»

»Nej visst, fienden skulle kvarhållas uppe i landet.»

»Just så. Vidare tänkte man sig, att de där bönderna skulle kunna upptäcka någonting, som var nyttigt att veta. Detta var dock av underordnad betydelse.»

»Men om generalen ej låtit bönderna avtåga?»

»Vad skulle han göra? Han kunde ju ej skjuta ner dem. Och länge kunde han ej behålla dem som fångar,158

ty det hade varit detsamma som förplägning av tre hundra man.»

»Och eden?»

»Kunna de innerligen väl hålla. Så fort de komma var till sitt, giva de sig i väg upp till fäbodarne, där de redan ha de sina. Det är, som jag sagt, ej meningen att slåss i det här kriget, mor lilla.»

»Jag förstår, gossen min.»

»Nu ha guvernörens beräkningar gått igenom till tre fjärdedelar. Och danskarna äro insövda i säkerhet och tro sig vara herrar på täppan.»

»Kjel Enoksson visste ej, om det var danskarnes mening att ligga kvar i Mörsil?» frågade prosten.

»Nej, men han trodde, att de ärnade sig upp till Hjärpe skans.»

Det vart tyst. Ämnet var uttömt.

»Det är sent», sade prostinnan. »Vi få se till att komma i bädd, ifall det går att sova på så här mycket nytt och märkvärdigt.» En rymning.

XVII.

ÖR fjällbygdsfolk utgör fäboden sammanfattningen av alt vad sommaren har ljust och vänligt.

Fäbodtösen längtar hit upp. Ty här bär hennes arbete alltid synliga spår, i ostens och smörets mängd och godhet, i kreaturens välmåga. Här råder hon ju också över sig själv i en grad som annars aldrig.

Hit gå de unge mäns tankar, vilka ha kärestor häruppe. Det är ofta långt mellan bygden och fäboden, och ibland händer det, att den unge mannen — undantagandes slåttertiden — ej får se sin käresta mer än en gång så länge sommaren varar.

Då slåtterkullan blommar beger hela huset sig upp till fäboden och stannar tils höskörden är över. Då är det kalas, glam och glädje varenda dag. De ha haft det magert nere på bygden medan alla korna funnos häruppe L160

Ibland under sommaren drager far i huset upp till fäboden för att se- om korna och getterna, mor för att se huru det är med osten.

Varje vistelse vid fäboden är sålunda alltid ett angenämt avbrott i vardagslivets enahanda. Ofta har besöket en djupare mening. I älla händelser slår det rot i sinnet under soliga dagar och går i blom under mörka och tunga.

Då befolkningen flydde undan krigarskarorna och krigsförödelsen upp till fäbodarna, var det en väsentlig tröst i olyckan, att målet var så älskat av alla.

Men vistelsen vid fäbodarna blev icke, vad man förestält sig. Man lärde sig förstå, att ett och annat besök där var något helt annat än att bo där hela sommaren. Framför alt led man av dådlösheten. Fäbodtösens arbete blev fördelat på två, tre, fyra kvinnor. Den lediga tiden blev utfyld med samspråk, och ingen talade om något annat än kriget. Det var blott att skrämma upp varandra.

En del av männen tog sig för att bryta mark och odla, sålunda utökande fäbodvallen. Det var ju alltid en sysselsättning, men det var ej häller mer. Arbetet var ej förestavat av behov, och dess nytta var åtminstone omtvistad eller ej till fullo insedd.

Andra av männen slogo dank dag ut och dag in. I början sökte man fördriva tiden med upptåg och lekar, men skrattet dog på läpparne, och de muntra orden fingo en ihålig klang. De begynte då att öva dryckjom, men bränvinet och ölet smakade äckligt. Ruset gav ingen fröjd, och efteråt kväljde det dubbelt mot annars.

Icke mindre outhärdligt var livet nere i bygden för dem, som av nödtvång blivit kvar där.

Stor var därför glädjen i Revsunds prästgård, då gästgivare Per Simonsson från Stugun en dag kom dit.

»Jag har intet egentligt ärende», sade han redan vid hälsningen, »och for hit för att skingra något av dagarnes gränslösa enformighet.»

»Det är just också vad ni gör, då ni kommer hit», förklarade prostinnan. »Då man blir gammal, bruka dagarne gå så fort, att man knapt hinner blinka förr än veckan är slut. Men även för mig ha de nu fått snigelgång... Huru ha ni det i Stugun?»

»Där finnas inga bönder hemma mer än fjärdingsmannen och jag. Som vårt sällskap tjänstgör ett tattar-följe och ett hästslaktarpack, som under dessa dagar kommit, vi veta ej varifrån, och nu slagit sig ner vid Middagsbärget, där de leva av, vi veta ej vad.»

»Det är ungefär som här», smålog prostinnan. »Jag vet ej av att någon bonde är hemma mer än Olov Engelbrektsson i Grimnäs — en man om vilken det berättas, att han grundat sin stora förmögenhet genom att mörda en gårdfarihandlande, som legat hos honom. Alla övriga hemmavarande äro löst folk, varibland jag med bestämdhet vet, att två äro tjuvar och att fyra undergått kyrkostraff. Det är trevligt sällskap vi ha!»

»Men de uppföra sig hyggligt och anständigt?»

»Jo, jag tackar! De leva som om varje dag vore den sista. Jag vill ej tala om, att de fiska och fågla ända in på husknutarne till och med hos oss. Men vid varje gård, där rovor sätts, ha de bortstulit dessa och förmodligen gömt i gropar i skogen för vinterbehov. At sina hästar ha de skurit havre till grönfoder överalt. Å, ett sådant elände!»

»En dylik upplösning av begreppen om mitt och ditt följer alltid kriget», sade prosten. »Det ena onda avföder alltid det andra. Vi få vara glada så länge eländet ej tager värre former.»

»Då kornet blir moget, komma de naturligtvis att skära det», menade prostinnan.

»Det lider intet tvivel om, att så kommer att ske på de platser, där ej befolkningen själv kan taga vara på sitt, d. v. s. där större eller mindre del av den danska hären är förlagd», sade prosten.

»Om det stannar ens därvid», kom det allvarligt från Per Simonssojn. »Jag är rädd för, att det kommer att bli svårare ändå. För några dagar sedan brann en gård i Månsåsen i Sunne socken. Elden var mycket säkert anlagd och anlagd av hämd för att ägaren gjort vad varje hederlig karl borde göra. Och än mer: det är mycket säkert, att Jörgen Urne hade sin hand med i spelet.»

»Jörgen Urne!»

»Ja, just han. Det är väl eder alla bekant, hur det gick till vid hans rymning från Frösön?»

»Nej», svarade Karl. »Ynglingen här» — han pekade på Rimpi — »omtalade nyheten för oss i går, men visste intet närmare om saken.»

»Då de våra i Brunflo», återtog Per Simonsson, »lyckades gripa herrn men icke drängen, är det givet, att den senare ej skulle lämna någon möda osparad för att få den förre fri, i synnerhet som denne var en så pass viktig person. Jag kan icke frigöra mig från fruktan för, att Jörgen Urne med fru Karins hjälp lyckats åstadkomma en sammansvärjning, som grenar ut sig över hela Jämtland, och som är så farlig därför att medlemmarne gå

mitt ibland oss och äro våra vänner och bekanta, för vilka vi omtala våra planer, som sedan bäras fram till det danska lägret. Det oroväckande är att varje överenskommelse bland oss sålunda kan bli känd för fienden.»

»Ni är rädd i onödan, Per Simonsson», lugnade Karl, »och hade ni rätt, så vore för oss intet annat att göra än att bilda en sammansvärjning, vi också. Men hur var det nu med Jörgen Urnes flykt?»

»Smeden Jöns Ersson i Månsåsen, vilken alltid varit fattig, emedan han är starkt begifven på dryckenskap, började för omkring tre veckor sedan visa sig ha gott om pängar. Detta väckte hans grannars uppmärksamhet. Ty alla förstodo att penningarna ej kunde vara bekomna på ärligt sätt. Ingen hade dock någon föreställning om, huru han fått dem. En bonde — just den vilkens gård brunnit — begynte forska i saken. Man erinrade sig då, att en gårdfarihandlande besökt byn och trodde, att en gammal historia återupprepats.»

»Att han blivit mördad», sade prostinnan sakta.

»Ja visst. Nåväl, ett besök hos kyrkoherden i Sunne i och för rådslag om denna sak gav vid handen, att gård-farihandlanden ingen annan var än vår gamle bekanting Torjus Hansen. Nu låg det ganska nära till hands att antaga, att Jöns Erssons pängar utgjorde en hederlig betalning för att han varit behjälplig vid Jörgen Urnes rymning, som då var känd för kyrkoherden. På denna misstanke häktades Jöns Ersson.»

»Det var raskt», tyckte Karl.

»Ja, man får icke vara så nogräknad, då mycket kan vara att vinna. Det lyckades också förträffligt. Jöns Ersson nekade i sten att börja med, men då han sutit i164

häktet på Frösön ett par dagar, bekände han altsammans.»

Prostinnan slog ihop händerna.

»Under guvernörens tåg mot Mörsil ägde naturligtvis ingen vakthållning rum på Frösön annat än vid färjesunden. Sedan Jöns Ersson ingått på Torjus' förslag, satte de en mörk natt över i en båt till Frösön. Där mot-togos de av ett par bönder, som kommit fram sedan Torjus låtit höra en långt utdragen vissling.

'Alt klart?' sporde Torjus.

'Ja', svarade bönderna.

'Ni äro säkra på, att de ej vakna?'

'Fullkomligt.'

'De kände väl ej den gamla käringen?'

'Nej.'

Detta samtal förstod ej Jöns Ersson genast. Snart blev det dock honom uppenbart. En gammal kvinna bar brän-vin till vakten å skansen. Bränvinet var tillsatt med sömnmedel, och vakterna sovo snart som grisar. Under sådana förhållanden var blott att dyrka upp låsen, och det var detta Jöns Ersson fick uträtta. Snart var fången i frihet. Han sade ej många ord och önskade blott komma iväg. Jöns Ersson fick sin betalning — Torjus stoppade en summa i hans hand, och Jöns Ersson säger, att det var först vid hemkomsten han fann, att det var så mycket som 300 mark. Han satte nämligen över tillbaka i sin båt. De fyra andra togo vägen åt Rödösundet. Detta är Jöns Erssons berättelse.»

»Nog är det väl troligt, att Torjus på förhand lovat honom någon viss summa?»

»Ja.»»Där mottogos de av ett par bönder, som kommit fram sedan Tor jas låtit höra en långt utdragen vissling.»166

»Är hans berättelse i övrigt trovärdig?»

»Ja. Men det var så sant! Jöns Ersson säger, att han av Torjus vänner blivit bortnarrad från sitt hem under förevändning att han på Frösön skulle laga en vagn. Och då han kom fram hotades han till livet, om han ej gjorde som Torjus befalde. Låge häri någon sanning, skulle han dock ha anmält saken och icke behållit pängarna och tigit med altsammans.»

»Kände Jöns Ersson igen de båda bönderna?»

»Ja. De äro Sjul Pålsson i Kälen och Brodde Larsson i Backe.»

»De ha väl också blivit häktade?»

»Nej, man har iqke kunnat finna dem.»

»Det var skada.»

»Ja. mycket stor skada. De där båda äro i sin ort framstående bönder. De ha hittils intet företagit sig, som skämt deras heder. Att Jörgen Urne kunnat vinna dem är ett starkt bevis för hans inflytande. Har han endast ett par sådana i varje socken att börja med, så tager han snart storslumpen av bönderna. Jag återkommer till min förut uttalade farhåga och ber eder att ej slå bort den. Jag tror, som jag sagt, att Jörgen Urne har förmått åstadkomma en sammansvärjning, vilken kan bli farlig nog — måhända har den i det tysta redan uträttat mycket, som kan komma upp i dagen, då vi minst ana det och då det är oss ovälkomnast.»

»Vi få väl skicka ut våra budbärare från Ström.»

Per Simonsson såg spörjande på Karl såsom om han icke förstått dennes mening.

»Vi få», fortsatte då denne, »sända bud till kyrko-herdarne, att vi fått anledning att misstänka tillvaron av

en dylik sammansvärjning och bedja dem aktgiva på alt, som kan se misstänkt ut och som kan bidraga till att ge oss visshet i saken. Misstänkta personers namn böra angivas.»

»För er, pastor, förstås?»

»Ja.»

»Det skrives ett brev till varje kyrkoherde?»

»Ja. Vad Rödöherden angår, skall jag särskilt bedja honom att lägga sig vinning om meddelandet av noggranna efterforskningar rörande de båda avvikna bönderna.»

»Tack, pastor! Ni riktigt lassar en börda från mina axlar. Själv skall jag icke vara overksam.»

»Tack, själv, Per Simonsson. Kunde fosterlandet blott löna en sådan nitälskan som eder! En man som ni betyder mycket mer än en truppstyrka.»

Per Simonsson vart förlägen över detta beröm och rodnade som en flicka.

»Det har ej hörts något från Ragunda ?» frågade prosten.

»Nej», svarade Per Simonsson. »De ha blivit så ofantligt försiktiga på senare tiden, isynnerhet sedan Jörgen Urnes häktning. Men vi ha nog ögonen på dem. Isak Ingemarsson från Bispgården är där litet emellan.»

»Skulle man ej kunna häkta också honom på misstanke?» frågade Karl.

»Ingenting vore oklokare. Han skulle ej tala om ett smul. Det skulle blott göra dem mycket försiktigare och svåråtkomligare.»

»Är det troligt, att Jörgen Urne varit där på senare tiden ?»

»Nej.»

Gölir såg i dörren och vinkade åt Rimpi, som snart efterkommit den ptumma kallelsen.

»Det passar bra, att han är här», sade Karl och nickade åt dörren varigenom Rimpi försvunnit. »Nu får han taga breven till guvernören, som genast sänder i väg budbä-rarne. De ha, såsom vi veta, numera sitt högkvarter å Frösö skans.»

»En annan sak», sade Per Simonsson. »Nu snart kommer en del av männen från fäbodarne hem till gårdarne för att bärga kornet. Det lär väl då bli gudstjänst åtminstone i gällkyrkorna. Medan bönderna sålunda äro samlade, vore det lämpligast att tala med dem, och det borde stå om den angelägenheten också i rundskrivelsen till kyrkoherdarne. Dessa skulle anbefallas att omtala för bönderna, att partigängare och spioner äro ute och att man borde taga sig akt för dem. Den dubbla vådan av framgång för sådana kunde ju lämpligen framhållas.»

»Mycket bra, Per Simonsson. Man får endast akta sig för att åstadkomma den olyckan, att en var okänd eller mindre känd blir betraktad och behandlad som en misstänkt. Sådant skulle förlama varje enigt uppträdande av bönderna, om ett sådant skulle behövas.»

»Ja, varje sak har två sidor», sade Per Simonsson eftertänksamt.

Gölin kom och budaide, att det var färdigt att duka till middag. De tre männen gingo in i studerkammaren — prosten vid sin sons arm — medan prostinnan dukade.

Då Per Simonsson kom i dörren blev han stående fastnaglad med blicken fäst på kammarens långvägg mitt emot honom.

Där hängde Magnils standar. Dess vita grund blev så bländande ljus emot den mörka väggbonaden, och dess röda kors liksom sträckte sina armar emot den inträdande, under det att orden »1 Herren vår Guds namn resa vi banéret upp» brunno såsom eld i solskenet, som gnistrade in genom fönstret.

»Det är min trolovades gåva till mig», sade Karl, som förstod orsaken till att Per Simonsson ej kom längre än till dörrtröskeln. »Det är ej meningen att detta skall vara med, där blod flyter. Det skall i stället erinra oss om Jesu namn, om Jesu frecj och om Jesu tro.»

»Jag har aldrig sett något så vackert», sade Per Simonsson. Och hans stämma skalv av rörelse.

Karl tänkte på, vilken makt standaret skulle kunna bli, om samma rörelse, som nu fängslade denne starke man, brusade genom ett oändligt led av dylika. Och han blev helt varm i sinnet i det han i tankarne vandrade upp till hjärtevännen, tog henne i sina armar och tackade henn ^ för vad hon här givit, honom själv till styrka, andra till väckelse.

XVIII.

Stulen lycka.

LOCKORNA i stapeln till Ragmnda kyrka hade nyss ringt samman. Fru Karin sträckte ut sig i helgdagsstugans bekvämaste länstol och gäspade förtvivlat.

Innan kyrkoherde Rahm gått till kyrkan, hade han frågat, om hon ej ville följa med. Därpå hade han ej erhållit något svar.

Han hade ej de gladaste dagar under denna tid. Fru Karin gick som i feber mellan varje underrättelse från danska lägret eller från de sammansvurne, vilka här hade sitt högkvarter. Och då dessa underrättelser kommo, blev det sällan bättre. Endera voro de för litet uppmuntrande eller också nedslående. Isynnerhet hade detta varit fallet under senare tiden.

För Rahm var det tämligen likgiltigt, huru striden gick. Belöningen för hans tjänster var en gång för alla

fastslagen, och därmed var han nöjd. Icke så fru Karin. Hon drömde också om att bli ärad. Hon drömde om att få komma upp på hovet och lysa som en stjärna där, då konungen i närvaro av alt vad hans land 'hade högboret och framstående tackade henne för att hon fäst Jämtland och Härjedalen som nya ädelstenar i hans krona.

Detta hopp om ära sjönk alt mer och mer hos henne, och i samma mån ökades hennes retlighet, som ytterst gick ut över hennes man.

Då nu en tjänsteflicka kom och sade, att riddar Urne bad att få tala vid henne, rusade alt hennes blod henne åt huvudet, och hon visste icke rätt vad hon svarat tjänsteflickan, när han helt plötsligt stod bugande framför henne.

»Det har väl ej hänt något ledsamt?» stötte hon fram.

»Alltid generalen, aldrig kvinnan», sade Jörgen Urne och visade en missnöjd min.

»Jag har aldrig fått vara kvinna», svarade hon hårt.

»Det är då ej för snart. Låt nu er kvinlighet gå i blom! Giv mig det hjärta, som är mig dyrbarare än alt på jorden!»

Han hade fattat hennes båda händer och såg henne in i ögonen. Hon fick använda all sin självbehärskning för att bibehålla lugnet.

Detta undgick ej Jörgen Urne, och han smålog vid sig själv. Hon trodde sig klarsynt, men härvidlag var hennes blick skum. Den kärlek, han hycklat för tidsfördrivs skull samt för nöjet att hålla denna kvinna i sina armar och kyssa dessa fylliga läppar, hade hon tagit för äkta. Han hade trott, att segern skulle ha varit vida lättvunnare, den hedern måste han ge henne.

»Nej, nej!» nästan skrek hon. »Tala icke om sådant nu ... Jag förgås ay nyfikenhet rörande det, som är viktigt.»

»Det fins intet viktigt därifrån. Och det fins för mig intet så viktigt som att få visshet om, att mitt djärva hopp är värklighet och icke blott en irrande villa.»

Hon kände sig glida ut i något ljuvt obestämt av färger och toner. Hon hade aldrig förr erfarit något sådant. Allting hos henne ropade: »Följ med!» Men ändock satte hon sig till motvärn.

Hon stampade foten i golvet och rynkade ögonbrynen.

»Riddar Urne!»

»Fru Karin! Om alt det där, som ni nyss kallade viktigt, kan jag tala i närvaro av er man. Nu äga vi ett par timmar medan predikan varar. Det är ej gott att veta, när de återkomma. Jag måste resa i morgon.»

Nu ljög han. Men hans puls slog, och han hade själv väckt den törst, som endast fru Karins läppar kunde släcka.

Han såg upp i det han talat ut. Hon var som förvandlad. Det låg köld över hela hennes väsen, såsom hade i ett nu en frostvind dragit däröver.

Han frågade sig själv, vad som framkallat förändringen. Och det slog honom genast: »Den kloke Jörgen Urne var nog dum att tala om mannen!»

Det var också rena sanningen. Påminnelsen om honom, som hon hatade, tog henne med ens ur det drömland, vars port hon nyss sett stå öppen.

Då olyckan var skedd, gjorde Jörgen Urne en dygd av nödvändigheten.

»Som ni vill, fru Karin. Då tala vi om de obetydligheter, som ni kallar det viktigaste. Vår här har dragit sig ned till Mattmar.»

»Varför det?»

»Av två skäl. Det ena, att vi komma mera mitt i landet. Det andra, att vi komma närmare Frösön.»

»Tänka ni våga ett anfall på densamma?»

»Därom är intet avgjort ännu. Men förr eller senare måste vi, förstås, ehuru utsikterna äro små... Å, hela detta fälttåg är en fördömd historia, där vår otur varit gränslös, och där ingenting hjälper.»

»Börjar ni tappa modet, riddar Urne?»

»Det är gjort för länge sedan, och man har kunnat göra det för hälften av vad jag fått genomgå. Jag kommer hit med uppdrag att söka vinna prästerna. Början är ypperlig, ty jag finner er. Men så råkar jag ut för en olyckshändelse, vars mörker det ännu ej varit möjligt att genomtränga, och genom denna blir mitt uppdrag outförbart.»

»Nej, riddar Urne. Detta var ingen olyckshändelse. Det vart tvärt om ett nytt bevis för under vilken lycklig stjärna ni är född. Nu veta vi, vad vi ej visste då, att prästerna ej stå att vinna. Om vi fått veta detta i tid, hade kanske alt varit förlorat. Nu fick ni i stället en annan uppgift: att vinna bönderna.»

»Jag skall aldrig förgäta det kraftiga handtag jag härvidlag fick av er, fru Karin. En sådan man som Isak Ingemarsson är helt enkelt ovärderlig. 'Ramarne' äro också en makt.»

Han visste icke varifrån han fick det just nu men han frågade sig själv: »Varför gav hon namnet 'Ramarne' åt sammansvärjningen? Var det för att fästa mannens håg och nitälskan vid densamma, eller var det för att han skulle vara den ende synlige, ifall något skulle in-

träffa? Eller förstod hon överhuvud taget, att hennes värksamhet kunde få några följder?»

»Det gläder mig, att så är», svarade hon.

»Men det är ej nog. Vi behöva hela folket — med godo eller ondo. Och det förfärliga är, att det icke står att taga på någotdera sättet.»

»Såå», sade fru Karin, och det var något av hån i tonen.

»Kunna vi komma någon väg med goda ord och pänningar?» frågade Jörgen Urne en smula häftigt.

»Nej, icke i någon vidare grad, det se vi nu, sedan vi prövat saken. Men vi ha vunnit mäktige bönder landskapet runt. Nöj er med vad ni ernått på den vägen och slå in på den andra.»

»Pä våldets?»

»Ja.»

»Men hur skall detta gå till bland ett folk, som ej har något begrepp om äran? Vi komma för att kriga, och det fins ingen att kriga med. Gårdarne stå tomma — det fins icke ens något att plundra, ty alt av värde är borta. Folket har givit sig till fjälls och till skogs. Vi kunna icke giva oss efter dit. All krigföring förutsätter att man möter motstånd, och det är sådant vi sakna. Om jämtarne beväpnat sig och gått emot oss, hade det blivit slaktning av, och efter som vi äga krigskonst och kanoner, under det att de sakna båda delarne, skulle saken snart varit klar.»

»Men de voro er för kloke, riddar Urne. De läto sig ej fångas i den överlägsna krigskonstens nät, och de stälde ej beskedligt upp sig, så att ni kunde skjuta ihjäl dem med edra kanoner», log fru Karin.

»Ja, är det icke harmligt, när packet blir så listigt! Det iär också några märkvärdiga präster ni ha här i Jämtland, vilka ej kunna rensa bort dylika bondinstinkter och ersätta dem med de högre begreppen ära, frihet och fosterland.»

»Det är bedrövligt, riddar Urne», skrattade fru Karin. »Dessa bönder äro fullkomligt likgiltige för om de bli

aldrig så djupt förlöjligade i krigsbulletinerna. Ja, än värre: de ha ingen aning om att de ha skyldigheter mot historien.»

»Håna ni, fru Karin, som ej kan förstå sådant som detta. Vill ni då, att vi skola slåss med luft? Vi kunna ju icke göra annat än intaga landets alla befästningar. Och när vi gjort det, så få vi lägga oss stilla och äta upp våra förråd eller skaffa nya intill dess vi nödgas bryta upp och begiva oss hem. Ty vi måste vara över fjället innan snön kommer, i annat fall är vårt återtåg avskuret, och vi äro fångar. Sköna utsikter!»

Han hade resit sig upp och gjort en rund omkring' golvet.

»Vi trodde, att dessa bönder blott voro backharar, men då bedrogo vi oss grundligt. Vi trodde detsamma om guvernör Sparre och bedrogo oss lika grundligt. I vilken skans han än lägrat sig utom Frösö, hade han varit besegrad, så överlägsna honom som vi äro. Vi äro dubbelt imanstarkare och mera övade än han, att nu ej tala om vårt artilleri. Men på Frösön sitter han trygg. Där är en landstigning för oss så gott som omöjlig. Varje bit av stranden är bevakad natt som dag, och var vi än försökte landstiga, vore vi nedskjutna innan vi nådde fast mark. Vi vore ju en utmärkt skottavla, samlade å få punkter på våra svårmanövrerade flottar, under det att

de kunde taga skydd bakom stenar och skog, så att vi ej finge död på en enda. För resten är det i detta krig ej meningen att döda.»

»Endast att segra», sköt fru Karin in spefullt.

»Å, ni vet 'lika bra som jag, huru det hänger ihop med alt detta. Varför skall ni då håna? Det är ej nog med att erövra ett land. Man skall också söka behålla det. Detta kan ej ske bättre än genom att vinna befolkningens hjärta. Vi drömde om att kunna erövra jämtarne med löften och gåvor. Sedan skulle vi alltid hänvisat till, att bröderna lupo i varandras armar i stället för att gjuta varandras blod. På det sättet skulle vi undgått den upphetsning till förmån för det gamla fosterlandet, de oroligheter, det ränksmideri som alltid förekomma i ett med vapenmakt taget 'land och vilka alltid bli både ledsamma och dyrbara för segraren — ja, ofta rycka bytet ur hans hand. Denna beräkning slog, som sagt, fel.»

»Och det är häller icke skäl att göra en ny beräkning?»

»Jag säger ju, att vi få väl lov att våga ett anfall på Frösön. Men det är ej, det vet ni också, fru Karin, nog med de svårigheter jag nämde. Våra norskar äro ej att lita på.»

»Det kan ej nog förvåna mig, att en dansk befälhavare kan vara så dum, att han går över gränsen med en här, vars ena hälft består av norrmän. Det är ej nog med, att dessa ingen nytta äro till — de äro rent av till skada. Och dock hade ni oss att lära av. De jämtske soldaterna äro skickade till Skåne, och Sparre har i stället fått upplänningar. Ni veta liika bra som vi, att det ej går att få jämtar och norskar att slåss. Men under det att

vi rättat oss därefter, ha ni gjort tvärtom. Vad tror ni, att edra norskar göra, om ni anfalla Frösön?»

»De hitta på något knep för att bedraga sitt befäl — de äro för kloka att öppet trotsa oss. Deras uppfinningsrikedom, när det gäller anledning att retirera, är otrolig. Trakten är ju också full av sägner om, huru norskar och jämtar, då de blivit skickade emot varandra, i skön förening lurat sina befäl för att slippa slåss. Det är alt för troligt, att de stå i förbindelse med varandra.»

»Låta ni då norskar gå utom lägret?»

»Nej. Alla uppköp få göras av danskar, liksom alt annat som förutsätter samtal med befolkningen. Men man kan ju ej alldeles skrinlåsa de norska knektarne, och om de nu vilja träffa svenskar, så är det nästan omöjligt för oss att hindra det. I värsta fall kunna de ju också rymma. Det har mer än en dunstat av på det sättet under senaste tiden. Alt som alt: vi befinna oss i en ställning, som är lika ohållbar som outhärdlig.»

»Ni förtjänade då icke häller bättre.»

»Såå!»

Nu var det Jörgen Urnes tur att anslå en hånfull ton.

»Ja, här sitter jag, en kvinna, som aldrig sett ens så mycket som tjugo soldater på en gång, och kan bedöma ställningen tusen gånger bättre än ni alla, som överlägset tala om krigskonst.»

»Vad skulle vi då göra, om jag törs fråga?»

»För. det första skulle ni skicka hem edra norskar, som äta upp edra förråd och till lön därför sätta er black om foten.»

»Ifall detta läte sig göra — vad sedan?»

»Sedan skulle ni anfalla edra farligaste motståndare, böndernas ledare — prästerna.»

»På vad sätt?»

»Skicka ner edra danskar att bränna och döda. Få de löfte att plundra, så komma de nog att utföra sitt arbete samvetsgrant.»

»Har ni beräknat följderna av något sådant, fru Karin ?»

»Ja, naturligtvis. Endera tvingas guvernör Sparre att krypa ur sitt skal, och då få ni ju, vad ni åstunda: tillfälle till öppen slaktning.»

»Eller ock?» frågade Jörgen Urne, då fru Karin syntes ärna göra ett uppehåll.

»Eller ock få ni bönderna att krypa ur sina skal, d. v. s. de komma från skogarne. Ni vinna därmed samma fördel som i det förra fallet, endast med den skilnaden, att en bondhop skall vara så mycket lättare att besegra.»

»Och om vi 'vinna' båda fördelarne — om vi få både Sparres knektar och bönderna emot oss?»

»Det är just då eder krigskonst skall göra sig gällande.»

»Men övermakten?»

»Den skulle ni ha tänkt på, innan ni gåvo eder över gränsen.»

»Vi medtogo alt, som fans att taga.»

»Skicka då efter förstärkning.»

»Ifall sådan kan fås.»

»När man sagt a, måste man alltid säga b. Annars kan ju bränningen och plundringen att börja med ske genom 'Ramarne'. De kunna lätt skaffa sig biträde av en hop löst folk, som i sådana här tider vill vara med där något är att förtjäna. Ledes detta arbete klokt, kan det lösa slöddret få skulden för altsammans.»

»Det sista förslaget var värkligen något att tänka på, fru Karin.»

»Ni kunde ju till dömes börja med Revsund. Jag träffade härom dagen i min mans papper på ett brev, skrivet i prosten Alstadius namn av dennes son Karl, som är sin fars adjunkt. Prosten är en ungdomsbekant till min man, vilken sålunda väl har vissa hänsyn för honom. Det lär väl vara detta som gjort, att han ej talat om brevet för mig.»

»Nå, vad stod det i brevet?»

»Han hade hört ett rykte, som han ej ville tro, att min man stämplade mot fäderneslandet. Alstadius besvor min mar att göra något, som bevisade att des^a rykten voro osanna och att han vore trogen sin ed mot Karl XI. Och så framhölls faran av Jämtlands övergång till danska kronan. Brevet var riktigt gott skrivet.»

»Ni tog det ej?»

»Jag vågade icke. Men jag lät det ömsa plats. Frågar han ej efter det, så har han glömt av det, och då skall jag taga det och sända det till generalen.»

»Utmärkt.»

»Det skulle vara möjligt, att vi här vore på spåren mer än vi kunde ana. Alstadius är en ytterst framstående präst. Sonen är en nitisk ung man. Det skulle ej förundra mig, om de utövade något slags ledareskap i sin ort. Man borde följaktligen om möjligt ej döda fader eller son utan föra dem fångna till lägret. Med tillhjälp av tumskruvar eller dylika utmärkta hjälpmedel skulle man till äventyrs få lösning på många gåtor och i och med detsamma lika många anvisningar om tillvägagångssätt för att ernå den seger, som hittils låtit vänta på sig.»

»Tanken är ypperlig, fru Karin», sade Jörgen Urne med strålande min.

»Vi få tala vidare om den saken sedan. Men ej ett ord därom till min man! Det kanske hos honom fins någon svaghet för ungdomsvännen, och detta kunde fördärva altsammans. Ty i krig får man ej taga några hänsyn.»

»Alldeles som i kärlek, fru Karin!»

»Jaså, ni har kommit tillbaka dit nu», skrattade hon. Men skrattet var matt och klanglöst.

»Med samma naturnödvändighet som fågeln söker sitt näste när aftonen kommer.»

Hon försökte att ge sin läpp en spefull krökning, men detta ville ej gå. Hon hade under senare tiden i sina drömmar ofta vilat vid Jörgen Urnes bröst, och då hon slitit sig ur drömmen hade hon alltid sagt sig, att den ej finge bli värklighet förr än detta krig vore över. Nu behövde hon kallt blod — nu behövde hon kunna tänka lugnt. När striden vore över och hon sute i sin kammare i Trondhjems domprostgård och Jörgen Urne komme, då skulle hon giva sig segerlön genom att sjunka i hans armar.

Tusen gånger hade hon sagt sig detta. Och dock — vart togo alla hennes föresatser vägen? Detta okända grep henne alt fastare, och hon vart ej längre vred på sig själv för att hon ej gjorde motstånd.

Han såg vad som försiggick inom henne, och han var ej sen att handla.

Hon låg snart sluten i hans famn, fastlänkad vid honom såsom med järnkrampor. Hans andedräkt var het, och hans kyssar brände.

»Karin, min egen Karin!»

Hon hade aldrig hört sitt namn uttalas så — med en sådan mjukhet, innerlighet och värme.

»Jörgen, vad har du gjort?» sade hon i ett tillstånd mellan glädje och gråt.

»Jag har tagit, vad mig tillhörde.»

»O, jag är så rädd, att det är slut med mig nu — slut med mig som din hjälparinna. Jag ville så gärna ge mig åt dig, men det skulle ej få ske nu, nu då jag behövde min styrka för stridens skull. Jag ville så gärna vara din, så att all min själ och all min håg var hos dig och endast dig, men icke nu. Nu är jag dock din... Jag fruktar att alt annat är förbi.»

»Om också detta vore sant — vad mer? Nu bär du mig med ditt stolta, stora hjärtas kärlek. Nu är jag tiodubbelt starkare än förr — gjorde du ej mer, så vore det värv nog. Men du skall ej stanna därvid. Du skall känna din kraft fördubblad.»

Hon svarade med att luta sig upp mot honom och sluta sina ögon för att se sig omkring i det land, som så länge varit hennes längtan.

Ja, nu, nu — det ville hon så gärna tro — skulle hennes kvinlighet slå ut i blom.

Hon hade alltid haft stora drömmar. Och framför alt hade hon haft stora drömmar om kärleken. Hon hade väntat på den länge, och till sist trodde hon, att den aldrig skulle komma. Men en vacker dag stod han framför henne. Och då gav han henne rik lön för hennes långa väntan.

Andras kärlek var självisk, där den ej var ett självbedrägeri. Där hägrade giftermålet framför. Hon endast

älskade, hon endast drömde om att få blomsterströ sin älskades väg. Hon endast gav och begärde därför ej lön, ej namn, ej rang.

»Kyss mig, kyss mig!» utbrast hon häftigt och föll honom hårt om halsen.

Jörgen Urne var ej sen att efterkomma den uppmaningen.

»Å, nu ville jag somna», sade hon, »somna och förgäta gamla band som binda, somna för att drömma om min lycka och vakna för att se, att den vore värklighet.»

I detsamma började klockringningen därute i stapeln, och folket strömmade ut ur kyrkan. XIX.

Revsunds prästgård brinner!

EVSUNDS pastorat var vidsträckt och mycket fordrande. Det omfattade nämligen ej mindre än fyra socknar. Då det var blott en präst i hela pastoratet, hade denne altså långa vägar att fara, när han skulle predika i annexförsamlingarna.

I dessa senare var det vad jämtarne kalla »mässlöst» — d. v. s. ingen gudstjänst hölls — de flesta söndagar. Det var altså mindre underligt, att de söndagar, då det hölls gudstjänst i kyrkan, utgjorde ett slags bemärkelsedagar för socknen.

Folket for ner redan på lördagen till kyrkan, där var och en hade sitt särskilda kyrkstall. Ibland var detta försett med en överbygnad, i vilken var inrett ett rum. Eljes inkvarterade man sig hos folket i kyrkbyn eller höll till i den rymliga sockenstugan.

På lördagen avslötos affärer med de handelsmän, som mött upp, och bytte man hästar. Hästaveln och hästhandeln ha sedan långa tider intagit en betydande plats i jämtska folkets liv. Emellertid är det ej jämtens svaga sida att förhasta sig, så att de flesta hästaffärerna avslötos nog ej förr än på måndag. Men man talade i alla fall om saken på lördagen, besǻg djuren och provred dem.

På söndagen ägde barndop, vigslar och begravningar rum. Och socknen var ju ej folkrikare än så, att alla kände varandra och kände varandra väl samt deltogo sålunda i varandras sorg och glädje.

Dessutom hördes det predikade ordet med uppmärksamhet och andakt, evad det gav form åt lagens bud eller evangelii tröst, evad det rörde sig om jordelivet eller pekade ut över tidens gräns.

Prästen var aktad och älskad. Endera hade han utgått från folket eller också hade han ägnat sig åt kallet för att gå ned till folket. I varje fall blev ingen annan präst än den, som älskade folket, ville vara dess föresyn i och lärare, njuta sin glädje med detsamma och dela dess bekymmer. Den, som ej ville det men ändock önskade bryta sig en annan bana än mannen av allmogen, blev borgare i staden, tjänsteman eller knekt, alt som hans lust och levnadsomständigheter medgåvo eller befalde.

I riksförsamlingen stodo präste- och bondestånden sida vid sida, och när det förra talade, ropade alltid det senare ja. Bondens klagan fick ljud genom prästen. Och aldrig var någondera ståndet mäktigare än då de sålunda stodo

eniga. Alla visste, att prästen tagit sin mödosamma, mindre lönande, allvarstunga syssla av nit för kristendomen och kärlek till folket — han var en man, som velat

något och som offrat något — och att bakom honom stodo de, som utgjorde landets must och märg. Det blev därför tyst, där hans stämma ljöd, vare sig han klandrade furstens egensinne, herremännens förtryck, knektadömets krigslystnad, borgarnes vällevnad, eller fogdarnes hänsynslöshet. Det var folkets stämma, det var prästens stämma och det var framför alt Guds stämma. Hon ljöd ej i onödan, men där hon ljöd, där lyssnade man. Ty där talades den bestraffande sanningen så utan hänsyn, att även konungen påmindes om att folket hade plikt att mera lyda Gud än människor.

På få ställen var prästen i högre grad en folkets man, på få ställen var han i högre grad älskad än i Revsunds pastorat; och de känslor befolkningen hyste för prosten Alstadius, hyste den ock för hans son.

Bodsjöborna hade tillfrågats, om de ej önskade avstå från den prästhelg, som tillkom dem tredje söndagen i augusti, eftersom de ej kunde få någon nytta av den utan att färdas de långa vägarne från fäbodarne till kyrkan. Men överalt hade frågan besvarats nekande, och så hade Karl farit dit bort.

Det fans ingen, som mindes, att så mycket folk kommit tillstädes vid någon gudstjänst. Icke ett ögonblick var det att tänka på att begagna det lilla träkapellet, som ej kunnat rymma hälften av åhörarne, och predikan hölls altså ute på kyrkovallen, vilket också den härliga sommardagen mer än väl tillät.

Karl hade medfört Magnils standar, som han hissat på en stång bakom sig, där han stod i lä vid kapellets långvägg. Det bidrog mäktigt att ge sin särskilda prägel åt

denna gudstjänst. Efter dess slut trängde sig många gamla kvinnor fram och kysste standarets flikar.

Då Karl om aftonen gick till vila hade han utfört ett kraftödande dagsvärke. Men det hade ock varit utomordentligt rikt på uppmuntran. Han var mycket trött men också glad och nöjd.

Han visste ej, huru länge han sovit, då han plötsligt väcktes av ett hårt slag på dörren till det rum, vari han låg.

Det var i dagningen.

»Vad är det?» sporde han.

»Kom upp genast, pastor. Det har hänt en förfärlig olycka», sade en gossröst, som mycket liknade en bondsons från Revsund. Det kunde dock ej vara den Karl kom att tänka på, ty han var mecl sina föräldrar uppe vid fäbodarna.

»Kom in», sade Karl.

Det var icke någon tillfällig röstlikhet — det var Gullik Gullikssons i Andviken son. Karls hjärta samman-prässades. Ty han hade genast föreställt sig att något hänt bland kyrkfolket.

»Kommer du hemifrån?» frågade Karl, ehuru han sade sig själv, att frågan var överflödig. Ty ynglingen var röd av ansträngning och alldeles betäckt av dam.

»Ja», svarade gossen, men fick ej fram något mer.

»Är far illa sjuk... döende kanske?...»

»Nej, men prostinnan ... Far genast hem ... De ha . .. ha bränt upp prästgården ...»

Gossen föll i en gråt så häftig, att det liknade ett anfall av fallandesot.

Karl störtade ut till värdfolket — kyrkovärdens i församlingen — förklarade med ett par ord vad som hänt

och bad att få hästen sadlad medan han kastade på sig kläderna. Så bad han värdfolket, dels att taga hand om den av ansträngning och förskräckelse halvdöde gossen och att sända honom till Revsund så fort han förmådde komma efter, dels att skicka ett ridande bud till gästgivare Per Simonsson i Stugun, med begäran att han utan dröjsmål måtte komma till prästgården.

»Prostinnan är hos... Olof Olofsson i Sund», stammade gossen, som likt en drucken raglat fram till förstugu-dörren, då Karl steg till häst.

Långt innan Karl nådde.fram till prästgården kände han lukten av brandrök, och då han kom närmare fann han den sorgliga underrättelsen bekräftad. Hans hem var endast en rykande askhög.

Under den med vansinnig hast gjorda ritten, därvid standaret var den enda packningen, hade den ena skrämmande tanken efter den andra jagat genom hans hjärna. Nu var han lugn. Han hade genomgått denna hemska värklighets alla stadier i sin föreställning. Nu skulle han ej låta något sig bekomma — han skulle endast handla och trösta.

På prästgårdens ruiner kastade han blott en blick. Han måste innan han tog dessa i betraktande till Olof Olofssons. Där såg alldeles dött ut. Förstugudörren var stängd.

Då han nådde inom hörhåll öppnades dock dörren och i densamma visade sig Gölin med ett av gråt alldeles uppsvält ansikte.

Karl störtade in i stugan. Där låg prostinnan i sängen. Flickan hade klätt av henne, men tydligen ej förmått mera. Den gamla var nämligen ej vid sans.

I likhet med de alra fleste prästmän på sin tid var Karl även kunnig i sjukdomars botande. Läkemedlen voro enkla — vatten och örter. Snart hade han upptäckt, att modern hade ett svårt sår i bakhuvudet. Detta var således orsaken till medvetslösheten.

Denna ville ej giva med sig, trots den bästa behandling. Slutligen slog hon dock upp ögonen.

»Mor, kära mor, du är hos mig», sade han ömt, smekande henne om kinden.

Hon stirrade på honom med ett frånvarande uttryck.

»Isak!» skrek hon till, och så slocknade blicken igen.

Fadern! Ja, varest var han? Gossen hade ju endast talat om modern, och denna hade nu upptagit såväl hans arm som sinne så fullständigt, att rum ej givits något annat. Hans blod nästan stelnade. Men det var dock endast en stund. Han skulle ju vara stark!

Sedan han ägnat modern all den vård som omständigheterna medgåvo, lemnade han henne i stillhet för att låta naturens självläkekraft värka.

»Hur är det med far?» sade han viskande till Gölin.

Flickar såg på honom med en min som hade hon ej förstått honom. Han upprepade därför sin fråga.

»Vet då icke pastorn ...»

»Död!» snyftade han till, i det han sjönk samman.

»Nej, nej...», svarade flickan.

»Var är han då?»

»Jag vet ej.»

»Berätta mig så utförligt du kan, huru denna olycka gått till.»REVSUNDS PRÄSTGÅRD BRINNER

I detsamma hördes hästtramp ute på gården. Karl såg ut. Det var kyrkovärden i Bodsjö.

»Min hustru skickade mig med dessa läkemedel och dessa matvaror», sade han, i det han avtog sig ett par väskor, som hängt över hans axlar. »Hon tänkte, att det kunde vara ont om bäggedera, då bygden stod folktom och prästgården var bränd.»

»Tack för ert deltagande och er omtanke!»

»Hon kommer själv efter, ifall hennes hjälp skulle kunna vara till någon nytta. Men hon behövde rusta ut sig litet bättre än jag, och hon kan ej färdas så fort.»

Kyrkovärdens hustru hade av prosten lärt sig att tillreda läkemedel och bota sjukdomar, varför hon hade stor håg och fallenhet.

Karl tryckte kyrkovärdens hand.

»Och alla karlar, som äro framme till helgen, lära väl också snart vara efter för att höra, om de kunna vara till någon nytta.»

Tårarne trängde fram i Karls ögon.

»Det fins ingen av oss, som ej skall anse som sin största glädje att ge eder all den tröst och all det stöd, han är mäktig», fortfor kyrkovärden... »Sköt nu om prostinnan, så få vi talas vid sedan.»

Karl skyndade in till modern. Nu då han hade lämpliga vapen i händerna mot sjukdomen lyckades han bättre. När hon nu slog upp blicken, var den visserligen matt men fullt redig.

»Du är hos Olof Olofsson i Sund, mor. Far är i gott förvar, men jag får ej tala vid dig om detta för

att ej oroa dig. Sov, så att du får krafter. Jag och Gölin skola vaka över dig.»

Hon föll värkligen i sömn, och Karl kände sig därmed trygg för hennes vederfående.

Då kyrkvärdens hustru kom, hade hon Gullik med sig. Denne ansågs icke ha återhämtat sig från förskräckelsen och ansträngningen, men han hade så enträget och med en sådan oro över sig bett att få följa med, att hon icke vågat låta honom stanna.

»Kom in», sade Karl till henne.

»Nej, då prostinnan vaknar, skall hon se endast ert eller Gölins ansikte — inga nya. Detta kunde göra henne rädd och avbryta eller försvåra tillfrisknandet. Jag skall vara i lillbygningen här bredvid och komma, då jag får bud.»

Nu skulle Karl äntligen få visshet om nattens tilldragelser. Han beslöt att först utfråga Gölin, som njutit en stunds sömn och nu fått ett stärkande mål mat.

»Jag vet just ingenting», svarade flickan. »Jag vaknade vid ett skrik från prostinnan — ett skrik, som gick genom märg och ben. Det var som då en människa är i sjönöd. Men så vart hon tyst. Huset gciljöd emellertid av röster — alla obekanta. Förfärliga svordomar blandades med skratt och rått tal... Jag tyckte mig höra prostens stönande ett tag, men är ej säker... Utan att riktigt veta vad jag gjorde, sprang jag in i gästrummet, hoppade ut genom dess fönster och kom osedd ut på ladugården. Nu smög jag mig upp på stall-skullen och kröp ner i höet, så rädd att jag ej kunde röra mig. Det tycktes mig som om de buro bort saker härifrån, mycket saker, men det var nog ej så, ty det

var en karl som talade ett besynnerligt mål, som jag ej förstod just något av, och honom hörde jag litet emellan... Detta höll på länge... Så var det en röst, som sade: 'Å, hon är ju död!'... Jag tyckte, att de stodo över mig allesamman och att de skulle taga mig... Då vardt jag så rädd, att jag ej visste något till mig på en lång stund, och

då jag kom till mig själv igen, kände jag brandos. Jag tyckte, att det brann i höet där jag låg och hade så när åter blivit alldeles stel. Men nu samlade jag all min kraft, reste mig, gick fram till väggen och såg ut genom en springa. Vilken syn här mötte mig! Prästgården brann! Annars var alt tyst... Jag förstod, att kriget var över oss. Alt var ödelagt, kanske alla döda utom jag... Kanske stod man på lur efter mig ... Jag vågade ej röra mig... Då fick jag höra någon pusta nedanför mig på marken. Mina ben darrade, och jag kunde knapt hålla mig upprätt... Så sade en röst: 'Prostinnan, prostinnan!' Det lät som om det var Gullik i Andviken. Jag lutade mig fram för att se... Ja, det var han. Och han höll på att tala till prostinnan, som låg utsträckt vid väggen. Han fick intet svar. Jag är så ledsen över, att jag varit så dum och rädd, och det får pastorn lov att förlåta mig, för jag visste icke till mig riktigt. Men nu fick jag mod på en gång. Jag blygdes över att en främmande människa skulle taga hand om min matmor, medan jag sprang. Och nu hade jag ej varit rädd för att gå ned bland knektarne... Gullik var ensam där, och prostinnan låg avdånad. Vi försökte förgäves att få liv i henne. Så satte vi för hästen och höskrindan och lade henne i den och jag körde henne hit medan Gullik löste kornat Gullik var ensam där, och prostinnan låg avdånad.»

och hästarne och släpte ut fåren och grisen, för vi tänkte, att också ladugården skulle brinna. Och sedan han hjälpt mig att få prostinnan i säng, körde han in höskrindan i skogen, så att det skulle se ut som ej folk bodde här, ifall bofvarne kommo igen. Och så red han ned till Bodsjö... Vad han sett och hört talar han väl bäst om själv, men förfärligt snäll och hjälpsam var han... Och så får pastorn ej vara ond på mig för vad jag brutit. Jag är själv så... så... så förtvivlad däröver.»

»Jag är ej ond på dig, barn, utan jag är dig tvärtom innerligt tacksam för vad du gjort. Det förvånar mig ej als, att du vart rädd — jag blott tycker att det var stort, att du kunde ha så mycket själsnärvaro och besinning, som du visat dig äga.»

»Jag förtjänar ej att få pastorns förlåtelse, men jag är i alla fall glad över att ha fått den. Jag skall vaka natt och dag hos prostinnan och göra alt vad hon och pastorn vill...»

»Tack, barn... Jag går nu och talar vid Gullik. Ifall mor skulle vakna, säger du genast till.»

»Det skall jag göra.» .

Gullik hade nu återhämtat sig. Han var i de år, då en natts vaka och kroppslig överansträngning ej så mycket betyder. Det var den ovana och starka sinnesrörelsen, som tagit honom hårdast.

»Jag var skickad hem till prästgården», begynte han, »för att höra om vi kunde komma ner till bygden och skära kornet. Det hade sports däruppe, att dansken bredde ut sig över landet. För att ej väcka onödigt uppseende tillryggalade jag vägen till fots och gick så

sent, att jag skulle komma fram först i skymningen. Det lyste i prästgården på långt avstånd — lyste i alla fönster. Då jag kom närmare märkte jag, att gården var upplyst med facklor, och strax innan jag skulle gå in, såg jag några män komma bärande med en människa. Jag skyndade fram, och vad får jag se? De hade prosten på en bår, och ett vitt kläde var knutet för hans mun. Jag förstod ej als, vad jag skulle tänka om detta. Var han sjuk? Men vart skulle de då taga vägen med honom? Var han död? Och vad då? Jag sprang fram och sade: 'Hur är det fatt med prosten?' — 'Jaså det är ugglor i mossen', svarade en stämma, och i detsamma smälde ett skott — bärarne voro fyra och en gick framför båren. Efteråt smälde flere skott. Intetdera träffade mig, som tagit till benen med blixtens hastighet. Nu förstod jag: det var kriget. Jag var så dum, att jag ej stannade på en god stund. Jag gömde mig uppe i skogen. Men så ångrade jag att jag sprungit och smög mig tillbaka. När jag kom tillbaka, brann prästgården. Ingen människa fans där. De hade tagit allting och sedan tänt på, förstod jag... Så fick jag se prostinnan ligga där. Jag trodde genast, att hon var död. Men snart märkte jag, att hon endast dånat. Nu kom

Gölin till, och resten vet väl pastorn?»

»Ja, tils du lemnade henne.»

»Sedan var det bara, att jag höll på att rida livet ur både hästen och mig, innan jag kom fram till Bodsjö. Och där var jag mycket enfaldig. Men så snart jag ej hade något att göra, som upptog mina tankar, vart jag så ängslig... Och jag visste ej, hur jag skulle kunna säga det åt pastorn...»195

»Du har handlat som en hel karl, min gosse, och jag skall ej glömma den stora tack jag är dig skyldig... Säg mig, det var ned emot stranden de buro min far?»

»Ja.»

»Såg han blek ut?»

»Det kunde jag ej se i det svaga eldskenet.»

»Icke häller, om han var sårad?»

»Icke häller det.»

»Du tror ej, att han var död?»

»Nej. Men jag fäste mig egentligen endast vid den vita duken över hans mun... Och så — det är ju nästan det alra viktigaste — jag måste med förfäran säga, att det var en sockenbo med...»

»Bland bärarne?» stötte Karl fram otåligt.

»Nej, de voro som sagt fyra, och han gick framför och liksom visade vägen...»

»Det var?» Karls hjärta stod nästan stilla.

»Olof Engelbrektsson i Qrimnäs... Så nu förstå vi, att talet om, att han mördat gårdfarihandlaren ej är osant.»

Karl klappade gossens huvud.

»Tack, min gosse. Var ej långt borta. Jag kan behöva dig när som hälst.»

Karl tog sig för pannan. Nu gälde det att handla. Men vad skulle han uträtta? Han hade ingen annan hjälp än denne gosse, Qölin och kyrkovärdens. Och vad skulle han göra? Om åtminstone modern vaknat, så att hon fått lägga till, vad som brast i Qölins och Gulliks skildringar, för att han skulle rätt förstå, vad som hänt.

Men hon sov tungt den dvallika sömn, som räddade hennes liv. XXIII.

Bondehövdingen i prästrock.

ARL SATT vid moderns säng, sökande att av Qölins och Gulliks berättelser och de slutledningar, som därav kunde dragas, bilda sig en föreställning om nattens händelser, deras grund och gång samt sålunda också om vad nu vore att göra.

Gölin hade från sitt hörn i rummet följt hans tankegång, så långt den återspeglade sig på hans uttrycksfulla ansikte. Och hon förstod gott, att det var oro, undran och grubbel i Karls sinne så länge vecken lågo djupa i hans panna och blicken var inåtvänd, liksom ock att han vann klarhet och lugn i samma mån som pannans veck jämnades ut och blicken miste sitt frånvarande uttryck.

Då han reste på sig och nickade för sig själv, förstod Gölin, att han fattat något beslut, och nu trädde hon fram.

»Jag ville be pastorn att njuta lite vila. Vi bero alla av er styrka och rådighet, och därför är jag så rädd att ni tager er för hårt. Och pastorn kan väl ingenting företaga förr än prostinnan vaknat.»

»Tack, barn! Om du kan lova mig, att du ej somnar, skall jag värkligen gå till vila en stund», svarade Karl. Han

var ej det ringaste trött, men han visste, att han framför sig hade ansträngningar, vilkas vidd han ej kunde mäta.

»Nej, jag skall ej somna.»

»Och om mor vaknar eller folket från Bodsjö kommer, skall jag genast väckas.»

»Jag förstår.»

Strax på förmiddagen kommo männen från Bodsjö. Kvinnorna hade anbefalts att kvarstanna, ehuru åtskilliga av dem velat följa med.

Karl hade väckts av Qölin så fort bodsjömännen syntes. Han skyndade emot dem och bad dem att, då de besett prästgårdens ruiner, samlas i en stor, en smula avsides belägen lada, som han utpekade för dem.

Det var hans hopp, att modern skulle vakna, så att han av henne kunde få någon bekräftelse på sina förmodanden. Men hon sov altjämt, och slutligen måste han samla bodsjömännen.

Han berättade från sin tillfälliga talarstol, bakom vilken standaret var upprest, om moderns tillstånd samt vad han fått veta av Oölin och Gullik. Och så fortfor han:

»Det är självklart, att danskarne anstiftat denna ogärning. Oavgjort är däremot, huruvida värktygen varit

knektar eller förrädare ur våra egna läger. Tydligt är under alla förhållanden, att den revsundsbo, vilkens namn jag med djup blygsel måst nämna, varit ett slags vägvisare åt illgärningsmännen — en sockenbo har altså varit med om att förstöra allmän som enskild egendom och att bära hand på socknens åldriga herdepar.»

»Uselt!», »eländigt!» och liknande ord banade sig väg över männens läppar, händer knötos och ögon gnistrade.

»Mycket säkert har företaget letts av den danske partigängaren Jörgen Urne — det var nog dennes röst Gölin upprepade gånger hörde — och igångsatts av hämd mot min far samt mot mig såsom min fars medhjälpare och guvernörens ombud. Lika säkert var det ej meningen att döda någon av oss utan att föra oss som fångar till danska lägret. Det är detta som gör, att jag ej känner mig så orolig för min fars öde. Det skall ingen nöd gå på honom, vad livets nödtorft angår. Då de finna, att de ej ha hopp om att kunna locka ur honom något, skola de söka att tilltvinga sig lösen för hans utlemnande... Min mor blev kvarlemnad, eftersom de trodde henne död — det var förmodligen icke häller så noga, om hon kom med eller ej — och mig funno de ej hemma. Det var dem nog en stygg missräkning, ty de lära visserligen förstå, att jag ej skall lemna någon möda ospard för att få min far befriad.»

»Vi skola göra det!» ljöd det ur en mun, och de övriga gåvo högljutt sitt bifall tillkänna.

»Tack, tack!» sade Karl. »Jag kommer nu till den andra sidan av saken. Flickans berättelse ger vid handen, att plundring ägt rum, gossens att denna bråd-

störtat avbrutits. Jag gissar, att bovarne gjort som rovdjuren — gömt vad de ej kunnat föra med sig och att de komma tillbaka för att hämta det. Detta skall bli den rävsax, vari de skola fångas, om I viljen hjälpa mig.»

»Vi vilja, ja, ja!» ropade allesamman.

»Jag behövde nog icke er alla, men ju flere man dess bättre lycka. Vi kunna ingenting göra förr än aftonen — om de komma igen så snart. För att ej skrämma dem, ifall de skulle skicka ut någon spejare, måste vi dölja oss även under dagens lopp. Under tiden få några vända till Bodsjö efter livsmedel, om I ej haven med eder tillräckligt av sådana.»

»De flesta av oss äro utrustade med mat för flera dagar», sade en bonde.

»Så mycket bättre. Jag föreslår, att vi dela oss i två hälfter. Den ena stannar här, den andra får begiva sig till Grimnäs. Skulle min förmodan om rovgömningen vara oriktig, kunde dock något vara att vinna hos Olof

Engelbrektsson — man kunde få honom själv, om icke annat. Huvudsaken ligger däri, att alt ser ut som ingenting hänt, att ej ljus tändes och att alt går till under ljudlös tystnad. Förstå ni?»

»Ja, ja», svarades det, och de vore så inne i ställningen redan, att de viskade fram svaret.

»Och så det viktigaste av alt: skott får ej lossas, kniv ej dragas utan till självförsvar i högsta nöd och ej i något fall för att döda. Ifall illgärningsmännen — det Gud förbjude — skulle vara av våra egna landsmän, kan deras fängslande ha den mest vidgående betydelse. De äro många, som tro, att den nämde danske partigängaren lyckats få till stånd

en sammansvärjning av jämtar. Är detta sant, så lära väl dessa ha fått 'gå i elden' nu — tillfället att plundra skulle naturligtvis utgöra lönen för de minas och mitt bortrövande — och lyckades vi få fast några av dem, kunde detta leda till upptäckt av hela ligan... Äro illgärningsmännen danskar, så kunna de begagnas som vederlag för min fars utlemnartde. Detta är också oss värdigt, som samlats under detta standar. Ni ha förstått mig?»

Nu sade ingen ett ord — så långt hade deras grepp på ställningen vuxit. Men deras kraftiga nickningar och det livliga uttrycket i deras ögon visade, att de både förstått och gillat Karls ord.

»Jag har senare på dagen mera att meddela er, och jag ber er därför att ej avlägsna eder långt härifrån. Ni kunde ju vara här till dömes då skuggan av kyrkotornet faller rakt i öster. Jag kan ju ej själv bestämma tiden, utan denna är beroende av när min mor vaknar. Och jag hoppas att detta skett tils sagda tid.»

»Det är bäst, att vi slå läger här i ladan», sade en bonde, och detta syntes röna allmänt bifall.

Karl steg ned, vecklade samman standaret och gick.

På eftermiddagen, då Karl satt vid moderns säng, slog hon upp ögonen.

»God morgon, mor», sade han. »Du har sovit gott.»

Hon såg sig oroligt omkring, såsom sökte hon något eller visste hon ej varest hon var. Så kom det ett smärtsamt drag över ansiktet och tårarne trängde fram.

»Var ej ledsen, mor. Det är ingen fara för någonting. Ju lugnare du kan vara, dess bättre går alt...»

»Var är Isak?»

»Du kan vara fullkomligt lugn för far. Vill du nu berätta dina erfarenheter från natten, så skall du sedan få höra, vad vi gjort och varför du är här.»

»Det är snart omtalat. Jag vaknade vid att tre män kommo in i stugan, där vi lågo.»

»Främlingar?»

»Allesammans. De hade bloss med sig. 'Vad viljen I?' frågade far. 'Våren icke rädda, intet ont skall ske eder', svarade den ene av dem. Men det var något så stygt i hans blick och över hela hans väsen, att hans ord hällre ökade än minskade min förfäran.»

»Talade han jämtmål?»

»Ja... 'Varför trängen I hit in mitt i natten?' sade far. 'Vi äro utsända att hämta er, men frukten ej, att något ont skall ske eder', svarade den som nyss talat. Jag var så förskräckt, att tungan lådde vid min gom. I detsamma som han talat ut, stego de fram till sängen, och två av dem lyfte upp far och lade honom på något, som de hade med sig. I detsamma som de kommo fram till sängen fick jag ljud och bröt ut i ett skrik. Detta kvävdes dock till hälften — de bundo en handduk om min mun och skulle just till att göra det även på Isak, då han sade: 'Får jag först säga farväl åt min hustru?' 'Ni få göra sällskap', ljöd svaret. Isak såg då mycket förvånad ut, det kunde jag

uppfatta. Emellertid buro de bort honom. Han vände sig om och såg på mig just som bödlarne förde ut honom genom dörren. O ...»

»Nu skall du ej tänka på det och oroa dig med det, mor.»

»Jo, det skall jag tänka på när oron och sorgen blir för stor, gossen min. Det var så mycket tröst, så mycken trygghet i den blicken ...»

»Far är en hjälte.»

»Ja, långt mer än de, som bära svärd... Så började de rycka upp skåpen och plocka fram husgerådssaker. I detsamma reste jag på mig. Du vet, huru rädd jag alltid varit om vårt. Jag tänkte egentligen ej på, att de stulo det. Jag tyckte blott det vara förfärligt att se våra vackra saker så ovåligt behandlade. Då tog en av karlarne fram en stor kniv, visade den med ett förfärligt grin och sade: 'Vid första rörelse ni gör, har ni den här i bröstet'. Om jag också velat, hade jag ej kunnat röra mig efter detta, så förlamad av rädsla blev jag — mer för att få se blod än av fruktan för livet... Så buro de bort alt av värde.»

»Du såg ej vart?»

»Nej, men så långt kunde det ej vara, ty samma personer kommo altjämt igen.»

»Hur många voro de?»

»Jag tror ej, att de voro så många — kanske ej mer än ett tiotal... När plundringen var färdig, be-gynte de bära in hö och halm. Jag förstod, att det var meningen att dölja stölden med mordbrand och jag frågade mig med fasa, om det var deras avsikt att bränna oss båda gamle inne... Plötsligt hördes en utdragen vissling. »Överrumplade!» skrek en av dem till och satte eld på höet. I detsamma förlorade jag medvetandet och mins ingenting till mig förr än nu.»

Karl förstod, att de, sedan de antänt huset, tagit även modern för att föra bort henne. Då de upptäckt

hennes medvetslöshet hade de i brådskan ansett henne död och kastat henne ifrån sig, varvid hon fått såret i huvudet.

Han berättade för henne nattens händelser i övrigt och vad han företagit sig. Han förstod att så lugna henne, att det t. o. m. kom en prägel av glad tillförsikt över hennes ansikte.

Gölin kom in. Hon föll på knä vid matmoderns säng och kysste hennes hand.

Nu vart också kyrkovärdens hustru efterskickad. Hon medförde den bästa av all sjukmat — den som förenar de eftersträvansvärda egenskaperna att nära och lugna: havresoppa. — Och så bäddade hon om i sängen och flyttade prostinnan med en skicklighet, som i högsta mått ökade hennes välbefinnande.

Karl såg det och gladdes däråt. Det var gott, att hon från första ögonblicket fick förtroende för sköterskan — som hon för övrigt väl kände förut — då det var nödigt att föra henne till Bodsjö. Där kunde kyrkovärdens hustru ge henne bättre vård än här. Där i omgivningen kunde ej något störande inträffa, vilket ej var uteslutet här. Här utgjorde hon också på sätt och vis en börda för omgivningen. Ty var hon här, kunde åtminstone ej denna gård antaga det övergivna utseende som den, i likhet med bygden i övrigt, borde ha. Själv fick Karl ju i alla fall ej vara hos henne. Gick det ej att snart fånga mordbrännarne, måste han vidtaga andra åtgärder för att befria fadern, därvid natur-ligen själv gående i spetsen för sin bondehär.

Senare på aftonen talade han med henne härom, och hon hade ingenting att invända. Hon skulle flyttas redan dagen därpå.

XXXI.

I egen snara,

S»Ä FORT KARL avslutat samtalet med modern, niill sandade han bort till bodsjömännen, bland vilka MWmiå det förspordes allmän glädje, då han kom.

»Min mor har nu återkommit till sans», sade han. »Hennes berättelse har till fullo bestyrkt, att plundring ägt rum. Måhända har denna letts af danskar, men pliktförgätne jämtar ha utfört den — hon kände dock ingen av dem. Många ha de icke varit. Hon trodde tio. Det är ej häller troligt, att de voro flere, om de ens voro så många. Det behövdes ju ej många man för att övermanna oss. Motstånd kunde ifrågakomma endast från min sida. Ju färre de voro, dess mera byte blev det ock på vardera. Vi äro altså övernog manstarka för att dela på oss. Kyrkovärden, som är född i Mellgård i Grimnäs och altså känner till trakten —I EGEN SNARA

205

Olov Engelbrektsson är honom också väl bekant — har erbjudit sig att vara anförare för den avdelning, som går dit. Det är väl bäst, att ni dela er i två hälfter och göra det medels lottning? Gillas det?»

Ingen hade något däremot, och så värkstäldes lott-ningen.

»Grimnäsmännen fara härifrån så fort det börjar att bli skumt», fortfor Karl. »Detta har flere fördelar. De hinna fram innan det blir mörkt. Och skulle här några spejare finnas, få dessa tro, att det är allesamman, som begivit sig av. Det ser ju även så naturligt ut, att skymningen inväntats. Vi, som stanna här, behöva ej gå ut förr än det blivit mörkt. Jag känner ju till varje sten, varje tuva här. Allas vår gemensamma signal är denna efterhärmning av nattvakan».

Med en vissling återgav han denna fågels lock.

»Vi begagna den, då samling skall ske, då någon behöver hjälp, och så vidare. Ju häftigare signalen är, dess mera är skyndsamhet av nöden... Skulle någon av fienden bli fångad, sättes han genast ur stånd att varsko kamrater, som itiilläventyrs äro i närheten, och bakbindas hans händer... Jag går nu hem till min mor, som i morgon skall flyttas till Bodsjö. Eder, grimnäs-män, får jag ej se mera i dag och eder önskar jag lycka och välgång. Ni övriga vänta mig här».

Deras väntan var förgäves den natten. Detta bekymrade Karl blott helt föga. Han hade knapt väntat, att skattegömmarne — om det funnes några sådana — skulle komma åter så snart som första natten. Därpå206

SAXON: UNDER FREDSBANÉR E T

hade han ock berett sina män, så att de ej skulle känna sig besvikne.

Vad som däremot bekymrade Karl, var att Per Simonsson från Stugun icke kom. Han borde ha hunnit anlända.

Då Karl återkommit från sin nattvakt, ombesörjde han att modern kom i väg. Alt var iordhingstält på förhand, så att det drog ej lång tid. Den gamla såg jämförelsevis kry ut, och hon och Karl intalade varandra mod och tröst.

Efter det de skilts från varandra gick Karl till vila, och han hade knapt kastat sig på sängen förr än han insomnade. Så trött han än var, sov han dock endast med ett öga, och hans blund hade icke vatat länge, då steg hördes i förstugan,

I ett nu var han uppe och vid dörren, utanför vilken en sakta vissling, efterbildande nattvakans slag, hördes. Han öppnade. Utanför stodo en af bodsjömännen och Per Simonsson.

»Välko,mmen!» utropade Karl glad och räckte honom handen.

»Jag förstod, att ni måste vara mycket trött, men vågade dock ej uppskjuta med att ge tillkänna min ankomist».

»Det var bra. Budet fann er icke hemma?»

»Nej».

»Jag kunde förstå det... Ni har träffat bodsjömännen?»

»Ja, gopsen som var efter mig, fann dem efter en kort stunds sökande».I EGEN SNARA

»Ni har av dem fått veta vad som hänt och varför vi äro har?»

»Ja. Och nu står jag till er tjänst».

»Tack!... I första hand har jag ej velat oroa rev-sundsmännen. Gullik har altså fått stanna här tils jag fått tala vid er. Då jag till min hjälp här har endast bodsjö,män, vilka naturligen ej kunna vara så kända med platsens förhållanden, är min personliga närvaro här så gott som nödvändig. Det är ju dessutom trygt för min mor att veta mig vara så nära. Men det måste utan dröjsmål göras något för att få reda på var min far är och för att befria honom. Det är därom jag ville be er».

»Jag kunde nästan förstå det, då jag fick höra, huru det var stält, och det är mig en stor fägnad, att ni ville ge mig detta förtroende».

»Det är nog ej värst mycket att fägna sig över. Ty jag tänker, att ett sådant företag är vågsamt nog. Det är då så .mycket mer glädjande, att ni vill åtaga er det. Ni är dessutom den ende jag riktigt litar på att kunna gå i land ,med detsamma. Det kräver både förslagenhet, erfarenhet, oräddhet och styrka».

»Ni är alt för god, pastor, som tillskriver mig så många goda egenskaper, men...»

»Jag blott kan nämna några av dem... Att uppgöra några beräkningar på förhand är väl ej tänkbart?»

»Nej, det är nog bäst att handla efter omständigheterna».

»I första hand ber jag er att besöka guvernören och meddela honom, hvad som hänt. Avråd honom dock på det bestämdaste från att hitsända några knek-208

tar. Det vilja vi ej, ty det skulle blott vara till skada. Vad ni behöver för min fars upptäckande och räddning får ni af honom. Jag skall förse er med ett brev till honom. När kan och vill ni fara?»

»Så fort brevet blir färdigt»1.

Karl satte sig att skriva, och snart hade Per Simonsson sprängt bort på hästryggen.

I tre nätter hade Karls män förgäves väntat plundrar-nes återkomst. En och annan hade fullständigt övergivit hoppet att få se dem och kände sig missmodig vid uttåget fjärde natten.

Karls män lågo dels utmed stranden, så att de kunde hålla spaning ut över sjön, dels vid sidan av en trä-desåker, som ansågs lämpligen kunna ha tjänstgjort som gömma för tjuvgodset.

Vid midnattstid hörde Karl, som låg i närheten af stranden, smygande steg i skogen. Snart visade sig två skepnader. Det anade honom genast, att de voro ett par spejare, som kommit att se sig för, och han var blott rädd, att någon av hans män skulle märka dem och göra alarm. Efter att ha sett och lyssnat omkring sig en stund invid båtstaden, försvunno de lika tyst som de kommit.

Det var givet, att de andre ej voro långt borta, och nu gälde det att handla raskt.

Karl samlade sina män i närheten av båtstaden, men skyddade av buskar, träd och stenar, ifall mordbrän-narne skulle tända facklor. Varje man blev strängt tillsagd att icke undfalla sig ett ljud och att ej företagaI EGEN SNARA

sig någonting utan att Karl därom givit honom särskild befallning.

Plötsligt hördes på något avstånd en gäll, långt utdragen vissling. Den besvarades på samma sätt. Det var förposterna, som signalerade kamraterna och av dem erhöllo svar. Ingen av Karls män förrådde sin rörelse med så mycket som en dragning efter andan, men nog var spänningen stor.

Så kommo förposterna igen och slogo sig ner vid stranden. En kort stund därefter gledo båtar fram för lätta årtag. De stannade vid båtstaden, men endast den ene rodde intill land.

»Det är alldeles säkert, att luften är klar?» frågade, en stämma, som Karl icke hört mer än en gång, men aldrig skulle glömma. Det var Jörgen Urnes vapendra-gare Torjus.

»Fullkomligt säkert», svarade en annan stämma, som Karl ävenledes kände igen. Det var Olov Engel-brektsson i Grimnäs.

»Kom då hit», sade Torjus, och Olof Engelbrektsson steg i båten under det en annan steg ur.

Karl frågade sig, vad detta skulle tjäna till och var just färdig att ge sina män befallning att ingripa, då Torjus sade till de båda männen i land:

»Om någon fara skulle yppas, så varsko ni ögonblickligen och taga själva till bens. Och nu tända vi blossen, så får Olov Engelbrektsson peka ut stället».

Via fackelskenet syntes de båda männen å strån-' den ha kastat sig framstupa. Båda voro försedda med bössor. I vardera båten voro två personer, samtliga

beväpnade. De rodde ett kort stycke ut ifrån land, varpå de stannade och begynte att stöta ned i djupet.

Karl förstod nu, att de samlat det rövade godset i kopparkittlar eller liknande och sänkt det här i sjön, där sandbottnen tillät dess upptagande med lätthet. Nu var det tid atc skrida in!

Fyra män fingo befallning att smyga sig på de båda förposterna å stranden. De övriga skulle stiga i de trenne vid båtstaden förtöjda båtarne, flertalet i Gällö bys kyrkbåt, som händelsevis befann sig här. Karl tog plats i densamma. I detsamma som den lade ut, avlossade Karl ett skott, i riktning mot skattefiskarnes båtar men så högt, att kulan ej skulle träffa dem.

Ett ögonblick höjde de sina facklor åt det håll, varifrån skottet kom. Så kastades facklorna i sjön, och i vardera båten grep en man till årorna. Tydligen voro de dock rådvilla vart de skulle fly. På tre håll hade de sett båtar, och från sina utposter å stranden hade de ej hört ett ljud. Så satte de av i riktning mot andra landet, avskjutande tvänne skott.

Ett par ivrige i Karls båt togo till årorna.

»Stilla!» ropade denne.

1 detsamma smälde ännu två skott från de flyende båtarne.

»Efter dem!» ljöd nu Karls befallning, och båten sköt för sex par åror fram som en pil.

»Det är ej meningen, att vi skola låta döda oss, och alra minst i onödan. Då de skjutit fyra skott äro de vapenlöse tils de hunnit ladda oro. Och därtill skola vi ej ge dem tid».

Karls båt förföljde den ena av mordbrännarnes, under det att den andra eftersattes av hans övriga män.

Tvänne rop av fasa blandade sig, i det Karls båt upphann de flyende, som den satt efter.

»Den skottfrie från Stugun!» väste Torjus.

»Sonen!» rosslade Olof Engelbrektsson och sjönk saimman.

Snart lågo de båda bakbundna i Karls båt. Deras kamrater i andra båten hade lika fort rönt samma öde. Deras båtar omhändertogs af Karls folk.

»Fångna!» ropade Karl in mot land.

»Fångna!» svarades det därifrån.

Snart stötte de mot stranden.

»Hvarje fånge bevakas af två man», befalde Karl. »Om någon av dem skulle göra försök att säga något till den andre, så bindes ett kläde för hans mun. Vi gå upp emot Olof Olofssons».

Tyst gick detta tåg framåt i natten. Karl närmade sig därunder de fyra, som infångat förposterna, spörjande huru de gått tillväga.

»De märkte ingenting förr än vi voro över dem. Innan de hunno hämta sig från förvåningen eller förskräckelsen hade vi bakbundit dem och sagt, att den förste, som lät undfalla sig minsta ljud, var dödens. Så enkelt gick det till.»

»Bra gjort!» nickade Karl och skyndade åter i spetsen för skaran.

Då de kommit in på Olof Olofssons gård sade Karl:

»Fångarne måste sättas så långt från varandra, att de ej kunna talas vid. En mar får vakta varje fånge och ansvara för honom. Denna vakttjänstgöring får för-212

delas mellan er efter tur såsom I bäst för gott finnen. Så många man som nödigt kan vara gå genast i dag-ningen ut på sjön och söka reda på de sänkta sakerna. Jag företager nu ett kort, enskilt förhör med fångarne, en i sänder. Sedan måste jag fara efter de övriga av våra män.»

»Kunna ej vi göra det?» frågade flere på en gång.

»Nej, det är ingen, som hittar där mer än jag. Men jag kan ju få ett par man till sällskap och hjälp, i fall sådant skulle behövas... Sätten in alla fångarne, såsom jag sagt, utom Olof Engelbrektsson, som genast föres till mig.»

Den ene efter den andre förhördes.

Olof Engelbrektsson tog minen av en djupt förkrossad. Några män, som han icke kände, hade kommit till honom på aftonen samma dag prästgården brann och förklarat, att han vore dödens man, om han ej visade dem till prästgården och var dem behjälplig. De endast önskade tala med prosten. Hade han vetat, att det var fråga om att bortföra prosten eller att plundra eller att bränna, så hade han visst icke följt med. Hällre ha de fått döda honom. Han visste ej vart de fört prosten.

»Varför tjänstgjorde du då som vägvisare åt tjuvarne och mordbrännarne ?»

»Ja se, ja se», stammade Olof Engelbrektsson förlägen och svarslös.

»Ja se, du är en mycket stor bov, min käre Olof Engelbrektsson. Jag skall ej nu uppehålla mig med att höra på dina lögner. Nästa gång vi råkas råder jag dig att hålla dig vid sanningen.»

»Det är vad jag gjort, gode pastorn!»

»För ut honom och tag in dansken!»

»Jag hade av mitt befäl blivit anbefald att bortföra prosten och prostinnan», förklarade han, som med ett slags ansträngd morskhet sökte tillbakahålla den instinktlika fruktan han alt fortfarande hyste för Karl.

»Och mig?»

»Ja, er också.»

»Ingen mer?»

»Nej.»

»Var är då min far?»

»I lägret, där han blir väl skött och förplägad.»

»Du var med honom dit?»

»Ja.»

»Varför häktades han?»

»Det vet jag ej.»

»Hade befälet också befalt er att plundra?»

»Tvärtom.» ;

»Och ändå gjorde ni det?»

»Icke jag. Jag kan ju ej förvara gods och föra det över fjället.»

»Ä, lika bra som en stor vagn med gårdfarihan-delsartiklar ... Vilka utförde då plundringen?»

»Bönderna.»

»De hade väl ditt lov?»

»Nej, de äro förbjudna att plundra och betalades för den skull ordentligt.»

»Vad kommer det då till, att du är med för att taga reda på tjuvgodset?» sporde Karl med ett hånleende.

Torjus såg ut som om han fått ett slag mitt i ansiktet.214

»Jag vill ej ha något svar på min fråga, kränkta oskuld», fortfor Karl. »För ut honom!»

Alla de övriga hade ungefär samma berättelse som Olof Engelbrektsson, undantagandes Måns Olofsson från Bensjö i Bräcke — således ännu en av Karls pastorats-bor — som ingenting kunde förmås att svara utan grät och jämrade sig över, huru illa han gjort. Karl tilltrodde sig ej att avgöra, huru djup denna sorg var, ifall den ens var värklig. Han var snarare böjd för att betvivla detta.

Efter förhörets slut begåvo sig Karl och två man till Grimnäs. Olof Engelbrektssons hus var stängt, och i alla övriga gårdar var det öde. Bodsjömännen stodo ingenstädes att finna, och till slut måste Karl återvända med oförrättat ärende.

De hemmavarande kände livlig undran över var deras kamrater kunde hålla till, men ingen hyste någon oro för dem.

Karl föreslog nu att sända bud till revsundsmän-nen, så att dessa fingo avlösa bodsjömännen.

»Gärna skall vilken som hälst av oss buda dem», lovade en bonde, »men icke för att bli avlösta. Ty här stanna vi i alla fall tils ni befaller oss att gå hem. Och det får ni ej göra förr än prosten kommit tillbaka... Vi äro trötta på att gå uppe vid bodarne och ingenting ha att göra. Kornet brådskar det ej med ännu. Och här kunna vi möjligen bli till nytta».

»Tack för det, mina vänner», svarade Karl.

Han var gränslöst trött och hade snart sökt upp ett viloläger. XXIII.

Två bragder.

A KARL VAKNADE vid middagstiden, var gården där utanför ett enda sorl av röster.

Han spratt till. Vad kunde det vara? Danskarne, som kommit att taga igen Torjus och sina övriga kreatur? Ånej, då hade han nog icke fått sova i fred så länge. Det var naturligtvis bodsjömännen, som kommit tillbaka. Det

skulle bli roligt att höra vilka äventyr de upplevat.

Karl kom dock icke längre än i förstugan förr än han insåg sitt misstag. Där satt nämligen gårdens ägare, Olof Olofsson.

»Goddag», hälsade Karl. »Jaså, ni kommer och överraskar mig under min våldgästning».

»Då jag kom, fick jag höra, att mitt hus fått hysa både prostinnan och eder. Det var mig en stor ära...», svarade Olof Olofsson, i det han steg in i stugan och

bjöd Karl att återvända dit. »Och vilket fint främmande ni skaffat mig i uthusen också! Det råder bland oss livlig beundran för eder bragd, och vi äro smått avundsjuka på bodsjömännen, som haft den turen att få bistå er».

»Ha då alla revsundsmännen kommit ned från bodarna?»

»Alla, som ha ben under sig. Gullik-s berättelse väckte det största uppseende hos andviksborna och spreds genast till folket runt omkring. Förbittringen var oerhörd. Varenda en kände det som hade illgärningen gjorts mot honom, och hämdlusten brann hos oss alla. Det tog ej lång tid för oss att bli utrustade och komma iväg. Vi voro så vredgade, att vi ej tänkte på eder och edra föräldrars sorg och ängslan... Det är åsynen av de svarta ruinerna av prästgården, som påmint oss därom... Nu ha vi alla blott en enda önskan: att få göra vad i.vår förmåga står för att bota de skador ni lidit. Ni måste hitta på något innan ni går ut till dem, annars blir det bland dem stor förstämning».

»Jag förstår rakt icke, vad jag skulle hitta på».

»Kunna vi ej draga ut till prostens räddning?»

»Omöjligt. Revsunds- och bodsjömännen äro tillsammans vidpass tvåhundra. Det går ju ej för en sådan liten flock att med makt uppträda mot en övad härstyrka, som är tiodubbelt starkare och därtill är försedd med kanoner».

»Nej, jag förstår det», sade Olof Olofsson nedslaget. »Det går ej med bara mod».

»Dessutom känner jag mig ovanligt trygg för min far. Han är en viktig politisk fånge, och det ligger i

danskarnes eget intresse att behandla honom väl. Det säger sig självt, att han lider vid tanken på mor och det brända hemmet, men hans själ har också starka skuldror... Så fort ske kunde sände jag rätter man till hans undsättning ...»

»Per Simonsson?»

»Ja. Och han vänder sig till guvernören».

»Då äro både förslagenhet och makt på benen och all åtgärd från vår sida onödig», sade Olof Olofsson och stirrade framför sig med hopplös min.

»Ja, jag ser intet annat att göra än att bärga kornet och för resten avvakta händelsernas gång...»

»Det går icke att få dem att tänka på kornet nu. Det skulle sprida dem alldeles för mycket».

»Men det blir ju hungersnöd i landet, om säden ej tages till vara».

»Nog lär det bli ett hårt år... På andra ställen ha de ej kunnat bärga, om de velat aldrig så gärna — där de haft danskarne in på sig. Men alt sådant hör ihop med ofred. Nu ber jag er emellertid att gå ut till dem och lugna dem efter bästa förmåga».

Just som Karl skulle träda ut, hördes bland folkmassan höga rop, och alla skyndade ner till stranden.

»Far räddad!» klang det till inom honom, och han skyndade efter.

Ute på sjön syntes tavnäsbornas stora kyrkbåt, som Karl igenkände på långt avstånd. Det kunde altså ej vara fadern utan måste vara en samling sundsjömän, som upp till sina bodar fått budskap om de senare dagarnes händelser och nu ville ner och förvissa sig om dem. i218

Då båten kom närmare visade det sig, att den roddes af de hittils saknade bodsjömännen. Bland dem befann sig en äldre man, som satt framåtlutad med ansiktet gömt i händerna.

Först då båten stötte mot land, reste den gamle sig upp. Karl tog ett steg baklänges, då han fick se vilken det var... Det var kyrkoherde Rahm i Ragunda!

Karl skyndade till Olof Olofsson, som stod i närheten och sade till honom:

»Säg kyrkovärden från Bodsjö, att jag vill tala med honom innan fången föres till mig. Jag är alldeles slagen af att se min fars barndomsvän komma så där som en missdådare... Jag skyndar tillbaka till vardagsstugan hos er. De kunna ju få tro, att jag ligger och sover än.»

Olof Olofsson nickade, och Karl försvann utan att någon sett honom. Alla hade sin uppmärksamhet riktad på båten.

»Vi äro ej beredda på beröm för vad vi gjort», sade kyrkovärden, sedan han hälsat Karl. »Men vi känna oss i alla fall trygga i det egna medvetandet att ha gjort vår sak bra.»

»Huru kommo ni att taga er före med detta?»

»Jo, medan vi voro ute, gjorde vi en spejarfärd till Sundsjö, och då just kom Per Simonsson från Stugun förbi där, på väg hit. Jag är väl bekant med honom och visste ju, att ni sänt efter honom- Jag ansåg mig altså gott kunna omtala mitt uppdrag för honom. Han övertalade mig att fara till Ragunda med mina män och häkta kyrkoherde Rahm och hans hustru... 'OmTVÅ BRAGDER

ni få Olof Engelbrektsson eller icke, betyder föga. Plun-drarne skola — ifall de ärna taga igen tjuvgodset — ovilkorligen visa sig vid Revsunds prästgård, och där sköter pastorn dem. Men vad varken han eller prosten skulle förmå sig till, det vore att häkta kyrkoherde Rahm. Och mot honom få inga hänsyn tagas. Ty han är huvudmannen för allesamman de jämtska skälmar, som sålt sig åt danskarne. Men ni skola ej nöja er med honom. Ni skola också taga fru Karin. Om han är huvudet, så är hon den hals, som vrider huvudet... Ni göra altså en god och stor gärning, om ni lyda mig'. Och vi lydde.»

»Det är nog bäst som sker, fastän jag, som sagt, ej vet, huru jag skolat kunna anbefalla eller tillåta något sådant. För min far hade det varit förfärligt... Ni togo ej fru Karin?»

»Hon stod ingenstädes att finna. Jag tror, att hon flytt i alra sista stund. Och vi vågade ej uppehålla oss med att vänta där — vi kunde ju ha blivit överraskade av en samling sammansvurne, som hon bådat upp... På våra frågor, var hon var, svarade kyrkoherden blott, att det visste han ej.»

»Vad sade han, då han förstod edra avsikter?»

»Det var på kvällen, vi togo honom. Jag tror att han genast anade vårt ärende. Han kallade oss tjuvar och uslingar och ropade på husfolket. Jag sade, att vi satt detsamma ur stånd att hindra oss i vårt förehavande.»

»Hur...»

»Vi bakbundo deras händer lindrigt och höllo vakt för dem tils vi begåvo oss av. De kunde ju sedan220

hjälpa varandra. Det var blott för att de ej skulle kunna gå efter hjälp och för att vi skulle få försprång.»

»Och då ni sagt kyrkoherden ...»

»Han låtsades djupt förolämpad över en så kränkande beskyllning. Och då jag svarade, att hans ställning till danskarne var alt för väl känd, frågade han med vad rätt vi uppträdde som rättvisans utövare även om våra påståenden varit riktiga. 'Med den rätt som varje redlig svensk har', sade jag. På detta svarade han med ett hånskratt... Så förde vi iväg honom. Munnen gick alt fortfarande på honom. När vi kommo till stora landsvägen, som går uppåt landet, frågade han, o,m vi skulle föra honom till Frösö skans. 'Nej, till Revsund', svarade jag. Sedan dess har han ej sagt ett ord. Såvitt jag kan förstå, grep det honom mycket djupt att bli förd just hit.»

»Håll honom under bevakning. Jag skall tänka efter, vad jag skall göra med honom, innan jag talar.»

•Karl gick i grubbel fram och tillbaka i den lilla kammaren utan att komma till något beslut rörande Rahm.

Han visste ej, huru länge han sålunda förgätit den yttre världen, då dörren häftigt öppnades av Olof Olofsson:

»En lövklädd båt kommer från Pilgrimstadshållet!»

Folkmassan hade redan strömmat ned till stranden. Då Kari blev synlig, öppnade sig ett led för honom, så att han kom framom de övriga.

Det var länge sedan Revsundssjön tett sig så härlig i hans ögon. Hela vattenytan låg solblank, och från mörka furuskogar och ljusa lövdungar runt om densamma

jublade och sjöng en tusenstämmig fågelkör. Och i hans eget bröst jublade det också och sjöng. Men där fick melodien ord. Och orden lydde: »Det är far, som kommer!»

Det band av förståelse och kärlek, som knöt far och son samman, var känt av hela omgivningen. Det var nästan ett talesätt bland sockenborna — ett talesätt framsagt med djup aktning och under livlig erkänsla av förhållandets föredömlighet. Detta tog nu form så, att folkmassan vek tillbaka, så att Karl blev stående ensam på den lilla bryggan vid båtstaden.

Närmare och närmare kom båten. Då årorna lyftes, skimrade de i solen såsom ett par gyllene vingar.

Nu igenkändes personerna. Karl svängde sin hatt. De övriga följde exemplet, och så bröt ett hundrastäm-migt glädjerop ut.

Prosten stod framme i fören, stödd av Per Simonsson, svängande sin hatt och så vacker med sitt stora hvita hår. *

Karl tog honom i sina armar, då båten lagt till, och satte honom på en stol, som förts ned till stranden.

»Käre, älskade far, att du är hemma igen!»

Den gamle tryckte tyst Karls framsträckta händer.

»Mor är riktigt kry och hälsar dig.»

Stolen lyftes upp på några starka axlar, främst Karls, och så gick prostens väg genom skaran, där alla stodo med blottade huvuden.

»Tack, tack, käre vänner! Gud vare lovad, att jag är hos eder igen!»

Folket följde efter.jStolen lyftes upp på några starka axlar*.

Då de kommit med prosten till Olof Olofssons, stannade Karl i dörröppningen och sade med stark stämma:

»Jag tänker, att min far främst tränger till vila. Då han erhållit sådan och det sports vilka tidningar han medför, kunna vi behöva varandras hjälp. Jag ber er för den skull att icke vara långt borta.»

De svängde , sina huvudbonader under tydligt uttryck av belåtenhet och avlägsnade sig stilla.

»Det är misstag, min gosse, att jag är i behov av vila. Ser du ej, huru kry jag ser ut?»

»Jo* jag tycker, att du är riktigt föryngrad.»

»Så är det också... Jag har sett otaliga bli friska vid Pilgrimstads källa. Själv har jag aldrig tänkt på att gå dit — jag trodde, att det var den ohjälpliga ålderdomsvagheten, som satt i mina ben. Den kropps- och själsskakning, jag genomgått, har fört blod till dem igen. Se, jag kan stå på dem!»

Den gamle reste sig upp, hållande i stolen och stod sedan utan annat stöd.

»Så underligt det går till! Jag har mist det, som kunde fås för pänningar, och fått det, som ej kunde fås för pänningar.»

»Det räcker nog ej så länge — det är spänningen för tillfället», tänkte Per Simonsson.

»Nå, berätta nu, vad som hänt dig, från början och till slut.»

»Då de kastade mig på båren och buro mig ner till sjön, såg jag Gullik. Av den ofantliga brådskan, som sedan följde, förstod jag, att plundrarne blivit överraskade, och jag tänkte, att det möjligen fans av vårt

folk i närheten. Vårt bättre husgeråd stod i ett par kopparsåar vid stranden.»

»Dessa sänkte de och flydde. Då de kommo igen för att hämta bytet, råkade de fast. Vi ha sedan tagit upp såarne med innehåll», sade Karl.

»Jag blev väl behandlad. Då de nådde land, lades jag i en hökärra. Det gjordes uppehåll endast på få ställen, och i allmänhet utvecklades stor snabbhet med allting. Jag förstod ej, huru det kom till, men det var över mig en så ofantlig ro... Jag fördes ej till själva lägret, som är i närheten av Mattmars kyrka, utan till Kvitsle. Jag väntalde varje stund, att man skulle komma och taga mig för att ställa mig inför generalen. Men ingen frågade efter mig. Slutligen öppnades mitt fängsels dörrar av — Per Simonsson. Och nu må han taga vid.»

»Det är just ingen bragd jag utfört. På Frösön fick jag ej träffa guvernören. I stället sökte jag upp min gamle bekanting Esbjörn Sivertsson, för vilken jag omtalade mitt ärende och begärde råd och hjälp. Han var genast benägen att följa med och utrustade sig med en tom hökärra och några torra fårbogar. Han skulle uppträda som försäljare av hö, jag av köttet, och vad vi hade med oss skulle blott utgöra prov. Hö skaffade han sig först i Näskott... Vi fingo pass, då vi kommo till lägret, men någon handel syntes omöjlig att åstadkomma. Den ene visade oss till den andre... Alla sprungo omkring som yra höns. Något syntes ha inträffat, men vi kunde ej få tillfälle att fråga någon om orsaken därtill. Slutligen måste vi söka oss något härbärge för natten och drogo för den skull ner åt Kvitsle, där Esbjörn hade en bekant. Utanför en stuga

där sutto ett par norskar i dansk uniform och sågo riktigt utledsna ut. Vi stannade.

»Vi ha varit däruppe för att sälja, men det tycktes vara någon riktig villervalla där, så att vi kunde ingenting uträtta utan måste söka oss husly för natten och försöka vår lycka i morgon. Har något hänt och är det sådant, att det går an att ni talar om det för oss?»

»Ja, en dansk riddare har funnits död därinne i lägret med ett dolkstygn mellan revbenen.»

»Vad hette han?»

»Jörgen Urne.»

Jag höll på att falla baklänges och högg tag i kärran, så att det knakade i fingrarne. »Vem har dödat honom ?»

»Det vet man ej. Somliga tala om förräderi. Andra säga, att det var fiendskap emellan honom och generalen, emedan dansken ville upphäva sig till herre.»

»Då var det mindre underligt, att man ej ville tala med oss. Till vilken skall man vända sig?»

»Det är mer än vi kunna säga. Här råder på en gång herrelöshet, obeslutsamhet och missnöje.»

Mitt hjärta hoppade av fröjd i mig. Dessa båda voro utan tvivel ett par missnöjda. Och att de voro meddelsamma,

var säkert. Bättre kunde ju ingen önska sig.

»Ni äro två läger inom lägret», sade jag, tagande mod till mig.

»Just så, och dessa läger äro mer fientliga sins emellan än ni och vi, bröder.»

I denna stund voro vi av lasset och höllo deras händer. Blodet är tjockare än vattnet!

»Å, vi äro från ett land, som en gång rådde sig självt. Men våra herrar förslavades av laster, dådlöshet, prålsjuka och sådant. Så kommo inkräktarne och togo herrarne. Och vi fingo följa med. Och vi få gå under det främmande oket tils vi vuxit oss så starka eller tils våra nackar böjts så djupt, att vi kunna föda en man, som i klokhet och kraft är ett huvud längre än vi övriga. Vi vänta vår Moses... Under tiden motas vi till och med ut att hjälpa till att undertrycka andra, såsom vi själva blivit undertryckta...»

»Ni ha ej lytt det påbudet — ni ha ej övat brodermord.»

»Nej, det kunde ju ej ha hänt, att en norsk kula sträckt en svensk man till marken. Men vi känna det bittert nog att vara med i flocken.»

»Det förstå vi — liksom vi förstå varandra i övrigt.»

Det kändes inom oss alla något, som ej kan beskrivas.

»Aftonen begynner bli kall», fortsatte jag om en stund. Det hade också mörknat på. »Kunna ni ej följa med oss in?»

»Nej, vi hålla vakt här.»

»Vakt?»

»Ja, vi ha en fånge därinne.»

»En gammal vithårig man?»

»Ja.»

»Han kan ej gå på sina ben?»

»Riktigt.»

»Han är präst?»

»Så ser det ut. Men hur kunnen I veta det?»

»Det är prosten i Revsund — en ärans man. Och vi ha kommit hit för att befria honom.»

»Då hade ni tur, som träffade oss. Ooren oss den tjänsten att binda våra munnar och länka ihop våra händer. Här är nyckeln. Låt det gå raskt.»

»Vi föllo i hvarandras armar, och jag tror, att vi gräto alla fyra... Icke så långt därefter hade vi med prosten i hölasset beträtt återvägen över Hallen och Oviken.»

Karl berättade i sin ordning vad som hänt hemma under prostens bortovaro, undantagandes Rahms häktande. Han ville uppskjuta meddelandet därom så länge.

»Jag har glömt ett», tillade prosten. »Bland dem, som förde bort mig, var också en af mina pastoratsbor: Olof Ersson i Bröckling.»

»Det är då också dåliga karlar de fått härifrån», sade Karl. »Äro de övriga av sammansvärjningen lika och är

ordspråket om att 'kaka söker maka' sanning, då var Jörgen Urne just en 'pen mand'... Hvad skola vi göra med fångarne? Skicka dem under ordentlig bevakning till Frösön?»

»Det är bäst», sade prosten, och Per Simonsson nickade bifall.

»Vi ha väl intet behof af folket här sedan dess? Det tyckes mig så viktigt, att de få skörda sitt korn», sade Karl.

»Det vore väl om så skedde på alla andra ställen, där det är ogjordt, annars blir det kanske andra, som uträtta det. Jag hörde å skansen, att en svensk här väntas hit», sade Esbjörn Sivertson.228

Han hade synbarligen ej förstått den ofantliga innebörd hans yttrande hade. Detta gjorde hans åhörare så mycket bättre. De sutto en stund som om åskan hade slagit ned.

»Då måste jag fara till guvernören, och det genast», utbrast Karl.

»Du kan ju föra fångarne, så blir du välkommen», sade prosten.

»Nej, jag måste färdas vida fortare.»

»Det har du rätt i... Guvernören får meddela den danske befälhavaren härom med tillägg, att han ej skall sitta trygg till svenska hären kommer. Nu är jämtarnes eget tålamod slut. Om han icke avtågat inom ett dygn, så brinna vårdkasar på alla berg, och en flerdubbelt större styrka än hans skall driva honom tillbaka in i Norge igen... Trotsar han, få vi sätta hotelsen i verket, men det lär ej bli behövligt. Samtidigt härmed får guvernören sända kurirer emot den svenska hären — ifall den redan skulle ha brutit upp — och säga, att den får vända, enär danska hären aftågat.»

»Jag skall tala ined folket och sedan bege mig iväg ... Du får bo här så länge du vill, far. Olof Olofsson utrymmer stora bygningen och bor själv i lillstugubyg-ningen tils ny prästgård hinner byggas — det äro socknemännen redan ense om. Skall han göra det och vi föra mor hit?»

»Ja, tack.»

Per Simonsson följde Karl ut.

»De ha väl nupit Rahm?»

»Ja.»TVÅ BRAGDER

»Säg ingenting åt prosten därom nu, utan för bort Rahm i tysthet.»

Karl tryckte brådskande hans hand. »Ni hade rätt ändå i er tro på sammansvärjningen. Dennas upptäckt och Jörgen Urnes död böra i ej ringa mån medverka till att danske befälhavaren finner klokast att vända.» XXIII.

En ädel kvinna

Karl, vad du var snäll som kom», viskade Magnil, där hon satt i Karls knä. »Lusten blev mig för brännande, då jag var så nära. Det

fans ju ej häller något hemma, som särskilt påkallade min närvaro. Och bud hade de fått, att mitt ärende var väl uträttat.»

»Ja> ja£ är så glad att denna förfärliga tid är slut, att jag knappast tror det vara sant. Far skall kunna intyga, att jag hållit mig tapper, men nog har det varit klent med modet och nog har jag sväljt gråten många gånger... Det var en förfärlig dag, då en af gossarne från Ström kom och berättade mig om att ditt hem bränts — värst innan jag fick veta hela sammanhanget. Och värre ändå hade det varit, om ej gossen talat så lugnande och stilla. Ty mellan raderna i ditt brev ville jag läsa alt möjligt — och för resten tog han ej fram det genast.»EN ÄDEL KVINNA

»Han gick i ordning med frågorna», smålog Karl.

»Ja.»

»Hade ni på förhand fått bud om danska härens avtåg?»

»Nej. Och du må tro, att det var uppståndelse, då den kom. Det har öfverallt kring bygden sports, huru de i hären varande norrmännens missnöje med detta fälttåg blivit alt starkare, och första tanken var, att så mogen var ej självständighetstanken hos dem ännu. Så tänkte man, att danskarne kände ställningen osäker i Mattmar och drogo sig upp mot gränsen. Sist af alt tänkte vi på den verkliga orsaken... Tror du, att den svenska hären vänder?»

»Vi kunna vara mycket säkra därpå. Vad skulle de hit att göra, då de äro obehövliga? Fienden har ju lemnat oss. Guvernör Sparre var alldeles viss på, att svenska hären ej skulle komma. Också skickades befallning till prästerna att ge befolkningen bud om att komma hem till sina gårdar. Det är ock hög tid, om kornet skall bli till någon nytta... Efter ofred följer alltid dryckenskap, sedeslöshet, dagdrifveri och dylikt — ofreden släpper lös alla onda makter i människolif-vet. I krig är ju högsta råhet högsta förtjänst. Skulle det så bli hungersnöd till, då vore det förfärligt. I vinter kunna vi ej häller få något från Norge, eftersom dess folk fått ligga i fält i stället för att sköta sin jord.»

»Stackars deras kvinnor!» suckade Magnil. »Jag kommer att tänka på en berättelse om de förste inbyggarne i Laxsjö. Det var två soldater, som drogo dit upp i skogen och bröto mark och bygde sig hem. Männen blevo utkommenderade i kriget, och så suto de unga hustrurna

ensamma däruppe i sina stugor i ödemarken, där de aldrig sågo några andra levande varelser än skogens vilddjur, då dessa hade sina vägar förbi... När våren kom, sådde de och om hösten skördade de. Så skulle de tröska. Men slagan får, som vi veta, ingen fart då man ej får tröska i takt, d. v. s. då tröskarne äro två, tre eller fyra. Då, som av en tyst överenskommelse — ty de bodde ett gott stycke från varandra — började de, där de höllo till på var sin loge, tröska i takt. Det var två hjärtan, som förstodo varandra utan ord; utan att ens se varandra. Och det berättades, att sedan de tröskat en stund, kastade de på samma gång från sig slagorna och lupo i varandras armar och gräto.»

Hon lutade sig ner mot hans axel.

»Det är något annat, jag skulle tala om, men jag har ej lätt för det sedan du berättat om farbror Rahms häktning och om vilken som värkligen anstiftat all den olycka, som gått över er där hemma.»

»Du har sett fru Karin?»

»Ja »

»Hon har varit här?»

»Ja.»

»Sökte hon din far?»

»Nej, mig.»

»Dig ?»

»Just mig. Hon kom en dag, då far var borta. Hon var till häst och satt lika säkert i sadeln som en karl. Hon var fint klädd, men det var något oordnat över dräkten, och hon gick liksom i sömnen. Detta tillsammans med hennes egendomliga utseende gjorde att jag

fick stora ögon. Och mindre vart ej min undran, då hon började tala.

»Jag ber er att höra mig», begynte hon, utan att säga vilken hon var. Och jag ville ej fråga. Jag endast svarade, att jag ville tjäna henne så långt jag kunde. Hon frågade mig, om jag någonsin varit i ett fängelse, vilket jag naturligtvis förnekade.

»Då vet ni ej mycket», fortfor hon. »Jag, ser ni, har varit fängslad i åtta år. Icke i ett sådant där oskyldigt fängelsehål, som ni ryste åt, då ni hörde namnet därpå. Nej, i osynliga kedjor, som äro så förfärligt tunga och som strama åt så hårt. Ni kan tro, att jag hatade fångvaktaren. Fastän han var ju oskyldig till att jag aftjä-nade straffet. Det var ju min skull, som begått brottet. Men jag hatade honom i alla fall... Så kom en ung vacker riddare in i fängelset. Han såg så sträng ut och talade så allvarligt när fångvaktaren var inne. Men då denne var ute, blev riddarens ansikte endast sol och fägring, och hans stämma vart mjuk som en vindviskning i skogen. Och han lovade mig att föra mig långt bort, där fångvaktarens makt över mig skulle bli så gott som ingen — se jag kunde ej undslippa fängelset. I stället skulle jag ge min själ åt honom. Och det gjorde jag gärna, ty fängelset var så dystert, och riddaren var så härlig att skåda och talade så ljufligt. Det var kärlek, sade jag mig med jubel... Så tog han min hamn och gjorde ett förfärligt brott, och de skulle döda mig därför. Men då flydde jag. De togo fångvaktaren, som nog får lida hårt för att han ej kunde se efter min hamn — de dumma människorna, hur skulle han ha förmått det! Jag flydde till riddaren — genom villande

skog". Jag hittade så väl, ty mitt hjärta visade mig vägen. Jag kände ej nattens kyla, ej rägnets piskande, ej att trädgrenarne slogo mig i ansiktet — så glad var jag att få komma till honom... Och då jag kom till honom, så fick jag se och höra, att han ej var någon riddare. Det var djävulen, som tagit riddaregestalt. Men jag vart icke rädd utan blott vred, och jag stötte min dolk i hans hjärta, så att han dog. Ser ni, att det är djävulsblod? Det är nästan svart. Människoblod är rött.»

Hon tog fram en tveeggad kniv, som var blodig, vände den på alla sidor och skrattade vilt. I denna stund var hon hemsk att skåda. Jag förstod, att hon var vansinnig.

»Jag kommer aldrig att få någon ro», fortfor hon. »Det blir mitt straff. Jag vet icke, huru många oskyldiga få lida för mig, men ju flere dessa äro, dess hetsigare blir min irrfärd. Nu ville jag be er att tala om altsammans för fångvaktarens bödlar, så att de låta honom fä leva. Icke för att mitt straff skall bli mindre, ty jag förtjänar ingen miskund, men han är ju oskyldig, och varför skola de döda honom? Och om ni träffar någon annan av dem, som lidit för min skull, så tala om, att det var djävulen, som tog min hamn, då jag gjorde alt det onda ...»

»Men vem är ni då?»

»Jag är domprostinna i Trondhjem.»

»Ni är sjuk. Stanna här, skall jag vårda er.»

»Jag sjuk!» Och hon skrattade så, att en rad af vita tänder lyste... »Ser ni, jag kom hit därför att det var en gammal kvinna, som sade, att ni kunde mer än de andra?»

Jag såg förvånad upp. Det lät på henne som om hon hört, att jag kunde trolla.

»Ja, hon sade, att ni kunde — förlåta edra ovänner och bedja för dem, som gjorde eder skada.»

Hon stötte fram de sista orden i ett ögonblick. Och hon såg riktigt bra ut då, och klok också. Innan jag hann hämta mig från förvåningen över vad hon sade och över förändringen tillade hon:

»Ni vill veta vad jag heter. Jag heter fru Karin.» Det gick runt för mina ögon. En dörr skrälde till. Jag störtade ut. Men hon var borta, såsom skulle hon sjunkit i jorden eller flugit i luften, och jag frågade mig, innan jag återfått herraväldet över mig själv, om jag drömt en dröm eller sett en syn. I detsamma ljödo hästtramp, och hon sprängde bort. Jag ropade åt henne, men det hörde hon ej eller brydde sig icke om. Annat kunde jag ej företaga mig. Det fans ingen hemma mer än gamla Guru och jag... Jag har ej talat om detta för far, ty jag ville be dig att

be för henne. Nu har ju emellertid saken blivit mera invecklad, dels fått andra sidor. Jag tyckte, att det var så synd om henne, på samma gång jag afskydde hennes gärning. Men, ser du, det är något, som ni män icke kunna förstå er på så som vi: vad det vill säga att ha någon att ge sig hän åt med liv och själ. Ni ha ju så mycket annat, som fängslar er och som tager edra krafter i anspråk — för oss är detta alt. Därför att jag är så rik i detta avseende, kan jag förstå, huru gränslöst fattig hon varit och hur lätt det var för henne att bli så dålig som hon blev... Då hon gifte sig, visste hon ju ej, vad hon gjorde — hon var ett prålsjukt barn, som sprang efter

det som lyste... Hon har i hela sitt lif haft mindre än ingenting. Innan hon ägde förmåga att bedöma sig själv, länkade hon sig samman med en gubbe, som intet kunde förstå av det i hennes natur, som var fint och gott. Ty det fins något sådant hos alla människor — även tisteln har sina blommor — och när vi få älska, då växer det, och ju mer vi få älska, dess starkare blir det... Så kom den andre. Hennes hjärtemark hade så förkväfts av ogräs, att hon ej längre kunde känna, att han blott hycklade. Hennes kvinlighet hade mist sina känselspröt. Och så gav hon sig icke blott åt en ovärdig, utan lät det, som hon trodde vara kärlek, förleda sig till grymhet och brottslighet. Hon hade förlorat det, som är den sanna kvinlighetens ovärderliga arvedel — känslan av att endast den kärlek, som adlar oss, är äkta.»

Karl satt och stirrade tankfullt framför sig medan han höll Magnils hand i sin.

»Du reder ut denna sak långt mer än du anar», sade han så. »Du har givit oss nyckeln till denna gåta — en sammansättning av huldra och häxa. Med alt detta ägde hon ett ofantligt inflytande på sin man, och hon drev honom, dit hon ville. Han är hållningslös och han är kär i pänningar och gods, men någon bov är han icke... Det hade knapt varit nödigt för dig att be för henne. Hon har med visshet skött spelet så klokt, att hon är oåtkomlig för lagen. Hon har stått bakom utan att synas. Den ende, som skulle ha kunnat vitna mot henne, hade varit Jörgen Urne, men han är död, och vi hade dessutom icke påkallat honom ... Om hon påträffas, blir hon näppeligen häktad, men däremot är

det stor fara för, att folket dödar henne, ty oviljan mot både henne och Rahm är förfärlig. Det troliga är emellertid, att hon flytt till Norge för att lemna sig i de danska myndigheternas beskydd. Så äfven ur den synpunkten är din bön för henne överflödig ... Att hon sökte upp dig och talte såsom hon talte tyder emellertid otvivelaktigt på ett slags ånger, och detta var lika roligt som märkligt att få höra... Och att du ville be för henne och att du velat göra rättvisa även åt henne, det är min kära, trofasta flicka så likt.»

XXIV.

Stupstockarna vid Rödö färja,

JU månader hade gått.

Det var den 27 maj 1678. Kring Rödö färjesund myllrade det av människor. Allas ansikten voro allvarliga. Dagen var blåsig, mulen och kall, såsom det varit hela tiden sedan sjön gick upp, och detta bidrog" att sätta sin prägel av tryckt stämning över människorna. De trampade och trampade ideligen, såsom kunde de ej stå stilla, och alt emellan gingo deras blickar till de underliga ställningarne nedanför Tibrandshögen — två stupstockar och en hög stegelhjul.

Avrättningarne skulle ske först vid middagstiden, och ännu var det ej mer än frukostdags, vadan allmänheten fick gå och .taga altsammans i betraktande.

De dödsdömde voro uppe i prästgården.

Det hade varit en långvarig rättegång. Några av dem hade nekat och ljugit och trotsat — inga hårdare än Olof Engelbreksson i Grimnäs och Måns Olofsson i Bensjö. Då dessa voro Karl Alstadius' pastoratsbor, hade lagmannen påkallat honom att tala vid dem. Han kom dit. Länge såg det hopplöst ut, men så småningom veknade

deras hårda sinnen, och de avlade fullständig bekännelse.

Då domen var avkunnad, begärde dessa tre, att de måtte få bli beredda till döden av Karl.

Det var möjligt för Karl att komma ifrån. Det hade varit meningen, att han skolat tjänstgöra som faderns adjunkt till midsommar — till vilken tid hans och Magnils bröllop var bestämt att firas — varefter hans bror, som nu avlagt sin prästexamen, skulle övertaga hans befattning hos fadern. Då emellertid brodern redan var hemma, fick denne hjälpa fadern och Karl mottaga guvernörens uppdrag att bereda ej blott de tre, som därom anhållit, utan samtliga dömde till döden.

Rahm var från rättegångens början en bruten man, och utan hans öppna bekännelse skulle rättegången blivit långt vidlyftigare än den vart. Endast i ett fall var hans tunga förseglad: när det gälde hustruns meddelaktighet i stämplingarna. All sådan förnekade han och tog hela skulden på sig.

»Min bevekelsegrund var», sade han en gång enskilt till Karl, »sämre än hennes. Hon lockades av äran

— jag endast av de högre intäkterna. Hon förstod icke innebörden av dessa stämplingar och vad de kunde leda till. Det skulle jag ha tänkt på, förestält henne det och

— om ej annat — så med makt avhållit henne från hennes

företag. Hon är altså icke brottslig, endast jag. Och min brottslighet är dubbel — jag syndade och lät henne också göra det. Hennes kärlek till Jörgen Urne fick han aldrig lära känna.

Fru Karin hade vid de av Karl gjorda efterforskningarna påträffats i Trondhjem, där hon stält till uppträden i domkyrkan upprepade gånger och så insatts på hospitalet. Det hade varit omöjligt för dem att få veta vilken hon var. Hon hade rymt från hospitalet ett par gånger. De voro mycket besvärade av henne och glada att bli av med henne.

Hon fördes till Undersåker. Under Magnils milda behandling återväcktes hos henne så småningom förståndets ljus Men nu vaknade hos henne i stället en brännande ånger — knappast så mycket över vad hon gjort som över att hon så ömkligt förspilt sitt liv.

»Varför ha ni inga kloster, ni protestanter?» sade hon en gång. »Katolikerna äro barmhärtige. Där kunna de lifströtte, de sjuke och de av lagens arm ej träffade brottslingarna få levande begrava sig — de ha kloster.»

Med säkerhet hade hon begått självmord eller åter-sjunkit i vansinnets natt, om icke Magnil framhållit hennes bestämda plikt att göra vad hon kunde för att rädda sin makes liv.

Karl hade satt upp en nådeansökan åt Rahm. Ansökningen var bifogad ett ivrigt tillstyrkande av prosten Alstadius — den enskilde som mest lidit av Rahms gärning — och av Karl, såsom den vilken berett Rahm. Guvernören och lagmannen hade ock förordat ansökningen.

Fru Karin var nu till Stockholm med denna ansökan, ledsagad av Rimpi.

Konungen hade förut bemyndigat lagmannen att medgiva en var av de anklagade, som fritt och otvunget bekände, rätt att bestämma om sin egendom. Denna skulle ju eljes indragits till kronan. Lagmannen hade medgivit alla de dömde denna företrädesrättighet.

Karl hade upprepade gånger sport lagmannen, om ej någon utsikt fans till benådning för de övrige, men denne hade alltid bestämt förnekat detta, framhållande att folkmeningen krävde, att deras liv skulle tagas.

»Ni vet bäst, huru det är hemma hos er. Vad skulle folket göra med Olof Engelbrektsson, tror ni?»

»De skulle ...» Karl gjorde ett uppehåll. »Ja, de skulle, Gud hjälpe mig, jaga honom som ett vilddjur, stena honom.»

»Ser ni! Och där fins ändå er far och ni, som ha predikat och lärt mildring i sederna och tänkesätten. Nej, det dröjer alt många släktled, innan hednasatsen 'lif för lif' går ur folkets sinnen och altså även kan strykas ut ur lagen.»

Solen steg alt högre och högre på himmelen. Stunden, då de dömde skulle föras till kyrkan för att erhålla nattvarden, nalkades alt mer. Men ingen fru Karin hördes av. Ju närmare det led, dess större blev Karls oro.

Så kom en tjänarinna in och sade, att det där ute var en kvinna, som önskade tala med pastor Alstadius.

Karl bad tjänarinnan föra in den främmande. Det var en svartklädd ung kvinna med stilla uppträdande.

»Jaså, Emfred», sade Karl och gick emot henne. »Isak skall bli glad nu. Han har väntat på dig.»

»Jag får då tala vid honom, fastän jag blivit försenad?»

»Ja, det får du visst. Jag vill blott innan du går in till honom omtala något, som han själv nog ej skulle säga: han har till mig lemnat ett i laga ordning uppsatt testamente, varigenom han skänker dig all sin egendom till evärderligt arv och ägo.»

En imma drog över hennes ögon. Hon blev så varm om hjärtat. Icke för att han givit henne denna stora gåva — hon hade alltid haft så ringa behov och numera voro dessa mindre än någonsin — utan för att han tänkt på henne så in i det sista. Genom Karls bemed-ling hade hon fått tala vid Isak tre gånger under fängelsetiden, och dessa stunder och den i dag var vad livet givit henne av blitt solsken, som skulle falla över hennes stilla, ensamma väg, där hon vandrade fram, betraktande sig som hans änka.

Tiden gick och gick, men fru Karin hördes ej av. Slutligen kom lagmannen in till Karl och sade, att det ej gick ar att dröja längre med affärden till avrätts-platsen.

Det var intet annat att göra än att fara. Ännu fans dock hopp. Rahm skulle avrättas sist.

De dödsdömde fördes av soldater, undantagandes Rahm, som fick åka i samma kärra som Karl.

»Var är dansken — Torjus?» frågade någon nere bland åskådarne.

»Han vart hemskickad till Norge efter fredsslutet och sedan han med helig ed förbundit sig att aldrig mer sätta sin fot på svensk mark.»

På själva Tibrandshögens topp var rest ett altare med svart duk. Här erhöllo de dödsdömde nattvarden, vilken alla — undantagandes Jöns Ersson i Månsåsen, som var nästan slö — mottogo knäböjande under djup rörelse. Efteråt kastade de sig ner på marken med knäpta händer under bönerop och suckar.

Så lästes en dom upp av lagmannen.

Bonden Måns Nilsson i Viken, Alsens socken, var för det han förtegat förrädiska stämplingar mot kronans och rikets välfärd, dömd till nio skarpa gatlopp och att sedan för all sin livstid vara landsförvisad.

Sju gånger förmådde han springa genom det led av soldater, som därunder slogo honom å den nakna ryggen med långa, mjuka men tillika ganska tjocka spön. Hans jämmerrop, som fylt alla de närvarande med fasa, blevo så småningom mattare. Så sjönk han maktlös ner. Hans kropp var en enda blodig köttmassa. Man bestänkte honom med vatten, så att han kvicknade vid, och han fördes med en soldat under vardera armen genom gatan. Profossen tillät nu, att soldaterna slogo blott för syns skull. Så fördes han bort, mera död än levande.

Lagmannen uppläste dödsdomen över Jöns Ersson smed i Månsåsen, Sunne socken. Han hade bevisligen handlat riksförrädiskt, men det var mot hans bestridande ej styrkt, att han varit fullt medveten om innebörden av sin handling. Därför skulle han undslippa med endast halshuggning.

Spetsgård var bildad från toppen av Tibrandshögen ned till stupstockarne. Jöns Ersson måste ledas dit, och framkommen sjönk han slapt ned. Det var frågan, om han ej var död redan innan hans huvud föll för bilan.

De övriga dödsdömde skulle ej blott halshuggas utan också steglas. De voro: bönderna Olof Andersson i Grön, Sjul Pålsson i Kålen, Rödöns socken; Kjel Andersson i Grönviken, Näs socken; Brodde Larsson i Backen, Rödöns socken; Karl Göransson i Lockås, Marby socken; Önne Sjuisson i Rån; Jon Mattsson på Anderson; Sven Persson i Gällstad; Olof Ersson i Bröckling och Måns Olofsson i Bensjö, Bräcke socken; Olof Engel-brektsson i Grimnäs, Revsunds socken; Isak Ingemarsson i Bispgården, Fors socken, samt förre kyrkoherden i Ragunda Olof Rahm.

De avrättades i den ordning de uppräknats. I den mån de ansågos mera skyldiga fingo de vänta längst, enär detta med rätta ansågs som en tillökning i straffet. De skulle ej blott lida sina egna utan ock sina med-brottslingars dödskval. Rahm skulle vänta till sist.

Alt oftare gingo Karls blickar ut mot färjesundet. Men ingen båt syntes till.

Lagmannen nämde Rahms namn. Han såg upp med en frånvarande blick.

»Det har sökts nåd för er av er hustru och min far, och guvernören och lagmannen ha förordat ansökningen, men den måtte ej ha blivit beviljad, eftersom fru Karin ej kommit», sade Karl.

»Hälsa henne och bed henne förlåta mig. Och er far också. Säg dem, att jag ej önskade konungens nåd, ty jag vet, att jag fått nåd av konungarnes konung.vSTUPSTOCKARNA VID RÖDÖ FÄRJA

Han gick med fasta steg genom spetsgården. Framför stupstocken föll han på knä och knöt själv det svarta klädet för ögonen. Knäppande händerna utropade han så med hög röst: »I dina händer, herre Jesu, befaller jag min anda!» Så lade han själv ned huvudet på stupstocken, och i nästa ögonblick var det skilt från kroppen.

Alt mindre och mindre hade folkmassan blivit under detta ohyggliga skådespel. Många kvinnor och några män hade svimmat, fem personer hade fått anfall, som liknade fallandesot, och två hade blivit sinnesrubbade.

Steglingen var långt mera ohygglig än själva avrättningen. Den dödes lemmar krossades, och kroppen hängdes upp på ett hjul. Allas huvuden sattes fast å själva hjulet utom Rahms, som fästes å en påle ovanför hjulet.

Detta skräckarbete utfördes endast av bödlarne, som i folkets ögon hade lägre rang än någon annan. Förunderliga motsägelse! Man gillade dödsstraffet men hyste den högsta avsky för dess utövare.

Dessa sågo ut som sannskyldiga djävlar, där de gingo omkring, drypande av blod.

Då Karl på hemvägen nådde till bron vid Östersundet, fann han där en stor folksamling. Man slog med händerna och talade varandra i munnen.

Det var kring fru Karins livlösa kropp man samlat sig. I den ena handen höll hon ännu den dolk, varmed hon tagit sitt eget liv, i den andra benådningsbrevet.246

Somliga sade, att hon kommit för sent — andra att alla båtar mitt emot Rödösidan blivit borttagna, så att hon ej skulle kunna komma över. Det var nämligen bekant, att hon väntades, och ifall hon medförde be-nådningsbrev ville man hindra dettas värkställighet. Så hatad var Rahm och hans gärning.

Karl tog med liket till Brunflo, vars kyrkoherde lovade att begrava det.»/ ena handeji höll hon ännu den dolk varmed hon tagit sitt eget liv.» XXIII.

I midsommartider.

\GNIL kunde ej reda den stämning av bidan, som låg över henne själv och, tyckte hon, alt omkring henne. Hon

visste ju vad som skulle komma, och ändå var det som om hon icke riktigt visste vad hon väntade på.

Alla de inbjudna gästerna hade anlänt. Prosten — fortfarande oförmögen att bruka sina ben men eljes kry — satt jämte prostinnan och Berghemius i rummet bredvid. Det föll ett ord då och då, och så vart det tyst. Ingen syntes kunna hålla ihop ett samtal. Kjel Enoksson och Rimpi — nu skollärare i Undersåker och gift med Gölin — stodo ute på gården och berättade för Per Simonsson och Hemming Nilsson i Stugun, Olof Olofsson i Sund, kyrkovärden i Bodsjö, Esbjörn Siverts-son å Frösön m. fl., vad byarne och fjällen omkring demI

hette. Magnil förstod det på Rimpi, som pekade än hit och än dit. Men de sågo ut, tyckte hon, som om de tänkte på något helt annat än de talade om. De hög-tidsklädda skarorna omkring kyrkan föreföllo henne fylda av en oro, som gjorde, att de ej kunde stå stilla. Själva sommarlärkorna utanför hennes fönster hördes som väntade de något. De slogo en halv drill, och så stannade de.

På fästet syntes några strömoln. De hade ingen tyngd och störde altså ej sommarstämningen. Tvärtom tycktes de. tillkomma för att det riktigt skulle märkas, huru djup himmelen var. Icke häller dessa rörde sig. De också vilade i avvaktan.

Klockorna begynte gå. Magnil tyckte, att de rörde sig så stilla, så förväntansfullt mot eljes. Det var som hade de velat höra efter, att varje ton klungit ut riktigt, innan de tilläto kläppen att mana fram en ny.

Prostinnan kom och fäste guldkronan i Magnils hår, vilket flöt ut som ett skummande vattenfall över den vita klädningen.

Magnils hjärta slog våldsamt, och hon visste egentligen icke någonting till sig förr än hon satt i den lilla bänken framme vid koret och hörde sin fars stämma ljuda så på en gång kraftigt och milt, väckande och lugnande.

Kyrkan var alldeles packad med människor. Dörrarne stod© öppna, och fönstren voro urtagna, så att människomassorna utanför skulle kunna höra vad som sades från predikstolen och altaret.

Mitt framför altaret stod Magnils standar. Och runt om altarbordet smög sig en hel rikedom av hennes

blommor, där fästade av hennes hand. Det var ett helt ackord av färger, mjukt och harmoniskt som hennes eget väsen.

Gudstjänsten var kort.

Då bröllopssalmen förtonat, lyftes prosten i en länstol, som sattes å en klädd förhöjning innanför altarringen. Därifrån förrättade han vigseln, som gjorde ett djupt intryck.

Så trädde kyrkoherde Berghemius fram:

»Då jag ser bygden framför mig le i sommarglans såsom i dag, kan jag icke låta bli att tänka på, huru den för blott några få månader sedan var fyld med fruktan och bävan. Men Herren var sitt folk huld, och vår räddhåga är bytt i glädje.

Jag vågar trygt säga, att aldrig ha trogna herdar burit fram sin församling inför Herren i ödmjukare för-„ bön än Jämtlands präster gjort under denna tid.

Icke kan jag döma om andra, men jag betvivlar, att församlingarna någonstädes kunna vara för sina präster, vad de äro i Jämtland. Vi känna sägnerna om huru norrmän drogo över gränsfjället och bosatte sig här, och vi veta alla, att sägnerna tala sanning. Det var ett litet rike för sig självt, detta Jämtland, styrt av sig självt genom sitt landsting, ehuru det gav skatt till Norge.

Hit upp kommo allvarliga män och talade om Gud och den han sänt haver. Det var icke det språk, som folket självt talade, men man förstod det i alla fall. Det klang så underbart vackert! Och folket bygde hem åt evangelii

förkunnare, som stannade hos detsamma. Det vart en hunger och törst efter Herrens ord, vilken spor-

des vida. Man ropade efter flere predikare av sanningens budskap, och så småningom vart det en sådan i varje större menighet.

Nu kommer det, som hör till det underbaraste i vårt rikes historia. Prästerna talade svenskt mål, spredo bland en förut norsktalande befolkning svenska biblar, lärde folket att sjunga svenska salmer, förde ungdoms-undervisningen på svenska. Efter det att ett par släkt led gått, talade hela Jämtlands befolkning svenska.

Vad hade inträffat? Jo, Jämtlands präster hade erövrat Jämtland åt Sverge. Det hade gått så tyst — utan att egentligen någondera av parterna visste av det. Det var ingen osäker vapenseger, vunnen under kanondån, svärdsbrak och dödsjämmer. Ack, det avgöres ej på slagfältet vart en nation skall höra. Det är språket, som gör oss till en nation, och så länge vi tala svenska äro vi svenskar, åt vilken än makterna kunna skifta oss vid ett fredsslut. När vid Brömsebrofreden för trettiotvå år sedan Jämtland och Härjedalen lades till Sverge, skedde ingenting annat än att ett par provinsers svenska befolkning erkändes som svensk. I erövrade provinser är det oroligt under flere släktled — folket kämpar för att bibehålla sin nationalitet, och stridigheter och uppror bli följden. Härifrån hördes aldrig något sådant.

Prästerna äro Jämtlands erövrare. Ingen var därför oroligare än prästerna, då landet hotades, då krigsryktenas svarta korpar kraxade över Kölen. Och i medvetandet härom utvecklade de också den livliga värk-samhet, varåt Gud gav så rik välsignelse.

Vi ha segrat utan att ett svärdsslag fallit. Kriget

avgör icke till vilken nation vi skola höra, sade jag nyss — ack det avgör egentligen ingenting. Det är vid fredssluten, som riksgränserna — på kartan — fastställas av makternas ombud, Varför kunna då ej dessa, när tvister uppstå folken emellan, sammanträda och avgöra, vad i alla fall de och ingen annan myndighet kan avgöra, utan att först tusentals människor skola dödas och lemlästas, änkors och faderlösas klagan ljuda och krigets följeslagare, pest, lastbarhet och fattigdom, översvämma landet? O, jag ser framåt mot en tid, då orden om att svärden skola varda plogbillar blivit sanning!...

Vi ha segrat utan svärdsslag, i Hans kraft som sade: 'Stick ditt svärd i skidan, ty de, som taga till svärd, skola förgås med svärd'. Ingen har i vår strid fått vara ett mäktigare Herrens redskap än den man, som jag från och med denna dag får kalla min son, pastor Karl Alstadius.»

Magnil tryckte Karls hand, där de stodo framför den gamle, över vilkens ansikte låg något förklarat, och det vart så stilla i kyrkan, att människorna nästan höllo tillbaka andedräkten, då Berghemius fortfor:

»Med min församling har jag delat all min glädje, all min sorg, och jag kan därför icke underlåta att på denna dag och i denna stund tacka Gud för vad han givit mig, då jag fått lemna min älskade dotter åt denne min käre son... Även honom få ni dela med mig så länge det är mig förunnat att leva ibland er.»

Han sjönk ner på knä framför altarringen.

Efter det att en stunds tystnad rått, framträdde guvernör Karl Sparre.

»Jag är sänd å min konungs vägnar och av honom befald att inför församlingen betyga hans välbehag och framföra hans tack till de unga ädla makar, som här knutit det band, vilket icke själva döden kan upplösa.

Konungen vill hugfästa deras heders- och lyckodag — jag skall nu säga eder huru:

Till alla Jämtlands inbyggare lovar konungen, att han skall komma hit upp och se eder och göra sig kunnigt vad han kan uträtta för eder provins.

Till den församling, som sett bruden födas, skänker konungen den gyllene krona, som bruden nu bär å sitt huvud.

Til! bruden själv skänker konungen dessa båda tre-armsstakar av gediget silver.»

Ett sorl av beundran över det utomordentligt vackra arbetet gick genom församlingen, i det guvernören tog bort den vita duken från ett hyende, som framburits av en ung pageklädd man, och nu överräcktes till Magnil.

»Till den församling», fortfor guvernören, »som sett brudgummen födas, lovar konungen att bygga en ny prästgård i stället för den av fosterlandsförrädarne avbrända, och det skall icke finnas någon densamma lik i hela Jämtland.

Till brudgummen själv överlemnar konungen detta dokumentskrin.»

En annan page hade framburit ett annat hyende, som guvernören nu avtäckte. Skrinet var av drivet silver och utomordentligt vackert. I det guvernören över-lemnade det till Karl, öppnade han skrinets lock, tog därur fram ett sigillprytt papper, vecklade ut det och läste.

Karl hörde icke riktigt vad det var förr än guvernören kom till:

»---— och då eder fader prosten Isak Olof Al-

stadius lemnar detta jordiska, skall ni efterträda honom såsom kyrkoherde i Revsunds pastorat...»

Guvernören lade nu ner papperet i skrinet, låste igen detsamma, lade nyckeln på locket och gav tecken åt pågen att överräcka det åt Karl.

Med en lätt bugning trädde guvernören därpå tillbaka.

Karls läppar rörde sig, men han förmådde ingenting säga.

Prosten satt i sin länstol framme i koret. Han vinkade åt Olof Olofsson i Sund och kyrkovärden i Bodsjö, som flyttade honom intill altarskranket.

»Underliga ting ha vi skådat och hört i dag», sade han. »Ljuft var det för mig att som Kristi tjänare få lägga min sons och hans bruds händer samman. Innan hon förstod det, var hon mig så kär som en älskad dotter kunde vara ... Min hustru och jag fingo ej någon annan. Att se dem under pällen och att få lysa välsignelsen över deras unga förbund var den största högtid mitt gamla hjärta drömt... Och nu kommer så mycket annat — framför alt det, att när min stämma tystnat, skall min sons röst fylla de gamla valven där hemma med Jesu lärdomar och Jesu pris... Nu kan jag när som hälst säga med gamle Simeon: 'Herre, nu låter du din tjänare fara i frid, ty mina ögon ha sett din salighet'.»

Han knäpte sina händer i tyst bön. Hela församlingen följde exemplet. Och så tonade ut över bygden som en brusande mäktig våg den gamla salmen:

Vår Gud är oss så fast en borg, Han är vår sköld och värja.

KASÄRNEN

DRAMA I EN AKT

*

PERSONERNA:

Diversehandlande Gustaf Hammarlund

Ella Hammarlund, hans hustru

Georg, deras son

Jenny, Georgs fästmö

Tilda, i tjänst hos hammarlunds

*

Scenen föreställer familjen Hammarlunds matsal, där alt erinrar om ett välstående hem. Ett sybord vid fönstret till höger.

Fru Hammarlund (vid sybordet. Det ringer. Någon höres öppna i tamburen.)

Tilda (kommer in från tamburen med ett telegram i handen): Det är telegram till frun.

Fru Hammarlund (tar sig åt hjärtat): Å, herre Gud, nu är det något med Georg. (Skall öppna telegrammet men är så nervös, att hon ej får upp det). Var snäll att öppna det, Tilda. (Räcker det till Tilda, som öppnar det med ett raskt grepp och ger det till fru Hammarlund.) Nej, läs det också. (Tilda genomögnar det och under tiden studerar fru Hammarlund ivrigt hennes minspel). Det är från Georg?

Tilda: Ja.

Fru Hammarlund: Och innehåller inget tråkigt?

Tilda: Tvärtom. (Läser): »Helt oväntat fått en tids permission. Hemkommer 10,21-tåget. Georg.»

Fru Hammarlund (ser på klockan): Då kan han ju vara här när som hälst. Tilda får hitta på något riktigt gott till frukost — något som han tycker om. Tilda vet?

Tilda: Ja.

Fru Hammarlund: Här är pängar. Jag telefonerar till boden efter en pojke, som får springa åt Tilda.

Tilda går.

Fru Hammarlund (går till telefonen. Ringer): 220 05 . . . Ja, tack . . . Tack! . . . Det är herr Överlund? . . . Är min man där? . . . Bed honom då komma till telefonen . . . Och skicka strax upp springpojken hit . . . Tack . . . Kan du tänka dig, Gustaf, att Georg kommer hem! . . . Nu. Han är på väg. Han har telegraferat från Gnesta, att han kommer med 10,21. Du får vara snäll att gå ned och möta honom. För jag måste meddela Jenny och ordna med frukosten . . . Tack! Tag en automobil . . . Tack! (Ringer av och ringer så på ånyo) 220 27 . . . Ja, tack . . . Tack . . . Ja, som du hör . . . Jo, kan du tänka dig en sådan överraskning, Jenny! Georg har telegraferat från Gnesta, att han kommer till centralen 10,21. Pappa har lovat att möta honom där med automobil. Jag har redan givit Tilda order om festfrukost. Nu är det endast du, som återstår, för att hans och vår lycka skall vara fullständig . . . Nej, vad säger du! Det kan man kalla tur. Då kommer du upp straxoch hjälper mig ordna frukostbordet . . . Tack! . . . Och gå in till Billströms och få med dig några narcisser, hans älsklingsblommor, du vet . . . Tack! (Ringer av. Går till linneskåpet och tar fram dukar och serveter. Pålägger duken. Plötsligt öppnas dörren till tamburen hastigt).

Hammarlund: Tjänixen på dixen!

Fru Hammarlund: Så du skrämde mig! Kommer du hem?

Hammarlund: Ja, jag kunde ju inte ha min gamla vepa (pekar på öfverrocken) vid ett sådant här extra tillfälle och for därför hem för att iföra mig högtidsblåsan. Jag har bilen utanför. (Ser på den påbegynta dukningen). Den

gödda kalven har väl fått släppa till skinnet till den här måltiden?

Fru Hammarlund: Ja, nog skall det bli en god frukost. Å, vad jag är glad!

Hammarlund: Och på samma gång orolig. När vågade du väl vara riktigt uppspelt?

Fru Hammarlund: Du vet min skräck för kasärnen.

Hammarlund: Jo, något, gnisslade mazarinen. Din spökrädsla! Det är så många andra, som fått gå genom ekluten utan att ta någon skada till sin själ. Varför skulle just han? . . .

Fru Hammarlund: Därför att han är vekare, mjukare, bildbarare än de flesta.

Hammarlund: Det var ju meningen, att han skulle bli en flicka, och bäst hade det nog varit, om denna mitt hjärtas önskan gått i fullbordan, men då inte det lax, så var det hög tid på att han kom ut ivärlden. Du pjäskade bort honom, och i Jennys händer var han rena geleet — för vax är för litet sagt. — Militärlivet sätter pli på bokmalar och gör karlar av morsgrisar.

(Det ringer.)

Fru Hammarlund: Det är Jenny. Jag telefonerade till henne, och hon stod just klädd för att gå ut.

Jenny (med en stor buket narcisser i hand. Tittar in genom dörren innan hon avtagit kappan): God morgon tant och farbror!

Hammarlund: God morgon, min pulla. (Ser på klockan). Det var självaste fa . . ., klockan är ju över 10! Jag står här och snattrar med käringen, så att jag glömmer tiden. När dom ännu vid hennes år kunna så konfundera en, kan du lätt räkna ut vad det vill säga att vara i Georgs kläder tjugo minuter härefter . . . (Får en idé). Hör ni, han skall inte strax få veta, att du är här. Sedan vi gett utbrott åt vår egen glädje, bli vi långa i synen och omtala att du är bortrest. Du är instoppad i förmaket, och i det psykologiska ögonblicket dyker du ned på honom som en hök.

Jenny (klappar händerna): Mycket bra! (Tar av sig kappan och kommer in).

Hammarlund: Adjö med er då, jäntungar! (Drar av sig överrocken medan han går ut i tamburen, vars dörr han ej stänger. Tar på en annan överrock medan han står i dörren nickande. Går gnolande):

”Nu reser jag till främmande land, kommer aldrig mer igen.”

Jenny: Det är ett oförbränneligt humör, farbror har.

Fru Hammarlund: Ja, det försonar mycket av hans robusthet och bullersamhet.

Jenny: Det är precis som om han vore blyg för, att han känner så varmt och vekt och ville dölja det.

Fru Hammarlund: Detsamma har jag tänkt många gånger, och det hedrar din skarpsinnighet att ha upptäckt det. (Tager fram porslin ur byffén och dukar. Jenny hjälper till).

Jenny: Egentligen är det något liknande hos Georg, fast han gömmer det under en yta av likgiltighet eller säkerhet — den där säkerheten som är hans charme.

Fru Hammarlund: Och alla andra mäns — om de äro män. Det är ju ingenting vi mer värdera hos dem än att de ge oss trygghet.

Jenny: I detta fall värkar Georg som mognad man.

Fru Hammarlund: Det är väl det, som tagit dig. Annars förstår jag inte varmed han ernått den avundsvärda lyckan att vinna dig. En flicka på tjugo år är ju i alla afseenden mogen i långt högre grad än en man på tjugotvå. Och vad särskilt Georg angår, är han bra outvecklad, det vet du lika bra som jag. Han är egentligen bara ett ämne.

Jenny: Men ett bra ämne.

Fru Hammarlund: I goda händer, ja. I dina och mina händer. Men i onda! Jag vet inte vad kasärnen är, men jag har en instinktiv skräck för den.

Jenny: Det har nog en mor för alt främmande inflytande på hennes barn.

Fru Hammarlund: För det okända åtminstone. Vi kvinnor veta just inte mer om militärlivet än att löjtnanterna äro artiga och dansa bra. Men det står så mycket i tidningarna, och alt kan väl inte vara osant häller.

Jenny: Ack, blommorna! (Springer ut i tamburen efter narcisserna).

Fru Hammarlund: Jag skall gå efter en vas.

Jenny (gnolar en melodi under det hon fortsätter dukningen. Blir plötsligt stående tankfull och springer så till pianot. Sjunger, ackompanjerande sig själv):

Nu är det kväll. Nu tystnar kampens buller och jäktets träldomsbarn till vila gå. Nu är det kväll, och över land och vatten det stora, goda mörkret faller på.

Nu är det kväll. Nu är den stund mot vilken jag hela dagen vandrat längtans stig. Nu är det kväll. Nu ingenting det finnes, som stör min dröm, du älskade, om dig.

Fru Hammarlund: Jag har stått och hört på dig. Tack för sången och för de känslor, den gav form! Det är avundsvärt att vara tjugo år och ha en fästman, som man väntar hem. (Jenny nickar med ett lyckligt leende medan hon ordnar blommorna i vasen.) Jag har varit tjugo år, jag också, en gång, och jag är lycklig över att inte ha glömt det. (Det knäpper i tamburdörren.) Herre Gud, här äro de ju! In i förmaket med dig!

Jenny skyndar dit in. Glömmer i brådskan att stänga dörren efter sig.

Georg (in med överrocken på): Goddag, morsan lilla! (Omfamning.)

Fru Hammarlund: Goddag, min käre, store gosse! Så roligt att ha dig hemma!

Hammarlund (in.)

Georg: Tack, morsan! Om nu också skrallan varit hemma!

Fru Hammarlund: Skr . . . ?

Georg (skrattande): Vi ha vår särskilda terminologi där borta.

Hammarlund: Låt honom nu få av sig rocken och komma till matbordet. Han har redan anförtrott mig, att han är döende av hunger.

Fru Hammarlund: Ja, alt är färdigt. (Till Georg): Du vill inte först tvätta händerna?

Georg (ser på sina händer): Du tycker, att det behövdes? Kan nog så vara. Jag stod i kön till toaletten i sovvagnen, men tåget hann fram före den del av kön, vari jag befann mig. Jag vore altså även i behov om att få fotsvetten ur ansiktet (fru Hammarlund rycker till och ser på honom), men är i ändå större behov att få mat.

Fru Hammarlund: Renlighetsbegreppen odlas tydligen icke i kasärnen.

Georg: Nej, det få vi vänja oss av med.

Fru Hammarlund: Altså till bords, mina herrar!

Hammarlund och Georg sätta sig.

Fru Hammarlund ringer.

Georg: På sin gamla plats! Med ordentligt diskad talrik, med duk på bordet och med en sådan lyx som servet.

Fru Hammarlund: Men ni äta dock med kniv och gaffel?

Georg: Kniv och gaffel höra till varje kuvert. Gaffeln är dock för flertalet beväringar ett mindre känt instrument. De äta med kniv, och så gör även jag, ty det brukar hänga alt för mycket matrester och skursten i skön förening vid gaffelns tänder. Bondbeväringarna ta upp såsen med kniven och då denna ej räcker till, fullända de talrikens rengöring på detta sätt (stryker med pekfingret efter talriken och suger av det med läpparna).

Fru Hammarlund: Brrr!

Tilda (in med ett par karotter. Niger för Georg): Välkommen hem!

Georg: Tack!

Fru Hammarlund (till Tilda): Ha vi något kvar av de där syltgurkorna, som kandidaten tyckte så mycket om?

Tilda: Ja.

Fru Hammarlund: Var då snäll att ta in en asiett sådana. (Tilda går.)

Georg: Då är det så gott att det går medan det går, sa' han som ramla' utför taket. Bestå oss också en flaska vin!

Fru Hammarlund (rycker till).

Hammarlund: Du är ju S. S. U. H:are?

Georg: Var. Det upphöra egentligen alla utom teologerna med där borta. Och bassarna bli de ståndaktiga tennsoldaterna vid sina goodtemplarlöften. Inga andra hålla ut.

Tilda (in med asietten).

Hammarlund: Var snäll att också ta in en flaska madeira. Och lägg en champis på is.

Tilda (söker dölja sin förvåning): Ja. (Går.)

Georg (ser efter henne): Flickan har ju blivit riktigt piffig medan jag varit borta. Eller är det den nya klänningen, som så bra framhäver hennes figur?

Fru Hammarlund (som låtsas ej ha hört honom) : Du sade, att ni inte hålla ut. Men ni ha ju arbete?

Georg: Det är nätt med det. I regel går vårt s. k. »arbete» ut på att slå ihjäl tiden, och man tillgriper för ändamålet de värsta meningslösheter, såsom — för de på expeditionen posterade herrbeväringarnas vidkommande — att man skall renskriva i flere exemplar papper, som aldrig behövas; sitta och räkna persedlar, som äro räknade förut, o. s. v. Malajerna — d'e icke vapenföra — skickas ut för att flytta ett stenrös, som är flyttat hundratals gånger förut. Bara korporalen går, lägga de sig och sätta en vakt för att alarmera, om någon »stammare» skulle komma.

Fru Hammarlund: Och ändå vilja de ha värnpliktstiden utökad!

Georg: Officerarne ja! Ty då få de ökade tjänstgöringspängar. Och så ha Förste kammaren och dess rumpa i Andre kammaren den dåraktiga illusionen, att ju mer arbetarne få stå under disciplinen, dess mindre skall socialistpamparnes makt bli över dem.

Tilda (in med vinet). Skall jag servera?

Fru Hammarlund: Nej tack.

Hammarlund (slår i och höjer sitt glas): Ja, nu skola vi glädja oss tillsammans igen. Välkommen hem, Georg! (Dricker.)

Jenny (smyger sig in och lägger händerna över Georgs ögon.)

Georg: Jenny, ditt troll, att lura mig så! (Sliter sig loss.) Ett glas till, mutter lilla. (Flyttar en stol till bordet och sätter sig.)

Jenny: Nej, tack. Jag håller på mina principer fastän jag inte är teolog.

Georg: Jaså, du har hört?

Jenny: Man rår inte för att man har ett par öron.

Georg: Då får jag göra som den katolske prästen: dricka för dig också.

Jenny: Militärlivet synes inte befordra kvickheten åtminstone.

Georg: Det befordrar inte någonting, som har med hjärnan att göra. Man lär sig att arbeta maskinmässigt. Ordningssinnet utvecklas sålunda. Men det är snart sagt den enda nyttan man har av tjänsten.

Fru Hammarlund: För den sakens skull är militärtjänsten överflödig. Har du sett en mera pedantisk ordningsmänniska än din far? Och han har aldrig exercerat.

Georg: Han levde på den avundsvärda tid, då man kunde slingra sig ifrån det. Nu ta de inte blott halta, halvblinda och lungsiktiga utan t. o. m. sinnessvaga.

Fru Hammarlund: Om tjänsten är andefattig och enformig, borde det vara så mycket större behov för er att skaffa er förströelser med innehåll. Hjärnan borde kräva arbete, när den fått vila så länge.

Georg: Det kan tyckas så, men är dock inte så. När hjärnan ej får arbeta då den skall arbeta, så slöarden till, och sålunda bli förströelserna i lägerlivet lika andefattiga och lika råbarkade som alt det andra där. Det kan inte förklaras, men så snart man drar på sig kronans smutsiga lumpor, är det som ens inre människa bleve impregnerad av alt som i alla tider hört dit. Vi får djä . . .

Fru Hammarlund och Jenny (se förvånade på Georg).

Hammarlund: . . . jäst i kroppen på er, som bagare Landtstedt sa'. Tiden kan kanske vara inne att vi få champanjen i kroppen på oss. Skall jag ringa?

Fru Hammarlund (nickar).

Hammarlund (ringer).

Fru Hammarlund: Egentligen har jag inte sett på dig riktigt sedan du kom hem. Låt oss nu undersöka!

Georg (citerande):

”Här sitter jag då på understol, Ett mål för härliga blickars sol.”

Tilda (kommer in med champanjen. Tar fram glas ur byffén).

Georg (slår i ett glas och tömmer det): Det var en utmärkt god madeira, det här.

Jenny: Ingår också konsten att skilja på vad man kallar gott och dåligt vin — jag tycker att alt vin är dåligt – i utbildningen för det fosterländska försvaret?

Georg: Så spetsig lilla nåden kan vara.

Jenny: Ja, mig har man sagt, att inga andra alkoholblandningar än öl ingingo i beväringens utspisning.

Georg: Det är också riktigt vad lantarmén angår. Vad flottan beträffar, ingår också bränvin i utspisningen.

Fru Hammarlund: Men det är ju ohyggligt! Staten formligen uppfostrar till alkoholism.

Georg: En blåjacka är i alla fall förlorad för mänskligheten. Så man får inte ta det så tragiskt, om han tröstar sig med en nubbe emellanåt.

Jenny: Jag fick aldrig svar på min fråga om vinkännedomen och de värnpliktiga. Var få ni tillfälle?

Georg: Det är bara herrbeväringen, förstås. Vi få ibland följa med till staden, när officerarne fara dit för att skaka av sig ledsnaden. Och då tar man sig ett busmål . . .

Jenny: Det är det där som man kallar ett gott förhållande mellans arméns befäl och manskap?

Georg: Riktigt. Det är vi beväringar, som få betala hela kalaset. Annars finge vi alt dra den Rosenlindska veven för det sällskapet.

Hammarlund: Champanjen slår av sig. Skål och välkommen hem, Georg! (Endast Georg dricker i botten.)

Fru Hammarlund: Du ser inte duktig ut, Georg. Din hy är slapp och finnig — ditt blod har altså blivit dåligt. Och dina ögon äro matta.

Georg: Jag har sovit dåligt på tåget i natt.

Hammarlund: En ungdom, som inte kan sova!

Fru Hammarlund: Du bör gå och lägga dig. Ditt rum står sådant du lemnade det. Vi äro väl färdiga?

Alla (resa sig från bordet).

Hammarlund: Tack för mat, gumman!

Jenny: Tack tant! Tack farbror!

Georg: Tack! . . . Så går jag upp till mig. (Ut).

Hammarlund: Och jag till mitt. Man får aldrig vara från boden. (Ut.)

Fru Hammarlund (tagande Jenny i famn och smekande henne): Vilket återseende! Alt detta har kasärnen förmått uträtta på fyra månader! Och samma historia upprepas säkerligen i de flesta familjer, där en mor går och skälver för sin gosses andliga och kroppsliga hälsa under samma förhållanden. Vi bära dem under vårt hjärta, vi föda dem med ve, vi nära dem vid vårt bröst, vi ge dem vår ungdom, vårt liv, våra förhoppningar — alt vad vi bäst drömt, alt vad vi bäst känt. I stället begära vi blott att de skola bli goda människor. Vi se, huru vårt säde gror. De ha intresse för att skaffa sig kunskaper, de bli ömhjärtade, de få upp ögonen för skönhetssynerna i livet . . . Och så kommer en frostnatt, och alt är ödelagt. Militarismen vrider med våld det mjuka materialet ur vår hand och med sin smutsiga, brutala näve omformar den det efter sitt sinne. När detta kan inträffa med en gosse som Georg, som inte blott haft ett gott hem utan också haft den sällsynta lyckan att bli älskad av en sådan flicka som du, hur skall det då ej vara med dem, som komma från dåliga hem . . . som ingen ha att tänka på. Nu får jag ett förfärligt arbete med honom. Och du vill ju hjälpa mig?

Jenny: I denna stund känner jag som om jag inte kunde . . . (Gråter. Rätar så hastigt upp sig): Nej, jag skall hjälpa tant duka av! (De ställa upp å eller i byffén en del saker och bära ut rester i köket. Tilda hjälper»*Jenny ger till ett skrik och faller i fru Hammarlunds armar.*»till. Medan Tilda är ensam inne och håller på att sopa av duken och kommer in).

Georg: Jaså, champanjen är redan utburen?

Tilda: Den fins i köket.

Georg: Då får du ge mig en efterslurk av din egen bägare. (Fattar tag i henne och söker kyssa henne. Tilda värjer sig och ger honom en knuff så, att han är färdig att störta baklänges. Vid det buller, som uppstår, då han stöter mot en stol, komma Jenny och fru Hammarlund till. De bli stående i dörren.)

Tilda: Han borde blygas! När han vet, att jag är fästmö till en av hans beväringskamrater och altså har reda på både det ena och det andra om honom. Och när herr Georg har en sådan fästmö som fröken Jenny! För resten gjorde jag bara rätt, om jag talte om för henne för vad slags sjukdom han vårdats den sista månaden och nu blivit hemskickad för . . .

Jenny (ger till ett skrik och faller i fru Hammarlunds armar).

(Ridån faller hastigt.)

* KRIGET

DRAMA I TVÅ AKTER

PERSONERNA:

August Bälte, skriftställare Fru Bälte, hans mor Anna, hans fästmö Löjtnanten Ambulanskusken Tvä likplundrare

FÖRSTA AKTEN.

Scenen föreställer Augusts arbetsrum med skrivbord, bokhyllor och en chäslong. Solen skiner in. Dörr i fonden och till höger.

August (vid skrivbordet, skrivande).

Anna (in från dörren till höger): Jag kan inte finna tant. Du får vara snäll och hälsa henne.

August: Det skall jag göra.

Anna: Ja, adjö då, gossen min, och tack för den här gången! (August stiger upp; Anna faller honom om halsen.)

August: Tack själv, min flicka! (Kysser henne.)

Anna (går. August följer henne till dörren och gör min av att följa henne ut i tamburen): Nej, kappan kan jag ta på mig själv, så får du gå tillbaka till dina kära böcker.

August: Det där lät en smula svartsjukt.

Anna: Och var det också.

August: Då gör du mina böcker eller mitt sätt att läsa — hur man nu vill ta det — orätt. Kommer du inte ihåg Wirséns »Böcker och kärlek»?

Anna: Nej, jag vet ingenting om Wirsén. Jag trodde, att det var en författare son- en förnuftig människa inte kunde läsa.

August: Hans literaturkritik är sorglig, men han

har skrivit många bra dikter. Vänta skall du få höra

»Böcker och kärlek»! Det tar bara en minut att läsa dem.

(Tar ner en bok från bokhyllan och läser):

När stum du sitter vid ditt arbetsbord och glömmer för en bok den vida jord och hon, som blev ditt alt, sig smyger då att sina armar kring sin älskling slå, så säg ej buttert: lemna mig ifred! Nej, lemna boken du och gör så med. Ty gråa luntor har du alla dar, men ej du vet, hur länge hon är kvar; och mången man, som sitter ensam nu, så gärna ville, störas just som du. Låt kärlek måla pärmeboken full med miniatyrer, skinande i gull. Då skall, du arme, om ditt hem blir tomt, den gamla boken stråla hälgefromt. Och just på sidan, där du stördes då, ett änglahufvud nickande skall stå.

Anna: Det var ju väldigt stiligt, det där! (Kysser boken och kysser August).

August: Du förstår: visserligen älskar jag böckerna. Men jag älskar dig mer. Och böckerna skulle inte vara mig så kära som de äro om inte ditt lilla huvud nickade emot mig här och var i dem. Vän! (Smeker henne.)

Anna: Alltid får jag något med mig härifrån. Tack, August! (Smeker honom och går ut i tamburen, där hon tar på sig hatt och kappa. Kommer så in igen. Allvarligt) : Apropå svartsjuka, August... det är något, som gör mig orolig och ledsen ibland.

August (stiger upp och går fram till henne): Vad skulle det vara, väi, ?

Anna: Jo, ibland förefaller det mig, som om tant tyckte, att du håller av mig för mycket.

August (allvarligt): Det är naturligt, att varje god mor skall vara jaloux i viss grad på sin sonhustru. Sonen — och isynnerhet när han, som jag, är enda barnet — är hennes liv, all hennes kärlek, alla hennes drömmar, hela hennes tillvaro. Och så möter denne en dag en ung kvinna, som för honom blir så oändligt mycket som du är för mig. (Smeker henne.) Undrar du på, att hon i oreflekterade ögonblick skall tycka sonen otacksam, känna avund mot

den kvinna, som tagit så mycket av det hon förut ägde odelat? Det går då an, när det är en så klok och snäll mor som min. Bara hon tänker sig om, förstår hon, att vad som skett är livets gång. Och så är hon glad och lycklig över att sonen givit sitt hjärta åt en så präktig flicka som min.

Anna: Tack, August! Jag är så glad över att ha fått lätta mig på det bekymret. Jag hoppas att tant också sett, huru jag ärar och älskar henne.

August (småleende): Och att du är lite jaloux på henne.

Anna: Du älskade, älskade gossen min! (Kastar armarne om hans hals.) Nu går jag oåterkalleligen. Adjö med dig! (Springer ut.)

August (går ut i tamburdörren och kastar slängkyssar efter Anna): Adjö! Adjö! Adjö! (Kommer så tillbaka och sätter sig vid skrivbordet.)

Fru Bälte (kommer in från höger): Jag hörde att Anna sökt mig för att säga adjö. Jag var uppe på vinden, och jungfrun visste inte vart jag gått.

August: Hon har väl inte mer än hunnit ut för trapporna.

Fru Bälte (går till fönstret, öppnar det och ser ut): Se där är hon ju. (Vinkar med handen): Adjö med dig! Tack för titten! (Stänger fönstret. Vänd mot August): Hon är bra rar!

August: Det har du rätt i, mor. Och så är det så roligt, att du tycker det. (Går fram till modern. Smeker henne.)

Fru Bälte: Min käre gosse!

August (betraktande modern noga): Men vad är det, lilla mor? Du har gråtit!

Fru Bält: Nej, jag... (faller i gråt).

August: Mor lilla! Hur är det fatt?

Fru Bälte: Jo, när jag var ute i staden efter frukosten mötte jag översten, och han sade att reserv-officerarne skulle bli inkallade. »August också?» frågade jag. — »Ja, naturligtvis», svarade han. »Allesamman skola ut.» — »Behövas de då?» frågade jag. — »Nej, inte nu. Men de komma att behövas. Och de få inte

vara för oövade, ifall de skulle behöva rycka in.» Han ville inte ha några flere frågor, förstod jag. Ty han sade sig ha bråttom och bjöd farväl.

August: I krigstider gå så många rykten, och inga äro benägnare att fästa vikt vid dem än officerare.

Fru Bälte: Orderna äro redan utskrivna.

August (rycker till): Sade översten det?

Fru Bälte (med halvkvävd stämma): Ja.

(Det knackar på dörren.) Fru Bälte: Stig in!

Anna (in. Muntert): Den här gången tappade jag inte bara huvudet utan glömde också kvar min muff. (Avbryter sig plötsligt i det hon ser på fru Bälte och August): Men vad är det?

August: Jag är inkallad till krigstjänst.

(Anna ser något lugnad, ut. Går fram till August, sätter sig bredvid honom och tar hans hand.)

Fru Bälte: Där se ni, att mina farhågor voro berättigade. Och hade August rest, när jag föreslog det, så hade han varit ifrån det här.

Anna: Inte får en man svika sin plikt.

Fru Bälte (hälft frågande, hälft hånande): Sin plikt!

Anna: Ja, tant mins Runebergs vackra dikt »Torpflickan». Modern rådde sonen att undsticka sig. Han lydde henne, men bräkte därmed sin flicka till förtvivlan.

F r u B ä 11 e: Det där säger du bara för att trösta oss, för att få oss att resignera inför det oundvikliga. Det är bara folkskolepojkarne, den blivande kanonfödan, och folkskoleflickorna, samma kanonfödas blivande fästmöar och hustrur, som kunna låta dupera sig av denna av-KRIGET

skyvärda krigspoesi, som militarismen så väl förstått att utnytja för sina ändamål — denna krigspoesi, dubbelt förkastlig på grund av att dess literära förtjänster äro så stora.

August (som sutit frånvarande medan modern talat — rusande upp): Min plikt! Min plikt! Varför ha Tyskland och England rykt ihop? Det är deras industriella och kommerssiella tävlan, som framkallat spänningen. Det har gält nationernas vara eller inte vara, har det hetat i fabrikanternas, grosshandlarnes och gods-ägarnes präss, som förgiftat folkopinionen. Nej, det har bara gält vilka som skulle bli herrar på världsmarknaden, de tyska eller de engelska agrarerna och industriherrarne. För deras skull ha de tyska och engelska folken fått bära de oerhörda bördorna av kapprustningen mellan de båda landen. När man samlat tillräckligt med krut i källrarne, så kom explosionen. Nå, det kan ju vara någon reson i att Tysklands och Englands folk få bära följderna av att de tålt det ekonomiska system, som framkallat denna katastrof. Men vad ha vi att göra med detta? Inte ett tecken! Vi skola försvara vår neutralitet, heter det. Om vi inte haft någon armé och inte någon flotta, så hade diplomaterna fått klarera saken. Men nu ha vi varit dumma nog lägga oss till med bådadera. Altså måste vi ut. Och med vad följd? Jo, att vi malas sönder och samman av de båda rivalerna, att vi bli ekonomiskt lamslagna för ett helt århundrade — om vi nu inte sjunka ner till vasaller åt segraren. Och det skulle vara min plikt att offra min lycka — som också är bådas er — för sådant skoj, för sådan orättfärdighet!

Anna (springer fram och omfamnar August och fru Bälte): Käre August, förlåt mig! Kära tant, förlåt mig! Jag har inte förstått alt det där förr än nu, då det faller ner på oss alla med sin förkrossande tyngd.

Fru Bälte: Om jag hade kunnat få offra mig och sålunda rädda er!

August och Anna (på en gång): Mor, mor!

Ridå.ANDRA AKTEN.

Ett slagfält å Gotland. Döda ligga här och var. En kanon med söndertrasad lavett på ena sidan. I bakgrunden synes lägereldar. Aftonen håller på att inträda.

August (i förgrunden, stönande): Vatten, vatten! Å den som blott hade en droppe vatten!

(Ambulansen kör över scenens bakgrund. August reser sig på knä. Vänstra armen är avskjuten och hänger slapt vid sidan. Den andra sträcker han mot ambulansen.)

Hjälp! Hjälp! Tag med mig!

Ambulans kusken (å kuskbocken, skakande huvudet) : Ingen plats!

August: Jag har endast vänstra armen avskjuten, annars är jag oskadad. Jag har försökt att själv taga mig fram till lägret, men dignat här av mattighet och blodförlust. Jag kan räddas, om jag får hjälp nu.

Ambulans kusk en: Ingen plats! (Kör.)

August: För Guds barmhärtighets skull, tag mig med! (Reser sig upp, tar ett par steg för att följa efter vagnen men vacklar och faller.) Hjälp, hjälp! Vagnen är borta ... Skall jag då ligga och dö här. (Ömt.) Mor lilla! Anna, Anna min!

Löjtnanten (kommer krypande å armarne): Ohoj!

August: Här!

Löjtnanten: Jag hörde er röst, och fast det var ett nödrop, så var det dock en tröst. Det var i alla fall en mänsklig stämma. Jag är svårt sårad. Det fins ingen

räddning för mig, och det är så förfärligt att dö ensam när man är ung och inte als vill dö.

August: Ambulansen ville inte ta er häller?

Löjtnanten: Nej. Och vad skulle det för övrigt tjäna till att kosta lasarettsvård på mig? Jag kan inte räddas — jag skall dö och jag vill inte als dö.

August: Ni är sårad i benen, kan jag förstå.

Löjtnanten: Bägge fötterna äro avskjutna. Ni har väl ingenting att dricka? Sårfebern pinar mig redan mycket svårt.

August: Tyvärr har jag intet. Men jag skall försöka att komma upp och... (Försöker resa sig.)

Löjtnanten: Nej, gör inte det. Tack för att ni ville! Men ni kan inte. Ni blir bara liggande någonstädes och så får jag ligga och dö ensam. Å! Å! Mor, stackars mor!

August: Ni har också en mor?

Löjtnanten: Ja, som skall gråta blod, när hon får veta mitt öde.

August: Ty några tårar har hon inte kvar.

Löjtnanten: Vad menar ni?

August: Att hon grät bort sina tårar, då ni drog ut.

Löjtnanten: Nej, då jublade hon.

August: Jublade?

Löjtnanten: Ja. Jag var från gosseåren en vek natur. Det far hennes stora sorg. Hennes ideal av en man är kraften, styrkan. För att jag genom uppfostran skulle få så mycket som möjligt därav bestämde hon att att jag skulle bli militär. Jag spjärnade emot så mycket som möjligt. Hälst ville jag bli lärare, men annars vad som hälst utom militär. Hon var den starkaste. Å, vilket

helvete jag haft vid krigsskolan, vid regementet och i kamratkretsen! Överalt härskar en penalism och en penalismens anda, som är ohygglig. Hela militärväsendet är ju bygt på förakt för andras rätt. Om man då till på köpet är fattig, så att man inte med att låna ut pännin-gar, med borgen, med att bjuda o. s. v. kan köpa sig fri från de värsta yttringarna av den brutala andan, så har man en hemsk tillvaro. Många gånger har jag varit färdig att begå självmord, men tanken på mor har hållit mig tillbaka — det är för min framtid hon strävat, och jag är hennes enda stöd i världen. Och nu skall dock detta stöd ramla! Som alla andra trodde naturligtvis hon, att det aldrig skulle bli krig. Jag skulle blott få en god social position utom det att, som sagt, de manliga egenskaper, som mor anser vara de mest eftersträvansvärda, skulle frammanas genom krigaryrket. (Får en hostattack.) Hu så otäckt!

August: Vad var det ?

Löjtnanten: Blod.

August: Ni skulle inte tala så mycket.

Löjtnanten: Det är detsamma, när jag i alla fall skall dö, (Ryser till.) Det blir så kallt.

August: Det lider mot natten.

Löjtnanten: Mot den stora natten för mig.

(Det blir plötsligt för några ögonblick ljust på scenen.)

August: Vad är detta ?

Löjtnanten: Det är elden, som flammar upp i någon ruin av ett hus. (Hostar mera blod.) Det är slut med mig. Ni blir nog räddad. Vill ni vara snäll att ta de här sakerna och sända dem till mor och samtidigt

tala om, att jag tänkte på henne i det sista... (Plockar fram plånbok, annotationsbok, portmonä och klocka och lämnar detta till August.) Ni skall inte säga, att jag haft det svårt under militärlivet och inte, att det föll sig svårt för mig att dö. Det ökar bara hennes sorg, som blir förskräcklig, emedan hon kommer att förebrå sig att vara orsaken till mitt öde.

August: Om jag mot all förmodan skulle bli räddad skall jag personligen uppsöka henne och säga, att ni dog som en hjälte, ty det tycker jag värkligen.

Löjtnanten: Tack! Hu vad kallt det blir! Når ni den där soldatkappan, så var snäll att lägga den över mig... Ack, förlåt mig! Jag kom ej ihåg att ni bara har en arm.

August. (Drar på honom kappan).

Löjtnanten: Tack! Får jag hålla er hand. (August räcker honom högra handen.) Å, vad ni är snäll! Vad människorna äro goda, bara de inte göras till djävlar. (Hostar och får upp mycket blod.)

August: Skall jag inte torka av er blodet?

Löjtnanten: Nej, då måste jag släppa er hand. er enda, vänliga hand, och jag behöver stödet, när jag nu skall gå över bryggan. Tack! (Kysser Augusts hand.) Gud välsigne er. Gud är god men djävulen är ond... krigsväsendet är djävulen. Förbannelse över det! Förbannelse! Förbannelse!

August: Vi få hjälp. Jag ser ett par män komma med lyktor.

Löjtnanten (bittert): Hjälp! Det är likplundrarne. Låtsas död eljes är ni dödens. Släpp inte min hand, är ni snäll!

(Likplundrarne kommo in med var sin lykta. Undersöka de dödas kläder och stoppa på sig däri befintliga värdeföremål. Då de se en ring på ett finger, avskära • de det, taga ringen och kasta bort fingret.)

Förste likplundraren (som kommit fram till August och begynt att gräva i hans fickor): Här är en, som inte är kall.

Andre likplundraren: Är han vid medvetande ?

Förste likplundraren: Det tror jag inte.

Andre likplundraren: Det är i alla fall bäst att vara säker på sin sak. Ge honom ett nyp med yxan.

August (sättande sig upp): Tag alt vad jag har, men låt mig behålla livet. Jag har mor och fästmö ... Barmhärtighet! Skona mig! Skona mig!

Andre likplundraren: Vad sölar du efter? Vill du ha vitnen?

(Förste likplundraren tar fram yxan ur sin påse och gör sig redo att höja den.

Under tiden faller ridån.

Omedelbart efter ridåfallet höres Augusts dödsångestskri, dånet av yxslaget mot hans huvud och huru hans döda kropp faller till marken.) ETT OFFER

DRAMA 1 EN AKT

PERSONERNA:

Medlemmar av krigsrätten. Fanjunkaren är gammal; älst av krigsrättsledamöterna.

Majoren Auditören Kaptenen Löjtnanten Fanjunkaren Kyrkoherden Back Lars Person Back Lars Persons hustru Back Per Larsson, deras son Dal Greta Larsdotter, dennes fästmö Blecko Sven Karlsson Dagkorpralen Tvä soldater

Scenen föreställer ett av regementets expeditionsrum med ett långt bord i rummets övre ände. På motsatta sidan ett porträtt av en förutvarande regementschef. Kartor på väggarne. I bokhyllor författningssamlingar, rullföringsböcker o. dyl.

De två menige befinna sig utanför. De ha gevär med påskruvade bajonetter.

Då ridån går upp befinner sig dagkorporalen på scenen — stående nere vid dörren.

Löjtnanten (inträder. Dagkorporalen gör honnör och stänger dörren. Går ett par slag å golvet).

Den ene soldaten (utanför): Här få inga civila komma in.

Kyrkoherden: Men jag har majorens löfte. (Dörren öppnas och kyrkoherden inkommer.)

Löjtnanten (hetsigt): Här skall hållas krigsrätt, och inga civila få därvid närvara!

Kyrkoherden (lugnt, småleende): Skötas då edra rättsförhandlingar så, att de ej tåla allmänhetens kontroll?

Löjtnanten (som förut): Vi ha inte ansvar inför någon annan än krigshovrätten.

Kyrkoherden (raljerande): Och som den ene korpen inte hugger ut ögonen på den andre, så...

Löjtnanten (avbrytande): Ni får inte vara här! Avlägsna er genast!

Kyrkoherden (sätter sig): Eftersom jag har majorens löfte...

Löjtnanten: Och varför skulle han ge det?

Kyrkoherden (försmädligt): Det är mer än jag vet. Möjligen tänker han, att jag skulle moraliskt...

Löjtnanten (ännu hetsigare): Här döma vi efter krigslagarne och ge moralen djävulen!

Kyrkoherden (som förut): Skulle man ändå inte våga supponera, att herr löjtnanten i detta fall nog så starkt identifierar hela krigsrätten med sin egen inflytelserika person?

Löjtnanten (ursinnig, pekande mot dörren): Ut! (Kyrkoherden gör ingen min av att resa sig. Löjtnanten hugger honom då i armen för att släpa ut honom. Just som han fått upp honom på golvet inträda majoren, kaptenen, auditören och fanjunkaren.)

Majoren: Vad nu?

Löjtnanten (släppande taget): Det är en civil, som trängt sig in.

Kyrkoherden: Som blivit insläpt.

Majoren (urskuldande): De här ungtupparne skola alltid göra sig viktiga. (Till löjtnanten): Bed genast kyrkoherden om ursäkt!

Löjtnanten (ögonblickligen och som en fono-graf): Jag ber herr kyrkoherden om ursäkt.

Kyrkoherden: Jag tog det ju inte så allvarsamt. Jag kom ihåg huru general Sven sade, då han i slotts-valvet skakade liv i den insomnade vakten: »Akta dig för de små hundarne; de stora äro inte så farliga.»

(In komma nu: Back Lars Persson, dennes hustru, Blecko Jon Karlson och Dal Greta Larsdotter.)

Majoren (sättande sig i ordförandestolen): Krigsrättens herrar ledamöter behagade taga plats.

Auditören (sedan samtliga satt sig): Ha samtliga herrarne avlagt domareeden?

Löjtnanten: Inte jag.

Auditören: Var då god att gå ner till bordsändan där, lägg tre fingrar å bibeln och upprepa högt vad jag förestavar (Löjtnanten stiger upp. När han fått fingrarna å bibeln): Jag Gustaf Mauritz Gyllenklo.

Löjtnanten: Jag Gustaf Mauritz Gyllenklo.

Auditören: Lovar och svär.

Auditören förestavar därefter bit för bit och löjtnanten eftersäger bit för bit här anförda återstoden av domareeden:

— — — vid Gud och hans heliga evangelium, att jag vill och skall, efter mitt bästa förstånd och samvete, i alla domar rätt göra, ej mindre den fattiga än den

rika, och döma efter Guds och Sverges lag och laga stadgar; aldrig lag vränga eller orätt främja för skyld-skap, svågerskap, vänskap, avund och ovilja eller räddhåga, ej häller för mutor och gåvor eller annan orsak under vad sken det vara må och ej den saker göra, som saklös är, eller den saklös, som saker är. Jag skall ock varken förr än domen avsäges eller sedan uppenbara dem, som till rätta gå, eller androm de rådslag, som rätten inom lykta dörrar håller. Detta alt vill och skall jag som en ärlig och uppriktig domare hålla utan arga list och påfund, så sant mig Gud hjälpe till liv ocn själ.

Auditören: Sitt nu ner.

Löjtnanten intager sin plats.

Auditören (till dagkorporalen): För upp arrestan-ten. (Till krigsrättens ledamöter): Krigsrättens ordförande har denna gång medgivit några civila att vid förhandlingarna närvara och höras. Det är väl ingen av krigsrättens ledamöter, som har något att invända däremot?

Alla krigsrättens 1 e d a m ö t e r: Nej.

Kyrkoherden ser småleende på löjtnanten.

Auditören: Det är bara meningen att höra dem upplysningsvis. De skola altså ej gå vitneseden.

Bl e eko Jon Karlsson (reser sig upp, stillsamt): Vi svära häller aldrig.

Kyrkoherden (resande sig, ivrigt): Jag har naturligtvis ingenting emot det, om det påfordras. (Krigsrättsledamöterna söka dölja sina fnissningar.)

(Dörren öppnas och dagkorporalen inför Back Per Larsson, som är iförd egna civila kläder).

Auditören: Av föreliggande rapport (som han håller i handen) vid hållet majorsförhör framgår att n:r 22 Larsson vid kungliga dalregementet vägrat att ikläda sig den uniform han som värnpliktig blivit tilldelad samt förklarat att hans religiösa uppfattning förbjöde honom att utföra honom vid regementet åliggande soldattjänst. Erkänner n:r 22 vad i denna rapport honom lägges till last?

Back Per Larsson: Ja.

Auditören: Och vidhåller n:r 22 sin rapporterade vägran ?

Back Per Larsson: Ja.

Auditören: Jag förstår inte, huru en människa kan få en så förvänd uppfattning.

Back Per Larsson: Det är den befallning, som Gud överalt i sitt ord givit oss.

Auditören: Tvärtom skildrar bibeln huru Guds egendomsfolk på hans befallning och under hans hägn utförde det ena segerrika kriget efter det andra.

Back Per Larsson: Inte bibeln, herr auditör, men väl den framställning därav, som skolbarnen få i den s. k. bibliska historien, en naturligtvis med full avsikt gjord förfalskning av Guds ord för att barnen från undervisningens början skola få krigsandan inpräglad hos sig. Hon blir så farlig, denna bok, därför att det är barnens första läsning; så farlig emedan hon lägger en religiös nimbus över kriget.

Auditören: Bibelns egen religiösa nimbus — »Herrens krig» kallades det till och med.

Back Per Larsson: Ja, så pass mycket bättre voro krigen på Mose tid, att de för att vara tillåtna292

skulle vara uttrycken av en gudomlig rättfärdighetslag. Men redan Moses visste, att våldsväldet skulle upphöra och ersättas av ett ädlare och starkare. Han sade — får jag lov att slå upp stället i bibeln här?

Auditören: Gärna.

Back Per Larsson: Det står i 5:e Moseboks 18:15: »En profet bland ditt folk, av dina bröder, en som är mig lik, skall Herren, din Gud, uppväcka åt dig. På honom skolen I höra.» Vi förstå alla, att härvid syftas på Jesus, och vad han lärde om krig veta vi också. Men denna Jesu högre uppfattning var väl förberedd av Israels profeter. Genom Osea (i dennes 1: 7, sade Herren: (läser i bibeln): »Icke genom båge och svärd och vad till kriget hör skall jag frälsa dem, icke genom hästar och ryttare.» Efter Elias uttalade sig ingen av profeterna för krig — tvärtom. Och detta, gälde ej ensamt anfallskriget utan även det s. k. försvarskriget. Då kaldéerna anstormade Jerusalem avrådde Jeremias »dödens väg», vilket vore att möta våld med våld, och anbefalde »livets väg», vilket vore att öppna portarne för fienden, tjäna honom och söka hans bästa. Sakarias förkunnade också, att om Jerusalem lämnades obefäst, skulle Herren bli »en mur av eld» i stället kring staden.

(Krigsrättens ledamöter utom majoren och fanjunkaren visa tecken till otålighet.)

Auditören: Det kan ju vara nog med bibelcitat och bibelreferat nu. Det står naturligtvis också annat i bibeln, men det är ju inte vår sak att lära er det.

Back Per Larsson: I bibeln, i Guds heliga ord, finnes inga motsägelser. Alt i gamla testamentet pekar hän mot Jesus, vid vars födelse änglarne jublade överJ»Får jag lov att slå tipp stället i bibeln kär?*294

att han var kommen, som skulle stifta frid på jorden. Har jag missförstått Guds ord, så vore det väl mina förmäns sak att visa mig det.

Auditören (något smittad av de övriga krigsrättsledamöternas otålighet): Det är inte vår sak att meddela de värnpliktige undervisning i teologi utan att lära dem respektera lagarne.

Back Per Larsson: Även de lagar, som stå i strid med den lag Gud gett i sitt ord och i människans hjärta ?

Kaptenen (ytterst otåligt): Jag hemställer, herr major, att tilltalade icke längre måtte få förolämpa krigsrätten.

Back Per Larsson: Jag ber att på det alra ödmjukaste få försäkra, att det aldrig varit min avsikt att på det ringaste sätt förolämpa krigsrättens herrar ledamöter. Min mening har endast varit att meddela skälen för min vägran på det att krigsrätten vid domens avkunnande må kunna taga även den anklagades synpunkter i betraktande.

Auditören: Ni vidhåller altså er vägran?

Back Per Larsson: Ja. Och jag ber att få tillägga, att jag på min sida har även kyrkofäderna, som på det bestämdaste uttala sig mot de kristnes deltagande i krig.

Kaptenen vrider sig otåligt.

Auditören: Det är nu inte fråga om deltagande i krig. Vi äro till och med så tillmötesgående mot er, att vi ej ens fordra, att ni skall deltaga i exercisen. Vi äro villiga att låta er utöva er värnplikt vid sjukvården, som väl o,m något är ett fredligt arbete.

Back Per Larsson: Vägrade alla i enlighet med Guds befallning att deltaga i krigsförberedelser och krig, så bleve den militära sjukvården överflödig. F. ö. innefattar deltagandet i denna att ikläda sig uniform, vilket Guds ord förbjuder. Esaias sade, att även soldatens dräkt skulle »uppbrännas och förtäras av eld», och Johannes uppenbarelse förbjudes de kristna att taga vilddjurets »tecken» och »tal», d. v. s. soldatens insignier och nummer.

Auditören: Men straffet blir hårt, alra hälst det är tredje resan.

Back Per Larsson: Jag skulle illa löna Guds godhet och kärlek mot mig, om jag glömde att man mer måste lyda Gud än människor, om jag av fruktan för ett mänskligt straff gjorde det, som jag visste vara synd.

Auditören: Några här tillstädesvarande ha fått lov att upplysningsvis yttra sig. Kanske kyrkoherden vill stiga fram.

Kyrkoherden: Jag medför här en skrivelse från 79 av socknens 82 bönder och lägenhetsägare, som anhålla att Back Per Larsson måtte få utgöra sin värnplikt genom att färdas orten runt som vandringslärare i jordbruk. Efter att på egen kostnad ha genomgått lantbruksskolan och som hushållssällskapets stipendiat studerat lantbruk i södra Sverge och Danmark har han frivilligt tjänstgjort som vandringslärare inom socknen med det glädjande resultat, att bönderna allmänt begynt intensivare kultur och modärnare arbetsmotoder. Naturligtvis har jag inte någon som hälst del i denna skrivelses tillkomst. Jag ber krigsrättens herrar leda-

möter vara övertygade om rättrogenheten i min uppfattning och mitt fosterländska sinnelag, men jag har ej velat undandraga mig de petitionerandes enhälliga önskan att framlämna skrivelsen. Kunde det fästas något avseende vid den, skulle det värka mycket lugnande på stämningen där hemma, samtidigt med att den praktiska nyttan därav vore stor. Jag kan trygt säga, att i mannaminne har ingen gjort så mycket som denne unge man för jordbrukets höjande i vår socken.

Auditören: Har tilltalade någon fråga att ställa till vitnet?

Back Per Larsson: Jag vill be herr kyrkoherden, som väl känner både min person och min kristna tro, uttala sin uppfattning huruvida några som hälst straff skulle kunna få mig att ändra mening i avseende å min ställning till krigstjänsten.

Kyrkoherden: Jag känner väl till såväl anklagade som övriga medlemmar inom socknen av samma sekt. Jag har ingenting lemnat obegagnat för att få dem att frångå sin villfarelse i hithörande fall, men det har varit förgäves. Jag är fullt övertygad om, att vem som hälst ^v dem inte ens av en dödsdom skulle kunna förmås att ändra beslut. (Rörelse bland såväl krigsrättens ledamöter som övriga i salen. Anklagades far, mor och fästmö samt Blecko Per Karlsson se på honom, knäppa händerna och viska: Tack, käre herre Gud! Lovat vare ditt namn!)

Auditören: Black Lars Persson med hustru, anklagades föräldrar — önsken I säga något, är det eder tillåtet.

Back Lars Persson (framträder med hustrun vid sin sida): Jag ville bara säga det, att vårt vissa hopp är, att en gång alla världens folk skola enas under Hans välde om vilken Paulus i Filippernas andra och tionde säger, att alla knän skola böja sig i hans namn. Medan vi sålunda i mån av vår ringa förmåga värka för mänsklighetens förbrödring äro vi angelägna att visa lydnad och aktning för vår världsliga överhet och vara goda svenska medborgare... Det är oss kanske tillåtet att tillägga att Per alltid varit oss den kärleksfullaste son någonsin ett par

föräldrar haft lyckan att äga. (De nicka åt sonen, och hustrun sjunker gråtande till mannens bröst. Greta Larsdotter formligen hänger fast vid de bådas ögon och strålar av inre fröjd).

Auditören: Dal Greta Larsdotter.

Greta (framträder): Jag har ej följt med för att ge några upplysningar, utan endast för att få se honom och få vara stolt över honom i det ögonblick, då han lär stora och mäktiga herrar, att det fins ett, varöver de ingenting förmå: samvetet. När jag ser honom, som jag näst Gud älskar mest av alt i världen, fängslad, färdig att dömas som missdådare för att han icke är så lumpen, att han vill göra det han anser vara orätt, känner jag en översvinnelig glädje över att äga hans kärlek. Och jag förstår som jag aldrig förstått förut, huru härlig jorden skulle vara, om alla män vore lika rättskaffens och lika modiga som han.

Auditören: Blecko Jon Karlsson! Men endast upplysningar, som ha avseende å tilltalades sak, få lemnas.

Blecko Jon Karlsson: Jag medför också en skrivelse, som belyser en annan sida av Pers fosterländska arbete än det av herr kyrkoherden anförda. Skrivelsen är undertecknad av 820 personer, d. v. s. ungefär alla socknens invånare över konfirmationsåldern, och vilka betyga, att det faktiskt är han, som gjort vår kommun till den nyktraste i Dalarne. Hans otroliga arbete för den sakens skull kan herr kyrkoherden intyga, liksom också upplysa huru fylleri med kortspel, svärjande, dåliga nöjen, hem- och vägfridens störande och mycket annat ont, som hör ihop med rusdryckerna, hade förfärlig utbredning inom socknen innan Per satte sig i spetsen för kampen däremot. (Kyrkoherden nickar bekräftande medan Blecko Jon Karlsson framlämnar skrivelsen).

Auditören (till dagkorpralen): Den tilltalade ut-föres och vitnena avträda medan krigsrätten överlägger. (Dagkorpralen avför Back Per Larsson, och de övriga gå). Önska kanske herrarne någon minuts rast för personlig överläggning innan förhandlingarna fortsätta?

Kaptenen och löjtnanten: Nej!

Majoren: Jag tillåter mig tända en cigarett. (Tar upp ett cigarettetui och utväljer åt sig en cigarett). Behaga herrarne?

Alla (utom auditören): Ja, tack. (Cigarettetuiet går runt; envar stiger upp och tackar, då han tar sin cigarett. Därpå gå ett par tändstickslådor runt, och cigaretterna tändas.

Auditören: Löjtnanten kanske inte känner till det, därför påminner jag om det: det är praxis vid krigsrätterna, att den yngste medlemmen yttrar sig först

och så i samma tur och ordning alt fort, så att den älste får ordet sist. Behagade löjtnanten ge sin mening tillkänna.

Löjtnanten: Jag yrkar på det strängaste straff lagen tillåter:

Majoren småler.

Kaptenen: Jag anser, att hans oförskämda sätt att ockra på herr majorens otroliga tålamod och opartiskhet bör räknas som ett plus till hans brottslighet. Mitt yrkande är sex månaders straffarbete. Det är, som herrarne kunna höra på löjtnant Gyllenklos yrkande, ändå inte det värsta vi kunde ge honom.

Majoren: Men så få också herrarne komma ihåg, att krigslagarne dels härstamma från en tid, då alla soldater voro legda, dels också gälde endast krigstid. Tillämpa vi diem för strängt, kan det väcka oro och vi kunde bli av riksdagen fråntagna detta betydande disciplinära maktmedel.

Kaptenen: I det fallet betyder Förste kammaren lika mycket som den Andre, så det är inte farligt.

Majoren: Prästen — apropå löjtnant Gyllenklo, vi få inte stöta oss med prästerna, ty de äro våra säkraste bundsförvanter — prästen, säger jag, hade nog rätt, då han betonade, att intet som hälst straff kan förmå tilltalade

att ändra åsikt, och då blir straffet av allmänheten blott betraktat som en hämd.

Löjtnanten: Ä, det sätter en hälsosam skräck i många.

Kaptenen: Och så har han, sedan han stått och förvrängt bibeln, haft oförskämdheten att söka inbilla oss att kyrkofäderna ...

Majoren: Ja, jag kan undra var han fått det ifrån. Vill auditören låta sergeanten kalla in kyrkoherden? (Auditören nickar bifallande. Sergeanten går och kommer genast tillbaka i kyrkoherdens sällskap).

Auditören (till kyrkoherden): Den tilltalade yttrade något om, att han hade stöd hos kyrkofäderna. Hur förhåller det sig med det?

Kyrkoherden: Han har alt rätt därvidlag. Redan Tertullianus förklarade, att den kristne ej Har någon militärisk förpliktelse. Detta förtydligades av Hippo-lytus i hans kyrkoregler, vari det hette, att en borgare eller soldat, åt vilken makt gives att döda, skall aldrig få bli upptagen i kyrkans gemenskap. »Det är ej tillåtet för den rättfärdige att taga del i krig», sade Laktantius. Och det stora kyrkomötet i Nicea antog en skrivelse i vilken återgåendet från kyrkan till hären liknades vid att »som hunden återgå till sina spyor».

Auditören: Tack, herr kyrkoherde.

Kyrkoherden: Jag önskade blott tillägga det, att mildhet vid domens avkunnande skall värka gott även därför, att den där sektens medlemmar allmänt äro högt aktade för sin redbarhet och hjälpsamhet. Hans fästmö är enda dottern i socknens förnämsta bondefamilj, där det bara är hon, som tillhör sekten.

Auditören: Tack, herr kyrkoherde! (Kyrkoherden går).

Löjtnanten (till kaptenen då kyrkoherden går): Fräck var hon, men en sabla grann jänta var det!

Majoren: Nå, vad säga herrarne om att ta några hänsyn till hans vandringslärareskap ?

Kaptenen: Asch, det skulle bara ge försvarsnihi-listerna vind i seglen för deras käpphäst om upprättandet av s. k. kulturtrupper, vari krigstjänstvägrarne finge ingå. Alt, som kan väcka denne farlige sovande björn, bör undvikas. För övrigt får jag säga, att det är en förbannad skandal att de där kyrkofäderna skola vara tillgängliga även för bönder. Det där är ju lika oförblom-merat som Hinkes Brand och vida farligare. Vart skulle det taga vägen om hela läsarligan skulle få upp ögonen för vårt kuckel med bibliska historien — precis som n:r 22 här — och så alla finna, att de ha kyrkofäderna med sig? Så länge antimilitarismen är fosterlandlöshet och socialism och att vara grov i käften, då är den jämförelsevis ofarlig. Men skulle läsarne vakna, då vore det ute med oss.

(En stunds tystnad inträder.)

Auditören: Är överläggningen slutad?

Alla: Ja.

Auditören: Löjtnanten har yrkat lagens strängaste straff. Kaptenen har yrkat sex månaders straffarbete. Herr majoren...

Majoren: Jag yrkar två månaders straffarbete.

Fanjunkaren: Jag instämmer med herr majoren.

Auditören: Och jag instämmer med kaptenen.

Löjtnanten: Då återtar jag mitt yrkande och instämmer med kaptenen, så är det majoritet för hans mening.

Auditören: Altså är han dömd till sex månaders straffarbete. (Till sergeanten.) Låt tilltalade och vitnena

inträda. (Back Per Larsson införes av dagkorporalen; vitnena komma efter och bli stående i närheten av den anklagade. Auditören har under tiden skrivit å ett papper, varifrån han nu läser:) På grund av sin vägran att iföra sig uniform och utgöra honom åliggande krigstjänst dömes n:r 22 Back Per Larsson vid kungliga dalregementet att undergå straffarbete i 6 månader. Klagan mot detta utslag kan anföras hos kongliga krigshovrätten inom 30 dagar.

Back Per Larsson: Låt mig bara få säga — på det att ingen må missförstå min fästmös i sin stora, trofasta kärlek uttalade ord — att jag naturligtvis ingen bitterhet hyser mot krigsrättens ledamöter på grund av domen. Min herre och mästare har lärt mig att man icke blott skall underlåta att bruka våldsmedel utan t. o. m. älska sina fiender, och under sådana förhållanden kan jag ej hysa någon bitterhet mot herrarne, som gjort vad herrarne anse vara sin plikt — fast jag självklart sörjer över att herrarne skola anse som sin plikt att avkunna så stränga domar... Jag skall varje dag under dessa sex månader bedja för herrarne. (Rörelse utom hos kaptenen, auditören och löjtnanten, som göra föraktliga miner. Auditören samlar ihop sina papper.

Vitnena gå, därvid alla trycka Back Per Larssons hand utom kyrkoherden, som nickar. Greta kommer sist. Då hon tryckt hans hand, smeker Back Per Larsson förstulet hennes kind medan de se varandra i ögonen varmt och innerligt. Så går hon).

Auditören: Krigsrättens session är slut. (Ledamöterna resa sig.»Kastar sina armar om Back Per Larssons hals."304

Då Greta kommit till dörren, vänder hon plötsligt, springer tillbaka och kastar sina armar om Back Per Larssons hals. Han trycker henne fast intill sig. -Krigsrättens ledamöter stå som fastnaglade. Ridån faller.) Vid Drachenfels.

Ett Gustav II Adolfs-rninne.

"QMCHILLER», en ovan"gt anspråkslös brädlåda, wllvil som — ifall den hade någon självkänsla — w&fcim tydligen blygdes över såväl sitt namn som att få trafikera Rehnfloden, signalerade Königswinter.

Man blir pretentiös genom resehandböckerna. Ja, förstå mig rätt! Pretentiös på det sättet, att man ofta ej kan finna det vackert, vad de många gånger hålla lovtal över. Jag hade kunnat hålla mig kall ända till Königswinter. Men nu var det slut på min självbehärskning. Inför dienna natur 'måiste jag falla ned och beundra.

På höjden ovanför ligger, 325 meter över havet, ruinen av den månglbesjungna borgen Drachenfels, för mig såsom svensk anmärkningsvärd, emedan den intogs av svenskarna under 30-åriga kriget. Från höjden vid borgen är en av de mest hänförande utsikter vid Rehnfloden.308

Värden på »Europeischer Hof» hade försäkrat mig, att det var en bagatell att gå dit. Altså avslog jag såväl anbuden att åka upp med kugghjulsbanan som att bli upptransporterad med åsna.

Vägen — som är förträfflig — går genom vinfält, förbi små trevliga gårdar och modärna slott.

Ej så långt från Drachenfels topp satte jag mig att vila i en vägkrökning. Bäst jag satt där, kom en liten flicka på omkring tre år, ljuslagd och strålande som en vårsky, springande mitt i famn på mig. Inom en sekund satt hon på mitt knä, och vi logo i kapp över att ha formerat bekantskap.

Det var nog jag »som fölrst återkom till värklig-heten», som frasen lyder. Och sedan jag övertygat mig om, att min lilla sommarfågel talade tyska, sporde jag henne:

»Var bor dsu?»

»Hos mamma», förklarade hon tvärsäkert med en förvånad min på mig, som ej hade reda på det.

»Och var bor mamma?»

»Hos pappa».

»Och pappa bor?»

»Långt borta».

»Resande altså», tänkte jag och tog den lilla i handen vandrande framåt. Det dröjde ej länge förr än en ung kvinna kom springande seende sig ängsligt omkring. Då hennes blick föll på oss, fyldes den av varm glädje. Det var altså modern. Hon flög emot oss.

Jag överräckte åt henne den lilla, som hon överhöljde med smekningar och kyssar.

»Förlåt, min herre», sade hon, »att jag glömmer tacka er. Men jag blev så glad. Tack så ofantligt mycket!... Wilhelm!» ropade hon därpå och tillade förklarande: »Det är min man, som sprang åt ett annat håll för att söka. Vi hLevo så överväldigade av utsikten, att vi glömde alt omkring oss. Och då gav sig Ännchen ut på egen hand».

Mannen kom nu. Han tackade, presentation följde, och med den öppenhet och hjärtlighet, som karaktäriserar tyskarne, var bekantskapen snart gjord. Han var läkare från Nordtyskland och begagnade sina sommarferier till en Rhentur.

»Ni är inte tysk, hör jag», sade han.

»Nej, svensk», svarade jag.

Ännchen hade gått med sin ena hand i min, och den andra i moderns. Nu släpte hon plötsligt min hand, sprang till modern och fattade henne i kjolen med ett omisstydbart uttryck av förskräckelse.

>Vad nu?» utbrast jag. I detsamma såg jag på den unga frun. Hon rodnade starkt och mannen såg förlägen ut.

»Den lilla», svarade han, leende, sedan han inom kort återhämtat sig, »gav er ett bevis för, huru traditioner kunna hänga i».

Jag skakade förundrad på huvudet.

»Barnets förskräckelse för er är ett minne från edra landsmäns deltagande i trettioåriga kriget...»

»Folkets dom», avbröt jag både för att skingra förlägenheten och för att få päga vad jag tänkte. »Det svenska namnet sölades då så förfärligt i blod, att minnet därav ännu skrämmer t. o. m. småbarnen. Huru

ohyggligt måste ej våra förfäders våldsdåd här nere ha varit!»

»Man skrämmer barnen med, att svensken skall komma och taga dem, om de äro olydiga», inföll frun. »Vår barnflicka är katolik, och Ännchen har förmodligen hört det av henne».

»Det skedda skall», återtog jag, »vara mig en särskild anledning att under min resa i Tyskland komplettera, vad jag vet om detta».

»Materialet är tyvärr rikt», sade mannen. »Historia som sägen bevara berättelser om fasansfulla plundringar med tygellös dryckenskap och den mest djuriska råhet mot kvinnor — alt begånget med eder Gustav II Adolfs tillåtelse. Så bådo fredliga, fromma borgare i Ingolstadt: Förbarma dig, du högtlovade jungfru Maria, beskydda oss mot djävulen från Sverige, mot hans finn- och lapp-ländare».

»Förfärligt!» utbrast jag. »Detta vårt möte skall också vara mig en ny sporre att hemma, i den mån jag kan, värka mot krigets brott».

Båda räckte mig sina händer.

»Vi äro också fredsvänner», sade mannen. »Man blir det här i Tyskland».

Ännchen såg med undrande ögon på denna scen.

»Är inte svensken farlig?» utbrast hon.

»Nej, vän, ej det slagets svenskar», sade jag och tog henne upp på min arm.

Detta reseminne dök upp i min erinring, då nyss en samling skolbarn med en fana i täten drog förbi mitt fönster, sjungande: »Förfäras ej, du lilla hop».

Det är ju Gustav II Adolfsdagen i dag.

Jag firar den med hågkomsten av er, kära vänner nere i det under bödelsyxans tyngd dignande Tyskland. Också hos oss håller militarismen på att bli något heligt. Så vi förstå er.

Jag skulle just i dag vilja trycka edra trofasta händer — jag skulle just i dag vilja ha lilla Ännchen på mitt knä och säga henne, att hon är lycklig, som har ett par föräldrar, vilka i hennes unga själ lägga in en brinnande håg för att plåna ut mänsklighetens stora blodiga skam, kriget och alt vad därtill hör.

Jag skulle vilja ha dig på mitt knä, Ännchen, och smeka ditt ljusa hår!... Det blodröda brottet»

l|ffirflÅNG VÄG hörde fru Grane stojet från skolgår-iden. Det hade många gånger glatt henne, och hbbs3 då hon gick förbi skolan kunde hon stå långa stunder försjunken i åskådan av leken och all den ungdomsglädje, som i den tog sig uttryck.

Då hon nu kom närmare gjorde hon den reflexionen, att munterheten i dag var ovanligt högljudd, men framkommen fann hon, att det ej var någon munterhet als.

Den gamla lekplanen var till en fjärdedel upptagen av en sikjutbana för de högre klassernas gossar, och hon erinrade sig nu, att det varit en het strid härom. Biskopen och rektorn hade varit emot skjutövningars anordnande vid skolan, enär detta för hårt inkräktade på den redan förut alt för knappa lästiden. Militära auk-toriteter av erkänd rang hade dessutopm betecknat dessa övningar såsom av ytterst ringa betydelse i militäriskt avseende. Men ändå hade de kommit till stånd under inflytelsen av intressen, som häri trodde sig ha funnit ett medel till utbredande av »fosterländsk anda».

Vid staketet mot gatan hade uppförts en vall av grus. Där lektes det krig av de lägre klassernas lärjungar. Vallen, som var besatt av »ryssar», stormades av »japaner» under vilda vrålanden. Det kom till ett ordentligt handgemäng, varvid alla de dåliga egenskaper, som tillhöra slagsmålets natur, kommo i dagen. Vreden lyste i ögon, som eljest strålat av levnadslust. Den starkare anföll hänsynslöst den svagare. Fula tillmålen haglade.

Rysande av obehag gick hon därifrån. Hon var emellertid glad över, att hon icke sett sin egen gosse. Han höll sig altså borta därifrån — vad han ändå var en något till bra gosse!

Då hon kom till den väninna, som hon gått ut för att besöka, fann hon kaffebordet dukat.

»Det var då ett lustigt apropå», sade fru Qrane.

»Nej, jag visste att du skulle komma.»

»Hur visste du det?»

»Din jungfru telefonerade och sökte dig här. Hon sade, att hon visste, att du gått hit.»

»Sade hon, vad hon ville?»

»Nej. Det var något om, att en främmande herre kommit hem till er.»

Fru Grane gick till telefonen. Det var jungfrun som svarade. Herrn och en främmande herre voro hemma och ville tala med frun, hon visste ej varom.

Sedan fru Grane satt sig vid kaffebordet, lade hon märke till, att det var något nervöst över väninnan.

»Hur står det till med dig?» frågade fru Grane. »Du är blek.»

»Ja, jag har inte sovit bra.»

Det var något visst osäkert i hennes min och stämma, tyckte fru Grane, som nu också erinrade sig, att jungfruns röst i telefonen låtit upprörd.

»Vad är det? Har något hänt? Dölja ni något för

mig ?»

»Ne... nej», stammade väninnan.

»Du förstår väl, att du ställer till någon olycka, om du förtiger något viktigt för mig!»

Då flög det genom hennes huvud, att det var något med mannen, eftersom han var hemma men ej telefonerade själv.

»Din gosse hade under lekstunden blivit skadad, men det var icke något farligt.»

Innan väninnan hunnit tala ut var fru Grane på väg utför trapporna, och hur hon kom hem, visste hon icke.

Den främmande herrn var, såsom hon anat — doktorn. Han mötte henne redan i trappan.

»Jag ber er, fru Grane», sade han och tryckte hennes hand, »att inför gossen iakttaga det fullständigaste lugn. Förmår ni ej det, ber jag er att icke gå in till honom. Jag tror ej, att någon egentlig fara är för handen, men en sinnesupphetsning kan göra tillståndet oberäkneligt.»

»Vad är det då med honom?»

»Undier lek å skolplanen har han fått en spark i underlivet, tydligen en riktigt otäck spark, ehuru sådant sällan är så farligt, som det ser ut, i alt fall när det gäller ungdomar. Hos dem är ju elasticiteten och nybildningsförmågan större än hos vuxna människor.»

Det var altså därför Ejnar icke var med i leken, då hon stod och åsåg densamma.

»Jag förstår att han är döende. Får jag komma in nu ? Jag vili inte förlora en enda minut av den tid, han har kvar.»

»Gå in. Men lugn bara.»

Hon gled in och sjönk ned på stolen vid sängen, i vilken han låg avklädd.

»Stackars min gosse! Har du mycket ont?»

»Nej, inte nu.»

»Men då du fick sparken ? Jag förstår... Han bör väl inte tala mycket, doktor?»

»Nej, hälst ingenting als. Men sova.»

»Sov då, min gosse. Jag skall sitta vid din säng, torka bort svetten från din panna och upphostningarna från din mun, så att du får ligga riktigt stilla. Ty då blir du fort bra. Och så, vad som än hänt och händer, så kom ihåg, att far och mor äro glada åt sin gosse.»

Fadern och doktorn avlägsnade sig. Om en stund hade Ejnar slumrat in med sin hand i moderns, såsom då han var en liten, liten pilt.

Vid tiotiden på aftonen vaknade han. Det var mörkt i rummet.

»Mor lilla, är du här?»

»Ja. Vill du, att jag skall tända ljus?»

»Tack!»

Å, vad han såg blek och avfallen ut! Vad livet ändå är sprött och skört!

»Nu skall jag lägga på dig ett nytt omslag.»

»Det behövs inte mor. Jag kommer att dö i natt.»

Hon fick tårar i ögonen.

»Det är inte för att jag skall dö, mor, utan för att jag gör far och mor en sådan sorg. Bed far komma in.»

Hon gick efter fadern. Denne hade blivit tio år äldre på några timmar.

»Nu när jag skall gå bort, tycker jag det underligaste av alt vara, att ni kunnat vara så snälla emot mig, fastän jag så ofta både tänikt och gjort det, som varit stygt. Jag har ofta varit elakare än de gossar, som mest fått dåliga exempel; och jag har fått bara goda. Jag lider nu bara självförsikylt — jag visste ju, att ni båda äro så mycket emot krig, och ändå var jag alltid med, då vi lekte 'ryssar och japaner'.»

»Jag förstår gott huru svårt diet är att undgå det», sköt fadern in. »Det är inte så lätt att bära hånet från kamraterna för att man är feg.»

»Det är far så likt, att urskulda mig, men det är jag inte värd. Jag var med för att jag tyckte det var roligt — roligt, fastän jag visste att det var orätt och fastän det var er bägge emot. Att jag blir straffad för det jag gjort, är ju bara rätt, men det förfärliga är, att ni också skola bli straffade därför. Jag vet hur ni hålla av mig, fast jag inte förtjänat det, och jag vet, att ni skola sörja.»

»Vi hålla av dig, emedan vi bättre än du sågo vilken bra pojke du är i grund och botten. Du kunde naturligtvis ej undgå att röna inflytande från kamraternas sida. Men den dåliga anda, som yttrar sig i sådana våldsdåd, som det dig övergångna ha ej de själva skapat. De ha fått den inympad på sig. Den möter dem i tidningarna, hos lärarne, i kyrkan, i sällskapslivet, i all officiell ståt, och alltid är den draperad i fosterlandets färger, omgiven av det mest förskönande skimmer den

kan få av alt, som är ägnat att imponera på ett ungdomligt temperament. Det är ju framför alt ungdomen, som skall bländas — ungdomen, som frivilligt skall underkasta sig att bli kanonföda... Ack, min gosse, nog har jag skäl att ursäkta dig alltid.»

»Hur gick det till?» frågade modern.

»Jag var 'japan' — det ville de alla vara, så att vi måste dra lott om vilka som skulle vara 'ryssar'. Vi stormade höjden, och 'ryssarne' försvarade sig. Jag tog sikte på en gosse, som jag tyckte mig rå på, det var prostens Erik, som svär värst i hela skolan, fastän han bara går i fjärde. Då jag skulle draga ned honom från höjden, slog han mig i ansiktet mot ögonen. Det är mot reglerna, men dem bryr just ingen sig om, då vi komma i farten.»

»Ja», sade fadern mera till sig själv än till gossen, »så går det till också i det värkliga kriget. Då tiga lagarne, ty kriget är det blodröda brottet, brottet över alla brott, den rena motsatsen till rätten.»

»Nå», återknöt modern Ejnars berättelsetråd. »Erik-slog dig i ansiktet.»

»Och jag slog igen, så att han föll omkull. När jag så skulle släpa honom utför höjden, bet han mig i fingret.»

»Får jag se», bad modern.

Ejnar visade vänstra lillfingret, som hade ett djupt, blodigt ärr av ett bett.

»Jag blev förfärligt ond, slängde honom ifrån mig och sparkade efter honom, dock utan att träffa, ty han är kvickare än jag och höll sig undan. I stället sprang han på mig, satte kroklben för mig, fick omkull mig och

gav mig en spark på magen. Det gnistrade för mina ögon och gjorde alldeles förfärligt ont. Jag kunde icke skrika högt, och ingen brydde sig om mig. Det var ett par, som sprungo emot mig, men de voro för ivriga att lägga märke till att de trampade mig. Nu kom jag såväl ihåg fars skildringar av de sårades tillstånd under ett krig, och nu tyckte jag inte att far endast var blödigt känslosam — nu förstod jag att far hade rätt. Ingen såg åt mig mer än min motståndare, som hånade: 'Jag tror du fick för sparka. Eller gör du dig bara till? Upp med dig, annars får du en spark till!' Jag skulle be honom om försköning men fick munnen full av blod. Erik förstod visst nu att han gjort mig illa. 'Här är en sårad — hjälp mig att bära bort den!» ropade han. En tog mig i armarne, en i fötterna. Det gjorde förskräckligt ont. De buro in mig i klassrummet. Lektor Enderstedt telefonerade efter doktorn, och så förlorade jag medvetandet — jag kom till sans först här i sängen. Jag såg på dina ögon, far, att du visste att jag skulle dö; jag kom ihåg att du drömt om mig — hur jag skulle fortsätta ditt livsvärk, hur all din strävan gått ut på att göra mig duglig därtill och hur du gjort alt för att plocka bort stenarne från min framtids väg. Jag kom ihåg mors ömma ord och mjuka händer, mina löften till henne, att vara hennes stöd, när du, far, var borta. Intet av alt detta skulle jag kunna infria, och så tänkte jag på de tusenden sinom tusenden, som dödades i kriget och vilken sorg, vilket elände detta medförde för deras anhöriga — precis som du sagt, far. Jag var olydig mot er, de äro olydiga mot Jesus, som sagt, att de som taga till svärd skola förgås med svärd. Men

an-dra skola lida för deras synd, liksom ni för min, det är det förfärliga ...»

Han fick en häftig blodupphostning.

»Du har talat för mycket, Ej nar lille», sade modern. »Om du också skulle gå ifrån oss, så förstår du väl, att varje minut, varmed ditt liv kan förlängas, är oss dyrbar. Därför bör du icke anstränga dig...»

»Bara ett till vill jag be om: att Erik inte blir straffad för det han gjorde. Jag var lika dålig som han, och det var blott en olycklig tillfällighet att det gick så illa för honom. Det kunde ju lika gärna ha varit jag.»

»Vi skola säga åt rektorn det, och han respekterar nog din cnskan», sade fadern. »Och tack, min käre gosse för all den outsägliga fröjd, du berett oss under ditt korta liv. Vi ha ingenting att förlåta dig, bara så mycket att tacka dig för. Det går ju an att denna förskräckliga olycka träffar ett par föräldrar, som lärt sig att böja sig för Guds gissel, huru oförståeligt det än förefaller oss och hur hårt det än slår — andra skulle ha kunnat bli vansinniga inför en sådan straffdom. Vi ha syndat och illa gjort. Vi, som skulle hetas vara medvetna fredsvänner, ha icke nog motarbetat det onda, varför du fallit ett offer. Nu få vi skörda vår lojhets lön — ogräset växte upp och kvävde den goda säd, som vi sådde alt för sparsamt, eftersom vi sådde ut den endast i ditt sinne ...»

Den starke mannen skakade av gråt och förmådde ej säga ett ord mera. Han sjönk pä knä vid sängen, kyssande sin gosses hand.

»Vi skola bygga en stege mellan himmelen och jorden — ni nedifrån -och jag uppifrån. På den skall Jesus komma till jorden och stifta det fredsrike, som diu så ofta hänförd talat om, far — som du så ofta sjungit om, mor. Tack, far och mor! Nu går jag... Jag är på väg redan... Det käns ej svårt att dö. — det är bara som att sväva på moln... Vi skola bygga den nya jakobsstegen — jag och alla de i kriget dödade; ni och alla de andra, som kriget lämnat kvar i sorg...»

Ejnar såg på modern med en blick, såsom ur ett långt fjärran, och kort därefter hade detta offer för brottens brott utandats sin sista suck. Världens mäktigaste fredsförbund.

EN STORA FOLKSLAKTNINGEN är slutad. Han korn icke tillbaka till lägret. Altså går hon att söka honom.

Slutligen finner hon honom. Hon säger alla de ömma ord, som kärleken lärt henne och som alltid kommo hans ansikte att stråla. Hon smeker hans bleka kind. Men han är lika stum och kall som ryssen, som sover den sista sömnen vid hans bröst.

Hon märker icke att aftonen är i antågande och att lägereldarna tändas. Hon vet blott, att hon skall dö hos honom. Vad är det? Var det icke någon som rörde sig?

Hon ser upp. Lutad emot ryssen ligger en ung ryska, skakande av gråt.

»Syster», säger japanskan, »du höll honom mycket kär?»

»Han var mitt alt. Jag var ensam — frändelös, vän-nelös. Så kom han och gjorde mig till världens lyckligaste kvinna. När han inkallades följde jag med — såsom jag förstår, att du gjort. Och nu...»

»Lycklig du, som är ensam om din sorg», säger japanskan. »Min älskade har en far, som skall förtvivla, och en stackars mor, som skall gråta sig blind. Och jag skall dö hos honom.»

»Nej. syster», utbrister ryskan plötsligt, »vi skola leva!»

»Varför skulle vi leva?» frågar japanskan, skakande på huvudet.

»Jo, något går upp för mig, då jag ser dig framför mig här», svarar ryskan, i det hon lägger armen om japanskans liv och reser henne upp. »Vi stifta ett förbund här vid våra älskades lik och så gå vi ut i världen, hand i hand, för att förvärkliga dess uppgift?»

^Ett förbund?» säger japanskan undrande.

»Ja, syster lill', världens mäktigaste fredsförbund.»

Japanskan ler genom tårarne och smyger sin hand i ryskans.

»Vi äro de rätta att stifta det», säger ryskan, »vi, som nödgats bevitna detta meningslösa massmorddrama, vilket i skändlighet står utan motstycke i historien. Vi, som lida djupast under trycket av våra makthavandes brottslighet och under den brutala likgiltighet, varmed en hel värld åskådar denna fasa utan gräns — vi äro de rätta att gå ut i världen och göra slut på krigen.»

»Du måste ha rätt, syster», svarar japanskan och ser drömmande framför sig. »Medan regeringarnas högt uttalade fredskärlek yttrar sig i yrkanden på nya militärbördor, medan diplomaterna spionera på varandra, medan riksdagsmännen hålla tal vid interparlamentariska festbanketter och prässens flertal förgiftar människornas sinnen med falska begrepp om ära och fosterland,världens mäktigaste fredsförbund.324

gå vi stilla vår gång till mödrarna, till fästmörna, till systrarna världen runt och lära dem, att kriget blott är en vidrig dröm, som är slut i samma stund vi kvinnor upphöra att tro på den.»

»Syster, vi skola mana kvinnorna att ej ge sig tid att uttala tanklösa och betydelselösa ord. De få ej tilllåta sig det så länge hela världen suckar efter deras hjälp.»

»Du har rätt. Låtom oss tala bort, sjunga bort, gråta bort kriget — låtom oss ej lämna något medel oförsökt.»

»Syster, må vi framför alt ihågkomma ett: det gi-ves i varje människas tid en period, då hennes mor är alt för henne, låtom oss mana mödrarna att då bruka sitt inflytande — det största en människa kan ha över en annan. Mödrarna, som fött barnen med smärta och som älska sin lifsfrukt lika mycket som sina egna liv, skola förstå det vanvettiga, det brottsliga i att offra sina käraste åt krigets Molok.»

»Då vår stämma blir nog mjuk, vårt hjärta nog varmt, vårt öga nog klart skall ingen man mer behöva lära sig krigets avskyvärda och demoraliserande hant-värk, än mindre gå ut i kriget. Abels blod får ej längre ropa från

jorden, eftersom vi kunna förhindra det.»

Tanken att läppar, som kysst deras egna, armar som omslutit dem, skulle bli rovdjurs föda, är dem outhärdlig. Den ena går för att skaffa spadar medan den andra sitter kvar för att vakta de döde för slagfältets vidrigaste rovdjur, likplundrarne.

Tysta gräva de. Då de äro färdiga tillvarataga de såsom dyrbara reliker vad de döde ha i fickorna.

Men ringarne få de ha kvar å händerna. De skola, då de sova den sista sömnen, ej sakna sina älskades trohetslöften. Så kysser envar av dem sin älskade och lägger honom med egna händer i moder jords sköte.

Och då de vandra hem hand i hand, bryter den nya morgonen in. Mannekängen.

i

UGUST var en vek, känslig natur. Våld i varje form var honom emot. Brottning och dylika nöjen deltog han aldrig i. Men under diskussionerna å logen försummade han aldrig att träda upp till förmån för de svagare.

Så kom den tid, då han skulle excersera beväring. Han var ytterligt emot att underkasta sig denna plikt och övervägde länge om han skulle undandraga sig densamma genom att resa till Amerika. Men kärleken till fädernetorvan var honom för stark. Och att vägra göra krigstjänst var detsamma som att spoliera sitt liv. Ty den krigstjänstvägrandes brott straffas ej en gång för alla, utan straffet återkommer år ut och år in med 3 å 6 månaders straffarbete. Krigstjänstvägran betyder altså detsamma som att hindras från att ha ett yrke och att tillbringa ända upp till hälften av sin tid som straffarbetsfånge så länge man är i värnpliktsåldern.

August fann snart, att en stor del av krigstjänst-övningarna mera var att skratta åt än harmas över. Men så en dag blev det bajonettfäktning.

En utsliten uniform var uppstoppad med hö. Mot denna kommenderades anfall. De flesta av beväringarna togo det som lek. Andra funno övningen obehaglig, och det hela bar en matt prägel.

Det såg också kaptenen, som kom för att iakttaga övningen.

»Det är», förklarade han under många svordomar och grova tillmålen mot beväringarne, »ingen fart i arbetet. Ni ha ingen fantasi! Ni måste föreställa er, att ni ha en värklig människa framför er, en främmande hund, en vit djävul, såsom kineserna så expressift beteckna europeiska fiender. Han skall vara dömd, när någon av er får tag i honom!»

Näste man tog anvisningen ad notam. Han stack bajonetten i mannekängens mage, vred om den och ryckte ut den häftigt.

»Mycket bra!» sade kaptenen.

Uppmuntrade av bifallet fortsatte de övriga på samma sätt, så att höet välde ut ur mannekängens mage, och hö och trasor blandade sig med varandra. Och då en beväring slutade med att bearbeta mannekängens huvud med gevärskolven, hurrade kaptenen. Beväringarne, som gladde sig över varje tillfälle att få ta sig någon frihet, instämde i hurraropen, vilket upptogs helt nådigt. Det var ju ett utslag av krigaranda!

August kom aldrig i tur att använda bajonetten, och glad var han. Hade han blivit kommenderad därtill, skulle han måst vägra att lyda.

I många dagar kunde han ej tänka på något annat än denna övning. Han kunde ej, såsom kamraterna, taga den som ett lustigt skämt. Han hade den fantasi, som kaptenen talat om. Men August hade ett stycke kännande hjärta

på den plats, där kaptenen hade en sten. Och just på grund därav såg August oupphörligen mannekängen framför sig — inte som en mannekäng, utan som en levande människa, vilkens inälvor välde ut, blandade med blod och trasor, under det att den olycklige skrek i dödsnöd med av smärta förvridna anletsdrag... Grymmare än de andra rovdjuren.

jpSäN HÄRLIG SOMMARDAG.

m Solen lyser. Himlen är blå. Gräset lyser grönt ESS^a och blommorna dofta. Alt i naturen gläder sig över tillvaron.

Det gör också bofinken,, där han sitter i trädet och sjunger för sin maka, som ruvar ägg. Det är ett tålamodsprövande arbete, men så hjälper också herrn i huset till därmed ibland — det är inte alla fågelherrar, som äro så älskvärda! Och drömmarne bm de små fyller henne med lyckliga känslor. Det är också grundtemat i hans sång.

Plötsligt tystnar han på en gång. »Vad är det?» frågar hon.

»Det lät som åskan», svarar han. »Men det fins ju inte så mycket som det minsta strömoln på himmelen.»

»Du drömde väl bara», skämtar hon, och han fortsätter med sin sång.

Men plötsligt stannar han igen.

»Det är väl inte åskan, men det är något liknande. Jag måste flyga bort och se efter vad det är.»

»Bliv inte länge!» ber hon ängsligt.

»Inte ett ögonblick längre än nödvändigt», svarar han, som redan är på väg.

Det dröjer ej så länge förr än han är tillbaka.

»Det är någon ny sort av De onda»*, berättar han. »Men dessa ha bössor som äro så stora, att de måste forslas på kärror. Det är dessa jättebössors skott, som dåna såsom åskan.»

»Komma de hitåt?»

»Det vet jag inte. Men jag skall hålla utkik på dem.::

Han flyger upp i luften då och då. På mellantiderna söker han hålla hennes och sitt eget mod uppe med sång. Men det vill ej gå något bra.

Bäst det är höras kanonskott närmare. Det är den stora fältmanövern, som flyttar sig punkt för punkt.

Bofinkhanen flyger upp i luften.

»Vi måste fly», säger han då han kommer tillbaka.

»Menar du, att vi måste överge vårt bo och våra framtidsförhoppningar?» utbrister hon.

»Ja», svarar han. »Jag kom hit en vecka före dig och utsåg platsen. Jag visste, att du skulle tycka om vyn. Vi ha bygt boet gemensamt, och det är oss oändligt kärt. Våra drömmar om barnen måste vi offra. Vi måste framför alt rädda våra liv.»

Dånet av människors och hästars tramp kommer närmare. Snart höras kommandoorden. Fåglarna förstå, att

* Så kallas i fågelvärlden alla med skjutvapen försedda människor.

stunden är slagen; honan lemnar äggen, och de båda fly. De stanna ej förr än de äro utom räckhåll för kulorna.

Mot aftonen avslutas kanonaden. Hären drar sig från platsen.

Då återvänder bofinkparet dit. En kula har splittrat det träd, vari de hade sitt bo. Boet ligger på marken. Någon

har trampat på det, och äggen äro krossade.

Bofinkhonan jämrar sig.

»Vi kunna vara glada, att vi ej hunnit få små», tröstar hanen.

»Varför äro de så onda?» frågar hon, som är hela två år yngre än han och altså ej sett så mycket av världen.

»Det är oförklarligt», svarar han. »Och det märkvärdiga är, att ogärningar av den art som dessa inte direkt rikta sig mot oss eller andra djur utan just mot varelser av deras egen art.»

»De äro altså grymmare än de andra rovdjuren», säger hon.

»Ja, min älskade», svarar han och ser med en hopplös blick på deras söndertrampade bo. Mitt första fredsföredrag.

Å EMMY BRANT med lätta steg trädde in i pensionatet, var det som om en solstråle plötsligt lyst upp detsamma. Hon tog oss alla med storm.

Vårt gnäll över maten, våra injbördes tvister och våra elakheter mot syndabocken-uppasserskan, tystnade på en gång för hennes klingande skratt. T. o. m. stations-inspektoren, som eljes ansåg det som en plikt att uttala sitt världserfarna missnöje över allting, var stum, och den lantlige matadoren med titeln brukspatron, som vi alla ansett icke kunna intressera sig för annat än den röjmatism, han undergick massagebehandling för, sade vid kaffet, medan han formligen slök Emmy Brant med ögonen:

»Den där var det stil på!»

Det faller af sig självt, att jag stälde mig i första ledet framför hennes triumfvagn, och jag tror också, att jag var den mest gynnade. Detta kom sig väl till väsentlig del av, att hon med mig hade flere gemensamma intressen än med de andra.

Endast i ett divergerade vi alldeles bestämt — i åskådningen om militärväsendet. Hennes far var stor arméleverantör och altså en ivrig anhängare äv milita-rismen. I hennes hem rörde sig mycket militärer, men hon visste naturligtvis icke ett tecken mera om hela härväsendet än vad en ung dam får lära av de officerare, som äta hennes pappas mat och dansa med döttrarna.

Jag hör icke till dem, som måste med löje se tillbaka på sin ungdoms ideal. När jag ser tillbaka på mitt liv, finner jag, att jag i det stora hela altigenom omfattat den världsåskådning, som jag tillkämpade mig vid 16—20 år. Där jag förändrat mig, har jag som regel radikalnat till. När jag debatterade fredsfrågan medl Emmy Brant, hade jag ej hunnit fram till min nuvarande ståndpunkt: »försvarsnihilismens». Jag begagnar det citerade ordet endast emedan det blivit en term. Eljes skriver jag numera aldrig »försvaret» utan »krigsväsendet» eller något liknande.

Denna min halva ståndpunkt gjorde, att jag hade en smula svårt att reda mig med henne ibland. Medelvägarna äro alltid dumma, ty de måste alltid göra medgivanden, som en så pass fyndig och minnesgod motståndare som Emmy Brant sätter en i trångmål för.

Under en av dessa debatter sade lektor Cavalli, som var ordförande i Arbetareföreningen:

»Du, Saxon, kunde gärna hålla ett föredrag om skiljedom och fred i föreningen.»

»Det skall vara mig ett stort nöje, ty då kan jag för en gångs skull slippa motsägelser», svarade jag leende med en sidoblick på Emmy.

Och så utsattes dagen för mitt fredsföredrag — mitt första fredsföredrag. Det skulle hållas först efter jul. Förut hade ingen människa där i staden någon tid att avstå för en sådan lyx som ett föredrag.

Vi hade den angenämaste jul, som någon upplevat å pensionatet. Bland julklapparna — småsaker, som på något

lustigt sätt anspelade å mottagaren — märktes en juvelring till Emmy.

»En så dyrbar present kan jag inte taga emot från anonym givare», sade hon, sedan hon fått upp etuiet. »Om givaren skulle vara här, tackar jag bara för uppmärksamheten och lemnar ringen till vår värdinna, där givaren får avhämta den.»

Ingen gjorde en min. Men det ansågs allmänt, att det var brukspatronen, som var adressaten för denna Emmys taktfullhet. Han hade varit en smula efterhängsen under senaste tiden, och jag hade därvid haft den förmånen, att hon just som tog skydd bakom mig. Ibland undrade jag, om jag icke var p,å väg att bli allvarsamt förälskad, och jag tror, att hon ibland gjorde sig samma fråga. Men bägge hade vi liksom genom en tyst överenskommelse mot varandra anslagit en skämtsam ton, som utgjorde ett slags pansar mot känslor, som ville tränga djupt.

Vid russinen och mandeln fick jag en dubbelmandel och föreslog henne att spela »filipin», vilket hon genast var med om.

»Vad vill ni ha, om ni vinner?» sporde jag.

»Choklad», svarade hon.

»Och jag vill ha en kyss.»

Hon nickade bifallande.

»Ni går med på det?» sporde jag.

»Ja», skrattade hon.

»Men jag menar allvarsamt.» »Jag också.»

»Nå, kunna vi då inte ingå en liten kompromiss, som begunstigar bägge parterna: Ni får chokladen och jag kyssen?»

»Det är väl sådant där, som kallas politik? Nej, tack! Jag kan gå med på vadet, ty jag kommer naturligtvis att vinna.»

Men dagen därpå, då vi råkades, dröjde det en stund, innan hon sade sitt »filipin?» Jag hade glömt hela historien, men hade hon gjort det? Var det bara min egenkärlek, som spårade besvikenhet i stället för triumf i hennes uttal av ordet? Hade hon icke velat ge mig ett tillfälle att vinna? Emmy, vart har det hållit på att taga vägen med oss?

Dessa frågor gjorde jag mig själv samtidigt med att jag melankoliskt vidgick, att mina aktier hos henne efter detta måste vara i sjunkande. Hon förstod naturligtvis, att jag skulle anse att hon blottat sig, och det förlåter en kvinna icke lätt, ifall nämligen att detta blottande varit fruktlöst.

Och så fick jag retirera medan brukspatronen avancerade. Men jag led av det. Och gjorde icke även hon det?

Jag stod på talarstolen. Hon hade förut sagt, att hon icke skulle komma, men hon var dock med. Min blick naglade sig fast vid henne och släpte henne ej

under hela föredraget. Alt vad som svidit i mitt hjärta sedan filipindagen välde upp och lade ömma ord på mina läppar — ord, som, det kände jag, grep hela åhörareskaran, men vilka endast hon och jag fullt förstodo. Jag blev varm av att veta, att det mellan oss existerade en gemensam hemlighet, och innan jag steg ned från talarstolen förstod jag, att jag hos henne återvunnit mina förlorade länder.

Vad skulle hända, när vi råkades härnäst, kanske om några ögonblick?

Då publiken strömmade ut, ville jag skynda ned för att följa henne hem, men till min outsägliga förargelse blev jag uppehållen ett par minuter, och då jag störtade utför trappan, var den tom. Korridoren och den korta vägbiten genom trädgården ut till gatan voro också tomma. De avtroppandes röster hördes på avstånd.

Men ur trädgårdsdunklet trädde en gestalt fram. Det var Emmy.

»Jag stannade efter för att tacka er. Nu är också jag fredsvän», sade hon med värme.

»En sådan belöning hade jag aldrig drömt om», svarade jag och lade armen om hennes liv under det att jag slog in på en av trädgårdens sidogångar.

Då vi kommo mitt för ett fönster, varifrån lampsken tillät mig att se hennes ansikte, sade jag:

»Nu får jag den där kyssen, som jag drumlade bort vid filipinen?»

Hon skakade på huvudet, men såg samtidigt på mig med en blick full av den gamla käckheten — en bliök, som sade: »Tag den!»

Och jag tog den — en sådan där långkyss, som man kysser i ungdomens vår.

»En till åtminstone», bad jag.

»Nej, mer än en kan inte brukspatronens fästmö bestå er.»

»Är det värkligen sant, att...»

»Ja. Det passar mig bäst. Jag är van vid lyx, ytlig diskussion, nöjen och flirt. Vi äro sex systrar och pappa har icke haft sinne för att samla i ladorna. Ni förstår?»

Jag nickade. Och i det jag lösgjorde min arm från hennes liv sade jag:

»Nu får jag en kyss till — den sista?»

Jag fick den.

Några sekunder låg hon hårt sluten i mina armar, och så slet hon sig lös och sprang.

Hon gifte sig med brukspatronen och jag vet ingenting om hennes vidare öden, undantagandes att hon blivit fredssaken trogen. Hon skänker årligen ej obetydliga pänningebelopp till rörelsen, och hon tillhör styrelsen i sitt läns fredsförbund, där hon dock egentligen endast är en dekoration, ty hon deltager aldrig i några möten eller kongresser. Dock betyder det naturligtvis ej litet, att en person med hennes inflytande så bestämt markerar sin ståndpunkt på detta fält.

Sedan dess har jag hållit otaliga fredsföredrag. Men alltid har jag nere i åhörareskaran tyckt mig se hennes vackra, käcka huvud nicka uppmuntrande till mig — ja, stundom har jag också på mina läppar känt hennes varma kyss.

Krig.

Ute på gården gick det hett till under sköldarna. Lasse och hans kamrater höllo på att leka krig. Vapnen utgjordes av ärtstöd, varmed man sköt. Det bommades aldrig, och den träffade sjönk under rysliga vrålanden till marken, medan skyttarne jublade.

Då Lasse kom in till middagen, sökte far för honom klargöra, att krig var det råaste, orättvisaste och fulaste i världen. Far lyckades nog rätt klent i sin avsikt, men däremot förstod Lasse utmärkt, att krig var något, som far tyckte illa om. Och det var ju mycket nog. Ty på grund därav lovade Lasse att aldrig mer leka den leken. Far smekte sin gosse och smålog en smula skeptiskt. Han visste, huru lätt man vid de åren har att ge löften — och glömma dem.

— — —

Dagen därpå kom Lasse hem i ett högst bedrövligt tillstånd. Näsan stod i blod, rocken var framtill uppfläkt ett stort stycke, och mössan borta.

»En pojke på gatan har slagit mig!» skrek han.Sedan han blivit något så när iståndsatt till sin person och dräkt, sade far, som visste, huru förhör med dylika skola ledas:

»Hur kunde Lasse ge sig på en så stor gosse?»

»Han pekade fingret åt mig», svarade Lasse utan en aning om, huru ledigt han gick i fällan.

»Ser Lasse, det är krig. Den starkaste pekar fingret åt den svagaste. Är nu — som ofta är fallet — dennes egenkärlek lika stor som hans oförstånd, så rusar han på den starkaste. Och den starkare slår honom, tar ifrån honom hans egendom och skrattar sedan åt honom. Förstår nu Lasse, hur man skall undgå krig?»

»Jag skall inte bry mig om, ifall någon pekar fingret åt mig.»

»Rätt så! Aldrig löna ont med ont! Det blir alltid ofärd av det.»

»Men en stor kan ju anfalla en utan orsak?» sade storebror, som var närvarande.

»Har det då hänt dig någon gång?» frågade far.

»Nej», vidgick storebror och såg en smula generad ut.

»Det händer alt mycket sällan», sade far. »Och slår man inte igen, går man alltid mer helskinnad ur striden än annars. Hur göra åskådande kamrater, ifall den svagare anfaller eller slår igen?»

»De stå och se på, huru länge han kan reda sig mot den större», svarade storebror.

»Och så skratta också de åt den lille och säga, att den, som ger sig i leken, får leken tåla?»

»Jaa», medgav storebror.

»Och om den lille blir anfallen, men inser sin svaghet och låter bli att slå igen?»»Då tycka de, förstås, att det är skamligt, att den, som är så stor, skall slå den, som inte kan försvara sig.»

»Och så...»

»Ta de den lille loss från den store.»

»Förstår du då nu, hur man skall undgå krig?»

»Ja», svarade storebror.

»Ja», instämde också Lasse.

Och storebror gick med en min, som antydde, att han snart komme att hålla ett fredsföredrag för sina kamrater.

Två nätter.

ET ÄR NATT. Ute står mörkret som en mur, och runt om i lägret sova soldaterna den genom-tröttes dvallika sömn. Diagen har varit het. Man har avslutat en ilmarsch och står inför vad man kallar fiendens front. I morgon skall det bära löst.

Man sover dock icke i officerslägret. Där flöda rusdryckerna. Blickarna glöda av kamplust. Hånfulla ord hagla över motståndaren. Man skall segra eller dö. Men naturligen står döden som något rätt oantagligt, segern däremot som något ganska visst.

En blodig dag har gått, och det är åter natt. Soldaterna måste i början liksom prässas fram. Det var som om någon höll igen, då de skulle trycka av. Så gav man dem bränvin. De blevo vilda. De kommo den motsatta hären alt närmare, och slutligen blev det handge-mäng. Upphetsningen hade stigit. De voro ej längre människor utan sannskyldiga a[vgrundsandar.

Alla äro döda utom en. Han har fått bägge fötterna sönderskjutna och kan ej resa sig. Han vart kvarlämnadNatten före slaget: i officers lägret.Natten efter slaget: på valplatsen.344 SAXON: UNDER FR EDS B A iVÉRET

under den vilda flykten. Fienderna upptogo de sårade, men han låg då medvetslös. De trodde honom död, och så blev han kvar. Han skriker av smärta men hans rop höres endast av likplundrarne. Då de komma skall han be dem om en nådestöt.

Han skall ock be dem att döda den skadeskjutna hästen, som rest sig till hälften men ej förmår mer. Han skriar som en människa i sjönöd. Vad det stackars fina djuret skall plågas!

Av medkänsla för hästen har den sårade krigaren för några ögonblick glömt sina egna smärtor. Nu vakna de igen med förnyad styrka.

»Men mor!... Stackars lilla mor! Vad menade Gud med att ge dig åt mig, då jag skulle omkomma så ömkligt? Stackars lilla mor! Du skall bli vansinnig av sorg över förlusten av ditt enda barn, som du älskat så outsägligt, som var ditt stöd, ditt alt i världen. Å, mor, det är djävulen som gjort kriget, och ett av hans betydelsefullaste hjälpmedel därför är rusdrycken. Med rusdrycken föder han hemma den råhet i sinnena, som är krigets bärande kraft; med rusdrycken den stämning, som kommer denna råhet att svälla över sina bräddar och skapa kriget... Hjälp!... Ä, nu hör jag likplundrarne komma. Nu skall jag få dö. Jag hade i alla fall ej stått att rädda, mor lilla... Jaså, du vill läsa aftonbön med mig som när jag var liten och du satt på kanten av m i n lilla säng ...

Gud som haver barnen kär, Se till mig som liten är . . ." Den bästa vapenskölden.

ET SKULLE bli bröllop på slottet, och man hade aldrig hört talas om make till det bröllopet. Ägarinnan till slottet skulle gifta sig med en man, som var son till en torpare under godset.

Då hon var endast tre år hade han — som var fyra år äldre än hon — räddat henne från att drunkna. Han hade blivit uppbjuden på slottet, och som han skickade sig väl fick han komma igen. De båda unga blevo väldigt goda vänner och när den lilla grevinnan — Elisiv hette hon — av en eller annan anledning var otröstlig hade man inte annat att göra än att skicka efter Karl.

Som Karl visade sig ha gott läshuvud, beslöt greven sig för att bekosta Karls studier. De gingo utmärkt. Karl visade de mest utpräglade anlag för arkitektur och fick ägna sig däråt.

Så dog greven. Han hade dock dessförinnan förordnat, att Karl av sterbhuset skulle ha medel till fullbordandet av sina studier. Ovanligt tidigt blev han ock färdig med sin yrkesutbildning.346

SAXON: UNDER FR EDS B A iVÉRET

Karls första större uppgift blev att restaurera det gamla slottet.

De båda unga träffades ofta, och en vacker dag inträffade det, att de sade varandra att de älskade varandra. Det var egentligen hon, som bräkte det därhän, och hon bekände, att hon älskat honom sedan hon var ett litet barn. Det var likadant med honom, men han skulle förmodligen aldrig ha vågat säga det, om ej hans hjärta formligen blivit överrumplat.

De förstodo, att de skulle få svårt att övervinna den gamla grevinnans motstånd — de kände hennes kolossala bördshögfärd. Hon gav häller aldrig med sig, trots att Elisiv förklarade: »Karl eller ingen!» och modern mer än väl kände hennes karaktärsfasthet.

Många friare anmälde sig, men Elisiv svarade dem alla, att hennes hjärta var fäst för tid och evighet vid barndomsvännen.

Nu hade den gamla grevinnan dött och Elisiv — som ej var mer än 25 år gammal, altså i den ålder, då kvinnan är vackrast och finast — gick att fira sin förening med Karl.

Då bröllopståget skulle träda in genom slottsporten, fans där en dekoration med tvänne vapensköldar bredvid varandra. Den ena upptog hennes vapen, den andra arkitekturens emblem.

Rörd tryckte Karl sin Elisivs hand.

»Så fint och vackert av dig», sade han.

»Det är egentligen en ära för mig, att min vapensköld får sitta bredvid din», sade hon. »Jag har ärft min, altså inte gjort något för att få den. Och dess tre eldtungor äro också en tvivelaktig heder för släkten.

Min farfars far fick dem i sitt vapen, emedan han i ett krig lyckades nedbränna en stad. Alt det namnlösa elände, som följde med det, kan man lätt tänka sig. Din vapensköld har du förvärvat dig själv. Den är ett tecken på din konst och framför alt på, att du är en av dem, som bygga upp. Därför passa de så bra bredvid varandra, det gamla barbariet, som förstörde; det nya som skapar. Du är det nya, som försonar mina fäders synd — min riddare, min konung!» 7 Hur Axel Stråle blev officer.

ABRIKÖR STRÅLE är på besök hos rektor Fern-lund.

»Det är för min sons skull jag kommer.»

»Jag förstår.»

»Är det inte någon möjlighet för honom att komma upp i femte?»

»Neej. Han har varit kvarsittare en gång förut. Det var...»

».....i andra», upplyser fadern.

»Han fylde inte vilkoren i ringaste mån nu vid prövningen. Det ser ut som om han inte läst ett tecken under sommaren.»

»Jo, han har läst ganska flitigt. Men han har inte så lätt att fatta.»

»Det vet ingen bättre än jag.»

»Om jag visste vad jag skulle göra med honom!» utbrister fadern bekymrad.

»Sätt honom i fabriken!»

»På någon ledande plats där duger han inte. Och som vanlig arbetare ...»

»Jag förstår», avbryter rektorn. »Det är inte fint nog. Men vi skola pinas med honom fastän han saknar alla förutsättningar för att gå läsvägen.»

Fabrikören ser rådvill ut, och rektorns hjärta veknar.

»Låt honom bli knekt då!»

»Men även till det fordras väl kunskaper?»

»Det skall inte vara mycket. Det är den vanliga utvägen för de dummaste pojkarna.»

»De få ju dock lov att ta studenten.»

»Visserligen. Men varken lärare eller censorer ha de vanliga pretentionerna på knektämnena. Det är ett slags frimureri av oss för att slippa dem vid universitetet.»

»Men de måste ju läsa också vid krigsskolorna?»

»Asch, alt det där som en löjtnant skulle kunna, är ju inte mer än ett månadspensum för en normal människa. Så nog kan han traggla i sig det. Ingen blir för övrigt kuggad i examen där. De värsta idioterna avancera inte längre än till kaptener — det är alltsammans.»

Fabrikören drog en suck av lättnad.

Hans sons levnadsbana låg utstakad och klar. Lockbetet.

ÄG MIG, notarien, varför ha militärerna så granna uniformer?»

»Även fröken Strömberg delar altså kvinnans vanliga svaghet för...»

»Notarien borde blygas! Men jag vill inte veta hur man kunnat komma på den idén att kläda ut dem så där löjligt.»

»Det är en lång historia, på vilken jag knapt skulle hinna med inledningen tils musiken spelar upp igen.»

»Då sitta vi över det numret.» Hon kastade en blick på sitt dansprgram. »Det är en fransäs, så det är ju ingen förlust. Ni vill vara så god, inte sant?»

»Mycket gärna. Var behagar ni sitta?»

»Där i hörnet. Man är mera ostörd här i salongen än i smårummen.»

Notarien förde sin dam till ett par lediga stolar.

»Nu är jag idel öra», sade hon och gav honom ett uppmuntrande leende.

»På en viss tidpunkt hade vissa klassintressen fått en position, vid vilken de önskade sitta trygga — kungen, ämbetsmännen, köpmännen, jordägarne, hantvärkarneLOCKBETET

m. fl. De förmådde inte själva försvara sin maktställning, därtill voro de för få; och flertalet tyckte säkerligen inte häller om att vara krigare. Vem vill inte sitta trygg vid sitt, fredad för liv och gods, ifall sådant låter sig göra? Det gä Ide altså att få andra att värja deras maktställning och gods.»

»Och så var militären uppfunnen!»

»Yrkesmilitären, ja. Men det var i forna dagar mindre behagligt att vara knekt. Man fick lov att besitta fysisk styrka och uthållighet i ovanlig grad, och risken att bli dödad var vida större på den tid, då man slogs man mot man. Det var följaktligen ej underligt att yrket ej lockade alt för mycket.»

»Man fick altså betala dem bra?»

»Det var med krigarnes arbetsgivare som med alla andra arbetsgivare: .de ville komma ifrån avlöningen så billigt som möjligt. De fingo därför uttänka något, som främjade deras syfte i ty fall. Så hittade man att börja med på den här barnsligt lysande dräkten — det var mycket värre förr.»

»Genialt. Jag trodde att det var för att komma bärarne själva och andra att glömma yrkets ruskighet.»

»Nej, det var inte avsikten; det var blott en följd-förmån för vederbörande. Vidare hittade man på klingande titlar. Och de, som särskilt utmärkte sig, fingo medaljer, ordnar och dylika leksaker —de alra främste adlades med olika värdigheter och namn som Svinhuvud, Oxenstierna...»

»Ja, tänker man på dem, bli de bra fåniga.»

»Så fick man, förstås, också förgylla hantvärket med att ge det ett vackert namn: fosterlandsförsvaret. Av352

samma orsak blev krigsskådeplatsen 'ärans fält' och krigardöden det ärofullaste tänkbara.»

»Knektarnes arbetsgivare, som ni kallar dem, voro listigt folk.»

»Just så. De skrattade gott åt dummerjönsarne, som för en så tarvlig ersättning som yttre bjäfs, förment lysande namn och titlar, samt en så tunn äreförgyllning över människoslakteriets gräslighet åtogo sig en tjänst, där risken att mista det dyrbaraste av alt, livet, var så stor. I sinom tid blev också detta allmännare insett, och då gjorde man

krigaryrket som ett vilkor för inträde på ämbetsmannabanan.»

»Uniformerna fortfara emellertid att vara granna. Det borde väl vara en övervunnen ståndpunkt i vår tid.»

»Kultur, fröken Strömberg, är enkelhet, stil, nobless; grannlåt är barbari. Krigarhantvärket är självt en kvarleva från barbariet — det är då blott naturligt att det även i det yttre skall bära prägeln därav. — Skola vi inte ha det som är kvar på den här polkan?»

Hon nickade, och de dansade ut. Skytteföreningen.

RING VATTENFALLEN vid Johansfors hade på ett fåtal år uppstått en industriell drift, som helt och hållet omskapat den forna obetydliga kyrkbyn.

Det var något visst amerikanskt över del hela. Följaktligen härskade också där ett kraftigt föreningsväsen. Där funnos fackföreningar och ungdomsklubbar. Alla nykterhetsordnar voro representerade och sammanslutna i en Nykterhetsfolkets centralkomité.

Detta förenigsväsen föll på tal en dag, då direktören för den stora råttfällefabriken samt kyrkoherden och polisuppsyningsmannen med titeln kommissarie endräkteligen suto tillsammans kring en toddy på platsens smygkrog för »bättre» herrar, det s. k. Sällskapet.

»Det skulle ju inte ett ögonblick falla mig in att förbjuda dem att tillhöra sina fackföreningar», sade direktören. »Sådant företaga sig endast de trindskalliga bland

arbetsgivarne — de där som i sin hjärtans hederlighet strida för principer, medan vår uppgift ju är att tjäna pangar. Försöken äro otrevliga och leda aldrig till det önskade resultatet. Nej, det enda riktiga är att vara listige som ormar bland dem, som äro enfaldiga som duvor. Och det måste vi vara. Ty vi se naturligen med motvilja ned på deras föreningsrörelse, som är oss fientlig och skadlig.»

»Fackföreningarna äro för övrigt inte de värsta», sade prästen.

»Vilka skulle då vara det?» frågade direktören.

»Nykterhetsföreningarna», svarade prästen.

Kommissarien smålog.

»Det är ingenting att skratta åt», sade direktören. »Herden är en god människokännare, och han har även i detta fall fullkomligt rätt.»

Kommissarien satte upp ett förvånat ansikte.

»Ett folk, som super», fortsatte direktören, »kan man behärska. Ge dem en last, en passion, och de arbeta som slavar veckan lång för att på lördagseftermiddagen och söndagen få hängiva sig åt det de trå efter. De stupa visserligen fort nog på det, men vad angår det oss! Vi engagera ju ej personer utan levande kraft. Och sudda de en måndag, så inte ont i det. De äro då så mycket ödmjukare på tisdagen och ta i med förnyad kraft för den hägrande fröjden på lördagen och söndagen.»

»Nykterhetsföreningarna äro roten och upphovet till altsammans», sade prästen med övertygelse. »Den nyktre får alt för mycket pängar över, alt för mycket tid frigjord. De begynna läsa och tänka; de bilda diskussionsklubbar och studiecirklar. Snart nog begynna de såsom

följd därav tänka på sin plats i samhället och sin ställning till oss. Följden därav blir å ena sidan fackföreningen, å andra sidan smak för intellektuella nöjen: böcker, musik, teatraliska föreställningar o. s. v. Det ena är lika farligt som det andra. De vantrivas i baracken; de få pretentioner, och som de ej supit upp sina pängar utan ha en

ekonomisk reserv, kunna de ge sig på oss med fordringar, som de ha en helt annan utsikt att kunna genomdriva än om de inte hade bröd för morgondagen, inte hade fackföreningen och framför alt inte törsten efter det ästetiskt och intellektuelt högre, som de fått smaken på.»

»Precis min erfarenhet», förklarade direktören med öfvertygelse, »ehuru den aldrig fått en så klar formulering som du gett den.»

»Då förstår du också vad du bör göra?» hemstälde prästen.

Direktören såg forskande på prästen.

»Det borde påhittas något, som droge dem från dessa föreningar, menar du?»

»Ja, visst. Det gäller bara att finna något värksamt. Det måste vädja till deras lägre drifter, eftersom deras egna organisationer vädja till deras högre.»

»Den, som bara visste», sade direktören med eftertänksam min. »Vad tycker du?»

»Nå, här får du lösningen till skänks av mig», skrattade prästen: »en skytteförening och en dansbana.»

Det gick ett ljusskimmer över direktörens ansikte. Så tog han prästens hand. »Du är ett geni», utbrast han.

»Nåja, jag tänker också sluta som biskop», smålog kyrkoherden.

»Det där har jag själv tänkt, ehuru jag ansett det för djärft. Men när en så klok karl som du föreslår det, måste det vara användbart, och jag skall göra värk-lighet av saken.»

»Till skytteföreningen gå pojkarne. Staten premierar systemet, och den vet, vad den gör.»

»I själva värket är det otroligt», konstaterade kyrkoherden, »att plebs kan fångas med så illa dolda krokar. Här i landet äro utgifterna till militärväsendet större än i något annat land i världen, vare sig man räknar summan pr huvud eller försvarsväsendets totalsumma i förhållande till de övriga statsutgifterna. Man borde inte efter detta kunna vänta sig några militära överloppsgärningar. Men vårt goda folk består sådana rikligt i det frivilliga skytteväsendet.»

»Till dansbanan gå flickorna», fortsatte direktören sin tankegång.

»Riktigt», betygade kommissarien. »Och dit flickorna gå, komma snart pojkarne efter. Men hur går det då med skjutbanan? Den blir konkurrent med dansbanan.»

»Man kan inte skjuta, sedan det blivit skumt, bror Ordningsmakt», skrattade kyrkoherden. »De båda banorna blott komplettera varandra. Med dem får bruksfolket lämplig sysselsättning hela söndagen — ja, de få gärna skjuta även under gudstjänsten. Jag skall t. o. m. i mina predikningar berömma dem därför. 'Man må ju göra väl å sabbaten', säger den heliga skrift, och kan man tänka sig något bättre än att lära sig försvara fosterlandet?»

Kort tid därefter bildades på kommissariens initiativ en skytteförening. I densamma ingingo fabrikens kontorspersonal, förmän, bondpojkar från orten m. fl., men blott ett fåtal egentliga fabriksarbetare.

Tre fabriker med råttfälledirektörens i spetsen er-bjödo sig att, under uttrycken av sin glädje över det fosterländska intresse, varom skytteföreningens bildande bar vitne, bygga skjutbana. Den skulle vara färdig till våren. ,

Under julen anordnade ortens ståndspersoner i folkskolan en basar, vars hela inkomst anslogs till ammunition åt skytteföreningen.

Anordningarna voro smakfulla, och basaren hade en särskild dragningskraft i de många värkligt söta flickor av överklassen, vilka skulle sköta försäljning, servering o. s. v.

Alla sunda unga karlar ha sinne för kvinlig fägring. Fabriksarbetarne bildade ej något undantag från denna regel, och redan basarens andra dag kommo de mangrant tillstädes.

De behövde ej bara åskåda. Flickorna pratade med dem — ja, hälft koketterade med dem. Det var mer än en ung man, som tappade huvudet.

Särskilt till skjutbanan — där ortens tvänne oomtvistade skönheter residerade — var tillströmningen kolossal. Skjutningen var ordnad efter samma regler som en vanlig tävling med många värdefulla pris, därav ett å 100 kr. kontant. Man fick där anteckna sig som medlem i skytteföreningen, och namnlistan blev lång.

På våren bygdes skjutbanan. Och ej nog med det. Direktörerna satte samtidigt i gång byggandet av en

dansbana. Det var en överraskning, som åstadkom glädje på många håll.

Skjutbanan invigdes en aprilsöndag. Det var fullt hus från början — och fortsättningen blev starten lik. Alla söndagar och de flesta vardagsaftnar var där fullt med skyttar. En förening, där man ej behövde betala några medlemsavgifter! En förening, där man hade alt att vinna, ingenting att förlora! Ammunition fick man gratis. Man hade god utsikt att vinna pris — var det ej någon större tävling, så hade man alltid en insatstävlan. Sköt man bra, fick man ett utmärkelsetecken som i många arbetsgivares ögon var lika bra som ett gott arbetsbetyg. Vidare fick man snart sagt för inte göra en lustresa till Stockholm under riksskyttetävlingen, och på denna kunde man vinna ända till 1,000 kr., om lyckan vore god.

Alt spel väcker passion. Skytteväsendet har sin styrka i att det väcker och underhåller spellidelsen. Så också här. En hel del unge män glömde alt för skytteföreningen, och det tunnades av såväl i godtemplar-logerna som i ungdomsklubben och fackföreningen. Men man tänkte ej på det, hälst sommaren nalkades och alt föreningsväsen då plägar vara svagare än annars.

På midsommardagen invigdes dansbanan. Den överlämnades högtidligen till skytteföreningen, som åtog sig dess skötsel och underhåll och för ändamålet bemyndigades att upptaga en mindre entré av de dansande.

På invigningsdagen var dansbanan öppen endast för skytteföreningens medlemmar och dess damer — envar fick inbjuda en dam. Detta hade man enskilt låtit

bli känt i förväg, liksom att man »till undvikande av missbruk» stipulerat, att man i detta fall ej som medlemmar betraktade andra än dem, som skjutit minst tre serier om tio skott.

Detta hade givit skytteföreningen en hel del nya medlemmar.

Alla de till invigningen inbjudna blevo bjudna på smörgåsar och läskedrycker — »ej ens svagdricka får förekomma; godtemplarne få inte givas en skugga av misstanke, att man vill åt dem, utan tvärtom inbillas, att denna anordning är ett utslag av hänsyn till dem och respekt för den opinion de skapat». Så hade kyrkoherden sagt. Och honom lydde alltid fabriksdirektörerna utan att blinka.

Dansbanan fick en kolossal frekvens. Det ej skytteföreningen förmått, förmådde hon. Ungdomsklubben dog, och godtemplarlogerna och fackföreningen hade efter ett par år endast gubbar och gummor som aktiva medlemmar.

På danssäsongens invigning tredje året förekom öl och på fjärde året punsch. Alkoholen hade sin vanliga värkan: det vart slagsmål med knivskärning, och uppe i skogen våldfördes en dödfull flicka av trenne skytteföreningsmedlemmar. Men det vart aldrig sak därav — direktörerna och kyrkoherden önskade ej offentlighet däråt, och deras önskan var kommissariens lag — han var ju avlönad av dem. Ordningsmakten i en viss klass' händer!

Råttfälledirektören, kyrkoherden och kommissarien suto en dag på Sällskapet, pratande om de här relaterade händelserna.

»Det där har du gjort bra», sade kyrkoherden och höjde sitt glas mot direktören.

»Ja, världen är konstig», svarade denne. »Dekreterar jag, att jag inte tillåter mina arbetare att tillhöra fackföreningen eller — genom sin ungdomsklubb — socialdemokratiska arbetarepartiet, så blir jag hudstruken i socialistprässen, får 'förtroendemän' på halsen och kanske strejk. Det är ytterst problematiskt, om jag vinner. Tvärtom gör jag antagligen en hel del indifferenta till intresserade mot mig. Och lyckas jag för tillfället glöder det under askan — såsom efter alla krig. Revanchtanken kan när som hälst bli värklighet. Så dumt är det att vara öppen och ärlig. Nej, tacka vill jag att gå till väga som jag här gjort på bror kyrkoherdens inrådan. Resultatet är lysande — det har förvärkligat våra bästa förväntningar och mera till. När jag proponerade skytteföreningen blev jag kallad 'en sann patriot', och när jag fått i ordning dansbanan fick jag i ortens socialistblacka det erkännandet, att jag tänkte på arbetarnes trevnad. Leve populasens blindhet! Så länge den råder ha vi goda dagar!»

»Leve den!» upprepade kyrkoherden och lyfte sitt glas.

De drucko i botten. Idealtillvaron.

ag vill bara slippa ifrån det här livet», sade den gamle bonden Jan Erik Jansson i Fällersta. »Jag har varit med om idealtillvaron och känner mig som en orm i en myrstack i det rövarsamhälle, som man nu inrättat, här i landet som annorstädes.»

»Huru var då idealtillvaron?» frågade den unge studenten med en överlägsen blick — han var nitton år gammal, altså vid den ålder då man löst världsgåtan.

»Min ungdoms bönder njöto den — längre bort i tiden var den inte», svarade Jan Erik Jansson. »Det var självständigheten, hälsan, förnöjsamheten, livsglädjen. Man ägde sin gård utan skulder och inteckningar; saknade altså bekymmer och var den självständigaste person i världen. Ingen behövde man kröka rygg för, ingen fråga till råds, om man inte ville.»

»Å, ni behövde väl pängar ibland», gäckades studenten.

»Det var sällan, och i värsta fall kunde vi undvara dem. Vad skulle vi med pängar till? Till skatten? Den362

utgjorde vi i all huvudsak i form av naturaprodukter, som vi själva åstadkommit, eller i dagsvärken med eller utan dragare. Vi hade genomfört självhjälpen — och altså oberoendet — så gott som fullständigt. Bygde vi ett hus, så köpte vi knapt något därtill, inte ens spiken. Den kan man reda sig utan, och vi kunde i värsta fall tillvärka den själva. Våra redskap slöjdade vi själva. Våra kläder voro helt och hållet hemgjorda: ullen, av egna får, spans hemma. Tyget vävdes hemma. Skräddaren, som var en sorts sockenämbetsman, kom hem med sina gesäller och sydde kläderna. Han tog gärna säd, ved, hö e. d. i likvid.»

»Något fingo ni väl i alla fall ha från staden?»

»Det var värkligen obetydligt. Något helgdagsstass, silver, husgerådssaker o. dyl. av för våra förhållanden dyrbarare art. Annars inte. Vi stodo inte och ödmju-mjukade oss på torget. Fingo vi inte sälja utan att vår självaktning kränktes, så fick det hällre vara. Vi avstodo det, vartill pängar behövdes.»

Den unge studenten såg lite mindre säker ut än förut.

»Nå, vad var det då, som knäckte ryggen på dessa styva bönder?»

»Det var staden, som gjorde förarbetet. Andra krafter tillkommo sedan och fullbordade värket.»

»Staden?» utbrast studenten. Och det gäckande leendet lekte åter på hans läppar.

»Det enda värkliga arbetet är att åstadkomma sådant, som fyller naturliga behov. I staden lever man altigenom onaturligt. Man arbetar inte med kroppen. Altså bli deIDÉALTILL V ARON

stackrarne sjuka. Så kunna de hitta på något så dumt som att sätta upp en trasa på en påk och kappas om att nå dit fram först; och den, som lyckas därmed, får en blybit, värd fem öre, kallad medalj. Förödet har han riskerat livet. Är det inte löjligt? De söka där upphäva intrycket av årstidernas växling — liksom naturen skulle bjuda på något härligare... Det gälde för staden, som ej producerar nödvändighetsvaror, att lura till sig vår säd, våra skogsbär, vår ved, vår mjölk, vårt smör o. s. v. Huru ernå detta? Jo, den skapade hos oss den falska njutningslystnaden och den förskämda smaken. Den lärde oss röka tobak, dricka kaffe, supa o. dyl. Den ti 11-värkade skräp, som lyste i ögonen, låtsande som om alt detta gjorde livet rikare. Och den lyckades delvis. Men för att ytterligare kunna göra oss beroende, sade den oss, att vi arbetade för hårt och att den ville lindra vårt arbete.»

»Ni menar industrien?» sade studenten.

»Nej, jag är inte kommen så långt än. Jag menar hantvärket och möjligen småindustrien. Staden sade till bonden; 'Nu måste du fara till kvarnen flere mil, ligga där i dagar, själv förmala säden och få ett groft, hårdsmält mjöl. Kom in med din säd, ska1! du strax i stället få mjöl och ett siktat, vitt, lättbakat och lättsmält mjöl.' Det där lät bra. Bonden lät bedraga sig. Han for in till staden med sin goda säd och fick i stället näringsfattigt siktemjöl, blandat med sand och kalk. Likadant gick staden tillväga i fråga om bondens kläder, skor o. s. v. Naturligtvis gjorde den ej något för inte, och det vart alt mer på tok med vår ekonomi. Då framträdde staden återigen som vår vän. Den inrättade ban-364

ker och lärde oss låna. Med detta hade vår självständighet fått en ny, farlig knäck.»

»Bankerna...»

»Staden är en institution av parasiter, som vilja ha makt och överflöd utan att arbeta. Altså producerar den onyttigheter. Och till de värsta av dem höra päng-arne. Skola de avla av sig, måste de gå i lån. Men åt oss bönder lånades det naturligtvis ej mera än som behövdes för att staden skall ha foten på vår nacke. Var skulle man nu göra av pänningöverflödet? Jo, placera det i vinstgivande företag. Så fingo vi storindustrien. Förut hade staden nöjt sig med att ta vårt arbetes frukter. Nu begärde den också våra barn. Den lovade dem större trevnad, kortare arbetstid, högre anseende o. s. v. Hur den höll sitt löfte vet väl du, som bott i staden?»

»Ja, fabriksproletariatets usla levnadsförhållanden känner jag mycket bra till.»

»Våra barn, fabriksarbetarne, prässades till det yttersta. Men det oaktat förtjänte fabrikörerna ej så mycket de ville, och bankerna tyckte sig ej ha säkerheter nog för sina industrilån. I utlandet hade man nämligen skickligare ingeniörer, modärnare maskiner o. s. v., och den utländska irdustrien kunde altså tillvärka samma varor billigare än den inhemska. Det gälde altså för den inhemska industrien att stänga vägen för den utländska. Givetvis sade ej de svenska industriherrarne: 'Vi leva för att bli rika, och vi förtjäna ej pangar nog, som det nu är. Därför vilja vi ha monopol på att uppskörta den svenska allmänheten'. Så sade de inte. De togo i stället fram den blågula flaggan, viftade med den och sade: 'Fosterlandet...' Ja, fosterlandet är ett kärt ord. Dum-IDÉALTILL V ARON

merjönsarne trodde, och vi fingo industritullarne. Som en enkel följd därav sade bönderna: 'Vi representera väl också fosterlandet, och altså böra vi få skydd mot den ryska rågen, det amerikanska vetet o. s. v. Industriherrarne svarade, att de funno det rimligt. De representerade staden, och staden har alltid överlistat bönderna. De satte högre tull på mjölet än på säden — och så blev det ju bara vinst på att importera mjöl. De tillsågo, att frakten på en tunna säd blev större från Östergötland till Östersund än från Svarta hafskusten till Östersund. De höjde priset på sina varor. Lifs-medelstullarne gingo altså igenom. Detta var vårt bondestånds politiska bankrutt, och något bättre bevis kan ej presteras för huru grundkuggade bönderna blevo på den affären. Nu hade staden fullständigt fått väldet över bönderna. Det återstod endast att befästa bondeväldets fall och stadens seger — att sätta sigill

under reversen.»

»Och sigillet...?» frågade studenten, vilkens överlägsna min efterhand helt och hållet försvunnit.

».... heter m i 1 i t a r i s m e n.»

»D. v. s. att farbror påstår, att militarismen blott är konsekvensen av det nu rådande ekonomiska systemet?»

»Ja.»

»Men farbror menar sig väl inte ha bevisat det med det nu sagda?»

»Nej, det är blott berättelsen om huru marken bereddes för det uniformerade eländet som hela folkets plåga, d. v. s. som allmän värnplikt.»366

»Då måste farbror ge mig bevisen. Ty nu har farbror väckt mitt intresse för att komma till botten af frågan.»

»Kom igen i morgon vid samma tid, så skall du få dem. Nu måste jag ge korna nattfoder. Och sedan är det sängdags för mig. Jag vill inte göra natten till dag såsom dårarne i städerna.» Överklassens självhjälpsförening.

ajfföl ANKIRERNA hade middag. Den utmärkte sig för den måttlighet i mat och dryck, som är karak-vLJd täristisk för judarne och som gör att de leva i banko så länge som en svensk grosshandlare av den vanliga sorten. Skåltalen hade på grund därav ett visst innehåll. Men det var man också van vid. Det väckte därför ej någon särskild uppmärksamhet när bankir Salomon Silberstein knackade mot sitt glas.

»Mina herrar», sade han sedan tystnad inträtt. »Det här skall inte bli något skåltal. Det är tvärtom en mycket allvarlig fråga, som jag skulle önska att vi underkastade en sorgfällig prövning.»

»Låt höra!» ropade man.

»Vi ha», fortsatte Silberstein, »fått skyddstullar här i landet. Det är ett för oss betydelsefullt faktum. Nu blir det industriell drift här. Pänningen får en hittils oanat livlig cirkulation. Och till och från oss skall den vandra.368

Ju rörligare nationalförmögenheten är, dess mer förtjäna vi. Industriarbetarnes löner komma att utgå i pän-ningar utom ifråga om bostäder, som industrien måste hålla. Handen över arbetarnes hem får arbetsledningen ej släppa — en arbetarebefolkning, som ej kan vräkas, besitter en alt för stor makt gent emot arbetsköparen. Nåväl, arbetarne komma ej att hålla på slantarne. Det blir altså flere handlande, minut- som en gros. Vi behöva väl inte utveckla någon särskild skicklighet för att göra hela denna trafik skattskyldig till oss. Till industrien lämna vi förlagslån och kursa med dess aktier. Grosshandlarne sälja på växel, som belånas hos oss. Antagligen komma även minuthandlandena att få taga växlar, som ju äro de bästa papper som finnas, om lagstiftningen gynnar dem, och det blir vår sak att tillse, att så sker. Jag menar nu visst inte, att vi själva skulle syssla med sådant plotter som detaljhandlarnes och konsumenternas växlar — vi få lämna det åt småbanker, i vilka vi ha aktiemajoriteten och vilka vi när som hälst kunna strypa, om de skulle bli oss olägliga. Alt detta är tydligt och klart. En annan för oss ej mindre intressant fråga är däremot oviss: det är, huru det skall gå med bönderna.»

Han gjorde en konstpaus för att ytterligare skärpa sina åhörares uppmärksamhet.

»Bönderna äro ett konservativt släkte, för oss svåråtkomligt. De behöva ju faktiskt inga pängar — de ha alt själva. Nu blir det vår sak att lära dem sälja och sålunda tvinga dem att köpa. Så få de pängar i sina händer, och då äro de i vårt våld. Saxon har karaktäriserat detta i en dikt som heter 'Backstugu-Brita som national-Ö

ekonom'. Du Jakob» — han vände sig till sin son — »kan den. Läs upp den!»

Jakob deklamerade:

Hon hade, Backstu-Brita, blott ett får, men utav detta fick hon varje år dock två par strumpor. Det var, hon sa', ett

drag i hennes släkt att ha om föttren helt, om annars dräkt av bara lumpor.

Hon klipte fåret, spann och stickade, tils i en tidning hon en dag fick se, att vad hon gjorde, det stred emot all sund ekonomi, och från att öva sådant slöseri, man vänjas borde.

Man skulle sälja ullen, köpa garn. Och Brita hånade sig själv: "Vad barn jag dock har varit,

som — såsom sant i tidningen här står — i slentrianens hjulspår år från år min väg har farit".

Och såld blev ullen utav fåret — se, så klokt det var, ty hon fick strumpor tre och lite över

till kaffe, socker jämte annat smått som kvinfolk, vilka ej en karl sig fått, så väl behöver.

Men så igen hon fick en tidning si, som också skrev om "sund ekonomi" och denna sade:

Vill man en strumpa stilig ha och fin den duger blott, som stickats på maskin. Där hon det hade!

Och "token gjorde som stollen ba" Och Brita såg sig i besittning ha nu strumppar fyra. Ja, hon så mycket över fick ändå, att bönor fler hon kunde sig bestå, fast de va' dyra.

Men köpegarnet snart befans helt klent och köpestrumpor öppna skojet rent. Jo, det var härligt! Om ej i sorgen henne stått att få en extra kaffetår, det varit då

minst sagt förfärligt.

* *

*

Och Backstu-Brita sjöng sitt 'o!' och 'ack!' och Backstu-Brita kokade och drack Brasiliens böna,

tils med sin tacka hon till slaktarn gick, ja, tils en vacker dag hon sälja fick sin sista höna.

Nu valsar hon i socknen strumplös kring.

"Jag armast är på hela jordens ring",

hon jämt hörs låta.

Men blir det tal om sund ekonomi,

då råkar hon i formligt raseri

och börjar gråta.

Man skrattade och applåderade. »Ja, det är sant», återtog Silberstein, »att vi måste förmå bonden att sälja. Då ha vi honom. Då blir han beroende av de fluktuationer vi arrangera, de truster vi gynna och de kriser vi framkalla, när det av oss anses passande eller nödvändigt. Vi skola väl också hoppas, att samhället även i det fallet skall utvecklas i sund rikt-

ning. Men, mina b ^.rrar, med alt detta få vi större och större motstånd att övervinna. Ha herrarne betänkt vad som kan vänta oss? Ha herrarne betänkt vad vi, en handfull män, som nu behärska samhället, tack vare att vi fått människorna att tro på vår stolta dikt, pänningen — vad vi, säger jag, skulle ta oss till, om oxen skulle lära sig att begripa sin styrka? Jag tänker naturligtvis inte bara på våldet, inte bara på en revolution, som riktade sig mot oss, ty det är inte så lätt att få folk att tillgripa ett sådant medel. Jag tänker också och framför alt på vad som kunde ske, om massorna tillvällade sig den politiska makten och begagnade sig av den utan skrupler... Nu har jag frågat. Vad svara herrarne?»

Några av åhörarne voro alldeles bleka. Andra togo saken lättare, men ingen var oberörd.

»Låt oss höra, vad direktör Silberstein själv tänkt sig», sade en röst.

»Ja, mitt råd är, att vi bilda en skyddsorganisation för oss. Till densamma draga vi alla element, som ha gemensamma intressen med oss eller anses kunna få det. Är tanken riktig?»

»Utmärkt! Bra!» ljöd det i korus.

»Nåväl! Då besluta vi här bildandet av överklassens självhjälpsförening.»

Applåderna ville aldrig taga slut.

»Vilka vilja herrarne föreslå till medlemmar i densamma?»

Ingen svarade.

»Av vad jag redan haft äran anföra, framgår det, att jag anser industriens och handelns män höra dit. Ingen har uttalat sig däremot, och min mening i detta

fall får sålunda anses godkänd. Vilka ha herrarne mera att föreslå?»

»Prästerna!» ljöd en röst.

»Varför?» frågade Silberstein.

»Emedan de ha människornas själar i sin hand. Religionen är världens starkaste makt. Det är oss därför ytterst angeläget, att samhället har en religiös tro, som icke skadar våra intressen.»

»Det är sunt resonerat», erkände Silberstein. »Men som herrarne veta ha nu en del folk frigjort sig från religion. Till vad föranleder oss detta faktum?»

»Att förvissa oss om skolorna», ljöd ett svar.

»Riktigt», svarade Silberstein. »Vi måste vinna lärarne. Det bör ej ha sig så svårt. Vi befästa svalget mellan lärovärk och folkskola samt deras lärarekårer så mycket som möjligt. Det gör oss säkra på lärovärket. Folkskolornas lärarekår ha prästerna tillbörlig makt över, och det garanterar oss en lämplig undervisning åt folket. Skulle prästerna dumma sig och tappa makten, få vi förvissa oss om vetenskapen.»

»Vi ha också literaturen», sade unge Moseson, vilken skrev literaturrecensioner i Kulturduvan.

»Asch, inte kunna romaner och dikter betyda något», sade en gammal man med en axelryckning.

»Jo, det är just vad de göra», betygade Silberstein. »Fruntimmernås opinion — och dum den, som ringaktar densamma — bildas av romanerna. Alla gå vi ju också på teatern. Huru förhindra att farlig literatur får spridning, Moseson?»

»Stränga lagar hjälpa inte», svarade denne. »Åtal äro blott reklamer. Värksammare medel måste tillgripas —

vi måste behärska kritiken. Folk har naturligtvis inte något literärt omdöme — det är inte mången givet att ha en egen mening. Det kräver begåvning, mod och besvär. Bättre är att få sitt omdöme serverat i tidningen. Ack, sagan om kejsarens nya kläder går också altjämt igen. Man kan ju få vilken medelmåtta som hälst till en literär storhet, om man förstår saken. Hjälper inte annat gör man dem, som passa oss, till hedersdoktorer eller ger dem nobelpris. De farliga författarnes alster förklara vi formelt undermåliga eller också som tendensdiktning.»

»Vad är tendensdiktning?» frågade den gamle, som nyss ryckt på axlarne åt romanerna.

»Det är den värkligt farliga literaturen», svarade Moseson »den literatur som handlar om underklassens liv, önskemål, reformsträvanden. Vi kalla den tendensdiktning och förklara, att sådant ej är konst. Det går utmärkt. Den blir mindrevärdig t. o. m. i godtemplarnes studiecirklar, där vi också få bevaka våra intressen, så att på

instruktörsplatserna komma sådana, som lita till vår kritiks auktoritet.»

»Det där är ju ett helt värksamhetsfält, fast jag ej förstått det», sade den gamle. »Tack, herr Moseson!»

»Så ha vi ämbets- och tjänstemännen», fortsatte Silber-stein. »ju högre upp dess viktigare, men ingen underskattning av någon, vore det så bara en länsman.»

»Krögarne!» ljöd det nerifrån salen.

»Varför det?» frågade Silberstein.

»Med deras hjälp», ljöd svaret, »kunna vi hålla underklassen nere på det hela beroendets nivå. När en arbetare super, betyder detta att han ej kan samla några374

ekonomiska reserver för egen del och inte duger till att skapa fonder för sin organisation. Det betyder också, att vi kunna skicka polisen på honom, om han skulle bli oss besvärlig. Alltid fins det någon lagparagraf att använda. Det behöves ju blott att han tar emot fattigunderstöd en gång, så är det färdigt... Han super naturligtvis också upp sin rösträtt. Krögarn är ju också en nyttig man direkt för oss. Guldkrogen är en klubb, där vi kunna göra en god propaganda gen .n att blanda oss i vimlet. Bara en brorskål kan vid sina tillfällen vara av god effekt. Så kunna vi där använda oss a,v vältaligheten och sången, inte minst på fosterländska festdagar.»

»Vi ha, som herrarne höra, många krafter att vinna och formera», sade Silberstein. »Men det är särskilt en betydande makt, som ej hittils nämts såsom en av de våra.»

Silberstein såg frågande ut över församlingen, men ingen sade något.

»Men var ha ni edra tankar, mina herrar? Är det ingen, som tänker på militärväsendet?»

»Militärväsendet!» utbrast den gamle herrn. »Det är ju till för att värna landet mot yttre fiender.»

Silberstein skrattade.

»Det är ingen nöd för oss, när inte ens våra egne förstått meningen därmed. Militärväsendet är, som vi veta, direkt som indirekt till för vår skull. Det är överklassens skyddspolis, som vid varje tillfälle, då så befinnes nödigt, skall sätta makt bakom våra önskningar. Är det klart för oss alla?»

»Ja, ja!» ropades det i korus.Ö VERKLASSENS SJÄL VIIJÄLPSFÖRENING 375

»Jag behöver väl inte erinra om nödvändigheten av att detta är och förblir vår hemlighet? Lika viktigt som det är, att plebs ej genomskådar bluffen, lika viktigt är det att militären själv ej gör det. Dessa högfärdsfjolliga adelsjunkrar skulle kanske bli svårhanterliga om de begrepe, att de bara äro våra drängar och att det egentligen är ett ganska snaskigt hantvärk att tvinga strejkande arbetare under piskan, förhindra politiska demonstrationer, ge effekt åt vräkningar, kunna kommenderas till strejkbryteri och mycket annat.»

»Vi prata inte bredvin mun», sade en röst, och alla instämde.

»Nu är knekteriet ett yrke. Det gör att militärens åtgärder ofta bli impopulära — ja, att hela militärväsendet ses med oblida ögon. Detta är en fara, och så får ej fortsätta. Vi måste därför införa allmän värnplikt.»

»Hela massan under subordinationen! Genialt!» utbrast direktör Rehebeam.

»Just så», betygade Silberstein. »Hela högen under vår lydno. Man lär inte komma ihåg att begära upphävandet av krigslagarne — de lagar, som gälla för världens värsta busar under krigstid. I detta skall man ha en härlig kapson på brushuvuden, som vilja oss och våra institutioner till lifs.»

»Det går Andre kammaren aldrig med på», sade någon.

»Jo, hvad den gör! Nu får man köpa sig fri från värnplikten. Det är naturligtvis bara våra pojkar som göra det. Metoden är på grund därav illa tåld. Nu få våra tidningar framhålla den allmänna soldattjänsten —376

förlåt värnplikten, såsom en demokratisk reform. Alla skola ha samma skyldigheter: att i farans stund — vi veta ju, att denna fara aldrig kommer, men frasen förfelar aldrig sin värkan — våga liv och blod för det gemensamma fosterlandet.»

»Men våra pojkar få sålunda värre än förut...»

»Inte. De få i största utsträckning bli reservofficerare. Och så få vi ordna det särskilt för herrbeväringen vid vissa regementen. Våra pojkar behöva aldrig äta kronans mat eller bära kronans lortiga lumpor. De användas som skrivare o. s. v., och åt dem ges permission i annan utsträckning än åt bondbeväringen och socialistfröna.»

»Andre kammaren går aldrig in på det», sköt den misstrogne in.

»Jag försäkrar herrarne, att det kommer att g*. Vi ha många knep för att få vår vilja genom. Ett antal ryssar få spionera i landet och loda utanför kusten — systemet är med förmån använt annorstädes — och även de klokaste bli huvudyra. Detta tillsammans med talet om det demokratiska kommer att ta. Ni kunna vara vissa om att flertalet vänstertidningar, även där vi inte ha aktiemajoriteten, skola gå med på det — ja, det skulle t. o. m. inte förvåna mig, om man finge ett och annat socialistblad med på det.»

»Då komma de att begära allmän rösträtt i stället.»

»Det får man vara beredd på, och det får man lova dem, försäkrande att det ena är en naturlig följd av det andra.»

»De ge nog inte det ena förr än de få det andlra.»)

»Jo, var du mans lugn, bror Marcus. Vi ordna det bara så, att värnpliktsfrågan kräver ögonblicklig lösning,Ö

medan rösträttsfrågan behöver en liten utredning — inte rörande principen, Gud bevare oss, den äro vi alla ense om, men rörande en hel del förhållanden, som bli en följd av den allmänna rösträtten. Så säga vi tils vi fått värnpliktsbeslutet. Sedan skola vi nog finna medel att få rösträttsbeslutet uppskjutet så länge som möjligt och försett med så många falluckor som möjligt, när vi måste bita i det sura äplet.»

Han tystnade och såg ut över församlingen. Men ingen tog vid, där han slutade.

»Äro vi då överens om att bilda den av mig föreslagna överklassens självhjälpsförening och att denna bör bestå av alla de krafter, som utgöra ledningen i samhället?»

»Ja!» ljöd det från alla håll.

»Men blir det inte ett förskräckligt bestyr för oss att hålla liv i alla dessa institutioner?»

»Om det behöva vi inte bekymra oss. De komma att hålla liv i sig själva genom sina fackintressen, sina krav på samhället och sin förståelse av att fackets växt är varje fackföreningsmedlems styrka. Isynnerhet gäller detta knekteriet. Dess utsträckning svävar alltid i det blå. Vad är ett för våra förhållanden lämpligt försvar? Det kan ju aldrig någon säga. Altså kommer knekteriet att prässa skattedragarne — och vi få givetvis tillse, att de stora inkomsterna, de stora förmögenheterna bli så lite betungade som möjligt — till det yttersta. Ena gången behöver den ena befälsgraden höjd avlöning, andra gången den andra o. s. v. Ena gången behöves någon viss nyhet med nya befälsposter, och ju flere sådana, dess flere tillfällen för överklasspojkar, som för-378

draga yrket, att få anställning. Se, det är just förmånen med vår självhjälpsförening att varje fack inom densamma stärker hela klassens intressen. Just därför måste vi också samarbeta. Låta vi dem gå var sin väg, blir det slitningar mellan dem, och på det förtjänar plebs. Äro vi överens om det?»

»Ja!» ropades det.

»Äro vi lika överens om att vi till vår självhjälps-förenings skydd måste genomföra allmän värnplikt?»

Även denna fråga besvarades med ett allmänt ja.

»Tack, mina herrar! Jag skall tillåta mig att utarbeta ett förslag till vårt program och vår konstitution och sedan åter sammankalla herrarne. Vilja ni gå med härpå?»

»Tack!» »Ja!» ropades från alla håll.

»Vårt beslut är, det kunna herrarne vara förvissade om, fattat i en lycklig stund. Inte minst gäller detta värnpliktshistorien. När vi få den genomförd kunna vi inskränka tryckfriheten och uträtta snart sagt alt vad vi vilja. Detta dock under den bestämda förutsättningen att vi inte begå den dårskapen att betrakta knekteriet och kriget såsom blott ett utslag av vårt samhälles ekonomiska organisation. Den frestelsen ligger så nära till hands för oss, men vi få ej falla för den. Jag hoppas, att vi skola kunna få en del socialister att vindicera den meningen — de av dem, som teoretisera så mycket, att de bli ofarliga för oss. Vi måste vara klokare. Vi måste förstå, att knekteriet bygger sin fortvaro på en massa traditioner, på en lämplig religions- och historieuppfattning, på logiska felslut, på falska känslor, vilkas uppehållande för oss ej kan betraktas som viktigt nog.

Ty utan dem ramlar det, och då ha vi mistat vårt förnämsta maktmedel. Alla inom vår självhjälpsförening måste läras att förstå det, så att vi stå en för alla och alla för en.»

»En för alla och alla för en!» upprepade Silbersteins åhörare. Och den applåd, som följde därpå, ville aldrig taga slut. En fredsfana.

ELTAQARNE i Norges fredsförenings årsmöte blevo av norska statsbanornas styrelse inbjudna på en färd å den under bygnad varande Flekke-fjordsbanan, som löper genom underbart vackra bygder.

Vi voro en rätt stor samling, som begagnade oss av det artiga tillbudet, och var och en lovade att göra sitt bästa för att färden skulle lemna det största möjliga utbyte.

För egen del bidrog jag med en för damerna avsedd konfektpåse av anständig volym.

Den anlitades flitigt under färden men tyngde dock rätt bra i vänstra överrocksfickan, då vi stego av vid en hållplats och gående begåvo oss ett stycke in i landet.

I denna avkrok av världen var ett turistfölje som vårt synbarligen en sällsynthet, och vi blevo föremål för befolkningens stora nyfikenhet.

Vid en av gårdarne stod en flock barn. Då vi kommo mitt för grinden, togo de till flykten bakom bygningen. Det var blott en flicka, som var djärv nog att stanna för att få se på oss.

»Kom hit, får jag tala vid dig!» sade jag.

Men då tog också hon till bens. Hon förstod, att det var storsvensken, som kom.

»Å, spring inte, ty jag har något åt dig.»

Och så viftade jag med konfektpåsen.

Det var en fredsfana, som hette duga. Hon kom utan betänkande löpande emot mig.

Sedan hon fått smaka, frågade jag:

»Vad heter du?»

»Ane-Marie.»

»Det är ett vackert namn, ty så heter det fruntimmer, som jag tycker mest om.»

Hon smålog, synbart lycklig över att någon fann hennes namn vackert.

»Hur gammal är du?»

»Sex år.»

»Förstår du svenska?»

»Jeg forstår, vad De siger.»

»Då skall jag tala om för dig, att jag hemma har en liten gosse, som heter Lasse och som blir så glad, när han får en hälsning från en norsk pige. Se här är hans porträtt. En duktig pojke?»

Hon nickade.

Nu hade fem, sex andra barn vågat sig fram och blevo trakterade. Så skildes vi, ömsesidigt belåtna med bekantskapen.

Den där konfektpåsen kom sedan upp så fort ett barn visade sig inom synhåll.

Då vi efter ett par timmars promenad återkommo till Ane-Maries hem, sprungo ej barnen. De hade placerat sig utanför grinden och hälsade bekant.

Ane-Marie fick nu hela påsen med dess starkt reducerade innehåll till utdelning bland barnen, som skeno och nickade. Och då vi skildes från dem, hurrade de.

Så vart konfektpåsen från Tollaksen i Flekkefjord en sannskyldig fredsfana. Där den gått fram, är det nog ej så lätt att få det yngsta släktet att tro något ont om svensken. Och har man vunnit barnens hjärtan, är det ej så svårt att finna vägen till mödrarnas och fädernas. Vilketdera?

| ID KAFFET hade fröken Brita von Horn blivit ensam vid ett bord. Löjtnant Tengberg märkte det och styrde tvärs över golvet till henne.

»Jag kan inte underlåta att begagna det lyckliga tillfället», sade han. »Jag har nämligen en gås oplockad med er.»

»Det där med gåsen skall väl inte vara någon hänsyftning på mig?» smålog hon lite försmädligt.

»Minst av alt», försäkrade han rodnande.

»Rivjärn passade bättre?»

Hennes ögon glittrade av spefull skalkaktighet.

»Ni kan ju, såsom varande en av köpingens få välborna och till på köpet dess rikaste arvtagerska ta er alla de friheter, som er självständiga natur tyckes kräva. Men edra suppositioner rörande mina tankar om er tangera det oanständiga.»

»Det där sade ni bra.»

»Ni förkrossar mig.»

»I den grad att ni inte kan komma fram med vad ni hade på hjärtat? Nå, vad var det.»

»Jo, ni lär ha sagt, att ni aldrig skall gifta er med någon löjtnant.»

»Det stämmer.»

»Och dock är jag dödligt förälskad i er», försökte han småle.

»Det är väl med er som med notarien Pettersson. När man frågade honom, huru han kunde vara kär i fröken Andersson, svarade han: 'Hur skall man kunna underlåta att älska en flicka, som har en halv million?'»

»Å, ni...» Ett skämt hade, förstod han, här varit på sin plats, men hennes säkerhet bräkte honom ur fattningen.

Han fann inte ord. Och så blev han ond på sig själv och ond på henne. »Ni har för resten sagt något annat om oss militärer», stötte han fram lite häftigt.

»Och det var detta, som utgjorde den egentliga orsaken till att jag fick det nöjet att se er här just nu?» skrattade hon ännu försmädligare än förut. »Nå vad var det jag sagt?»

»Mins ni det inte själv?»

»Jag har sagt så mycket ofördelaktigt om militärerna, att jag inte kan minnas alt. Och om jag också det gjorde, kan ni säga mig hur jag skall kunna räkna ut vad ni syftar på just nu?»

»Ni har sagt, att den som ägnar sig åt den militära banan, endera måste vara idiot eller bov.»

»Och nu vill ni att jag skall säga er till vilkendera av dessa kategorier jag räknar er?»

Hon såg gäckande på honom.

»Jag hör åtminstone för aftonen till den förra», sade han sig själv. Han hade avsett att vara kvick, att bry

henne, och så blev det i stället hon, som så uppenbart skojade med honom.

På hennes fråga var det blott ett att svara: Ja.

»Det har jag i ögonblicket inte klart för mig, ty jag måste till min skam säga, att jag mycket lite sysselsatt mig med er person. Men vi kunna ju företaga en liten undersökning ?»

Han nickade.

»Ni tycker väl, att er uniform är vacker?»

»Ja, det tillåter jag mig att...»

»Jag förstod det. Nå, vad är det, som framför alt karaktäriserar en gentleman? Att vara diskret, att inte på något sätt väcka uppseende. Hur är det med er blank-polerade mässing? Den avser ju direkt att lysa. Jag kan förstå, att en värvare brukar sådant, att gemene man lockas med dylik gottköpsgrannlåt, men att en bildad människa — det är mig oförklarligt... I Kina skiljas officerarne på det antal hästsvansar, varav de äro riddare, och detta system skall vara så löjligt. Men äro edra ränder och andra gradbeteckningar ett smul mindre fåniga än hästsvansarne?»

»Om smaksaker kan man disputera.»

»Om god smak och dålig, menar ni... Nå, vari består ert yrke? Att dagligen lära ett antal rekryter vissa mer eller mindre löjliga grepp och rörelser, som ej äro till den minsta nytta för det praktiska livet. Att hålla på så år ut och år in, måste ha sin invärkan på hjärnan. Som ni vet, förtvina de organ, som ej bli brukade. Det är därför som militärbefälet kan göra stora nummer av de alra ömkligaste småsaker: om en knapp ej är blank, om en rem sitter orätt o. s. v. Exercisreglementet örfilar

ju oavbrutet upp det sunda förnuftet, och man skulle bli ursinnig däröver, om det inte oavbrutet komme en att skratta... Tycker ni, att vi skola fortsätta?»

»Det vill säga: ni menar, att jag hör till den förstnämnda av edra bägge kategorier — till idioterna?»

»Om ni nödvändigt vill ha det sagt, så... Men jag vill tillägga, att det i viss mån är en komplimang. Ty det är alltid bättre än — ni förstår. Och så vill jag ytterligare tillägga, att det är ett genomgående drag för alt vad militärbefäl heter. De uppfostras till småaktighet eller råhet. Människomaterialet är lyckligtvis så gott, att det ojämförligt stora flertalet stannar vid blott det förra alternativet. Ty de kunna aldrig undgå det, eftersom alt i

militärväsendet är små synpunkter, petitesser. Men gå de också över till det senare, bli de förfärliga. Vyerna äro något, som ger ett försonande drag åt själve boven — det är därför som de italienske rövarne blivit folkhjältar. Men hos officeren fins intet sådant. Därför blir han mer bestialisk i sin grymhet än andra människor... Ni har väl fått nog nu?»

Han bockade sig utan att svara. Och när han gick, kände han sig som om han själv varit den plockade gåsen. Fältmanövern.

ARS PERSSON I BLACKSTA höll på med det lilla trädet å sitt torp. Dagen var varm men arbetet gick ändock lätt. Ty framför sig hade han årets höstsädesfält, nu mognande till skörd. Nästa år skulle en dylik skörd vaja på trädet!

Bäst det var blixtrade något till på vägen vid skogs-brynet. Han skuggade med handen för ögonen. Det var som en hel, rörlig skog på vägen. Ett ögonblick stod han undrande. Men så förstod han vad det var: fältmanövern.

Nu urskildes ryttarne inhöljda i ett dam av moln. En av dem kom i sporrsträck före de andra.

»Sannerligen tror jag inte, att han ämnar sig hit», sade Lars Persson för sig själv. Ty ryttaren hade vikit av från stora landsvägen in på Lars Perssons avtagsväg.

Det visade sig snart nog, att Lars Perssons förmodan var riktig. Ryttaren red fram till honom.

»Är ni ägare av denna gård?» frågade ryttaren.

»Ja», svarade Lars Persson och mönstrade honom. Det var en ung man, tydligen av överklass. Men av vilken militär ställning han var förstod däremot ej Lars Persson, för vilken den militära gradbeteckningen var ett olöst mysterium.388

»Jag skulle fråga, om de här två skvadronerna få ta vägen över edra ägor.»

»Nej, det få de naturligtvis inte.»

»Varför få de inte det?»

»Varför? Ty då trampa de ner altsammans.»

»Det förstås. Men ni får ersättning för skadan.»

»Den skadan kunna ni aldrig fullt ersätta.»

»Jo, staten betalar alltid rundligt för sådant.»

»Inte ändå!»

»Ni vill inte?»

»Nej.»

»Så dum ni är. Ni kan få ordentligt betalt för er säd, utan att ha besvär med vare sig att skörda eller tröska den. Som ni vill. Vi ta i alla fall vägen över edra ägor.»

»Jag förbjuder det!» svarade Lars Persson häftigt och blodet steg upp i hans ansikte.

Ryttaren skrattade.

»Vad tror ni, att vi bry oss om ert förbud!»

»Varför fråga ni då?»

»För formens skull.»

»Jag vet; om patron på Bärga svarat nej, så hade ni respekterat hans vilja, men med en sextondelsbonde är det inte så noga... Om ni taga vägen över ängen där borta, komma ni lika fort fram och göra ingen skada.»

»Det där begriper ni inte», sade ryttaren och vände åter till truppen. Sedan han en stund samtalat med ett äldre befäl, kom hela truppen i tydligt avsikt att rida över Lars Perssons ägor.

Lars Persson stälde sig i vägen.

Den främste ryttaren stannade.

»Ur vägen!» röt han åt Lars Pecsson, som dock ej rörde sig ur fläcken.

»För undan honom, men ögonblickligen», skrek ryttaren, blandande sitt tal med mustiga svordomar.

Ett par man hoppade av och förde in Lars Persson i stugan. Några ögonblick därefter susade de två skva-dronerna som en stormvind över Lars Perssons trädgård och sädesfält.

Det tog blott några få minuter. Så sprängde truppen in på ljungheden, från vilken Lars Persson med den otroligaste möda kämpat sig till dessa bitar åker.

Lars Persson satt som bedövad. Han väcktes till medvetande av en hälft undertryckt kvidan i sin närhet.

Det var hans hustru.

»Hur är det, Anna?» frågade han.

»A, å, det är förstört altsammans», snyftade hon.

Lars Persson tog henne i handen och de gingo ut.

»Ser du, Lars: av körsbärsträden äro tre avbrutna. Det hade tagit fyra år för oss att få dem så här långt. Nu skulle de till att ge frukt, och så är all vår möda gjord för intet. Ser du där i jordgubbslandet ? I ännu två år skulle det ha burit, och nu är det fullständigt förstört. Och blomrabatten... Å, å...»

De fortsatte ut till åkrarne. Där var så gott som alt nedtrampat. E11 och annan kvarvarande fläck i något hörn framhävde blott förödelsen.

»Det är de där, som skola försvara oss, så att vi få sitta trygga vid vårt», sade Lars Persson bittert. »Jag förbjöd dem att komma hit, och sedan de hånat mig därför, brukade de våld.»

»Hur skall det nu bli för oss?» suckade hustrun.

»Det blir värdering på skadan, och vi få pängar. Men alt kan ju inte ersättas med pängar, såsom den glädje vi skulle haft av de körsbärsträd vi själva dragit upp. Och när vi slitit och släpat ha vi ju inte bara tänkt på att få pängar för vårt arbete. Vi ha också haft sådan glädje att tänka på, huru våra bär skulle läska törstiga munnar och huru vår säd skulle ge kraft i arm åt dem, som arbeta, ehuru på annat sätt än vi. Livet vore ju fattigt, om det ej bestode en någon annan lön än den kontanta, om man ej kände sig vara nyttig. Den glädjen ha de här tagit ifrån oss. Så mycket arbete fruktlöst bortkastat, så mycket Guds gåvor förstörda på några ögonblick.»

»Att de kunna ha rättighet till sådant», sade hustrun.

»Ja, det är nästan hopplöst att arbeta, när landets lagar tillåta, att värden förstöras på det sättet — att de onyttige, ja, samhällsskadlige så få fara fram med de nyttige.»

»Har man förut inte vetat, vad militärväsendet är, så har det nu uppenbarat sin värkliga innebörd.»

»Ja, Anna. Det är förakt för arbetet; det är våld och skadegörelse. Landets försvar, det är vi, som åstadkomma nyttiga ting åt de många. Vi få betala hela knektstassen och få till på köpet se densamma beröva oss arbetets frukt och arbetets glädje.»

Han tog hustruns hand och de vände med tunga steg in i stugan. En tvekamp.

TADEN hade av regeringen fått ett anbud att vara med på auktionen om förläggningen av ett regemente.

Det sparades ej på förespeglingar om huru förmånligt det skulle vara för staden. Alla köpmän skulle få ökad omsättning, alla hantvärkare mera beställningar, restaurangerna väsentligt ökad frekvens o. s. v. De talrika officerarne skulle väsentligt höja stadens skatteinkomst. Bråkade industriarbetarne, skulle en militärkommendering på deras känslor lägga den dämpare som för arbetsgivarne vore önskvärd. Umgängeslivet skulle få en livligare prägel. Åtminstone i alla de burgna familjerna skulle man få unga officerare till umgänge — mammor som döttrar fröjdade sig livligt däråt. Ute i badhusparken skulle man få regementsmusik under sommardagarne, och stadens tjänstflickor skulle aldrig behöva lida brist på kavaljerer. Regementet skulle ej blott höja stadens välmåga och trevnad — även kringliggande landsbygd skulle ha förmån därav genom att alla lantmannaprodukter erhölle392

ökad avsättning och bönderna finge tillfälle att lega ut hästar till regementet.

Redaktör Haneberg, som utgav den radikala länstidningen, bekämpade energiskt regementets förläggning till staden men sveks av flere bland dem, som dittils gått och gält för vänstermän och fredsvänner. När de ständes i utsikt att förtjäna pängar, fick det gå hur det ville med principerna. ;

Och så fick staden regementet, sedan den gått till det yttersta av sin förmåga, bl. a. genom ätt avstå en mängd till tomter säljbar jord, genom att låna en stor summa pängar till inköp av mark för exercisfält och genom att anlägga dyrbara gator med vatten-, avlopps- och gasledningar till kasärn- och övningsområdena.

Alt vad redaktör Haneberg förespått gick i uppfyllelse tidigare och fullständigare än han kunnat tänka sig.

Köpmännens och lantmännens omsättning vart ej nämnvärt ökad. De stora leveranserna till regementet gingo till främlingar, som bättre än stadens köpmän för-stodo huru de, som hade avgörandet, skulle smörjas. Officerarne togo en ej ringa del av sina lifsförnödenheter till inköpspris eller intet pris als ur regementsleveran-serna, och andra saker rekvirerade de kooperatift från Stockholm. De hade större pretentioner på kläder, skodon och sådant än stadens hantvärkare kunde fylla.

Stadens skatteinkomst steg visserligen men ej i förhållande till utgifterna, som snart ökades med svindlande fart. Ty officerarne, tjänstemännen och läroväks-lärarne slogo sig ihop och utträngde ur stadsfullmäktige alla de element, som ej ville dansa efter deras pipa, vilket ville säga detsamma som nästan alla stadens borgare.» Och sä fick staden regementet394

De tre segrande kategorierna bestodo av sådana, som blott ett antal år ärnade vistas i staden — tils de kunde iå transport eller avancemang. De ville ha så trevligt som möjligt i detta av dem ringaktade Kråkvinkel och brydde sig inte om att knussla på utgifterna, varav naturligtvis största möjliga del upplånades och altså stäl-des på en framtid, då de hade försvunnit från synkretsen.

De flesta mödrars och döttrars förhoppningar på officersumgänge blevo ouppfylda. Löjtnanterna hade i allmänhet större pretentioner på hemgift och årsunder-håll än stadens borgare kunde bestå, och en och annan av löjtnanterna hade dessutom yttrat sig betydligt ringaktande om mammornas mat och döttrarnas utseende och skick.

Bönderna fingo värkligen stå regementet till tjänst med hästar men dessa hanterades så illa, att hästförsäkringsbolagen nekade att assurera hästar, som sålunda bortlegdes, och så var det slut med den trafiken.

En ny, elegant restaurang uppfördes. Den pretende-rade på att som extra mjölkko också få en buskrog, och så ökades spritflödet och med det fylleriet i ej ringa grad. Det vart militärmusik i badhusparken, men också ett schweizeri.

De enda, som riktigt syntes ha dragit fördelar av regementsförläggningen, voro den del av stadens jungfrur, som nöjde sig med militärt kavaljerskap. De hade bal en gång i veckan och mycken annan fröjd. Det var blott

jungfrutiteln, som kom på dekadans. Procenten av utom äktenskap födda barn steg från 4 till 28 proc., den högsta dittils kända siffra i något samhälle i landet.

Redaktör Haneberg lade ej fingrarne emellan. Ett par gånger framtvang han chefsombyten vid regementet, men det förändrade ej systemet. De övriga radikala tidningarna i landet avtryckte med förtjusning hans artiklar, och han fick på ej så få håll instämmanden i sitt yrkande på regementets förflyttning.

I tidens fullbordan fann krigsministern sig nödgad att resa till staden.

Han tog in hos landshövdingen och bad honom kalla regementschefen och borgmästaren till överläggning.

De tre lokala myndigheterna förklarade enstämmigt att hela orsaken till regementets impopularitet var redaktör Hanebergs skriverier.

»Å, det skola inte herrarne säga mig», smålog krigsministern. »Ni ha naturl-igen gått för bröstgänges till väga och varit oförsiktiga. Ha ni t. ex. givit honom regementets annonser?»

»Å, Gud bevare mig», svarade regementschefen.

»Där ser ni», sade krigsministern.

»Det skulle inte invärka på honom», försäkrade borgmästaren.

»Vilket jag inte häller väntat», sade krigsministern. »Men det skulle ha bidragit till att minska regementets impopularitet hos den allmänhet, som håller hans tidning. Tidningen är ju länets mest spridda?»

Landshövdingen bejakade detta.

»Regementet skulle ha stått som det över skallet upphöjda. Nu visar sig översten tvärtom pikerad, blir ansedd som partisk, hämdgirig, småaktig. Om det gälde

en stadens eller regementets speciella utgift, skulle jag ingenting säga. Men det är ju kronan, som betalar.»

Översten bet sig i läppen.

»Ja», fortfor krigsministern, »detta var blott en detalj... Han äger ju själv tidningen?»

Landshövdingen svarade ja.

»Han är en sådan där opraktisk idealare, som inte ser på ökade inkomster, hör jag. Och han kan inte fockas. Vad veta ni för övrigt om honom ?»

»Det är inte mycket», bekände borgmästaren. »Karlen har varit oss alt för obehaglig. Jag vill inte ta i honom med tång.»

»Därtill är borgmästaren för förnäm», sade krigsministern med en lätt darrning på rösten, »men inte till att vecka in och vecka ut se .sitt samhälle skandaliserat i hela den samhällsfientliga prässen! Det där är äkta små-stadsaktigt, och den taktiken få ni allesamman överge. Vad som är att göra kan jag minst av alla veta, som kom hit i går och befinner mig här .för första gången. Jag kan blott säga, att regeringen med stort bekymmer sett på det här spektaklet och att vi i värsta fall få byta ut samtliga herrarne mot lämpligare folk. Har jag varit tydlig nog?»

De tre herrarne bugade sig.

»A andra sidan är det tydligt att regeringen ej skulle visa sig otacksam för ett klokt, planmässigt och uthålligt arbete, som ledde till resultat. Jag vet inte vad herrarne skulle önska sig som belöning, men herrarne veta att regeringen sitter inne med alla möjligheter.»

De skeno upp och bugade sig ånyo.

»Det första är att grundligt lära känna alla redaktör Hanebergs förhållanden och då särskilt hans svaga punk-

ter. Sedan detta är gjort uppgör man stridsplanen, be-soldar sin armé och går till anfall. Är det inte god strategi, herr överste?»

»Fullkomligt riktig», svarade översten.

»Låtom oss då för dagen nöja oss med att ordna hans sättande under observation. Men vi få ej ha för brått, och vi måste ha absolut pålitligt folk. De vi ej känna till säkert få vi göra till våra värktyg utan att de veta om, att de äro det. En enda blotta skulle kunna förstöra altsammans. Ha herrarne några namn att nämna?»

»Ja, många, och bland dem de inflytelserikaste personer.»

»Till exempel... ?»

»... regementsintendenten löjtnant Paltgren. Han skrev en gång en lite för stor reseräkning. Haneberg fick tag i det och åstadkom Paltgren stort obehag. Paltgren har också svurit att aldrig glömma det.»

»Den duger inte», sade krigsministern. »Vi ha inte användning för folk, som handlar av hämnd. De äro ett slags idealister — de se ej klart. Vi måste ha män, som tänka klart och kallt. Dessutom, huru skulle Paltgren komma Haneberg in på lifvet? Det måste vara någon ur hans egen krets, någon av folktribunerna altså. Vad ha ni för sådana?»

De tre funderade.

»Ni ha riksdagsman Mortell. Hurudan är han här hemma?»

»Jag vet inte om man törs lita på honom», sade regementschefen.398

»Så där lite ha ni reda på ert folk», småhånade krigsministern. »Han är fullkomligt ofarlig alt sedan han satt i kasärnbygnadskomitén.»

»Damp han så för första skottet, är han väl inte den rätte?» undrade landshövdingen.

»Det beror ju på med vad det var laddat», skrattade krigsministern. »Emellertid har jag från riksdagen det intrycket av honom, att han ej är någon vidare kraft att räkna med.»

»Det är också min tro», sade borgmästaren. »Jag sitter och tänker på Matts Andersson i Bäljom.»

Han adresserade sig med en frågande blick till landshövdingen.

»Vem är i.latts Andersson i Bäljom?» frågade krigsministern.

»Han är en bonde, landstingsman och goodtemplar-pamp», svarade borgmästaren.

»Det låter bra», nickade krigsministern. »Är han förmögen ?»

»Nej, jag tror tvärtom, att ha,n har en rätt bekymmersam ekonomi. Gården är inte stor, och åt den ä'gnar han för övrigt den minsta delen av sin tid.»

»I,nte illa. Fråga någon bankman om hans affärsställning.»

»Vem skall jag vända mig till?» Borgmästaren såg på landhövdingen.

»Det är bäst och ta gödsvinet Ocker-Olle. Blinkman är för inpiskad.»

Borgmästaren ringde upp, träffade sin man och kunde snart rapportera, att Matts Anderssons gård var intecknad till fulla värdet och att han hade minst en växel iEN TVEKAMP

veckan i någon av stadens banker. De utgjorde mest omsättningsväxlar, och sammanlagda summan hade oavbrutet stegrats.

»Mycket bra», förklarade krigsministern. »Hur är det med hans politiska åsikter?»

»Han började som ilsken bondradikal av den gammal-lantmannapolitiska riktningen. Eftersom han kommit med i den offentliga värksamheten och lärt känna våra synpunkter och redbarheten i våra syften har han blivit moderatare. I sin mån lär väl detta också bero på, att han eftertraktar riksdagsmannaskapet och den nuvarande representanten i domsagan är radikal. För ett par år sedan stod han som protektionisternas kandidat. Han sade visserligen, att de uppstält honom utan hans vetskap och mot hans vilja, men det tror åtminstone inte jag.»

»Det där är ju särdeles uppmuntrande.» Krigsministern gnuggade händerna. »Hurudan är hans ställning till försvaret?»

»Jag fruktar fientlig såsom hela bondhopens. Haneberg behärskar dem fullständigt.»

»Tror borgmästaren, vad Matts Anderson angår, att det beror på sympati eller är det politik?»

»Den mannen har i.nte sympati för något annat än pängar och makt. Han var nog ursprungligen annorlunda, men sedan hans enda flicka härom året omkom genom olyckshändelse är han som hade han en sten, där andra människor ha hjärtat. Jag har arbetat mycket tillsammans med honom i hushållningssällskap och landsting och känner honom väl.»

»Det är inte något sådant där pojkaktigt världsförakt ?»

»Inte. Han bär inte den där stenen utanpå. Tvärtom låter han folk tro, att han är en entusiast.»

»Han är ju ett fynd!» utbrast krigsministern förtjust. »För att vara riktigt säkra på att ta honom skola vi göra honom till medlem av inskrivningsnämnden. Den bonde, som står rycken för det, vill jag se.»

»Den är utmärkt», betygade landshövdingen. »Du mins» — han vände sig till borgmästaren — »huru den tog kål på även "den skränige Per Person i Bo?»

»Han är goodtemplarpamp, sade ni. Är han omtyckt bland vattumännen ?»

»Mera beundrad än älskad, tror jag», sade landshövdingen. »Och det är inte tal om att någon kan peta honom. Qoodtemplarne äro här i länet särdeles inflytelserika. Det är naturligtvis därför han äntrat sig upp till chefsposten. Annars tror jag inte han har vidare smak för dem.»

»Har han dragning åt pärlan?»

»Nej, för all del. Därtill är han en alt för kall och behärskad. Nej, det är därför att han bättre älskar vårt sällskap.»

»Alltsammans utmärkt. Nu kommer det viktigaste: hurudan är hans ställning till Haneberg?»

»Han är dennes stående gäst vid sina stadsbesök.»

»Sätter Haneberg stort värde på honom?»

»Jag vet inte. Haneberg är en fantast och kan sålunda inte känna sig dragen till Matts Andersson. Antagligen beundrar han dock denne för hans praktiska duglighets skull.»

»Skriver han i Hanebergs tidning?»

»Inte så litet.»

»Förträffligt! Jag måste ha något personligt sammanträffande med honom, innan jag far hem. Något kan jag alltid hitta på. Vilka ha ni mer att föreslå till Hanebergs utspionerande ?»

»Hans konkurrent redaktör Ryckström.»

»Det var den rätte! Han rör sig ju med de pängar han fått låna av baron König — han som jobbar i freds-ko,ngresser ena gången och sladdrar om försvarskriget som något heligt andra gången. Det där är för tydligt! Lika dum är Ryckström själv. Han skall erövra Hanebergs försvarsnihilistiska bönder och det gör han med att förorda ökade rustningar och välja sitt umgänge bland edra officerare. Nej, bättre måste ni bjuda mig.»

»Vi ha en kakelugnsmakaregesäll, Kakel-Pelle, som vi hjälpte till mästare och lät bli stadsfullmäktig. Nu går han i döden för oss.»

»Är han klok?»

»Inte så värst. Lite pösig.»

»Måste brukas med försiktighet. Inga förtroenden! Vilka flere?»

»Det är en handlande med färdiggjorda kläder, Smith-ner heter han. Han är en av Matts Anderssons drabanter och en veritabel bovnatur. Han har efterhand gjort sig till kassör i snärt sagt alla goodtemplarnes företag: ordenshus, sjukkassa, livförsäkringsavdelning på platsen, och vad det nu är — inte lite pängar för resten. Bankdirektör Blinkman, som förstår att draga slutsatser överalt, har sagt att Smithner har brist i alla kassorna, något som han kan dölja med att ha revision på olika tider i olika kassor. Han är ursinnig på Haneberg.»

»Aj!!»

»Det är inte farligt. Han hatar Haneberg som varje bov hatar och fruktar den hederlige dumbommen. Men Smithner röjer sig inte. Nej, han är utmärkt.»

»Misstänker Haneberg honom?»

»O, nej, då skulle han för länge sedan ha slagit ned på honom.»

»Flere!» sade krigsministern.

»Vi ha bland goodtemplarpamparne en fotograf ,av dansk extraktion, Betsman. Smidig tunga, lat, dåliga affärer.»

»Men han har i Aarhus, där han lärde yrket, sutit inne ett par månader för stöld», upplyste borgmästaren.

»Vet Haneberg av det?»

»Troligen inte. Men det skulle inte invärka på hans ställning till honom utan tvärtom vara en ökad anledning att protegera honom.»

»Haneberg har förtroende för honom?»

»Mycket.»

»Bra! Huru veta ni alt det där?»

»De av goodtemplarpamparne, som ha smolk i mjölken, ha bildat en särskild orden, 'Hederns bärare'. Då rådman Snorsén vart förbjuden att sprita, gick han in där — de ha inte lifstidslöfte. 'Hederns bärare' är ett slags ledarnes grad, vari beslut fattas om huru det skall ställas med goodtemplarpopulasen.»

»Haneberg är inte med bland de där hedersmännen?»

»Nej, dit slipper han inte.»

»Altså bör även Snorsén begagnas. Men vi borde komma Haneberg ännu mer på livet. Vi måste köpa någon i hans tjänst. Är någon där att få ?»

»Det är skam, att jag inte först tänkte på honom!» utbrast borgmästaren. »Bond-Olle!»

»Vem är Bond-Olle?» frågade krigsministern.

»Det är en bondpojke från en av grannsocknarne. Han hette Persson men lade sig upp med namnet Björkflod. Haneberg har räddat honom från plogen, lärt honom snyta sig, undervisat honom och så tagit in honom i sitt hus och sin redaktion, där han nu är fullt varm i kläderna och ej så litet användbar på grund av sin lokalkännedom. Det är en man av Smithners typ, men ännu farligare — han skulle nämligen aldrig tillåta sig något illegitimt i affärer. Han har en utmärkt affärsblick, och som han inte skyr något lagligt medel, kommer han att gå långt. Han har fullkomligt duperat Haneberg, som i honom ser typen av vårt landskaps bonde. Jussus, att en så begåvad karl som Haneberg onekligen är kan vara så dum!»

»Det här blir alt bättre och bättre, mina herrar. Vad nu angår den här Bond-Olle... Varför skälles han Bond-Olle ?»

»Det är därför att han är så otymplig. Fötter så stora att han inte kan vända annat än i gatukorsningar. Och dem släpar han efter sig. Armar som brandhinkar med röda jätteklor och ett lass smuts under naglarne.»

»Var skall man placera Bond-Olle?»

»Vi få väl lov att låta honom umgås med vår ungdom», svarade borgmästaren med en suck.

»Större offer få ni vara beredda på», försäkrade krigsministern. »Bond-Olle blir åtminstone inte farlig för edra döttrar, tyckes det.»

»Det är serverat», neg en tjänsteflicka på tröskeln.

»Ja, nu ha vi redligen gjort skäl för den mat, som väntar oss», bekände krigsministern. »Måhända påkallar jag herrarne sedan jag funderat på det här i kväll. Men i alla händelser skola vi inte uppgöra vår stridsplan förr än jag stått öga mot öga med Matts Andersson i Bäljom och Bond-Olle, som synas böra bli huvudfigurerna i vår kampanj.»

Haneberg fick regementets annonser. Polemiken mot honom blev hyggligare både i Ryckströms avisa och brän-vinsbolagets organ.

I detta såg Haneberg ett erkännande från sina motståndares sida, att de förgått sig. Likaså såg han i Bond-Olles upptagande i vissa av stadens s. k. bättre familjer ett slags artighet mot tidningen.

Inom regementet hade tonen och ordningen blivit bättre än förut. Hanebergs arbete hade altså burit frukt, och belåten var han över att ha fått lite lugn efter den heta kampens år.

Haneberg hade ett tiotal år arbetat för inrättandet av en folkhögskola i länet. Högern hade knapt låtsats om det. Men vid det landsting, som sammanträdde efter krigsministerns besök, överraskades länsbefolkningen av att landstinget beslöt tillsättandet av en komité för att utreda folkhögskolefrågan. Glad var Haneberg. Att han ej — trots att han var den ende värkligt sakkunnige — blev invald i komitén tog han blott som ett utslag av Mortells vanliga feghet. Mortell blev nämligen komiténs ordförande och bestämde altså faktiskt komiténs sammansättning. I komitén invaldes f. ö. Matts Andersson i

Bäljom — som en gång till tinget inlämnat en av Haneberg skriven motion i frågan — en,tredje lika blek vänsterman, en fläskig högerbonde och en grosshandlare, som hycklade religiös för att dymedels betäcka sina tvetydiga affärer.

Haneberg försåg komitén med materiel för frågans utredning, samtidigt med att han ivrigare än förut bearbetade folkopinionen.

Då dök plötsligt en ny figur upp på scenen.

Det var en löjtnant Värne tillhörande en avdankad friherrlig släkt. Vid 'det lands orts regemente han tillhörde,

hade hans militära framgångar varit oskäligt klena. Orsakerna därtill voro flere, den förnämsta att han på grund av ett stormigt ungdomsliv led av danssjuka och mitt under det han kommenderade truppen kunde överfallas av nervösa ryckningar. De inskränkte sig ej till att hans armar rörde sig i sprattelgubbarnes kända manér utan ansiktet förvreds också på det mest löjeväckande sätt. Det hände en gång, att hela truppen kom i konvulsiviskt skratt, och det blev sedan nödvändigt att internera löjtnanten på expeditionen.

Sin bristande militära duglighet sökte han ersätta med att altjämt lägga i dagen ett utpräglat militärt tänkesätt, och som han var skicklig i att — såsom det hette på militärt språk — »bruka käften» användes han till hållandet av »fosterländska föredrag», som instruktör åt skytteföreningar o. s. v.

Emellertid insåg Värne snart, att hans framgångar på den militära banan måste bli minimala och att han måste se sig om efter något annat, om han skulle kunna ernå de ekonomiska fördelar, som han så högt älskade

— han hade blivit girig sedan han »rasat ut». Men åt vad skulle han ägna sig? Det fans egentligen blott ett, som han riktigt bra kände till: huru de värsta svinen inom de degenererade överklassfamiljerna tillbringa sin ungdom. Kunde det slås mynt av detta? Ja, han beslöt att upprätta en skola för vanartiga överklasspojkar. Han behövde ej befara elevbrist, och ingen skola kunde påräkna högre betalning för sina alumner.

Han saknade dock all lärareerfarenhet. För att få sådan beslöt han att gå in som andre lärare vid folkhögskolan, för vilken bana på vissa håll ej krävdes några andra kvalifikationer än att vara känd såsom ägande det normerade fosterländska tänkesättet, och i det fallet brast ingenting på hans sida. Han var särskilt landsberyktad för ett föredrag, däri han förklarat »Fänrik Ståls sägner» såsom det naturliga bihanget till bibeln — och längre kunde man ju ej komma med denna avskyvärda, av svordomar översvämmade knektpoesi, dubbelt farlig emedan den är så väl skriven och emedan den så skickligt sammanflätar kriget med fosterlandskärleken, att de tanklöse ej märka knepet utan låta inbilla sig att två sådana motsatser som militarism och fosterländskhet blott äro olika yttringar av samma sak.

»Nu», tänkte Värne, »kan jag slå två flugor i en smäll. Jag kan ta föreståndareplatsen för den där folkhögskolan. Då är jag utan vidare en auktoriserad undervisningens målsman. Att folkhögskoleföreståndareskapet blir en bisyssla, låter jag naturligen ej bassarne veta förr än jag hunnit sätta mig så fast i sadeln, att jag ej kan kastas ur den. Då så skett, öppnar jag min egen skola bredvid ... Om jag nu kan få den där platsen...»

Han skrev till regementschefen och fick ett uppmuntrande svar. »Skolan blir», svarade denne, »ett led i en kampanj, där det gäller att dräpa en djävul och det onda han åstadkommit. Denne har bland mycket annat föreslagit inrättandet av denna skola. Hela idén med skolan har varit de bildade lagren likgiltig eller motbjudande tils en klok man sade: 'Ni skola ej motsätta er skolans inrättande. Tvärtom. Men ni skola inrätta den själva och så, att det blir ett vapen mot honom'. Vilka utsikter du kan ha att få föreståndareplatsen vet jag inte, men nog skall jag rekommendera dig. Ett ord från krigsministern till vår landshövding och vår borgmästare skulle vara mycket förmånligt... Att alt det här är djupt privat och konfi-dentielt behöver jag väl ej säga dig?»

Löjtnant Värne lydde rådet, fick den begärda rekommendationen och hade snart med vederbörlig hjälp anordnat ett antal föredrag om folkhögskolan, dess arbetssätt och mål, på skilda platser inom länet. »En folkbildningsvän, som vill vara okänd» bekostade föredragen, hette det. Men det var naturligtvis han själv, som bestod fiolerna.

Haneberg lät sina kunskapare inrapportera föredragen. I intet av dem tydde något på att Värne hade några spekulationer för egen del.

Haneberg lät sålunda inbilla sig, att alt var som det skulle vara. Han, som själv endast kämpade ärlig och öppen strid, trodde aldrig folk om bakslughet och falskhet utan att han därtill fått särskild anledning.

Vid följande årets landsting beslöts sålunda folkhögskolans upprättande. Den komité, som uppgjort planen

till densamma, utsågs att fungera som interimsstyrelse, vars första uppgift skulle bli att välja föreståndare, enär denne i alt borde vara med om skolans grundläggning.

Valet skedde medan landstinget var samlat, och löjtnant Värne korades enhälligt.

Haneberg förstod genast, att detta slag bakifrån var riktat mot honom. Han tog också skarpt itu med militarismen, som lade sig i något densamma så ovidkommande som folkbildningssaken, men framför alt mot de representanter för folket, som gått militarismens ärenden. Särskilt gälde anfallet doktor Mortell och Matts Andersson i Bäljom, vilka nu visat sig vara militaristdrängar, som hycklat folkvänlighet tils de voro nödgade att kasta masken.

Senast dagen före valet hade Matts Andersson ätit middag hos Haneberg och därvid fått åtskilliga förtroenden, som han — en annan Judas, det förstod Haneberg nu mer än väl — genast gick och utlämnade till Hanebergs fiender.

Både bränvinsbolagets organ och Ryckströms tidning svarade. Nu hade de ej blott återfått den gamla tonen, utan deras polemik formligen dröp av skandalösa personliga utfall. Det ena citatet efter det andra av yttranden, som Haneberg skulle ha fält, återgavs. De flesta voro förvrängda eller hopljugna, men så skickligt, att det var möjligt att få de odeciderade att tro dem.

»Fröken Elfström söker redaktören», rapporterade kontorspojken till Haneberg, som satt mitt inne i en ledare.

Pojken, som kände sin herre och mästare, drog sig efter uträttat ärende tilllbaka med en min som sade: »Jag ser, att du sitter försänkt i djupaste diktarfrid och altså inte tar emot. Jag skall meddela henne det.» Men till sin förvåning fick han efter sig orden: »Bed fröken Elfström stiga in!»

Grosshandlare Per Elfström, en fattig bondpojke, som genom s. k. lyckliga affärer blivit rik, hade dött föräten och försupen av hjärtslag vid femtio års ålder, efterlämnande en halv million, änka och en dotter. Änkan var ett stilla väsen, som hade föga umgänge och kände sig bortkommen utanför hemmet, som hon knapt lämnade annat än för vistelserna å familjens landsställe. Dottern hade moderns försynta uppträdande men samtidigt ett friskt, öppet väsen och en okuvlig energi. Efter att hennes uppfostran — den bästa, som kunnat fås för pängar — blivit fullbordad, delvis i utlandet, hade hon årligen gjort någon utländsk resa och sålunda sett en god del av världen — sett den med vakna ögon.

Brita Elfström var medelstor, blåögd, blond. Hon hade fylt tjugofem år och ägde altså kroppsligt som andligt den mognade kvinnans hela behag. 1 Hanebergs ögon var hon stadens största herrlighet.

Sedan Haneberg hade bett henne sitta ned sade han:

»Vad kan det vara, som gör att denna kråkvinkels-redaktion får äran och nöjet att se kontinenten hos sig?»

Hon smålog. Hon kunde inte undgå att känna, att han karaktäriserat henne i ett enda ord och samtidigt sagt en artighet.

»Jag kommer för att till den skollovskoloni, ni vill åstadkomma, lämna det belopp, som är behövligt för att

idén skall kunna realiseras. Och det skall i afton stå i tidningen med mitt namn och alt.»

Haneberg mönstrade henne. Hon plägade ofta ge, men aldrig stöta i basun därom.

Hon förstod honom och sade:

»Detta är nämligen inte mitt värkliga ärende utan något, som skall motivera mitt besök här, i fall att någon skulle ha lagt märke till det. Mitt värkliga ärende är ett helt annat. Jag blev i går afton vitne till en avskyvärdhet, som gälde er. Och jag har ansett det som en skyldighet att underrätta er om saken.»

Hon såg på honom med ett par ögon, som ej blott voro vackra utan också strålande av godhet.

»Tack för en så oförtjänt vänlighet!» sade han. »Och berätta nu!»

»Först vill jag dock säga, att vad jag nu gör, skulle jag anse mig pliktig att göra för vem som hälst under samma förhållanden. I fråga om er blir det dessutom en tacksamhetsgärd.»

Han såg frågande på henne.

»Man har ju alltid bra reda på varandra i sådana här småstäder, och ni vet säkerligen vem jag är. Ni förstår, att det enda, som binder mig vid denna stad, är min mor. Jag har emellertid inte visat den någon fientlighet, och som jag inte med några sådana manér, som ofta oriktigt fått namnet emanciperade, stött någon för huvudet, har jag helt naturligt kommit att tillhöra stadens grädda — sådan den nu är. Det har pinat mig förfärligt — jag finner det brottsligt att så illa använda tid och krafter, men jag har hållit ut för mors skull. Och så har jag ju alltid vetat, att jag ej behöver vistas här mer änEN TVEKAMP

högst hälften av året. I denna atmosfär av småsynpunkter

— vare sig det gält de snält enfaldige eller de hänsynslöse

— har er tidning alltid varit mig en frisk fläkt; jag har läst den sedan jag var barn. Ni skriver bra — jag förstår inte varför ni ej sökt er ett vidsträcktare värknings-fält. Och i ett fall har ni alldeles avgjort invärkat på min lifsriktning: med edra reseskildringar utifrån har ni hos mig skapat lusten för att resa ...»

Haneberg ville säga något, men hon förhindrade det och fortsatte:

»Jag var i går afton i en krets av vår stads spetsar. Där, såsom allestädes just nu, talades om folkhögskolefrågan. Och så fick jag veta, att dess utgång icke är beroende på någon tillfällighet, utan blott ett led i en sammansvärjning mot er. Er tidning skall dödas och vad den uträttat neutraliseras. Ni är omgiven av förrädare och spioner. Matts Andersson i Bäljom är ett av edra fienders kreatur — formligen köpt. Det kan knapt förvåna er, när ni betänker hans åtfärd, men en överraskning torde det vara, när jag nu omtalar, att er egen redaktionssekreterare, på vilken jag ej hört något annat namn än Bond-Olle, också står i edra fienders tjänst. Ni skall lätt förstå, att ensamt detta kan förklara vissa moment i förföljelsen mot er.»

Han nickade ett erkännande om, att han plötsligen förstod.

»Det är meningen att han skall övergå till Ryckström, som er öppne fiende. Men han; skall först försöka framkalla ett avskedande från er sida, och så skall ni anklagas som dålig arbetsgivare på det att arbetarne skola förlora för-412

troendet för er. Fru Roström, som åtog sig att tala er sak på folkhögskolestämman men i stället lät sig väljas till styrelseledamot, skall bearbeta kvinnorna. Mot er skall väckas det ena tryckfrihetsåtalet efter det andra, och ni skall dömas till de högsta böter och ersättningar. Hovrättsnotarien Alberg skall bli anklagarnes rättegångs-biträde. Man har varit så förutseende, att man t. o. m. förvissat sig om lämpliga jurymän mot er.»

»Vilka då?»

Det är det lilla kräket stadsläkaren, de tvetydiga handlandena Porslins-Jonsson och Jesper Ekgren, rådman Snorsén, Ocker-Olle — ni hör att edra träffande öknamn slagit genom! —, samt edra vedersakare bland militärbefälet, främst regementsintendenten Paltgren, Grönslurings-Per-August... Apropå, varför kallar ni honom så?»

»Det är tyvärr ej min uppfinning, utan gardisternas. Han stod för mathållningen och stal naturligtvis, så att manskapet fick uslare mat än den uselhet kronan avser att bestå. Hans livrätt åt gardisterna utgjordes av något slags diskvatten, vari en och annan morot- eller palsternacksbit hade det bästa svängrum för sina sim-övningar.

Gardisterna ha öknamn på alla mindre tålda officerare, och de äro ofta av den mest träffande art. Kan ni tänka er något bättre än »Tuppen» på den högfärdsfjollige kapten Fleetwood? Grön kallade de Per-August, vilket är hans förnamn och vilket hans fru gnäller fram på sitt alldeles särskilda sätt. Den omtalade soppan fick namnet Grönsluring efter sin kompositör. Det föll snart av sig självt att överflytta soppnamnet å honom, och

så var sammansättningen Grönslurings-Per-August färdig.»

Brita Elfström skrattade.

»Ja», fortsatte hon sedan allvarsamt, »nu har jag varnat er. Ni får själv söka få reda på detaljer. Får jag reda på något, som ni kan ha nytta av att veta, skulle jag gärna vilja meddela er det. Men jag kan inte gå hit någon mer gång. Det kunde göra mig misstänkt. Jag vill inte skriva — dels emedan det är besvärligt, dels emedan jag inte vet vad man kan hitta på i kampen mot er. Av samma skäl kan telefonen så mycket mindre komma i fråga. Men ni får besöka mig en gång i veckan. Jag skall vara hemma för er varje torsdag kl. 7 e. m.»

»Jag vet inte hur jag skall kunna tacka er, fröken Elfström. Vad ni gjort, är så modigt, så vackert...»

»Nej, redaktör Haneberg, det fins ingenting av bragd däri. Men så mycket mer därav är det i er tvekamp mot en hel organisation av orättfärdighet. Jag skulle så hjärtligt unna dem att komma till korta — jag är ej ädlare än att jag önskar det minst lika mycket för deras egen skull som sakens.»

Hon räckte sin hand till avsked.

Och Haneberg tyckte att det låg som ett solsken över rummet.

Redan en vecka därefter gick Bond-Olle utan uppsägning till Ryckström. Haneberg hade avstängt honom från alt arbete, som på något sätt röjde Hanebergs planer eller vänner, och Bond-Olle förstod, att han ej kunde

göra sina herrar några mera tjänster genom att stanna på platsen.

Innan han gick hade Haneberg fått det första tryckfrihetsåtalet. Det var för en struntsak. En notorisk slagskämpe hade stått inför rätta för övervåld mot en ung pojke, och referatet härför förklarade han nu vara osant och skadande hans medborgerliga namn och rykte.

Rätten kunde ej undgå att fälla honom till 150 kronors böter och ersättningar för misshandel m. ra., men Haneberg vart dömd till fyra gånger så höga böter och ersättningar för att hans tidning omtalat saken.

Nästa gång gälde det en sergeant, som svurit sig fri i ett barnuppfostringsmål.

Tredje gången var målsägaren en supig maskinist, vilkens hustru efter några års misshandel slutligen begått självmord.

De böter och ersättningar Haneberg ådömdes i samtliga fallen uppgingo till närmare 3,000 kronor.

Ett par av hans vänner utfärdade ett upprop om insamling av beloppet. De framhöllo huru Hanebergs sak var hans publiks sak. Haneberg förföljdes på grund av att han så nitiskt och oförskräckt stått på folkets sida. Man ville tysta hans röst. Nu skulle folket visa de mäktige, att detta ej läte sig göra. Folket skulle betala de böter och ersättningar han ådömts.

När listorna indrogos, hade ej mer än tredjedelen av den erforderliga summan influtit: Hanebergs publik hade ej så mycket att ta av, och det lilla den ägde, hade den fått vänja sig att strängt hushålla med. Inte häller förstod samma publik den moraliska effekten av att visa, att den på detta sätt ville och kunde beskydda Haneberg.

Det var så mycket bittrare som utgiften skulle bli känbar för Haneberg, när den kom. Han överklagade nämligen domarne.

Men samtidigt sade han öppet ifrån i tidningen, att i samma stund han finge ett nytt åtal, skulle han taga sig en ansvaring. Han älskade ej detta system, men han ämnade ej stillatigande åse, att man mördade hans tidning.

Ett par veckor därefter fick Haneberg på en enda dag ett tjugotal inhiberingar av beställda annonser. Då han närmare undersökte saken, fann han vidare, att en del nya annonser, som stått i de båda andra tidningarna, ej blivit beordrade till honom.

»Bojkott altså!» tänkte han. De närmaste veckorna visade, att hans farhågor i detta fall voro riktiga.

Samtidigt fann'han, att bankerna visade en ovanlig stramhet ifråga om hans papper. Växlar, som han tagit i likvid för trycksaker, måste amorteras med ovanligt stora belopp eller fingo ej omsättas, och på hans kreditiv begärdes namnförstärkning, ehuru borgensmännen — ett par av ortens vänsterbönder — voro de solidaste.

Nästa torsdag omtalade han alt detta för henne.

»Nå, vad ämnar ni nu göra?» sporde hon.

»Ingenting annat än vad jag alltid ämnat göra: stå på min post tils jag stupar.»

»Vore det då inte bättre att sträcka vapen på en gång?»

»Något sådant kan inte komma ifråga», svarade han, energiskt skakande på huvudet. »Jag får inte ge ett dåligt>Det var beslutat, att regementet skulle förflyttas till annan plats.»

exempel, och för övrigt är jag så konstruerad, att jag ej har något val — hällre gå under än svika mig själv.»

Brita Elfströms ögon lyste till och impulsift räckte hon Haneberg bägge händerna.

»Ni får inte säga nej till den bön, jag nu ställer till er, redaktör Haneberg!»

Det flög genom hans huvud: »Så var också hon ett av värktygen! Hon omtalade för dig vad du i alla fall snart skulle ha fått veta. Hon listade sig in i ditt förtroende. Hon tog dig i sitt våld för att i tidens fullbordan få dig att svika din plikt.»

Men han slog bort denna tanke lika fort som den kommit. En ärligare natur än hon fans ej. Han skulle just säga henne att han lovade vad hon ville, då hon fortsatte :

»Låt mig av min förmögenhet få tillsläppa så mycket som ni behöver för att genomföra er strid!»

Han tog sig för pannan och rörde läpparne, men fick ej fram ett ord.

»Jag kan inte ta emot det, fröken Elfström», sade han slutligen.

»Varför inte?» frågade hon.

»Förstår ni då inte, att ni därmed skulle vara en utstött?»

»Jo, naturligtvis. Men att det inte skulle göra mig någon sorg, vet ni nog.»

»Ni skulle bli förtalad ...»

»Hur så?»

»Man skulle säga, att ni...»

»... att jag ?»

Han dröjde med svaret.

»Säg ut!» uppmanade hon.

»... att ni — älskade mig.»

»Men det är ju bara sant!» sade hon med ögonen fulla av tårar.

Han slöt henne i famn, och deras läppar möttes i den första kyssens ljuvlighet.

Så drog han henne med till soffan, där han satte henne i sitt knä.

»Så långt jag mins dig — och jag är ju så mycket äldre än du, att jag mins dig som liten flicka — har du varit mig det förnämaste denna stad bjudit på. I samma mån du växte upp, förstärktes detta intryck, i all synnerhet sedan du blev vuxen och begynte dina resor. Du var, som jag en annan gång sade dig, representanten för kontinenten i detta kråkvinkel. Det sved mången gång i mig att veta att jag aldrig skulle få tillfälle att möta dig annat än på offentliga tillställningar och i offentlig värk-samhet, men på samma gång var jag glad däröver, ty om jag fått tillfälle att umgås med dig, skulle du upphört att vara mitt lifs vackra dikt och i stället blivit mitt lifs sorg, emedan jag kommit älska dig, emedan jag riktigt lärt förstå vad jag aldrig skulle kunna vinna.»

»Varför trodde du dig ej kunna vinna mig?»

»Emedan jag saknar ...»

»Jag känner ej ännu alla dina goda egenskaper. Men ensamt en av dem är tillräcklig för att göra det till en fröjd att få leva livet med dig.»

»Och det är r»

»Att du är en m a n från topp till tå. Jag brukar säga mig själv, att du är den ende karlen i denna stad — den främste i din yrkesgrupp i hela landet.»

»Brita, min älskade flicka, med dig skall jag bli alt det du tror att jag är! Med dig skall jag bli oövervinnelig.»

Han smålog.

»Vad tänkte du nu på?» frågade hon.

»Innan jag svarar på den frågan: Kan jag lita på, att du inte ångrar dig?»

Skrattande sprang hon till skrivbordet och skrev några rader å ett papper, som hon räckte honom. Han läste:

»Jag Brita Elfström förklarar härmed, att jag vid sunt förnuft och av fri vilja friat till redaktör Rikard Haneberg och att jag önskar gifta mig med honom fortast möjligt, hälst i morgon,.»

Därpå följde datum och underskrift.

»Från det dokumentet kommer jag aldrig att skilja mig», skrattade han, »Det blir dig dyrt, ty du kommer med visshet att ångra dig... Nå, skämt åsido: skola vi ej förtiga vår lycka tils mina fiender fått löpa linan ut? De få öka förföljelsens häftighet tid efter tid men altjämt finna sina åtgärder fruktlösa — altjämt finna mig obruten.»

»Det låter bra. Men» — hon såg skälmskt på honom — »tror du att det dröjer länge?»

»Nej, jag tror, att det kommer att gå fort. Ty nu blottar jag utan försköning hela intrigen och vädjar till den heder, som än fins i landet.»

Hon gömde sitt huvud vid hans bröst.

Alt eftersom tiden gick blevo Hanebergs vedersakare villrådigare — en villrådighet, som slutligen uppgick i formlig konsternation.

Kunde han trolla?

Han fick inga annonser och inga trycksaker, som kunde ge. något. Hans bankkredit var stoppad. Ingenting hade lämnats oförsökt. Och ändå utkom hans tidning, hällre förstorad än förminskad, och hans mod hade blott stigit.

Hans motståndare förde en ömklig tillvaro. De voro en visa för hela landet. Särskilt gälde det regementet.

Slutligen förstod krigsministern att ett avgörande måste ske och reste till staden för att lägga råd med landshövdingen, borgmäsaren och regementschefen.

»Han tyckes vara oövervinnelig», sade krigsministern.

»Det är också vår tro», svarade landshövdingen modstulen.

»Ja, ni tyckas inte ha lämnat något medel oförsökt, och jag kan inte se, annat än edra flesta åtgärder varit goda. Hur bär han sig åt?»

»Jag tror, att djäfvulen står bakom honom», förklarade borgmästaren med ömklig min.

Det vart beslutat, att regementet skulle förflyttas till annan plats.

»Men då mördar han oss med de tomma kasärnerna, vilka stå där som monumentet över vårt nederlag.»

»I dem får man inrätta något hospital eller dylikt», sade krigsministern. »Det får heta, att detta varit den dolda avsikten från början.»

»Ja, visst», sken landshövdingen upp. »Inte får det se ut som om man blivit besegrad.»

Så fort regementets förflyttning var oåterkallelig, förenade Haneberg och Brita sina öden. De brydde sig ej

om någon förlovning utan gifte sig på en gång — borgerligt inför stadens borgmästare. Då han var en av orsakerna till att de funnit varandra, skulle det varit otacksamt att gå honom förbi, sade de skrattande till varandra.

Efter nederlaget var det nödvändigt för samhällspe-larne att taga hand om Matts Andersson i Bäljom, vilken även som deras öppet handgångne man kunde vara dem nyttig på flerehanda sätt. Man ordnade hans affärer genom ett amorteringslån och gav honom ombudsmanskapet vid länets brandstodsbolag.

Bond-Olle vart jämmerligen sparkad både från överklassumgänget och Ryckströms tidning.

Mortells riksdagsmannabana var oåterkalleligt avslutad.

Smithners affärer gingo alt mer bakåt, och slutligen måste han göra konkurs, varvid hans förskingringar upptäcktes. Garantiförsäkringsbolaget »Tre kronor» nekade att utbetala en borgensförsäkring utan att han åtalades, och så fick han krypa in på två månader.

Även stadens grädda skämdes att fotografera sig hos Betsmann, och så avdunstade han.

Kakel-Pelle var ej längre den gynnade vid entreprenader och större enskilda byggen. Han fick göra konkurs och åka ut ur stadsfullmäktige.

De övriga överklassdrängarna fingo också erfara sina herrars otacksamhet.

Ryckström tog en kväll för mycket sömnmedel — som det hette — och fans på morgonen döcl i sin säng.

En dag sade Brita till sin man:

»Det blir i år endast hälften så många elever i folkhögskolan som i fjor. Det är tal om att be Värne söka annan anställning.»

»Å, honom få de ha. Det fins ingen annan anställning att söka, och ingenstanns skulle man ta emot honom. Någon skam har han häller inte. Så inte avgår han frivilligt. De hederliga bönderna få väl sända sina barn till folkhögskolor eller liknande utbildningsanstalter utom-läns.»

»Rikard», sade Britas mor en dag till Haneberg, »nu när du står som segerherre över dina fiender, har du då någon anledning att bo kvar här i staden?»

»Ja, ensamt svärmor är tillräcklig anledning.»

»Men jag vill härifrån. Ty först under din strid med dem har jag sett, huru otäcka de äro. Brita har aldrig trifts här, som du vet, och vill gärna bort härifrån. Du själv bör ej gräva ner ditt pund här. Du har skyldighet att använda din stora förmåga på värksammare sätt.»

»Ja, jag har ofta önskat att få lite luft under vingarne efter detta. Britas önskningar känner jag, och när nu svärmor vill följa oss, så håller oss ingenting kvar här.»

Tidningen överlämnades till annan person, dock endast på arrende, på det att man skulle kunna ha garanti för att den höll färgen och på det att Bond-Olle för alltid skulle vara utestängd från densamma. Ty så snart det blev bekant att Haneberg skulle lämna den hade Bond-Olle begynt spekulera genom en mellanhand, vars avsikter Haneberg strax genomskådade. Bond-Olle, vilkens

naturliga begåvning egentligen ägnade sig för pantlånar-facket, hade redan begynt samla pängar. Men för Bond-Olles räkning höll Haneberg naturligen ej tidningen till salu för något pris.

Brita och Haneberg bosatte sig i huvudstaden.

De kommo snart att intaga en ledande ställning inom fredsrörelsen, varåt de beslöto att ägna huvudparten av sina krafter.

De hälsades med jubel i fredsrörelsens led.

Deras gärning utgjorde det mest uppmuntrande exempel för de klentrogne. Här stod som ett odisputabelt faktum att en enda man besegrat ett helt regemente.

Men så hade denne man också bakom sig världens starkaste makt — en kvinna, som gjort hans sak till sin.

Tavlan på hotellrummet.

TT HOTELLRUM är alltid ledsamt. Det hjälper ej ens, att det är väl inrett och möblerat. Ett rum är ju ej vad det är på grund av inredningen och möblerna utan på grund av, att det är uttrycket för en personlighet, som satt sin prägel på detsamma.

I hotellrummet går man och kommer, kommer och går. Alt är där inrättat för detta ändamål. Där fins ej plats för något av någon personlighet.

Dessa äro mina reflektioner, då jag på kvällen tar n:r 317 i Grand hotell i Göteborg i besittning.

Jag är kallad till Göteborg för att hålla ett fredsföredrag. Jag skriver aldrig mina föredrag och brukar ej ens komponera dem förr än jag står på talarestolen. Men något uppslag, någon punkt att gå ut ifrån brukar jag alltid ha. Som regel plägar jag få den till skänks, men den här gången hade ingen sådan present infunnit sig, och jag hade begynt vänja mig vid den tanken, att jag på

morgonen finge tänka ut något — på kvällen skall man inte tänka. Den människa, som gjort sin plikt på dagen, är trött, och när man är trött, skall man sova. Altså gick jag till sängs och sov en minut efter det jag stoppat omkring mig täcket.

Då jag vaknade på morgonen, höll en solstråle på att leka titt-ut med mig. För en så utpräglad soldyrkare som jag behöver en liten fröken Solstråle inte göra många krumbukter. Jag är ögonblickligen färdig att observera henne och visa henne min beundran.

Nu höll hon på och konstrade med en tavelram, en trevlig, enkel ram i mahogny. Av tavlan — ett ljustryck — såg jag blott en springa: ett ben på en sittande, en gärdesgård, björkar och i bakgrunden vatten.

Jag låg en stund och undrade vad det var — jag kände igen det, men kunde inte bestämt säga vad det var. Det var intet annat att göra än att stiga upp och draga på rullgardinen.

I samma stund det skett sade jag mig: »Där har jag ju ämnet för mitt föredrag!»

Det var Albert Edelfelts »Sorg» i en mycket god reproduktion.

Som bekant är det Snoilskys »På Värnamo marknad», som härvidlag inspirerat konstnären. Det är under Sver-ges störste fiendes, Karl den tolftes, dagar. Två unga människor, som tjänat andra i många år, hade sparat och sparat, lagt slant till slant. Nu hade de fått ihop den summa som de ansågo behövlig för att kunna stifta hjonelag. Det hade varit ett helt ungdomsliv av umbäranden, men nu stod belöningen för dörren, och deras glädje var stor. De vandrade till Värnamo marknad för»Det var Albert Edelfelts "Sorg".oTAVLAN PÅ HOTELLRUMMET

att där köpa vissa ting för det nya hemmet. De beságo, rådgjorde, prutade och avslöto affär. Men när de skulle betala, tog man ej emot pängarne! Det var nödmynt, åsatta ett långt högre värde än de ägde, och nu var staten ur stånd att lösa in dessa mynttecken, så hade kriget ruinerat statskassan. De båda unga, strävsamma människorna hade inga dalrar, endast några fattiga kopparslantar. Kriget hade berövat dem frukterna av deras arbetsflit, krossat deras förhoppningar.

Det är därför de nu ha sorg. Hon sitter bittert gråtande, torkande tårarne med förklädet. Han har tagit hennes ena hand i sin och med den andra smeker han hennes handlov. Man hör att han försöker trösta henne, fastän hans eget hjärta är färdigt att brista.

»Det där var så länge sedan», hör jag min läsare säga. Ja, förmodligen har hotellvärden resonerat på samma sätt, då han sökte minska hotellrummets banalitet genom att här placera detta konstvärk. Med full visshet kan man antaga, att han ej avsett att åstadkomma någon kritik över krigseländet. Alkoholhanteringens män äro lika säkra militarister som några andra medlemmar av det samhälle, som inrättats för att ge de få tillfälle att ha det gott på de mångas bekostnad.

Den händelse konstnären framställt har passerat för länge sedan. Det är sant. Men den upprepas altjämt, om icke precis under samma former.

Än i dag, mitt under den djupaste fred, ha vi kriget i samma mening som under Sverges störste fiendes dagar. Vi ha ett militärväsende, som suger oss intill märgen och i alldeles särskild grad brandskattar dem, som ha den428

minsta bärkraften — gör det utan att många av dem veta om det: genom tullarne på deras nödvändighetsvaror.

Just på grund därav bli en mängd människor ur-ståndsatta att bilda egna hem. Varken han eller hon har mer än som behöves för det egna uppehället, och hon kan följaktligen ej avstå sin lön för att ägna sig åt hemmet.

Andra, som ha det litet bättre, våga försöket. Men det visar sig efterhand, att det ej räcker till för ett drägligt uppehälle. De få bo trångt och osunt. De få äta den sämsta maten — på sistone har man t. o. m. funnit på att ej kassera hälsovådligt kött. Man »steriliserar» det, d. v. s. kokar ihjäl bacillerna och inbillar de fattige, att detta, som de rike ratat, är hälsosam föda — liksom skulle man ej minnas, att inga friska varelser ha tuberkler, trikiner o. dyl. och liksom skulle man ej minnas, att det ej går för sig, att sterilisera bacillernas avföring, så att den upphör att vara giftig samt altså hälsoskadlig... De fattige få avstå från böckerna, från tavlorna, från musiken och, om de äro stadsbor, också från den friska luften, solskenet, fågelsången, blommorna och all annan fröjd som naturen skänker.

Så blir deras liv bittert eller tomt. Så förfalla de till de usla njutningarna. När en man dricker, är militäreländet ej så sällan den värkliga, ehuru för de flesta ej synliga orsaken därtill.

Det enda, som riktigt kan göra oss till bra människor, är hemmet, att vi få förena våra öden med den vi hålla av, utvecklas jämns den och se barn och blomma växaTAVLAN PÅ HOTELLRUMMET

upp kring oss. Men hemmets trevnad dör under brist, och få ting i detta samhälle framkalla denna brist i sådan grad som folkens mara, militarismen.

Därför skapar kriget altjämt det hjärteve, som bräkt Albert Edelfelts stackars lilla flicka till gråt. "Jag trodde, att Andersson var fredsvän*"

TADEN var liten, gammal och stilla. Den hade ingen handel att tala om, ingen industri. Det var ett par mil till närmaste järnvägsstation. Stadens tidning utkom en gång i veckan.

Till denna stad kom skräddaregesällen Johan Andersson genom ödets skickelse i form av en annons i Så-ningsmannen. Johan var en livlig natur, som snart gjorde sig gällande bland ungdomen. Förut hade denna haft trist nog, i synnerhet flickorna. Om en sådan gick ut på gatan en förmiddag, frågade tanterna henne, om hon ej hade något att lära. Gick hon ut en eftermiddag, spordes det, om hon ej arbetade i hemmet. Och gick hon ut en kväll, erinrades hon om att gatan ej var någon lämplig plats för en flicka sedan det blivit mörkt.

Föreningslivet var föga utvecklat. Där fans egentligen endast en godtemplarloge, där ett tjog gubbar och käringar suto och sovo på mötena, om inte någon gångJAG TRODDE, ATT ANDERSSON VAR FREDSVÄN 431

en tvistig räkning eller något dylikt upplyftande kunde sätta fart i deras domnade lifsandar.

Med god blick för situationen drog Johan Andersson ungdomen dit, och redan första vintern blev där både föreläsningar och sällskapsspektakel.

Vintern därpå bildade han en fredsförening. Man var i staden ej mycket kunnig om fredssaken, och såg i den något, som hade så litet som möjligt att göra med denna världen. Föreningens bildande åstadkom sålunda varken förargelse eller förskräckelse.

Johan Anderssons mästare hade en dotter, en präktig flicka, viljestark, allvarlig, snäll. Hon hade blivit lite tung till lynnet, ensam som hon gått där i småstaden. För Anna var Johan den drömde riddaren, som ägde alt hon ansåg manligt, och hon hade givit honom-sitt hjärta långt innan han själv anade det. Kärleken utvecklade henne — man kom att tänka på rosen, som slog ut, sträckt mot solen.

Snart hade också Johan förstått, att alt vad han ägde bäst hörde hemma hos Anna. Annas far, som lärt sig att tycka om Johan ej blott som människa utan också som yrkesman, gav honom med glädje både dottern och affären.

Johan fick nu medborgerliga intressen, och fredsföreningen fick tjänstgöra både som kommunal- och allmän politisk förening.

Vid ett tillfälle utlyste Johan ett möte rörande en kommunikationsfråga, som alltid hållits tillbaka av stadens ledande män. Dessa bodde i den trakt av staden, där den enda bron gick över ån. En ny bro skulle, fruktade man, i ej ringa mån förändra stadens utseende. Butiker skulle432

uppstå vid den nya bron. De gamla köpmännen skulle få konkurrens; butikshyrorna skulle bli lägre, tomtvärdena sjunka. Stadens centrum skulle upphöra att vara centrum. Mötet vart livligt och gav anledning till överläggningar och tidningsskriveri och nya möten en lång tid bortåt.

En dag mötte Johan på bron en av samhällspelarne.

»Det var en väldig strid, som Andersson stält till i vårt annars så lugna samhälle», sade samhällspelaren, i enlighet med deras bruk utelämnande hövlighetsordet »herr». »Jag finner det märkvärdigt, att just Andersson är stridens upphov.»

»Hur så?» frågade Johan.

»Jag trodde, att Andersson var fredsvän.»

»Vad menar då grosshandlaren med fredsvän?»

»En som är fredlig av sig, förstås.»

»Säg hällre rent ut: ett beskedligt mähä, som tiger även då orätt sker. Tack så mycket! Vi fredsvänner tro oss visst .inte vara i stånd att åstadkomma något idealtillstånd i världen. Det skall finnas stridiga intressen mellan nationerna lika så väl som mellan de enskilda individerna, så länge det fins egoister, som vilja tillvälla sig fördelar på andras bekostnad. Denna egoism och dess yttringar skall bekämpas med alt större energi. Men lika litet som jag här i staden får arrangera något klubbekrig, på grund av att ni maktägande kring bron vilja förhindra samhällets utveckling, emedan ni tro, att detta skulle skada edra intressen, lika litet skall det vara till-

låtet att den ena nationen får lyfta vapen emot den andra. Vi kunna ej på en gång ta bort stridsorsakerna och altså ej häller striden, men väl möjligheterna för de maktägande att kunna taga sig rätt. Vi vilja ha våldet ersatt med rätten. Har grosshandlaren förstått?»

Grosshandlaren kom plötsligt ihåg, att han hade ett angeläget ärende till banken och bjöd därför farväl.

Saxon: Under fredsbanéret.

28 Fisklägets stolthet.

NDER min semester ville jag ha luftombyte och absolut ro. Jag tog fram Sverges karta för att räkna ut var jag borde slå mig ner.

Med pekfingret följde jag västkusten uppåt. Vid Bäckhammars fiskläge stannade jag. Där bodde min vän handlande Brennerholm.

Jag skrev till honom och frågade, om han kunde skaffa mig hygglig inackordering. Han svarade ja, och jag for.

Sedan jag anlänt gick han och visade mig fisklägets märkvärdigheter, som icke voro många.

»Det bästa ha vi kvar», tröstade han.

»Vad är det då?»

»Det är våra gubbar — väderbitna, vithåriga, sjuttiofem- å hundraåringar men med ynglingens liv i blicken. Du kan dock icke få se dem förr än om söndag.»

»Varför just då och inte en annan dag?»

»Då ha vi dem samlade i kyrkan.»

Söndagen kom, och vi placerade oss i den gamla prästbänken uppe vid koret, så att vi skulle kunna överblicka det hela.

De kommo en efter en, och jag bekänner, att jag njöt. Min vän berättade ett och annat om de olika person-nagerna.

»Vem är han ined medaljerna?»

»Det är fisklägets stolthet: En av de få kvarlevande från dansk-tyska kriget 1864. Han har två medaljer, som du ser: en av de vanliga minnesmedaljerna och en för tapperhet i fält. Det är inte nog med, att han värkligen luktat krutrök: han har med egen hand nedlagt elva personer.»

»Och det tycker han vara en bragd?»

»Tror jag det!»

»Vad var det, som kom honom att gå ut som frivillig?»

»Han var inte frivilllig. Han arbetade på den tiden i Danmark, och som han älskade bragd och äventyr och dessutom bjöds god sold, tog han värvning.»

»Nå vem är då den där stilige oldfadern där nere i bänken?»

»Det är fyrvaktaren — en riktig kärnkarl, må du tro. Han har räddat ej mindre än trettiotvå människoliv, som utan hans ingripande varit vågornas säkra byte. Vad dödsfruktan är, tycks han ej känna till. Hans krafter äro övermänskliga, och de tyckas blott ha vuxit med ansträngningarne.»436

»Han har något slags uppdrag och betalning för att sålunda hjälpa nödstälda?»

»Nej.»

»Det är alldeles frivilligt, som han gång på gång riskerat sitt liv för att rädda andras ?»

»Alldeles frivilligt.»

»Kan du säga mig huru många hustrur genom hans mod, rådighet och offervillighet sålunda undsluppit att bli änkor?»

»Låt mig räkna efter!» Han räknade tyst och svarade så: »Tjugofyra. Av de andra voro fyra unge män sina mödrars enda stöd.»

»Och huru många barn ha sålunda sluppit att bli faderlösa?»

»Du ställer inte små anspråk på min lokalkännedom, men jag är ju inte inföding för ro skull», svarade Brennerholm och räknade åter tyst en stund, varpå han fortsatte: »Ungefär etthundratjugofem — familjerna här äro mycket barnrika.»

»Varför bär han då inte sin medalj?»

»Han har inte fått någon.»

»Jag förstår: man har givit honom en substansiellare belöning än ett sådant där ideelt mynt.»

»Nej, han har inte fått någon belöning als.»

»Han, som frivilligt och utan tanke på lön till liv och nyttig värksamhet räddat trettiotvå svenska medborgare, flertalet familjeförsörjare, har blivit obelönad medan man medaljerat en man, som — och det till på köpet mot betalning — bräkt om livet elva personer, hustrurs män, barnfäder, eller mödrars hopp. Tycker du inte ...». . det är fyrvaktaren, som borde haft medaljen*438

Jag avbröt mig själv för att ge Brennerholm tillfälle att fylla i.

»... att det är fyrvaktaren, som borde haft medaljen, menar du?»

»Jo. Men också, att det är just han, som borde betraktas som fisklägets stolthet.»

Det var som hade en blixt lyst upp Brennerholms ansikte.

»Det har du sannerligen rätt i», sade han med övertygelse. Första brevet.

E HADE mött varandra uppe i fredsföreningen.

Ingenting binder människor säkrare samman än gemensamhet i intressen. Ju högre dessa intressen äro, dess högre och mera givande blir gemensamheten.

Eriks och Agnes' föreningsband, fredssaken, blev den brygga på vilken de bådas personligheter möttes, och snart hade båda förstått, att de förenades av världens starkaste band: kärleken.

Det blev en utomordentlig tid för dem båda. De kände huru de växte dag för dag, växte i kapp med sin kärlek, som varje dag medförde något nytt, öppnade nya synvidder för dem.

Sålunda blev bådas arbete i fredsföreningen också ivrigare och framgångsrikare. Man lade mer och mer på deras axlar, och de togo utan tvekan emot de ökade bördorna.

När det gälde att välja ombud till det allmänna sven-ka fredsmötet, var Erik självskriven därtill. Han fick alla rösterna.

Och så for han.

Det var första skilsmässan sedan de funnit varandra. Förut hade de träffats dagligen. Nu skulle de ej se varandra på en vecka. Och det är en lång tid när man är ung, älskar och är älskad.

De hade lovat varandra att skriva dagligen.

Han hade varit på möte hela dagen. Hela dagen hade han slagits med de halva fredsvännerna — de rädda, som ingenting våga, -eller de ljumma, som ingenting vilja. Han hade kämpat som. -en hel karl och haft glädjen se, huru hans falang alltid hemfört segern.

När han hörde med vilken kraft och värme mången av hans falang kämpade för sin tro frågade han sig: har du också någon av hjärtat kär, någon som sitter hemma och önskar alt gott i världen åt dig och din sak och sålunda gör dig så stark?

Nu var dagen slut och han kom hem till hotellet. Så fort han tänt det elektriska ljuset, fann han att det låg ett brev på skrivbordet. Det var icke tid att avtaga hatt och överrock utan han rusade direkt till detsamma.

Det var från henne. Han visste det redan av utanskriften ehuru han aldrig sett hennes handstil. Hon måste skriva så där, förstod han. Det var kraft och på samma gång något visst pompöst — precis som hos henne själv, ja, inte så olikt honom häller.

Och så slet han upp kuvertet. »Vad skall hon kalla mig för?» frågade han sig under tiden. I dagligt tal kallade hon honom »älskade min gosse».

Nu hade ej detta räckt till utan hon skrev: »Käre älskade min gosse!» Föreföll henne det skrivna ordet för matt eller har skilsmässan förstärkt ömheten? frågade han sig.

Hans ögon flög efter raderna. »Jag kysser dig!» stod det på ett ställe. »Min älskade gosses Agnes», slöt det hela.

Han kysste brevet och flög omkring i rummet på ett sätt, som skulle ha kommit en åskådare att fråga, huru det stod till med hans förstånd. Men han hade ingen åskådare och kunde altså fritt hängiva sig åt sin glädje.

Hon skulle ha svar med detsamma! Och inom några sekunder satt han vid skrivbordet.

Det var ett långt brev. Först fick hans glädje över brevet form. Första brevet! Det skulle alltid ihågkom-mas, alltid bevaras som ett av hans dyrbaraste dokument. Så berättade han om mötet. »Till dig kan jag ju säga vad jag själv inte får säga till någon annan, ehuru det är ett faktum: att jag var dagsmötets mest hörde talare. Mina medkämpar från föregående fredsmöten ha frågat mig: 'Vad är det med dig? Du formligen hypnotiserar oss alla'. Till de flesta fick jag lov att svara, att jag inte visste av något särskilt, men för en min intimaste vän bekände jag att jag var en riddare, som stred med en älskad flickas färger. — 'Jag gissade strax något sådant', svarade han, 'och jag är glad åt både faktum och ditt förtroende'. Sedan hade jag, utom alt annat på mötet, också

honom att tala med om dig. Och om man äger en skatt, är man lycklig över att få stoltsera med den!

Klockan gick på tolv då Erik slöt brevet med ett: »God natt, älskade! Nu går världens lyckligaste man att drömma om världens finaste kvinna».

Han kysste hennes brev och hennes porträtt, och så gick han tilll sängs.

Det vart inga drömmar. Det vart vad bättre är: den lugna, djupa sömn, som ger läkedom för kampens sår och kraft till nya strider. Som de gamla sjunga

AD ÄR DET du gör, bror Axel?» frågar lilla Anna, där hon satt på stranden å landstället. Det är så roligt att vara på landet, där solen skiner, blommorna dofta och fåglarna sjunga.

»Jag skall skaffa mina soldater sysselsättning. Soldater förslöas, om de inte få sysselsättning, säger pappa.»

»Men de där högarne?»

»Det är fästningar. Förstår du inte det? Flickor äro bra dumma!»

»Vad skall du ha fästningarna till?»

»I dem skall jag ha soldaterna.»

»Och soldaterna ?»

»De skola skjuta ihjäl norrmännen.»

Det var nämligen 1905.

Mera hörde vi ej av barnens samtal. Det visade emellertid mer än nog vad äldre personer i deras omgivning talat om.SOM DE GAMLA SJUNGA

De ha fått lära sig att tro på våldet. I sinom tid skall det bära frukter även för dem, som på barnen in-plantat denna tro. Den hängivna kärlek, som det milda hjärtat kan giva, skola aldrig dessa föräldrar få smaka.

Du tror kanske, att leksakerna ingenting betyda för en barnasjäls utveckling. Intet misstag är större. En enda piska kan för hela livet göra en gosse till en hänsynslös djurplågare, och en ask tennsoldater kan vara tilllräcklig för att ge honom tron på våldet (i stället för rätten). Olov Malmbergs mördare.

EN GAMLE gjuteriförmannen Olov Malmberg |r|«JII stod inför den gamle brukspatronen Olof von y* 'h Celsing.

»Du har begärt att få tala enskilt med mig. Sitt ner!»

»Brukspatron har alltid ;varit en god husbonde, och jag vill hoppas att jag varit en god arbetare åt brukspatron under de trettiofem år jag varit vid bruket. Själv vet jag, att vi ha det finaste gjutgods i landet och att brukspatrons heder därför känts mig som min egen heder.»

»Du oroar mig med din högtidliga inledning.»

»Det är också något, som trycker mig, och som jag känt behoV att tala med brukspatron om.»

»Säg det på en gång, så att både du och jag slippa ligga på halstret längre.»

»Det bildas en fackförening här i kväll.»

Brukspatronen såg på Malmberg med en min, som sade, att han väntat sig någon fortsättning på dennes meddelande.OLOV MALMBERGS MÖRDARE

»Det är inte för att skvallra på dem, inte för att göra dem något förfång, jag talar om det. Jag bara tyckte, att det var en hederssak för mig att inte vara med om att göra något bakom en värderad husbondes rygg.»

»Du är med om det?»

»Ja.»

»Du är altså missnöjd?»

»Visst inte. Och ingen annan häller.»

»Varför skola ni då bilda fackförening?»

»Brukspatron får förlåta mig, men jag förstår det inte så bra, att jag nöjaktigt kan redogöra för vad detta nya innebär. Arbetarne här vilja vara likadana som ar-betarne i samma fack på andra håll, känna sin samhörighet med dem.»

»Vad skulle du med att göra då?»

»Jag ville inte ;svika ett gott kamratskap. Ensamt det att mina sex pojkar höra dit, är ju ett tillräckligt skäl för mig att vara med. Det är präktiga pojkar, min ålderdoms stolthet. De ha aldrig gjort något, som jag ej funnit vara rätt och bra. Det är klart, att jag skulle ha varit med, även om jag inte förstått något av detta inya.»

»Det är då inte meningen att strejka?»

»Nej, visst inte.»

»Men om jag nu förbjuder dem att bilda en sådan där förening?»

»De veta, att brukspatron ingått i sitt facks organisation — Sverges värkstadsförening. De ha inte haft ett ord att säga därom, emedan de funnit ett dylikt steg som helt naturligt. De vänta sig, att brukspatron skall finna det lika självfallet att de ansluta sig till sitt facks organisation.»

»Jag var, det kan jag ju erkänna för dig, inte så intresserad för den där anslutningen. Men man kan inte stå emot tiden ...»

»Den ene lika litet som den andre. Man dragés med, mot eller med sin vilja. Jag är glad över att brukspatronen tar det hela så förståndigt och att jag inte behöver säga något särskilt till den nya tidens försvar. Men i fall det behöfts hade jag trott, att brukspatron bättre skulle förstått en av de gamle. Nu ber jag bara att få tacka.»

Men andra krafter än den gamle brukspatronen vär-kade inom bruksledningen, och då det stått i tidningarna att fackförening blivit bildad, sammankallades gjuteriper-sonalen och meddelades att en var, som tillhörde fackföreningen, vore uppsagd från sin plats i brukets tjänst.

Meddelandet hade ingen effekt. Icke en enda man utgick ur fackföreningen.

Bruksledningen satte än hårdare präss på arbetarne. Utan resultat.

Så kom lockouten med alt vad därtill hör. Ett nytt anslag å brukets svarta tavla var tredje dag med altjämt förstärkt hot och all den bitterhet det avfödde.

Man lyckades efter otroliga ansträngningar finna ett tjugotal arbetsvilliga, och därmed var ett nytt oroselement infört på den fordom så lugna platsen.

En kväll vart en av strejkbrytarne rätt illa slagen av en bland de yngre lockoutade.

Länsmannen tillkallades. Han var ovan vid sådant* uppträdde ovisligt och ökade förvirringen.

Därpå följde militärkommenderingen. Den leddes av en ung löjtnant, som var lika hetsig som oerfaren, lika

partisk mot arbetarne som han var övertygad om sin egen makt och myndighet. Kom så till, att han snart nog blev intresserad för brukspatronens yngsta förtjusande dotter, varav följde att han ej underlät något, som han ansåg kunna intressera brukspatronen.

I kommenderingen befann sig en av gjuteriförman Malmbergs söner. Han fick mindre permission än de övrige, men alldeles kunde det ej förhindras, att han kom i förbindelse med hemmet. Han omtalade, att man avsiktligt utvalt en kontingent där herrbeväringen utgjorde huvudparten och att man följaktligen ej hade att vänta sig några hänsyn från det hållet.

Det hela förlopp dock tämligen lugnt till dess att vräkningarna begynte.

Då man kom till en gammal man, som var född på bruket och arbetat i gjuteriet över fyrtio år, hördes från de åskådande ett hotande mummel.

Löjtnanten besvarade detta med att »fösa undan packet.»

En liten gosse, som kommit med i skaran, hann ej undan så fort som de andra. Löjtnanten fick själv tag i honom och slängde undan honom. Gossen föll. Han slog sig väl ej så hårt, ehuru näsan flög i blod. Det tjut han upphävde fick antagligen skrivas på hans förskräckelses konto. I alt fall var det tillräckligt för att hans far skulle tappa sinnesnärvaron. En sten susade genom luften över löjtnantens huvud.

Ögonblickligen kommenderades bajonettanfall.

Det besvarades med ett stenrägn, och snart var ett fullständigt tumult i gång.

»Om ni inte genast laga er hem, så skjuta vi skarpt!» skrek löjtnanten.

Hotet besvarades med en skrattsalva av dem, som hörde det.

Emellertid avfyrades strax därpå en salva.

De flesta sköto i luften. Men några hade siktat på folkmassan, som flydde i vild panik.

En blev dock kvar på platsen: gjuteriförman Malmberg.

Man rev upp hans kläder. En kula hade träffat honom i hjärtat. Han var död.

Nyheten spred sig med blixtens hastighet, och då löjtnanten kom upp till herrgårdsbygnaden stod brukspatronen på trappan.

»Löjtnanten får aldrig mer beträda denna tröskel. Ett rum är iordningsstält i inspektorsbygnaden för löjtnantens räkning, och löjtnantens saker äro redan överflyttade dit. Jag föreställer mig att löjtnanten ej skall behöva vistas där längre än över natten, ty återkallandet av den kommendering för vilken ni visat er vara en så ansvars- och samvetslös ledare, är redan begärt pr telegraf.»

Löjtnanten skulle säga något.

»Jag har intet vidare otalt med er», svarade brukspatronen i det han drog sig tillbaka och stängde porten mitt för löjtnantens näsa.

Brukspatronen lät genast sammankalla hela gjuteri-personalen och dess familjemedlemmar på gården utanför herrgårdsbygnaden.

»Jag hoppas att många av er veta, att jag talar sant, då jag säger, att jag alltid känt mig som en far för er — en dålig far, det skall jag villigt erkänna, ty jag har levat i den föreställningen, att det var i sin ordning att jag bebodde ett slott med trettio rum och hade alt annat därefter medan de flesta av er hade blott ett rum och kök och

alt annat därefter. Men aldrig hade jag dock trott, att denna världsåskådning, vari jag växt upp — jag hade ju ärft bruket av min far — skulle kunna leda till vad som nu hänt: att jag står framför er som en missdådare. Och ur djupet av ett till döden bedrövat hjärta ber jag er: förlåten mig, barn, för det som varit och framför alt för det, som hänt nu.»

Han tog sig för hjärtat, drog tungt efter andan och fortsatte:

»Här kom något nytt, och jag var följaktligen på förhand avogt stämd mot det. Men man sade mig, att det var nödvändigt att handla som jag gjorde: att själv göra ett men neka er detsamma. Jag hade ingen aning om till vilka konsekvenser detta kunde föra — jag försäkrar er det, om jag så i denna stund skulle stå inför den domare, som skall behandla mig som den otrogne tjänaren. Jag hade minst av alt någon föreställning om vart det skulle leda med kommenderingen. Svensk lag omger ju liv med en sådan helgd, att en dödsdom ej kan gå i värkställighet utan att rikets högsta domstol fått yttra sig däröver. Nu finner jag till min outsägliga fasa, att militärväsendet, d. v. s. våldet, är så mäktigt

över lag och ordning att åt en pojke i löjtnantsuniform givits myndighet att när hälst det behagar honom utfärda tjogtals dödsdomar och ögonblickligen låta dem gå i värklighet. Jag visste inte det. Och så blev jag Olof Malmbergs mördare. Han var ej blott min trotjänare. Han var också min barndoms bäste lekkamrat — många gånger har han, till och med en gång med värklig fara för sitt eget liv, räddat mig från en säker död. Så har jag lönat honom.»

Han såg fullständigt bruten ut och tog stöd mot räcket i trappan i det han fortsatte:

»Jag har redan ombesörjt militärkommenderingens hemkallande, instält alla vräkningar och gett befallning att de redan vräkte skola återinsättas i sina hem. Olof Malmbergs änka skall ha hans lön i pension, han skall begravas som om han vore ägare av bruket och på hans grav skall stå en gravvård som är lika ståtlig som den på min egen familjegrav. Jag vet tyvärr att jag med alt detta icke avplanar min skuld — jag vill därmed bara visa, att jag känner den.»

Han sjönk ner på trappans trädgårdssoffa och vart så sittande en stund, skakande av gråt.

Nere i mängden visste man ej, huru man skulle bete sig, och några gjorde min av att gå.

Brukspatronen såg det och reste sig upp.

»Nej, det är inte slut än. Jag ber er att er fackförening måtte hålla ett möte och utse tre förtroendemän, för vilka jag under fullt betryggande lagliga former skall tillkännage min yttersta vilja. Jag överlämnar hela bruket till er — ni alla, som arbeta vid detsamma, skola bli

dess ägare och driva det för egen räkning. Ingen av mina barn skall h,a något av detsamma eller något därmed att göra — jag har ju också annan förmögenhet, som ni veta. Men utse dessa förtroendemän redan i afton. I morgon kunde det vara för sent. Och förlåten mig så, om I kunnen. Olof Malmbergs mördare har Gud redan träffat.»

Han vinkade med handen och stapplade in i byg-ningen. Vi låta ej längre bedraga oss.

RED är den materiella kulturens blomstring, och under en sådan blomstring frodas också den andliga kulturen. Den tanken har stått för konstnären, då han skapat bilden bredvid: Fredens genius hägnande lantmannens arbete, som är kultur i och för sig självt men också symbolen av den andliga odlingen.

Det, som kallas historia, är icke den värkliga historien. Dessa skildringar av krig och fredslut giva oss blott vrångbilden av folkens utvecklingsgång. De skildra vildheten, blodtörsten, rovlystnaden med förtigande av alt eländet där kriget gått fram. Att de få så stor plats, beror på att samhället vill uppfostra massorna att stå kvar på den lägre ståndpunkten. Motsatsen vore militarismens och det statskyrkliga tvångsregementets död, altså avlysandet av de två folkklasser, som utgöra den mänskliga civilisationens värsta hinder. Sitt maktbegär få de

linda in i allehanda skyddande förklädnad för att ej den fula sanningen skall förstås av massorna. Skaldekonsten, musiken, målarkonsten, vältaligheten, alt taga de i sin tjänst.Fredens genius, hägnande lantmannens arbete.456

Och man vädjar till det vackraste hos oss, till kärleken för våra hem och vårt land för att fånga oss i krigets råhet och brott.

Men vi låta ej längre bedrag"a oss. Vi veta nu, att mänsklighetens historia är historien om intelligensens och hjärtelagets segertåg genom världen — historien om det andens och handens arbete, som haft sådana framgångar i trots av alla störande inflytanden. Huru har ej kriget rivit ner! Men tåligt har civilisationen börjat bygga, så snart barbariets samum upphört. Det är växtligheten, som kläder fjället där skredet gått fram.

Vi förstå emellertid fredens betydelse rätt först när vi inse, att alla förberedelser till krig äro fientliga handlingar mot civilisationens sak. Vi bli aldrig av med kriget, så länge vi ej genomskådat humbugen med »försvaret» — förstått att tron på och bibehållandet av detsamma endast är tron på och bibehållandet av en låg kulturståndpunkt under vilken det fredliga arbetet aldrig skall komma till sin rätt. En lektion i fredslära.

RMAKARE JANSSON stod anklagad för hemfridsbrott och försök till självpantning.

Käranden, arbetare Berg, utvecklade käromålet. En uppgiven kväll hade Jansson knackat på hos Berg. Berg var emellertid trött efter dagens arbete och ville vara i fred. F. ö. anade Berg, att Jansson ej hade vänskapliga avsikter — han hade ofta förolämpat Berg. Altså öppnade Berg icke. Jansson kastade sig då med hela sin tyngd mot dörren: Låset slets därvid sönder, och dörren flög upp. Jansson, som var utom sig av vrede, öste ur sig en rad de värsta otidigheter mot Berg och försökte upprepade gånger rycka till sig dennes klocka. Berg avvärjde emellertid angreppen och uppmanade Jansson att avlägsna sig, eljes bleve han utförd, vilket också blev fallet, då Jansson ej lydde den fogligt gjorda uppmaningen. Sedan Berg fått Jansson utom porten och dess rigel tillskjuten, stod Jansson en god stund utanför, på det gröfsta förolämpande Berg.

»Nå, vad säger Jansson om detta?» sporde borgmästaren.458

»Frånräknat en del överdrifter är det rätt sant», svarade Jansson, »men det är bara en liten del av sanningen. När jag fått komplettera berättelsen en smula, kommer den att helt och hållet förändra karaktär.»

»Låt oss få höra», sade borgmästaren uppmuntrande.

»Jo, Berg är känd för att vara en krångelmakare i affärer. Han hade tagit en klocka på kredit av mig. Trots upprepade anmaningar hade jag ej fått betalt för klockan. Jag hotade honom med lagliga åtgärder. Åt det skrattade han. Han hade lösöreköp. D. v. s. han är en notorisk skojare, som kan betala men inte vill. Jag fick veta, att han lurat andra på samma sätt. Då beslöt jag att ta min sak i egen hand. Det var naturligt, att han ej ville släppa in mig — han visste vad jag ville. Altså trängde jag mig in på det av Berg skildrade sättet. Väl inkommen bad jag att få betalt för min klocka. 'När jag får lust', svarade han. — 'Låt mig då få den tillbaka', sade jag. 'Jag skall inte begära något i hyra för den, fastän ni haft den nära ett år och nog inte förbättrat den under tiden.' — 'Aldrig', svarade han. — 'Då tar jag den tillbaka', sade jag och försökte rycka åt mig den. Därvid slog han mig våldsamt för bröstet. Jag vart nästan bedövad för några ögonblick, och under tiden kastade han ut mig.»

»Jag slog honom ej als. Jag använde endast så mycket styrka, som behövdes för att få ut honom», genmälde Berg.

»Det var ett otäckt slag — det värsta jag någonsin fått», försäkrade Jansson.

»Är det alt?» frågade borgmästaren.

Båda parterna bockade sig.

»Jag yrkar altså bifall till stämningspåståendena», sade Berg.

»Jag yrkar ansvar å Berg för bedrägligt förfarande och för våld», sade Jansson.

»Och i detta skick överlämnas målet?» frågade borgmästaren.

Båda parterna bockade sig ånyo.

»Parter och åhörare avlägsne sig medan rätten överlägger», förkunnade borgmästaren med så hög röst, att det hördes över hela rådhussalen, och stadsvaktmästaren öppnade dörren ut till rådhusförrummet.

Om en stund ringde det inifrån, och man troppade in igen.

Borgmästaren läste från ett papper:

»På grund av vad i målet förekommit dömes urmakare Johan Jansson att för hemfridsbrott böta 50 kr. och för försök till självpantning 50 kr,, i ena bot 100 kr.»

Och så följde det vanliga tillägget: »Den som med detta utslag icke åtnöjes, äger att däröver anföra besvär hos» o. s. v.

Jansson stod som fallen från skyarne, medan ett hångrin — för resten också något överraskat — lekte på Bergs läppar.

»Är det allvarsamt?» stammade Jansson.

»Jo, vad det är», sade borgmästaren med ett småleende, som ursäktade frågan.

»Men jag är ju gammal borgare i staden, känd för sträng rättrådighet. Och han där har ju inte ens förnekat, att han skojat åt sig klockan, som inte är betald och altså faktiskt min egendom.»

»Altsammans detta är sant, urmakare Jansson», erkände borgmästaren. »Men det samhälle, i vilket vi bo, är ett civiliserat samhälle, där man inte får ta sig rätt, även om man har rätt. Känner man sig förfördelad, måste man vända sig till de myndigheter, som ha till uppgift att skipa lag. Hur skulle det bli annars? Hur skulle det bli, om alla följde herr Janssons exempel? Ingen medborgare ginge då säker till liv, lem eller gods. Ty då vore vi ju tillbaka till nävrättens tidevarv.»

Inom sig hade Jansson ingenting att invända mot detta.

På eftermiddagen träffade jag borgmästaren ute i staden.

Jag följde honom gatan ett stycke framåt.

»Nu är väl ändå borgmästaren färdig att gå in i fredsföreningen?» sade jag.

»Hur så?» sporde han.

»Efter den utmärkta lektion i fredslära, som borgmästaren gav urmakare Jansson.»

Han såg spörjande på mig.

»Ja, det var civilisationens begrepp i den mest koncentrerade form, rättssamhällets grundlinier i några drag. Det, som i detta fall gäller för medborgaren i staten, önska vi fredsvänner tillämpat på nationerna vid deras tvister: att ingen får ta sig rätt även om han har rätt, utan vända sig till en av staterna auktoriserad myndighet, som har till uppgift att avge skiljedom vid tvister. Denna myndighet existerar t. o. m. redan — skiljedomstolen i

Haag. Det behöves endast, att det blir obligatoriskt att vädja till den. Då ha vi upphäft även den internationella nävrätten — staterna ha fått samma förmån, som borgmästaren nyss gratulerade den enskilde att ha.»

Borgmästaren tog upp 2 kronor, räckte mig dem och sade:

»Ni har rätt. Jag har fallit på mina egna vapen. Skriv in mig!» En diabolisk plan.

AGET rullar fram över slätten vid Rotterdam.

I Ml En man sitter och läser i en holländsk tid-EsÄta ning". Plötsligt skrynklar han ihop den och kastar den i ett hörn av kupén.

»Ni blev ond, tror jag?» sade jag småleende på tyska.

Han skrattade själv och fortfor så: »Hur skulle man kunna bli annat än arg, när en tidning, som vill ge sig ut för att speciellt föra fosterländskhetens talan, kan försöka släta över med hartassen, när det är fråga om en sådan oförskämdhet som käjsar Wilhelms? Vi skulle ta order av denne militaristtok, och order till något så dumt och skamligt som att slå in på rustningsraseriets bana!»

»Jag kan förstå er harm över hans dåligt förklädda befallning, och jag inser till fullo, att varje holländare med minsta självkänsla skall reagera däremot.»

»Ja, i det fallet kan ni lita på, att vi stå eniga — även den här blackan. Men man får inte ens som hon söka ge käjsarens uppträdande en förmildrande tolkning eller säga, att man av politiska skäl bör låta bli att tala därom.

Tvärtom skola vi sjunga ut så ordentligt, att han fullständigt tappar lusten att betrakta oss som en fårskock.»

»Men kommer man inte ändå just på grund av hans åtgörande i detta fall att rusta lite mer än annars?»

»Tvärtom. Vi ha naturligtvis våra militarister, vi också, och knektkasten själv arbetar ju med alt gewalt på att få ökad makt. Men nu äro dessas förhoppningar en lång tid framåt gäckade. Nu blir det en hederssak även för högern att hålla inne med nya militära krav. I det fallet har då den tyske storprataren gjort mer än vad den mest omfattande antimilitaristiska agitation kunnat åstadkomma.»

»Säg mig, vad tror ni kan ligga till grund för detta käjsarens uppträdande? Menar han att därmed göra er till allierade när det gäller att hota England eller Frankrike ?»

»Det är inte möjligt, att han kan ha några så dåraktiga förhoppningar.»

»Men vad skulle då legat till grund...»

»Antagligen är det bara en yttring av hans vanliga storhetsvansinne. Han har blåst upp sig så, att han föreställer sig, att han blott behöver vinka för att bli åtlydd. Om han nu inte skulle handla på order av de tyska fabrikanterna.»

»Hur så?» frågade jag. Och mitt ansikte uttryckte en så livlig förvåning, att han begynte skratta.

»Jo, vi ha ju en smula industri, och mer tyckes det bli. I vissa fall ha vi med framgång tagit upp konkurrens med Tyskland. På grund av våra låga skatter arbetar industrien här under väsentligt gynsammare förhållanden än Tysklands, där militarismen ej blott föranlett direkt

stor beskattning på industrien utan också ökat industriens svårigheter därigenom att tullskatterna tvungit arbetarne att genom organisation höja sina löner. Jag kan inte finna någon annan förnuftig förklaring i käjsarens uppträdande än att han vill förmå oss att arrangera oss så, att vi upphörde att bli framgångsrika konkurrenter med den tyska industrien.»

»En rent diabolisk plan», utbrast jag.

»Ja», sade han. »Sådana kunna de vara.» 50'procentsmilitaristen.

EN TRÄDQÄRDSOFFA suto ett par riksdagsmän — den ene en bekant liberal, den andre en lika bekant högerman.

De samtalade så ivrigt, att de icke lade märke till min hälsning förr än jag passerat förbi dem.

Dä rusade liberalen upp med ett: »Här ha vi skiljo-mannen !>- Och så ropade han på mig.

Jag vände.

»Vi ha kommit i tvist i ett ämne, och du bör vara den rätte att skilja mellan oss:»

Med en handrörelse bjöd han mig att taga plats mellan dem.

»Det gäller försvarsfrågan. Broddesson vill fortsätta på rustningsraseriets väg. Jag är fredsvän och säger, att det skulle ruinera oss och att kostnaderna för försvaret måste stå i rimligt förhållande till våra tillgångar. 50 procent av de nuvarande utgifterna tycker jag skulle vara lagom. Har inte jag rätt?»

»Hr Broddesson känner väl min ståndpunkt: fullständig avväpning, hälst i morgon?»

Jo, det gjorde han.

»Vi äro fredsvänner, ehuru av olika gradtal», smålog liberalen uppmuntrande till mig.

»Nej», svarade jag, »i detta lag är jag den ende fredsvännen. Jag vill nämligen ha bort alt krigsväsen, vill se våldsystemet ersatt av civilisation. Herrarne däremot äro båda anhängare av våldssystemet, tro båda att man ej får lita på det mänskliga förnuftet och de mänskliga känslorna. Under sådana förhållanden är hr Brod-dessons hållning den enda förklarliga: ju mer rustningar dess bättre. Du Petterson intar däremot en obegriplig ståndpunkt. I kritiken mot fredsfolket tar du alla hr Broddessons sakskäl, eftersom ni båda äro principielt eniga mot oss. Du säger: »Vi måste ha ett försvar» med samma övertygelse som hr Broddesson, men när det gäller att förvärkliga principen, intar hr Broddesson den konsekventa ståndpunkten: det starkast tänkbara militära, medan du är inkonsekvent nog att nöja dig med ett svagt.»

Pettersson såg inte så lite flat ut.

»Du förnekar min fredsvänlighet?» halvstammade

han.

»Jag trodde, att jag hade uttryckt mig tydligt nog. Du är inte fredsvän als. Du är bara en 50-procents-militarist. Du vill inte, såsom herr Broddesson, bo i den tätast befolkade delen av militarismens Sodom och följer mig altså vid anträdandet av vandringen därifrån. Men när vi komma ut i besagda stads villakvarter — förj o - PR

att fortsätta bilden — saktar du farten, och när vi äro färdiga att gå ut genom stadsporten, stannar du och ser dig tillbaka — du vet hur det gick med Lots hustru! — medan jag med fräjdigt mod anträder färden till det förlovade landet, till fredsriket.»

Med detta absenterade jag mig. Ett hjärnspöke.

sitter på Petersburgs finaste kafé, pratande (^yp med en rysk redaktör, en min meningsfrände som lÉISil^ blivit min vän.

Bäst det är, kommer en gosse, utbjudande »Novoje Vremja», Rysslands värsta högertidning.

»Förlåt mig ett ögonblick», säger redaktören. »Jag måste ögna igenom tidningen, ifall där skulle finnas något, som kunde föranleda mig att telefonledes sätta mig i förbindelse med redaktionen.»

Han är färdig efter några sekunder.

»Det var lyckligtvis ingenting, som tvingar mig att bryta laget», säger han. »Men här står en artikel, som kan intressera er. Den handlar nämligen om Sverge.»

»Såå! Var snäll att referera innehållet.»

Efter att ha läst den efterkommer han min önskan.

»Artikeln heter 'Karl tolftes skugga', och visar med utdrag ur den svenska statsbudgeten huru Sverges rustningar uppgå till för edert land svindlande belopp. I intet europeiskt land utgöra härordningsutgifterna en så hög procent pr individ, i intet europeiskt land så stor

del av statsbudgeten. Gör man en medelprocent pr individ av härordningsutgifterna i Europa, visar det sig, att Sverge kommer upp till 50 .procent därutöver. Landet lever i djupaste fred och hotas på ingen punkt av yttre fiender. Huru då förklara dessa rustningar? Karl tolftes skugga! Rustningarna betyda, att landet har erövringsfunderingar för sig. Dessa kunna ej gärna vara riktade mot Norge, ty till ett anfall mot detta land skulle de värnpliktige ställa sig så ovillige, att dynastien Bernadottes existens komme i den allvarligaste fara. Tanken på Danmark måste anses utesluten. Återstår oss. Det vore, förstås, meningen att förena sig med mot oss fientliga element i Finland. Denna idé ställer landet på de otillräkneliges nivå. Dess lilla här skulle operera på främmande område mot ett land, som oavbrutet kan skicka trupper i elden i det överlägsnaste tänkbara antal — vi äro vida flere nu än en mot tio, även om svenskarne utsträcka värnplikten till dibarnen. Detta visar, att Karl tolftes skugga ännu går och spökar i landet — att nationen lider av storhetsvansinne. Inte oss emot. Vi skrämmas inte därav. Än mindre kunna vi taga humör däröver. Men vi tillåta oss att gapskratta.»

Han tystnade och såg på mig.

»Hemma skola militaristerna veta att utnytja denna artikel i sitt syfte», sade jag.

»Är det värkligen möjligt?» utbrast han.

»Ja, och inte utan framgång i vissa kretsar. Artikeln skall anses ha det syftet att insöva oss i säkerhet — förmå oss att upphöra att rusta oss till försvar mot Ryssland, som bara väntar på lägligt tillfälle att anfalla oss.»

»Det är lätt att förblinda dem, som icke vilja se. Här fins intet politiskt parti, som har minsta tanke på något sådant. De veta alla, att vi ej kunde ta er, om vi ville aldrig så gärna. Men vi vilja det inte häller. Den enklaste eftertanke säger en var, att varken England eller Tyskland skulle tillåta att Ryssland finge en sådan maktförstärkning som Sverge-lSJorge. Ty toge vi det ena, måste vi ta det andra. I samma stund Ryssland anfölle Sverge, finge vi England på oss. Och Tyskland komme inte att beskedligt stå och se på, därom kan man vara viss. Sverge-Norge har det yppersta tänkbara försvar i stormakternas inbördes avundsjuka. Ni sitta mycket tryggare, om ni äro alldeles vapenlösa än om ni äro rustade till tänderna. Ty i senare fallet är det alltid en farlig frestelse för någon er kung att med någon annan monark ingå ett familjeföredrag, som vid en krigisk konflikt mellan stormakterna kunde draga er ut i äventyrligheter.»

Han förstärkte sina ord med en kraftig nick och skulle till att upptaga ett annat ämne, då jag erinrade honom:

»Ni sade, att Ryssland ej ville ha Sverge även om det kunde taga oss.»

»Alldeles! Vad skulle vi med Sverge till? Våra köpmän och och fabrikanter slå från sig med bägge händer, då någon talar om saken. Varenda människa med någon framtidsbiick vet ju, att ni, tack vare edra vattenfall och edert järn, snart komma att bli ett av Europas förnämsta industriland. Nu kunna vi stänga er ute frän vår marknad med tullar — tillhörde ni oss, skulle ni

bli de obehagligaste konkurrenter för vår egen industri. Ni skulle övertaga en del av vår import eller i alla händelser väsentligt hindra dess höjning, eftersom ni ligga så bra till och edra köpmän äga större allmänbildning och driftighet än våra. Politiskt sett stälde sig saken ännu mindre önskvärd för oss. Vilka ansträngningar ha vi inte underkastat oss för att böja Finland! Det är blott en handfull folk, till på köpet delad i tvänne raser, som hata och avsky varandra, och ändock stå de obrutna, medan vi förödmjukats inför Europa på ett sätt, som kommer oss att koka av raseri. Makt är inte så sällan vanmakt!... Finland voro vi tvungna att ha — vi måste ha fri väg och kust vid Östersjön. Men vad skulle vi med Sverge till? Toge vi Sverge, bleve vi, som jag nyss sade, också nödgade att ta Norge, som vi lika litet vilja ha. Den isfria hamnen? Vi ha de yppersta sådana på vårt eget område. Åtta millioner svenskar och norrmän skulle förstärka den finska oppositionen i den grad, att det betydde revolution. Den nuvarande regimen här hemma kan hålla sig vid makten så länge folkets massa består av okunniga och slöa människor av den art som genomsnittsryssen, så länge revolutionärerna äro drömmare utan planmässighet och i saknad av uthållighet. Ni och norrmännen äro säkerligen de mest bildade folken i Europa. Ni äro båda kända för er oböjlighet och er kraft. Ni svenskar äro världens yppersta organisatörer. Nej, om ni erbjöde er att bli ryssar, och övriga stormakter tilläte oss att ta emot en sådan present, skulle vi ändock säga: 'Nej tack!' Ja, ville man tvinga er på oss skulle våra ledande politici t. o. m. underkasta oss krig för att slippa er. Ty er för-

ening med oss betydde, som sagt, den nuvarande regimens fall.»

»Ni skall ha stor tack», sade jag, tryckande hans hand. »Mina egna tankar ha alltid gått i samma riktning. Men aldrig har jag såsom nu förstått, att den ryssfruktan, varpå den svenska militarismen göder sig, ingenting annat är än ett hjärnspöke.» Inför Sankte Per

ET var den 6 november 1632. \M\W Sankte Per satt innanför himmelrikets port aL—och halvsov. Bäst det var väcktes han av ett ovanligt slammer i trapporna. Sporrar klirrade, och en sabel slamrade mot trappstegen, Bäraren av dessa krigareattribut var tydligen en man, som icke föraktat de jordiska håvor, som ägna sig för förtäring, ty stegen voro tunga, och han pustade som en blåsbälg.

Han begynte strax ett samtal med den utanför porten varande posten. Sankte Per kunde dock icke uppfatta detsamma, men han lade märke till att vakten var lågmäld medan den andre var högröstad.

När samtalet pågått en stund öppnade Sankte Per luckan och tittade ut. Det var, såsom han förmodat en knekt — han kände för övrigt mer än väl igen honom : konung Gustav II Adolf av Sverge.

»Varför ställer du dig och parlamenterar med honom i stället för att skicka av honom till vederbörlig ort?»

»Han påstår, att...», stammade vakten.

»Påstår och påstår!» fräste Sankte Per.

»Jag upprepar vad jag sagt till karlen där», inföll Gustav Adolf. »Jag ...»

»Det är», avbröt Sankte Per med hetta, »ingen 'karl' i den människoföraktande betydelse som 'ett militärbefäl tar det. Han är ängeln Gabriel och en mycket betrodd man häruppe, något som du snart skall erfara. Anskaffa en eskort, som för honom till människoslaktarnes hemvist.»

»Var är den?» frågade Gustav Adolf.

»Långt inne. Officerarne ha en särskild avdelning. Och du kan vara viss om att få en hedersplats där — jag ser huru oerhört med blod det klibbar vid dig.»

»Ers högvördighet, här synes föreligga något missförstånd. Jag är konung Gustav II Adolf av Sverge.»

»Nå, än se'n! Slaktare som slaktare.»

»Jag tillåter mig atb>, återtog Gustav Adolf och slog med handen på svärdfästet.

»Inga fukter med kniven!» röt Sankte Per till. »Här imponerar inte sådant.»

»Jag tillåter mig att uttala min förvåning över den behandling jag här rönt. Jag har just i dag blivit dödad i kampen för tro och trosfrihet...»

»Tro och trosfrihet! Du tyckes inbilla dig, att vi inte känna till dig?»

»Det ser värkligen så ut.»

»Se till, Gabriel, att han blir förd till domsalen. Och plocka ihop rapporterna om honom samt ge mig besked när alt är färdigt, så skall jag komma och låta honom veta vad han går för hos oss.»

»Sankte Per drog in huvudet och stängde luckan.

»Du sade nyss, att du dött för trosfriheten. Vad existerar det i ditt land för skydd för t. ex. katolikers trosfrihet? Intet! Du har i stället förföljt oliktänkande religiösa på det grymmaste. Arvlöshet och landsflykt var ditt straff för besökande av en katolsk läroanstalt, och de, som övergått till katolicismen, dömdes till döden. Var ha vi den ohyggliga rapporten om Behr, Anthelius och Campanius ?»

En ängel framtog ett papper och överräckte det till Sankte Per, som dock ej mottog det.

»Var god läs upp rapporten», sade han i stället.

Och ängeln läste *:

"I början av år 1624 angav en vid konungens kapell anstäld musiker Giovanni Beraldi, som övergått till protestantismen, trenne svenske män såsom katoliker. Den ene var Göran Behr, anställd vid kungl. kansliet, den andre Zakarias Anthelius, borgmästare i Södertelje, och den tredje Nikolaus Campanius, rektor i Enköpings skola. Angivelsen synes hava skett av svartsjuka å Beraldis sida, emedan Behr ansågs plägat förbjudet umgänge med hans hustru, fastän han det oaktat förtrott sig åt Beraldi, troende honom vara hemlig katolik.

Under ransakningen inför rådet uppdagades, att alla tre i yngre dagar vid katolska universitetet övergått till den förbjudna läran, ävensom i landet infört en jesuit, Schacht, varjämte den redan på misstankar i statsfängelse hållne Johan Messenie son, Arnold Messenius, samt några andra i rättegången blevo inblandade.

Såväl Behr, Anthelius som Campanius blevo dömda till döden, emedan de överbevisades hava övergått till katolicismen, de båda första på grund av eget medgivande av övergången, men den sistnämnde trots sitt nekande. Men dessutom skulle Behr och Anthelius innan dödsstraffets värkställande undergå tortyr, emedan det ansågs att de även haft stämplingar mot konung och rike. Tortyren värkstäldes även, var-över protokollet är i hög grad upprörande och fasaväckande. Men oaktat alla plågor kunde ingen förmås att erkänna sådana stämplingar.

* Som läsaren behagade finna, är det anförda ett ordagrant citat ur J. Mankells 'Gustav II Adolfs politik" och altså ett på noggrannaste forskning vilande historiskt dokument.

Behr syntes efter tortyren övergått till lutherska läran, förmodligen i förhoppning att därigenom rädda livet. En i ömkligaste ton affattad nådeansökan avslogs av rådet. Campanius ansågs av biskoparna och Stockholms konsistorium icke kunna dömas till döden, varför hemstäldes att han efter en viss prövotid åter skulle anställas i kyrkans tjänst. Men den kungliga rätten dömde det oaktat till livets förlust, såsom det huvudsakligen hette emedan Campanius en gång stadd i stor nöd hade bett Sigismund om pännjnghjälp samt därför lovat honom "all tacksamhet". Gustav Adolf stadfäste även denna dödsdom.

Därefter afrättades alla tre på Stockholms Stortorg, såsom det vill synas den 17 september 1624.

Även Schacht dömdes till döden, men benådades, märkvärdigt nog, med landsförvisning. Däremot måste han

undergå tortyr, på det att någon bekännelse angående stämplingarna skulle kunna framprässas, vilket dock ej lyckades.

Arnold Messenius, som blott var 16 år gammal, dömdes att i fängelse vidare hållas. De övriga i processen fingo mildare straff eller frikändes.

Så slutade detta sorgespel. Att märka härvid är, att de trenne förstnämde avrättades blott emedan de i sin ungdom övergått till katolicismen, och icke för politiska stämplingar, vilka de icke ens med tortyrens plågor kunnde förmås att erkännna. Vidare, att Gustav Adolf själv vägrade giva nåd, oaktat åtminstone en del tillfyllestgörande skäl förelågo.

Denna handling är en outplånlig skamfläck på hans regering, och som gör det omöjligt för någon att påstå, att han erkände tanke- och samvetsfrihetens höga grundsatser samt därför kunde kämpa."

»Så där är du här antecknad som trosfrihetens vän. Det är givet, att du varken öppnat något krig för trosfriheten eller stritt därför. Du har inte det sinnelaget. Tvärtom. När du behövde prässa bönderna på krigsgärder och använde prästerna som dina kreatur — mångas samveten sårades gruvligt därav, men de kände din makt och grymhet och vågade ej annat än lyda — när du, säger jag, använde prästerna som agenter för dina utprässarsyften, då talade du inte häller om trosfriheten. Då hette det, att du skulle ut och strida för protestantismen, den rena läran, som hettes vara hotad. Det var din abskurantism

i klara ord. De stackars bönderna trodde eller läto tvinga sig. Men här veta vi ju, att ditt ingripande i trettioåriga kriget hade helt andra motiv än de relig-iösa. De tyska protestantiska furstarne visste det alt för väl. De behandlade dig som inkräktare och gåvo dig sitt stöd först sedan de blivit tvingade därtill. De protestantiska Nederländerna kände dig också och nekade dig sitt stöd. Du tog emot subsidier av det katolska Frankrike. Och nu gör självaste påven sig i ordning att hålla en själamässa över dig. Du har således varken dött för tron eller trosfriheten.»

Sankte Per ögnade i ett papper.

»Du står sålunda avklädd som en lögnare. Här veta vi varför du grep in i det trettioåriga kriget. Din egen Axel Oxenstierna yttrade i rådet, att huvudändamålet med tyska kriget ingalunda var att försvara religionen, vars vapen äro av andligt slag såsom böner och tårar, utan på det att svenska kronan och dess religionsförvanter, tyska kurfurstarne, måtte sitta i säkerhet och vara oberoende. Han hade ingen särskild anledning att tala sanning i detta stycke, och likväl förnekade han direkt fabeln om tron och trosfriheten ... Du utarmade ditt land för din maktlystnads och vanvettiga storhetsdrömmars skull. Kampen gälde om du eller tyske kejsaren skulle vara herre över Östersjön — ja, också var den världsliga makten i Europa skulle ligga: hos huset Habsburg, cl. v. s. Tyskland-Spanien, eller Frankrike. Här känna vi hjärtan och ransaka njurar, och vi ha mer än väl reda på vem du är.»

Sankte Per spände ögonen i Gustav Adolf, som tydligen förstått, att det utmanande språk han använt i början, icke längre lämpade sig.

»Detta om orsakerna till kriget. Huru har du då fört det? Ett av sanningsvitnena* om dig säger: 'Det är onda tider när krig pågår, och människorna bli som djur'. Sällan har en här uppträtt omänskligare än din. Du lät prästerna utkolportera, att du höll så sträng manstukt. Här veta vi bättre besked. Du hade en här, som slogs för lön. Dessa soldater skulle ha tagit sold hos självе djävulen om han erbjudit större ekonomiska förmåner än du. Det är den mänskliga förnedringen i sitt största djup. Och sådana värktyg skulle den Alsmäk-tige behöva till religionens stöd! Där du drog fram med detta uniformerade slödder utmärktes vägen av den hänsynslösaste plundring historien känner från något krig. När legoknektarne behövde stimuleras, fingo de löfte om att plundra. Sammaledes när du saknade pängar till solden. Din egen Axel Oxenstierna erkänner ju också helt öppet vid ett tillfälle: 'Vi hava intet att contenera folket med annat än det de själve med olidligt plundrande och röveri usurpera'. Det vitnesbördet försöker du nog ej att jäva. Officerarne stulo oerhört. Hela skeppslaster av klosters,

kyrkors, slotts och herregårdars, städers och byars dyrbarheter skickades hem och pryda nu bovarnes hem eller sockenkyrkor — ty de äro vidskepliga och dumma nog att inbilla sig att de kunna muta Gud med att slänga åt honom en munsbit av tjuvgodset. Dessa helgonskåp, dessa altartavlor, dessa kommunionkärl påminna tvärtom Honom, som även är en stark hämnare, att straffa fädernas missgärningar intill tredje och fjärde led — om inte sönerna bli bättre ,än fäderna. Där du mötte motstånd, lät du bränna och mörda. Det vanliga namnet på * August Strindberg i "Gustav Adolf".

dig är 'djävulen från Sverge' — det har t. o. m. kommit in i kyrkobönerna. En vanlig bön i Tyskland lyder:

Bed mitt barn, bed!

I morgon kommer svensken.

Stackars mödrar ha med skälvande hjärtan, halvkvävda av gråt stammat fram böner för hem och härd, om försköning för make, barn och sig själva. De små barnastämmorna ha ångestfylda upprepat mödrarnas böner... Den Alsmäktige ger människorna en viss frihet — de onda, som du, att göra det onda, de slappe, råd-löse och enfaldiga att få lida det de skulle undgå, om de hade mera förstånd, mera brödrakärlek och mera kraft. Men alt, som sker, tecknas upp, och har någon gjort sig förtjänt av helvetets pina, så är det du ...»

Gustav Adolf rörde på läpparne.

»Det är förbjudet att tala, om du inte blir tillfrågad, kom i håg det!» sade Sankte Per. Och vänd till den tjänstgörande ängeln bad han: .»Var god ge mig de papper, som röra det inre tillståndet i Sverge.»

Ängeln räckte honom ett antal akter, vari Sankte Per ögnade.

»Du gynnade alltid adeln och de högre stånden. Riddarhuset inrättades under din regering som ett tecken på att denna adelsmakt blivit en stat i staten. När du 1612 ärnade begära en skatt av fyra daler* av riksdagen, inkallade du endast adelsmän, biskopar och domprostar samt borgmästare och rådmän i Stockholm. Inga bönder! Likadan var den parodi på riksdag, som du sammankal-

* 1 tunna råg kostade på den tiden 1 daler.

lade, när du önskade infalla i Tyskland. Du ljög för ständerna, förklarande att underhandlingarna varit fruktlösa och att det därför måste underhandlas 'under hjälmen'. Det var du, som ville kriget och som därför gjort alt vad du kunnat för att förebygga den fredliga uppgörelsen, personligen som genom diplomaterna. Herrarne hade ingenting mot kriget. Många av dem voro ju direkt intresserade i detsamma: de skulle såsom officerare få tillfälle att stjäla. De andra bekymrade sig icke om att besluta om skatter, som skulle betalas av de frånvarande, d. v. s. av bönderna. Utarmat var landet av dina föregående krig. Värre skulle det bli nu. Din Axel Oxenstierna erkänner vid ett tillfälle, att 'landet ,är så utblottat, att det synes vilja luta', och om det skulle fortsätta likadant ett eller ett par år till, 'så må vi väl säga, att vi vunnit land av androm men ruinerat vårt eget'. Böndernas ställning är förtvivlad. Utlämnade att utsugas av de herrar, som du givit den politiska makten, hade de det redan därigenom alt annat än avundsvärt. Kom så dina krig och de ständiga krigsgärderna. Det har ju gång på gång uppstått oroligheter — ibland har den inre revolutionen varit nära. Men du har inte varit blödigare mot dina egna landsmän än du var mot tyskarne. Mins du mjölnaren, som du lät halshugga, emedan han uppmanat bönderna att inte erlägga en av dig påbjuden kvarntull? Mins du dalkarlarnes revolt 1614? Hur gick du tillväga med upprorsmännen i Blekinge? Dem du inte avrättade lät du med deras husfolk — som als ingenting förbrutit — fängslade avföras till ödelandet Ingermanland. Ditt land är ruinerat. Ditt folk är utfattigt, misshandlat, herre-förtryckt. Och i Tyskland ha mödrarna t. o. m. tagit

barnen till hjälp för att anropa himmelen om bistånd mot dig.»

Sankte Per borrade en på en gång sorgsen och förkrossande blick på Gustav Adolf.

»Låt mig slippa se honom», sade han om ett par ögonblick till vakten. »Ärkeängeln Gabriel vet vart han skall avföras. Se till, att han dagligen blir meddelad om eftervärkningarne av det elände han anstiftat.»

Och medan han fördes bort genljöd luften av slagfältets verop, mödrars gråt, och bedjande barnastämmor.

31 Konsekvenser.

JSjJ DET NORDISKA FREDSMÖTET i Skien deltog en I m un§ dam, som på de närvarande männen värkade UlRul som ett ljus på flugorna. Hon hade en härlig figur och ur det rosiga, av ljusbrunt hår omramade ansiktet blickade ett par stora, granna blå ögon.

»Vem är hon?» frågade sig de vanliga, sins emellan bekanta deltagarne i dessa möten. Men ingen kände henne.

Därför blev det också dödstyst i salen, då hon begärde ordet.

Enligt damernas mening höll hon sig ej als till ämnet — frågan gälde barnen och fredssaken, och hon talade om djurskyddet — men herrarne voro förtjusta och applåderade vilt.

Fröken von X., som jag skall kalla henne, talade svenska med en brytning, som gav vid handen, att hon hörde hemma i Finland. Hennes organ var mjukt och böjligt, och det gick en underström av värme genom alt vad hon sade.

Innan förmiddagssittningen slutade voro alla män utom de mest nyförlovade dödligt förälskade i henne, och jag värst, påstod hustru min.

Jag bestred energiskt att jag var värre däran än de andre, men ordnade det i alla fall så, att fröken von X. under middagen vart placerad vid det bord, där spetsarne av den nordiska fredsrörelsen hade plats.

Vi talade om en av de på förmiddagen behandlade frågorna och gladde oss åt att avrustning var lösen för alla nordiska fredsvänner, som något betydde.

»Ja, det är angenämt att höra, att vi äro konsekventa», sade någon.

»Det tro ni bara», anmärkte fröken von X. helt oväntat och med en blixt i ögonen.

Vi stirrade på henne.

»Ja», fortfor hon, »här ha ni hela tiden förhandlat på ett sätt, som visar att ni samt- och synnerligen äro av den uppfattningen, att kriget och krigsväsendet äro något, varpå icke andra än människorna bli lidande. Inte en av er har haft en tanke på djuren!»

En och annan av oss kände sig träffad. Hon såg det och fortsatte:

»Djurens lidanden i krig äro om möjligt värre än människornas. Tänk på slaktboskapen! Manskapet får ju i regel nöja sig med konserver, men befälet skall ha färskt kött, och följden därav är att slaktkreatur måste anskaffas. Transporterna av kreatur äro alltid djurplågeri. När djuren motas från hemmet till marknaden, blir det dåligt med födan, oaktat ansträngningen ofta är stor. Färdseln på järnvägen är ej mindre pinsam för djuren. De få stå trångt i vagnen, som under växlingen går fram och till-

baka. Signalerna, stötarne, mörkret i vagnen, hettan, trängseln, törsten, hungern — vagnarne bära i regel vitne om, att djuren haft diarré av förskräckelse. Så komma de till en hamn. De vinchas ner å ångaren ofta med kedjan endast om hornen. Ibland lossa dessa, ibland gå de av då de slå emot något. Djuren äro halvdöda då de komma ned på båten och måste stickas med järnpikar för att kvickna till så, att de kunna resa sig upp. Dessa ångare äro veritabla flytande ladugårdar, om exporten sker i tillräckligt stor skala, såsom fallet oftast är och alltid under krig.

Järnvägsvagnen var i all sin förskräcklighet ett intet mot ångaren, särskilt under sjögång. Det har hänt att man vid fruktan för förlisning vräkt en dylik levande last i sjön. Djuren ha simmande sökt uppnå ångaren. Deras skri har varit som människors, och de bönfallande blickar, de fäst på besättningen, så vältaliga, att man på dylika ångare endast kan använda 'tränat folk', såsom termen lyder. Ni förstå, att den betyder: känslolöst folk.»

Hennes ögon blevo fuktiga.

»Vad är dock detta mot vad som väntar de stackars varelser, som komma fram! Truppen har ingen varaktig stad. Djuren få vistas ute hurudant än vädret är — i köld, i blåst, i snö. Tillgången till vatten och foder är ofta dålig och kontrollen på kreatursvårdarne är under all kritik. I detta fallet tänker man i första rummet på hästarne, som skola ha krafter att föra fram generalstab, infanteriofficerare och kavalleri. Inte är det så noga med nötkreaturen — de skola ju bara dö!... I sin ohyggligaste utsträckning tillämpas denna tanke under trupprörelserna och särskilt ilmarscherna. Kreatu-KONSEKVENSER

ren drivas fram med piskor av flodhästhud, vari blytaggar äro inflätade. Man har ej tid att mjölka korna utan man kan få se, huru mjölken rinner ur deras juver medan de drivas framåt så fort, att tungan hänger ur deras mun. Det är väl någon av er, mina damer, som haft mjölk i bröstet och altså kan förstå de arma kornas lidanden ?»

Hon vände sig till de vid bordet närvarande damerna — flere av oss hade sina fruar med — som gåvo tillkänna, att de förstodo.

»Stupar ett kreatur, så är det inte tal om att med ett skott befria detsamma från dess plågor, som tvärtom nu nå sin kulmen. Människorna trampa på djuret som om det vore ett stycke trä; djuren drivas att göra detsamma. Här gälla inga sentimentalt opraktiska djurskyddslagar, än mindre fins det någon polis, som fjäskar med deras tillämpning. Här härskar brutaliteten utan inskränkning, och så trampar man på den kvidande varelsen — som då och då gör ett fruktlöst försök att resa sig, att undkomma sina plågoandar — tils döden slutligen kommer som befriaren från dessa djävlar i människohamn, som kanske till på köpet kalla sig kristna och låta basuna ut, att de kämpa för frihet, rätt, fosterland.»

Vi hade lyssnat så andlöst, att vi glömt att äta. Vid de flesta andra bord hade man stigit upp och bildat en ring kring oss.

»Detta ifråga om nötkreaturen. När hörde man talas om att kriget betyder alt detta för dem? I fråga om hästarne är man, såsom jag redan framhållit, en smula vaknare, så att om dem kan jag fatta mig kortare. Men ensamt vad de få lida av kriget vore tillräckligt för att486

avskaffa det, som möjliggör kriget — krigsväsendet nämligen ... Ni veta alla, att hästprisen stiga, när det blir krig någonstans. Det är emedan behovet av hästar ökas så starkt — det antal, som förgås på slagfältet, måste ersättas. Ni ha, antager jag, lagt märke till att häst-grosshandlande i likhet med alla andra köpmän, vilkas leveranser ökas under krig, alltid höra till dem, som mest högröstat tala om 'fosterlandets ära' och dylikt, som på de enfaldige värkar på samma sätt det röda klädet på tjuren? Hiästen är ett av de känsligaste djur, som finnes — han är djurens adelsman — och det är detta, som så ökar hans elände i kriget. Ni minnas fölungen, barnens lekkamrat? Ni ha lagt märke till moderns ömhet för honom? Det är som förstode hon, att han måste behandlas väl. Eller tänker hon på, att hans lott ofta blir att fara illa och därför vill ge honom en lycklig uppväxttid att minnas? När ni kommer ut i stallet, gnäggar han, och han tycker om att bli smekt. När ni kommer ut i beteshagen, löper han emot er. Han följer er till grinden, och där blir han stående, kastande långa, längtande blickar efter er. Då detta djur säljes till kriget, sörja barnen-lekkamraterna, men de skulle gråta blod, om de visste, vad han går till mötes. Transporten är för honom densamma som nötkreaturens ined den skilnaden, att han är mångdubbelt känsligare — alt obekant förskräcker honom; han kan ju falla i sken för den ofarligaste sak i världen. I fält blir hans kost ensidig, mest havre, och han är ju gräsätare. Följaktligen får han där alltid dragas med magbesvärligheter. Dressyren är hård. Den bär samma prägel som alt inom krigsväsendet: den starkare förtrycker den svagare. DetKONSEKVENSER

manskapet får lida av befälet, låter det gå ut över hästen, dels av harm, dels — och framför alt — emedan manskapet bibringats den uppfattningen att hårdhet är den enda lämpliga behandlingsformen. När »drummel», »knöl», »djävul» och dylika benämningar hagla över manskapet — vad under att detta låter dem gå vidare till de 'osjäliga' djuren!... Känna ni t. ex. till, att en häst aldrig trampar på en människa?»

»Ja!» svarade flere av oss.

»Jag såg en gång, huru ett litet barn skulle springa över gatan framför ett åkdon. Den lille föll mitt framför hästen, och man väntade att i nästa ögonblick få framdraga en blodig massa under vagnen. Men hästen ej blott stannade utan han spärrade också ut benen, så att han ej ens snuddade vid den lille, sorn altså slapp undan med förskräckelsen. Så handlar denne djurens adelsman rent instinktift. Detta måste man vänja honom av med i krig: hans bättre natur skall dödas — precis som rekrytens — ty förr är han ej passande för det, som är brutaliteten satt i system. Han måste lära sig att trampa på människor! Han kan ej fatta krigstanken så bra som rekryten och reagerar därför så mycket starkare mot ohyggligheten, varav följer att han blir så mycket värre hanterad tils han böjt sig. Krigsväsen är förakt för livet. Vad vore en fältherre, som tänkte på att skona manskapet? Han skulle aldrig ernå de stora resultaten! Fältmanövrerna visa huru man utan hänsyn prässar den till kanonföda avsedda massan till det yttersta. Varenda liten löjtnant vet, att han skall stå fullkomligt okänslig inför människomaterialet. Fosterlandet, vapenäran och andra s. k. högre hänsyn fordra det. Man488

kan därav sluta sig till huru hästarne skola behandlas. Ha ni någonsin varit med på en kapplöpning?»

Flere av oss nickade ja.

»Den kast, som kan finna nöje i dessa orgier av råhet — kapplöpningarna äro ju egentligen ordnade av och för militärer — har karaktäriserat sig själv, har stält sig utanför de hyggliga människornas krets och har egentligen endast ett passande sällskap: slaktarne, som dock äro ursäktade med, att de äro råa för förvärvets, för sitt uppehälles skull. Det är djurskyddsföreningarnas skam, att de ej inskrida mot kapplöpningarna — det är därpå det beror, att djurskyddsföreningarna ses med misstro av de bredare lagren. De finna ingen anledning att understödja en rörelse, som till straff befordrar den fattige åkaren, som för nöds skull anstränger sin häst över hövan, men blundar för kapplöpningsohyggligheten, ehuru den ligger så i öppen dag. Ni ha, säga ni, sett det: ryttaren skall fram, kosta vad det vill. Fastän hästen löper så, att det skummar av honom, brukas dock sporrarna oavbrutet och dansar ridspöet kring hans huvud, alt under det ryttaren skriker som en vilde. Hur ser hästen ut vid målet — om han nu icke sprängts innan han nått dit? En skälvande, löddrig och blodig massa med ögon, som blott ha ett uttryck: skräck. När sådant kan få ske med djurskyddsföreningarnas goda minne under djupaste fred, då kunna ni förstå vad hästen får lida i krig, där sekunderna betyda något och där ryttarens mordlust äggats upp till vansinnets gräns.»

Hon slutade. En lång, andlös tystnad följde och så sade den tjänstgörande ordföranden:

»Tack, fröken von X! Vill ni till nästa sittning före-KONSEKVENSER 489

slå en motiverad resolution mot djurplågeriet inom krigsväsendet, så kan ni vara viss om, att den skall bli antagen.»

»Jag skall», svarade hon, »med tack för ert löfte, föreslå att ni uppmana djuruppfödarne att ej sälja några djur till armén. Få se, huru många av er jag får med mig.»

»Alla!» svarade han med övertygelse.

Under den återstående delen av middagen talades blott i detta ämne. Då kaffet blivit serverat, knackade jag med teskeden mot min kopp.

»Fröken von X.! Ni har här på ett lysande sätt visat, att den djurskyddsvän, som icke tillika är en övertygad och

värksam fredsvän, ej gör skäl för sitt namn. Han angriper ej, bekämpar ej djurplågeriet i dess värsta form — han har ej tagit djurskyddsakens konsekvenser. Det bedrövar mig, att jag måste säga detsamma om er, fröken von X.»

Hon sprang upp från sin stol och riktade på mig en ljungande blick.

»Ni har nyss, fröken von X., skildrat nötkreaturens lidanden under transporterna. Men dessa djurtransporter äro ej något, som förekommer blott i krig. Inte häller flodhästhudpiskorna. Ni kan dagligen få se dem i bruk i Chicago, i Englands största importhamnar och på många andra ställen, även mot kor med rinnande juver. Fortsätter ni till institutioner, som innehavas av det folk, vilket ni ansåg vara det enda lämpliga sällskapet åt militärerna, slaktarne nämligen, skall ni finna att djuren få lida dödens kval under former, som ej komma långt efter krigets. För att få slut på dessa djurtransporters490

grymheter, på slakthusens fasor, behöves det ej att angripa en så mäktig och svårrubblig institution som militärväsendet. Det behöves blott att varje människa lovar sig själv — vad, fröken von X. ?»

»Att aldrig äta kött?» svarade hon. Och nu var det hennes tur att se slagen ut.

»Där ser ni, fröken von X., att det fins endast en sorts folk, som tagit djurskyddets konsekvenser och på samma gång fredssakens — de, som låta sin respekt för livet nå ut även till de stumma bröderna. Jag menar, som ni förstår, vegetarianerna.»

»Nu är det min tur, redaktör Saxon, att tacka er för den läxa ni givit mig — för att ni lärt mig förstå, huru ringa anledning jag haft att slå mig för mitt bröst och tacka Gud för att jag icke varit som de andra fredsvännerna. Men sedan ni nu öppnat mina ögon, kan ni vara viss om, att jag skall taga även den konsekvensen av djurskyddsarbetet. Jag kommer aldrig mer att äta kött.»

Då hon satte sig ner, ville applåderna aldrig taga slut. *»Ni slaktat, skändat, stulit och bränt.»*

Genom seklen.

Genom seklen skrider en hög gestalt i kläder vita som snö. Han budskapet för till alla och alt om den sanning, som ej kan dö. Han löftet bär om det rike, som till jorden snart skulle komma, om de släkter runt på dess yta bo blott modet hade därpå att tro.

Han älskar att vandra bak bondens plog och i trädgårdsmästarens land, där vallhjonet lockar, långt in i skog, och i röken från svedjebrand. Hos trötta mödrar i stugor grå han synes ofta hjälpande gå. De små han tar i sin stora famn och ger dem språkets vackraste namn.

Men släppa de store helvetet löst i den trasgrant utstyrda hjord av människoboskap, de samman föst, hur bestraffa ej då hans ord:

»Ni slaktat, skändat, stulit och bränt, och vad ära är ha ni aldrig känt. Med er all världens orätt går fram, ni släktets kräftsår och släktets skam!»

Han ger kraft åt Röda-korssysterns hand, som förbinder de slagnas sår. Åt de febersjuke till bägarrand den kylande drycken han slår. De dö så lugnt vid hans stilla röst . . . Han ger föräldrar och maka tröst: han lovar riket, som kommer blott vi löftets bärande kraft förstått. — — —

I dag ett fåtal vi äro förvisst men vi äro ändock vid mod. Vi ha den sanning, som starkare sist skall befinnas än järn och blod. En gång skall kärlekens budord bli alt och våldsmakten brytas som rö . . . Genom seklen skrider en hög gestalt i kläder vita som snö.

*

Historia.

Uti en hög av luntor jag en svensk historia fann en dag, som en gång i min ungdom gett mig krönt och stämplat slagsmålsvett.

»Ni slaktat, skändat, stulit och bränt, och vad ära är ha ni aldrig känt. Med er all världens orätt går fram, ni släktets kräftsår och släktets skam!»

Han ger kraft åt Röda-korssysterns hand, som förbinder de slagnas sår. Åt de febersjuke till bägarrand den kylande drycken han slår. De dö så lugnt vid hans stilla röst . . . Han ger föräldrar och maka tröst: han lovar riket, som kommer blott vi löftets bärande kraft förstått. — — —

I dag ett fåtal vi äro förvisst men vi äro ändock vid mod. Vi ha den sanning, som starkare sist skall befinnas än järn och blod. En gång skall kärlekens budord bli alt och våldsmakten brytas som rö . . . Genom seklen skrider en hög gestalt i kläder vita som snö.

*

Historia.

Uti en hög av luntor jag en svensk historia fann en dag, som en gång i min ungdom gett mig krönt och stämplat slagsmålsvett.

Ett väldigt krigargalleri och mycket data fans däri och årtal i oändlighet, varmed jag rysligt illa slet.

Där mycket fans om stolta slag av oss och svåra nederlag för fienden, som utan skäl försökt att skada Sverges väl.

Där mycket fans om tro och kraft och ädelhet, som kungar haft, hur över massan högt de stått och med exempel föregått.

Men ingenting det skrivet var om folket, som det hela bar och knapt en klagan höra lät, hur djupt ännu man kränkte det.

*

Mord.

Ensam gick hon, övergiven, ensam med sin sorg och nöd, ur den hårda tjänst fördriven, där hon haft ett magert bröd. — — —

Nu för dråp å vad hon givit liv hon inför domstol står.

Ett väldigt krigargalleri och mycket data fans däri och årtal i oändlighet, varmed jag rysligt illa slet.

Där mycket fans om stolta slag av oss och svåra nederlag för fienden, som utan skäl försökt att skada Sverges väl.

Där mycket fans om tro och kraft och ädelhet, som kungar haft, hur över massan högt de stått och med exempel föregått.

Men ingenting det skrivet var om folket, som det hela bar och knapt en klagan höra lät, hur djupt ännu man kränkte det.

*

Mord.

Ensam gick hon, övergiven, ensam med sin sorg och nöd, ur den hårda tjänst fördriven, där hon haft ett magert bröd. — — —

Nu för dråp å vad hon givit liv hon inför domstol står.

»Rätten» har försonad blivit: straffarbete — tio år.

***

När kapten och manskap bjödo avsked att till hären gå kraftigt massans tillrop ljödo: »Leve våra gossar blå!» — — —

»Tusen döda i bataljen. Kapten X:s förtjänst är stor» — han fick tapperhetsmedaljen och blev utnämd till major.

*

“Folkbeväpning.“

I kammarn talte högstämt, rört en manAdolf Hedin, på 1870-talet. för folkbeväpningssaken och dess värde, dess storhet, att den, fastän fri, dock vann så många, vilka tro till hemland närde.

För gamla Sverge vore det ej svårt, när frie män omgjordade dess länder . . . Av gubbarna, som höllo jämt så hårt om pungen, anslag gavs med fulla händer. — — —

»Rätten» har försonad blivit: straffarbete — tio år.

***

När kapten och manskap bjödo avsked att till hären gå kraftigt massans tillrop ljödo: »Leve våra gossar blå!» — — —

»Tusen döda i bataljen. Kapten X:s förtjänst är stor» — han fick tapperhetsmedaljen och blev utnämd till major.

*

“Folkbeväpning.“

I kammarn talte högstämt, rört en manAdolf Hedin, på 1870-talet. för folkbeväpningssaken och dess värde, dess storhet, att den, fastän fri, dock vann så många, vilka tro till hemland närde.

För gamla Sverge vore det ej svårt, när frie män omgjordade dess länder . . . Av gubbarna, som höllo jämt så hårt om pungen, anslag gavs med fulla händer. — — —

Nå, krämarsjälar vans det för idén — de lystet slogos om de höga prisen, de sträckte söndagsstolt i defilén och kommo första året från ex’cisen.

*

“Kronvrak.“

(Då jag kasserades till beväring 1880.)

»Nummer hundratjugoåtta stige in i mönstersal’n!» barsk och bister utan måtta skrek den gamle korporaln.

»Eder måste man kassera, ej till krigstjänst duger ni», snart förkunnades. Passera fick han, glad att vara fri.

Tyst försvann han. Nämden föga efter en kasserad såg, märkte ej hur i hans öga fast beslutsamhet det låg:

Fosterland, jag slipper strida uppå krigets vilda stig, men jag kan för dig dock lida, jag kan kämpa, dö för dig.

Nå, krämarsjälar vans det för idén — de lystet slogos om de höga prisen, de sträckte söndagsstolt i defilén och kommo första året från ex’cisen.

*

“Kronvrak.“

(Då jag kasserades till beväring 1880.)

»Nummer hundratjugoåtta stige in i mönstersal’n!» barsk och bister utan måtta skrek den gamle korporaln.

»Eder måste man kassera, ej till krigstjänst duger ni», snart förkunnades. Passera fick han, glad att vara fri.

Tyst försvann han. Nämden föga efter en kasserad såg, märkte ej hur i hans öga fast beslutsamhet det låg:

Fosterland, jag slipper strida uppå krigets vilda stig, men jag kan för dig dock lida, jag kan kämpa, dö för dig.

Och vad livet än må bringa, sorg och glädje, i min själ alltid dock en sträng skall klinga: Fram för gamla Sverges väl!

*

Hell Sverge!

Jag ingenting av alt det snack behöver, som chauvinismen skriar högt och vitt, att känna mig så stolt och lycklig över, så högt dig kunna älska, Sverge mitt.

För mig är nästan alt, man har beskrivit och har besjungit såsom stolt och stort, blott skam och brott, som falska namn man givit, blott våldsvärk, som till hjältedåd man gjort.

Med harm och sorg och smärta bort jag river ur den historia, man pilten bar, vartenda blad, som något »stort» beskriver, tils ej en bit av storheten fins kvar,

men häller intet, som mig nödgar bära en skammens rodnad för att svensk jag är, ty jag har ingen del uti den »ära», som egoismens falska färger bär!

För mig är jorden blott ett enda rike, där kärleken är drottning, rätten kung, där ingen kränker, utan älskar like, om vit, om svart, om gammal eller ung,

Och vad livet än må bringa, sorg och glädje, i min själ alltid dock en sträng skall klinga: Fram för gamla Sverges väl!

*

Hell Sverge!

Jag ingenting av alt det snack behöver, som chauvinismen skriar högt och vitt, att känna mig så stolt och lycklig över, så högt dig kunna älska, Sverge mitt.

För mig är nästan alt, man har beskrivit och har besjungit såsom stolt och stort, blott skam och brott, som falska namn man givit, blott våldsvärk, som till hjältedåd man gjort.

Med harm och sorg och smärta bort jag river ur den historia, man pilten bar, vartenda blad, som något »stort» beskriver, tils ej en bit av storheten fins kvar,

men häller intet, som mig nödgar bära en skammens rodnad för att svensk jag är, ty jag har ingen del uti den »ära», som egoismens falska färger bär!

För mig är jorden blott ett enda rike, där kärleken är drottning, rätten kung, där ingen kränker, utan älskar like, om vit, om svart, om gammal eller ung,

ett rike, där i fredlig, trofast tävlan man strävar blott att bära upp varann och där ej finnes någon annan ävlan än göra, vad man bäst förstår och kan.

Men kärast, alra kärast dock jag håller den del utav mitt stora fosterland, vid vilken all min varelse har knutits med ljuva minnens röda hjärteband,

den krets utav den stora folkfamiljen av vilken själv jag bliva fått en lem, där mig förunnats känna kampens lycka och där min vän och jag ha bygt vårt hem.

Den kärleken ej avund vet mot syskon på andra kuster. Tvärtom den förstått, att lyckan i den egna kretsen växer i samma mån den andra kretsar nått.

Se därför intet, intet jag behöver av gammalt snack, som gör dig låg, ej stor, att känna mig så stolt och lycklig över, så högt dig älska, Sverge, gamla mor!

*

Var är mitt fosterland?

Var är mitt fosterland? Var hälst en djupblå himmel utöver jordens rundel breder sig, var hälst den ljusa stjärnehärens vimmel

ett rike, där i fredlig, trofast tävlan man strävar blott att bära upp varann och där ej finnes någon annan ävlan än göra, vad man bäst förstår och kan.

Men kärast, alra kärast dock jag håller den del utav mitt stora fosterland, vid vilken all min varelse har knutits med ljuva minnens röda hjärteband,

den krets utav den stora folkfamiljen av vilken själv jag bliva fått en lem, där mig förunnats känna kampens lycka och där min vän och jag ha bygt vårt hem.

Den kärleken ej avund vet mot syskon på andra kuster. Tvärtom den förstått, att lyckan i den egna kretsen växer i samma mån den andra kretsar nått.

Se därför intet, intet jag behöver av gammalt snack, som gör dig låg, ej stor, att känna mig så stolt och lycklig över, så högt dig älska, Sverge, gamla mor!

*

Var är mitt fosterland?

Var är mitt fosterland? Var hälst en djupblå himmel utöver jordens rundel breder sig, var hälst den ljusa stjärnehärens vimmel

i skumma kvällen ledning ger min stig. Var hälst jag värka kan i hopp och tro för lyckan, som en gång på jord skall bo.

Var är mitt fosterland? Där jag mitt bröd kan vinna, där minnets ros har hoppets ljusa stänk, där egen kraft sin

lyckas väg kan finna, i statens stora kedja bli en länk, där fadrens ära ej till sonen hann, där blott förvärvat eget kallas kan.

Var är mitt fosterland? Var hälst det fins ett hjärta, som kan förstå, vad i mitt eget bor; som mäktigt är att känna glädje, smärta och med mig värmes, hoppas, lider, tror. Naturen sig i många former delt, men alt är ändå ett harmoniskt helt.

Var är mitt fosterland? Där frid och endräkt fira i mänsklighetens sal sin högtidsfäst, där den, som höjer orättvisans spira, blir offer för det vapen, själv han vässt, där ej despoter skapa kryperi, där fjärran äro lögn och hyckleri.

Var är mitt fosterland? Där samvetet man vördar, där rätten har på våldets plats sig stält, där på befallning man ej syskon mördar och endast skördens mark är ärans fält, där hjärtats tro är religionens skrud och icke tvångslön, makt och prästebud.

Var är mitt fosterland? I södern som i norden — det är en enda stat så skön, så stor. Mitt fosterland är hela vida jorden. var mänska är min syster eller bror. När skall en gång den staten stor och fri för blinda mänskoskaror sanning bli?

*

Vid remonteringen.

Ryttmästar Ljunglund är mycket noga uti sitt val på de hästar, som knoga skola på heden. Och duger ett djur inför hans skarpblick — ja, nog är det tur.

Elaka tungor i tysthet dock säga: skälen, som ryttmästarn säger sig äga, — då han bestrider remonterna ta — märkvärdigt konstiga grundvalar ha.

Ägarn i främsta rummet det gäller, icke den häst han i ledet ställer. Frågan — här sänker en smula man ton' — lyder helt enkelt: »Hur stor provision?»

Somliga till och med veta berätta: Pelle i Knytta en gång lyckats sätta in en »arab», som ett hästskojarpack bortspelt för femtio kronor på knack. — — —

Var är mitt fosterland? I södern som i norden — det är en enda stat så skön, så stor. Mitt fosterland är hela vida jorden. var mänska är min syster eller bror. När skall en gång den staten stor och fri för blinda mänskoskaror sanning bli?

*

Vid remonteringen.

Ryttmästar Ljunglund är mycket noga uti sitt val på de hästar, som knoga skola på heden. Och duger ett djur inför hans skarpblick — ja, nog är det tur.

Elaka tungor i tysthet dock säga: skälen, som ryttmästarn säger sig äga, — då han bestrider remonterna ta — märkvärdigt konstiga grundvalar ha.

Ägarn i främsta rummet det gäller, icke den häst han i ledet ställer. Frågan — här sänker en smula man ton’ — lyder helt enkelt: »Hur stor provision?»

Somliga till och med veta berätta: Pelle i Knytta en gång lyckats sätta in en »arab», som ett hästskojarpack bortspelt för femtio kronor på knack. — — —

Nyligt på stadsbesök Pelle i Knytta skulle till ryttmästarn gå med en bytta raraste smör, då han stötte uppå Frisken, en spjuver med grisögon små.

Van att på gliringar bruka fliten, Frisken — som såg att byttan var liten — sporde: »Du, Pelle, jag inte förstår — har du blott en att få in nu i år?»

*

Drakar.

Ej nödigt det är att dikta drakar, jättar och troll så länge av fasa vi äga så mycket på nära håll. Vi behöva ej fantisera ihop en vidunders värld så länge som värkligheten skräckfull hotar vår härd.

Sedan hundra år tillbaka vi leva i djupaste fred men dock av pansardraken vi tryckas till marken ned.

Nyligt på stadsbesök Pelle i Knytta skulle till ryttmästarn gå med en bytta raraste smör, då han stötte uppå Frisken, en spjuver med grisögon små.

Van att på gliringar bruka fliten, Frisken — som såg att byttan var liten — sporde: »Du, Pelle, jag inte förstår — har du blott en att få in nu i år?»

*

Drakar.

Ej nödigt det är att dikta drakar, jättar och troll så länge av fasa vi äga så mycket på nära håll. Vi behöva ej fantisera ihop en vidunders värld så länge som värkligheten skräckfull hotar vår härd.

Sedan hundra år tillbaka vi leva i djupaste fred men dock av pansardraken vi tryckas till marken ned.

Han tar våra bönders skördar, han fråssar på köpmannens vinst, han stjäl av de fattiges föda — alltid mäst av den, som har minst.

Men han nöjer sig ej med pängar, med markens gröda, hur god — han kräver ock människooffer, besjälat kött

och blod: de gossar, vid vilkas läger mödrarna gråtit och bett och åt vilkas storhetsdrömmar fäderna lyckliga lett.

Då de skulle börja att fylla vårt hopp, sitt medborgarskap, dem pansardraken kastar i kasärnens moloksgap. De lovat att bli vår stolthet dygdige, noble män, och — Gud! — hurudana få vi dem alt för ofta igen!

Ej nödigt det är att dikta drakar, jättar och troll så länge av fasa vi äga så mycket på nära håll. Vi behöva ej fantisera ihop en vidundersvärld så länge som värkligheten skräckfull hotar vår härd.

Men icke häller det kräves att dikta riddare mer, vilkas kamp mot sagodrakar alltid dem seger ger. Världen är full av hjältar, vilka, om hopplös än striden kan synas, dock ej tveka att kämpa den.

Världen är full av hjältar, vilka för ädla mål — kampen mot pansardraken och mot kung Alkohol, kampen mot alt, som hindrar mänskan bli god och skön — offra sitt liv, sin ära utan tanke på lön.

Hell er, vars ögon sågo världens djupa förfall, er som drömde den drömmen, vilken oss frälsa skall! Hell varje plats, där edra fanor jag vaja ser! Tack för att, fastän ringa, jag får kämpa bland er!

»Vi sträcka våra händer emot det framtidsland . . .»

Framtidsmål.

Med värme.Ivan Ekblom. 1. Vi sträc-ka vå - ra hän - der e - mot de 2. Vi sträc-ka vå - ra hän - der e - mot den 3. Vi sträc-ka vå - ra hän-der e - mot det

da - gar, då den he - la vi - da jor - den skall tid, då brott och last och smuts skall va - ra en fram-tids-land, där allt står skärt och fa - gert

som en lust - gård stå, då hvar och en skall vid - rig sa - - ga blott, då star - ka, re - na som-mar - so - - lens brand. Framåt! Vi ic - ke

od - la sitt mått af frukt och säd och skug-ga vil -jr i skö - na krop-par bo och al - ias trött-na, om vä-gen än blir lång. ty hand i

fin - na un - der sin e - - gen täp - pa? träd. mor gon - gå - va är ar - - bets-fröjd och ro. hand vi tå - ga och tå - - ga un - der sång.

Fredens genius talar.

Med ädel kraft.Ebba Cederstrand. 1. Så läng - e ni rus - ta och ö - va, er bö - ja för vålds-tan-kens lag, skall krigs-gu-dens pans-ra-de nä-ve kring er hals ej släp - pa sitt tag.

2. Så länge ni freden predika med vapnet i barmfickan gömt, för eder jag är blott en okänd, en främling, vars bud ni ha glömt.

3. Så sluten då upp med att spela den halvhetens roll ni ha spelt och given åt mig edra hjärtan, men vågen att giva dem helt!

4. Då snart nog det väpnade våldet, det blod och de tårar det sått, ej någonting annat skall bliva än skrämmande skuggbilder blott.

5. Men så länge ni rusta och öva, er böja för våldstankens lag, skall krigsgudens pansrade näve kring er hals ej

släppa sitt tag.

Var är mitt fosterland!

Moderato.Axel Strindberg.

1. Var är mitt fos - ter-land? Var-helst en djup-blå him-mel ut - - ö - ver jor-dens run-del bre-der sig, varhelst den ri - ka stjiir-ne - hii-rens vim - mel i skumma kväl-len led-ning ger min stig. Var helst jag ver - ka kan i liopp och tro för lyc-kan, som en gång på jord skall bo.

Fredens genius talar.

Med ädel kraft.Ebba Cederstrand. 1. Så läng - e ni rus - ta och ö - va, er bö - ja för vålds-tan-kens lag, skall krigs-gu-dens pans-ra-de nä-ve kring er hals ej släp - pa sitt tag.

2. Så länge ni freden predika med vapnet i barmfickan gömt, för eder jag är blott en okänd, en främling, vars bud ni ha glömt.

3. Så sluten då upp med att spela den halvhetens roll ni ha spelt och given åt mig edra hjärtan, men vågen att giva dem helt!

4. Då snart nog det väpnade våldet, det blod och de tårar det sått, ej någonting annat skall bliva än skrämmande skuggbilder blott.

5. Men så länge ni rusta och öva, er böja för våldstankens lag, skall krigsgudens pansrade näve kring er hals ej släppa sitt tag.

Var är mitt fosterland!

Moderato.Axel Strindberg.

1. Var är mitt fos - ter-land? Var-helst en djup-blå him-mel ut - - ö - ver jor-dens run-del bre-der sig, varhelst den ri - ka stjiir-ne - hii-rens vim - mel i skumma kväl-len led-ning ger min stig. Var helst jag ver - ka kan i liopp och tro för lyc-kan, som en gång på jord skall bo.

Hell Sverige!

Tempo di marcia.Musik af Axel Strindberg. För mig är he - la jorden blott ett ri - ke, där kär - le - ken är drott-ning, rät - ten kung, där in - gen krän-ker u - tan äl - skar li - - ke, om hvit, om svart, om gam - mal el - - ler ung, ett ri - ke, där i fred - lig, tro - fast täf - lan man sträf-var blott att bä - - ra upp hvar-ann och där ej fin - nes nå - gon an - nan äf - lan än gö - - ra, livad man bäst för - står och kan.

Vår skara växer.

Med ädel kraft och liv.Ebba Cederstrand

Fast vål - det bo - jor smi-der i bröd-ra-ha-tets död. sin sådd kring världen spri-der i skam, i blod, i död; må vi, som ha fått skå-da mot framtids ri - ke ut, ej trött-na släk-tet bå - da, att iiat-ten skall bli slut. Hon väx - er stads

den ska - ra, som vet, att kär-leks rätt den en - da lag skall va - ra en gång för mänskors ätt. Då då - na ej ka - no - ner, då smatt-ra ej ge - vär, men bröd-ra-sång-ens to - ner kring jor - den budskap bär. Vi ve - ta dag skall ran- das, då frid och liar-mo - ni e- mel-lan allt, som an - das, på jor - dens ring skall bli. Då ju - bel- sång-en - - skal - - lar kring jord-ens krets så klar: »Vi ä - ro brö - der al - la ocli barn till sam-me far.»